

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN KOBİ'LERİ KREDİLENDİRMESİNDE
BASEL II STANDARTLARININ ETKİLERİ

İSMAİL TUĞLU

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ
YRD. DOÇ. DR. M. HAKAN YALÇINKAYA

MANİSA

2013

ÖZET

Son yıllarda ülke ekonomilerinin temel yapı taşı olarak kabul edilen bankaların daha sağlam ve istikrarlı bir yapıya kavuşabilmesi için yerel ve uluslar arası otoriteler tarafından çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemelerden biri ve belki de en önemlisi Basel Sermaye Yeterliliği Standartları'dır.

1970'li yıllarda sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, İsviçre'nin Basel kentinde Basel Komitesi kurulmuştur. Basel komitesi uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankalar arasındaki uygulama farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla ilk sermaye yeterliliği standardını 1988 yılında yayınlamıştır. Fakat zamanla piyasaların gelişip karmaşıklaşması ile Basel-I olarak adlandırılan standartlar yetersiz kalmış, bunun üzerine Basel komitesi bankacılık sisteminin yanı sıra reel sektör işletmelerini ve özellikle de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri (KOBİ) düzenleyen, ayrıca kredi riskinin yanı sıra piyasa riskinin ve operasyonel riskin de ölçümünü içeren Basel-II standartlarını yayınlamıştır.

Basel-II Standartlarında yer alan Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım olarak ifade edilen kredi riski ölçüm yaklaşımları, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde önemli yenilikleri beraberinde getirmektedir. Basel II ile birlikte kredinin riskinin belirlenmesi ve buna göre fiyatlanması gündeme gelmekte, böylece riskli-az riskli kredi ayrımı öne çıkmaktadır.

Basel Sermaye Yeterliliği Standartları kapsamında uygulanan farklı yaklaşımların, bankaların kredilendirme faaliyetine önemli yansımaları olmaktadır. Çalışmada, ülkemiz ekonomisinde önemli bir yere sahip olan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) kredilendirilirken Basel I ve Basel II' de yer alan yaklaşımlar çerçevesinde farklı teminat türleri ve farklı kredi notları için bankanın ayırması gereken sermaye tutarının ve kredi fiyatının ne yönde değiştiği incelenmiştir.

ABSTRACT

In recent years, banks are accepted as main building block of the country's economies. Various regulations are made by local and national authorities to reach banks to have more strong and stable structure. One and the most important of these regulations is Basel Capital Adequacy Standards.

Basel committee founded in Basel city of Switzerland, in order to find a common solution to problems caused to fluctuations on international exchange and banking markets as a result of leaving fixed exchange rate system on 1970s and oil crisis on 1974. Basel Committee published first capital adequacy standard on 1988 to remove application differences in banks that operate on the international stage. But incase of complication on markets, Basel-I standards became inadequate and Basel committee published Basel II standards that regulate real economy companies and espicially Small and Medium Sized Enterprises (SMSE) along with banking sistem, besides it includes scale of market risk and operational risk along with credit risk.

Credit risk measurement approaches as Standard Approach and Internal Ratings-Based Approach under Basel II Standards get important changes on evaluation of credit requests. Along with Basel II, determination of credit risk and accordingly pricing came to order, therefore distinction between risk-low risk credit became important.

Different approaches applied under the Basel Capital Adequacy Standards have significant reflections on credit operations of banks. In this study, it is investigated that how the capital amount and price of credit change for different kinds of guarantees and different credit ratings in the frame of Basel I and Basel II approaches while Small and Medium Sized Enterprises (SMSE) that have an important place in Turkey economy are credited.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “TÜRKİYE’DEKİ BANKALARIN KOBİ’LERİ KREDİLENDİRMESİNDE BASEL II STANDARTLARININ ETKİLERİ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../2013

Adı Soyadı

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 08.10.2013 tarih ve 25/6 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi İsmail TUĞLU'nun "Türkiye'deki Bankaların KOBİ'leri Kredilendirmesinde Basel II Standartlarının Etkileri" konulu tezi incelenmiş ve aday 28.10.2013 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN
Yrd.Doç.Dr. M. Hakan YALÇINKAYA
(Danışman)

ÜYE
Prof. Dr. C. Yenal KESBİÇ
Doç. Dr. Hatice YURTSEVER

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Nilgün KAYALI

Evet Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında, gerek tez konusunun seçimi gerekse tez çalışmaları sırasında değerli katkılarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. M. Hakan YALÇINKAYA' ya teşekkürlerimi sunar, çalışmalarım sırasında bana her konuda destek olan çok sevgili eşime ve her zaman yanımda hissettiğim aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İsmail TUĞLU

İZMİR 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
YEMİN METNİ	iii
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR VE SİMGELER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER VE KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI

1. KOBİ TANIMLAMASINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER.....	3
1.1. NİTEL (KALİTATİF) ÖLÇÜTLER.....	4
1.2. NİCEL (KANTİTATİF) ÖLÇÜTLER.....	4
2. KOBİ TANIMLARI	5
2.1. TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI	5
2.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ TANIMI.....	8
2.3. BASEL II' DE KOBİ TANIMI VE PORTFÖY SINIFLANDIRMASI	8
2.3.1. Perakende Portföy.....	9
2.3.2. Kurumsal Portföy.....	9
3. KOBİ'LERİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE DÜNYA'DAKİ ÖNEMİ.....	10
4. KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI VE KAYNAKLARI	13
4.1. KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI	13
4.2. KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI:	14

4.2.1.	Finansman Kaynağı Olarak Özkaynak.....	15
4.2.2.	Finansman Kaynağı Olarak Ticari Krediler.....	15
4.2.3.	Alternatif Finansman Yöntemleri.....	16
5.	KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAĞI OLARAK TİCARİ KREDİLER...	18
5.1.	TİCARİ BANKACILIK TANIMI.....	20
5.2.	TİCARİ BANKALAR TARAFINDAN VERİLEN KREDİLER.....	21
5.2.1.	Nakdi Krediler.....	22
5.2.2.	Gayrinakdi Krediler.....	25
6.	TİCARİ KREDİLERDE DEĞERLENDİRME SÜRECİ.....	26
6.1.	KREDİ TALEBİ.....	26
6.2.	MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT.....	27
6.2.1.	Mali Tahlil ve İstihbaratın Amacı.....	27
6.2.2.	Mali Tahlil ve İstihbaratın Kredi Sürecindeki Yeri.....	28
6.2.3.	Mali Tahlil ve İstihbaratın Kaynakları.....	28
6.2.4.	Mali Tahlil ve İstihbaratın İlkeleri.....	29
6.2.5.	Mali Tahlil ve İstihbarat Türleri.....	30
6.2.5.1.	<i>Kalitatif İstihbarat.....</i>	<i>30</i>
6.2.5.2.	<i>Kantitatif İstihbarat.....</i>	<i>31</i>
6.2.5.2.1.	Mali Tablolar.....	31
6.2.5.2.2.	Mali Tabloların Düzenlenmesi.....	33
6.2.5.2.3.	Mali Tahlilin Türleri.....	33
6.2.5.2.4.	Mali Analiz Teknikleri.....	37
6.3.	KREDİ YAPILANDIRILMASI.....	42
6.4.	KREDİ YÖNETİMİ.....	42
6.4.1.	Kredi Politikası.....	43
6.4.2.	Kredi Onay Süreci.....	43
6.4.3.	Kredilerin İzlenmesi.....	43

6.4.4.	Kredilerin Yeniden Değerlendirilmesi	43
7.	TİCARİ KREDİLERİN FİYATLANDIRILMASI VE MALİYETLERİ.....	44
7.1.	FİYATLAMA KAVRAMI	44
7.2.	FİYATLAMANIN AMAÇLARI.....	45
7.3.	KREDİ FİYATLAMA SÜRECİ.....	45
7.4.	KREDİ FİYATLAMASINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER	46
7.4.1.	Banka Müşteri İlişkilerinin Kredi Fiyatlamasına Etkisi.....	46
7.4.2.	Kredi Riskinin Fiyatlamaya Etkisi.....	47
7.4.3.	Kredi Portföy Çeşitlendirmesinin Fiyatlamaya Etkisi	47
7.4.4.	Kredi Vadesinin Fiyatlamaya Etkisi	47
7.4.5.	Kredinin Geri Ödeme Koşullarının Fiyatlamaya Etkisi	48
7.5.	KREDİ FİYATLAMA STRATEJİLERİ	48
7.5.1.	Pazarın Kaymağını Alma Stratejisi.....	48
7.5.2.	Pazara Giriş Fiyatlaması	48
7.6.	KREDİ FİYATLAMA YÖNTEMLERİ	48
7.6.1.	Maliyet Artı Kar Fiyatlaması	49
7.6.2.	Marjinal Fiyatlandırma	50
7.6.3.	Maliyete Dayalı Olmayan Fiyatlandırma.....	50
7.6.3.1.	<i>Fiyat Kullanım Değeri Yöntemi:</i>	50
7.6.3.2.	<i>Prestij Fiyatlama Yöntemi:</i>	50
7.6.3.3.	<i>Piyasa Oranı Fiyatı:</i>	50
7.6.3.4.	<i>Finansal Future ile Fiyatlandırma:</i>	51
7.6.4.	Basel II Çerçevesinde Kredi Fiyatını Hesaplama Yöntemi	51
7.7.	KREDİ MALİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	52
7.7.1.	Özsermaye ve Likidite Maliyetleri	53
7.7.2.	Kredi Riski Maliyeti.....	53
7.7.3.	Değişken Maliyetler	53

7.7.4.	Sabit Maliyetler.....	54
7.7.5.	Yarı Değişken Maliyetler.....	54
7.7.6.	Genel Maliyetler	54

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI

1.	BASEL KOMİTESİ VE TARİHÇESİ.....	55
2.	BASEL I STANDARTLARI VE ELEŞTİRİLERİ	56
3.	BASEL II YENİ SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMESİ.....	60
3.1.	BASEL II STANDARTLARININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ	61
3.2.	BASEL II STANDARTLARININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER.....	63
3.3.	BASEL II NİN UNSURLAR.....	64
3.3.1.	Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü.....	66
3.3.2.	İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi.....	68
3.3.3.	Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini.....	70
3.4.	ASGARİ SERMAYE YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAPSAMINDA BANKALARCA DİKKATE ALINMASI GEREKEN TEMEL RİSK TÜRLERİ	72
3.4.1.	Kredi Riski	73
3.4.1.1.	<i>Standart Yaklaşım</i>	<i>75</i>
3.4.1.2.	<i>İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım</i>	<i>87</i>
3.4.2.	Operasyonel Risk	97
3.4.2.1.	<i>Operasyonel Riskin Tanımı ve Kaynakları</i>	<i>97</i>
3.4.2.2.	<i>Operasyonel Riskin Ölçümü.....</i>	<i>100</i>
3.4.3.	Piyasa Riski.....	101
3.4.3.1.	<i>Piyasa Riskinin Tanımı ve Bileşenleri.....</i>	<i>102</i>
3.4.3.2.	<i>Piyasa Riskinin Ölçümü</i>	<i>103</i>
3.5.	BASEL II İLE BASEL I ARASINDAKİ FARKLILIKLAR	105
3.6.	BASEL II' YE YÖNELİK ELEŞTİRİLER	107

3.7.	BASEL II İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER (BASEL 2.5)	110
3.8.	TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BASEL II YE UYUM ÇALIŞMALARI	112
4.	BASEL III.....	114
4.1.	BASEL III' ÜN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ.....	114
4.2.	BASEL III' ÜN AMACI.....	115
4.3.	TÜRKİYE AÇISINDAN BASEL III DÜZENLEMELERİ	118
4.4.	BASEL III' E YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN KOBİ'LERİ KREDİLENDİRMESİNDE BASEL II STANDARTLARININ UYGULANABİLİRLİĞİ: ÖRNEK ŞİRKET UYGULAMALARI

1.	UYGULAMANIN AMACI	121
2.	UYGULAMANIN KAPSAMI	121
3.	UYGULAMANIN YÖNTEMİ.....	122
4.	UYGULAMANIN SINIRLARI.....	125
5.	UYGULAMAYA KONU OLAN KOBİ'NİN FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER VE DECELENDİRME NOTUNUN HESAPLANMASI.....	125
6.	BASEL II' DE YER ALAN RİSK ÖLÇÜM YAKLAŞIMLARINA GÖRE AYRILMASI GEREKEN SERMAYE TUTARININ HESAPLANMASI	136
6.1.	STANDART YAKLAŞIMA GÖRE SERMAYE YETERLİLİĞİ.....	136
6.2.	İÇSEL DERECELENDİRMEYE DAYALI YAKLAŞIMA GÖRE SERMAYE YETERLİLİĞİ.....	139
7.	KREDİ FİYATININ BELİRLENMESİ.....	144
8.	SONUÇ	157
	KAYNAKÇA	161
	EKLER.....	170

KISALTMALAR VE SİMGELER

BIS	: Uluslar arası Ödemeler Bankası
CRD	: Sermaye Yeterliliği Direktifi
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EAD	: Temerrüt Halinde Risk Bakiyesi
ECA	: İhracat Kredi Kuruluşları
ECAI	: Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları
EL	: Beklenen Kayıp
G(z)	: Standart Nominal Dağılıma İlişkin Birikimli Dağılım Fonksiyonunun Tersini
GİDDY	: Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
GM	: Gayrimenkul
GMÇS	: Geçek Müşteri Çeki Senedi
IOSCO	: Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü
K	: Sermaye Yükümlülüğü
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi
LGD	: Temerrüt Halinde Kayıp Oranı
M	: Efektif Vade
MA	: Vade Ayarlaması
N(x)	: Standart Nominal Dağılıma İlişkin Birikimli Dağılım Fonksiyonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PD	: Temerrüt Olasılığı
QIS	: Sayısal Etki Çalışması
R	: Korelasyon Katsayısı
RMD	: Riske Maruz Değer
RWA	: Risk Ağırlıklı Varlıklar
S	: Konsolide Yıllık Satış Tutarı
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TGY	: Temel Gösterge Yaklaşımı
TİDDY	: Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
TTK	: Türkiye Ticaret Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UL	: Beklenmeyen Kayıp

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de KOBİ tanımı	5
Tablo 2: Hazine Müsteşarlığı KOBİ Tanımı.....	6
Tablo 3: Dış Ticaret Müsteşarlığı KOBİ Tanımı	7
Tablo 4: AB’de KOBİ tanımı.....	8
Tablo 5: Basel I’e Göre Kredi Risk Ağırlıkları.....	57
Tablo 6: Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri	68
Tablo 7: Üç Büyük Rating Kuruluşunun Derecelendirme Notları	76
Tablo 8: Ülke, Hazine ve Merkez Bankalarına Verilen Kredilerin Risk Ağırlıkları	77
Tablo 9: Bankalardan Olan Alacaklar için Risk Ağırlıkları 1. Opsiyon	78
Tablo 10: Bankalardan Olan Alacaklar için Risk Ağırlıkları 2. Opsiyon	79
Tablo 11: Firmalardan Olan Alacaklar için Risk Ağırlıkları	80
Tablo 12: Basel II Düzenlemesine Göre KOBİ’ler.....	81
Tablo 13: Standart Yaklaşımda Kullanılan Risk Ağırlıkları.....	84
Tablo 14: Basel I ve Basel II Standart Yaklaşımına Göre Teminatların Risk Ağırlıkları	87
Tablo 15: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımda Tarihi Veri Gereksinimi	89
Tablo 16: Derecelendirme Notlarına Göre Temerrüde Düşme Olasılıkları, Temerrüt Halinde Risk Tutarını Hesaplatan Oranlar ve Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdeleri	93
Tablo 17: Farklı Teminat Türlerine Göre Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdeleri	93
Tablo 18: Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri	96
Tablo 19: Operasyonel Riskler, Nedenler, Olaylar	100
Tablo 20: Basel I ve Basel II Arasındaki Farklar.....	106
Tablo 21: Bankanın Kredi Puan Aralığı, Kredi Notu ve İfadesi.....	123
Tablo 22: “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Karşılaştırmalı Bilançosu.....	127
Tablo 23: “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Gelir Tablosu	129
Tablo 24: Mali Bünyeye İlişkin Oranlar	131

Tablo 25: Derecelendirme Tablosu	132
Tablo 25: Derecelendirme Tablosu Devamı.....	133
Tablo 26: Teminat Koşullarına Göre Değişen Asgari Sermaye Tutarı.....	139
Tablo 27: Basel I ve Basel II Hükümlerince “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Kullanacağı Kredi İçin Bankanın Ayırması Gereken Sermaye Tutarları.....	142
Tablo 28: Basel I ve Basel II Standartlarına Göre Kullanılan Yaklaşımlar Sonucu Ortaya Çıkan Asgari Sermaye Yükümlülüğünün ve Kredi Fiyatının Karşılaştırılması	147
Tablo 29: Bankanın Teminatsız Olarak Kullandıracağı Kredilerin Derecelendirme Notlarına Göre Ayırması Gereken Sermaye Tutarı ve Kredi Fiyatı	154

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Alternatif Finansman Yöntemleri	17
Şekil 2: Banklarda Kredi Süreci.....	44
Şekil 3: Basel II nin Yapısı	65
Şekil 4: Piyasa Riskinin Bileşenleri	102

GİRİŞ

Dünyada çok hızlı bir şekilde yaşanan ekonomik gelişmeler doğal olarak bütün sektörleri etkilemektedir. Bu gelişmelerden doğrudan doğruya ve en fazla etkilenen sektörlerden biri de finans sektörü olmuştur. Finans sektörünün en önemli aracı ise gerektiğinde reel sektörü finanse eden bankalardır.

Bankalar, reel sektörü finanse ederken müşterilerinden gelen nakdi ya da gayri nakdi kredi taleplerini değerlendirebilmesi için bir takım ön koşulların (gerekli belgelerin temini, genel ekonomik konjonktür, kredi politikası vb.) gerçekleşmesi gerekmektedir. Kullanılan kredilerin riskini en aza indirebilmek ve elde edilecek verimi maksimuma çıkarabilmek için mevcut tüm koşulların (piyasa, sektör, firma, siyasal vb.) bir arada, bir bütün olarak değerlendirilmesi şarttır. Bu değerlendirmeleri yaparken kaynaklarını (sermaye, yedek akçe, ilgili dönemdeki karı, alınan sermaye benzeri krediler, değer artış fonları, mevduat vb.) reel sektöre aktarma noktasında en etkin neticeyi almayı amaçlarken, sermaye yapısını belirli bir düzeyde sürdürme yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmaktadır.

Reel sektörde önemli bir yere sahip olan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), bankaların müşteri portföyünün büyük bölümünü oluşturmaktadır. Çünkü KOBİ'ler banka kredisini öncelikli finansman kanalı olarak kullanmaktadır. Basel-II, temelde bankacılık sektörünü etkilemekle birlikte KOBİ'ler üzerinde de yaygın bir şekilde etkisini hissettirmiş, KOBİ'lerin bankalarla olan kredi ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur.

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi ilk olarak 1988 yılında Basel Sermaye Uzlaşısı olarak adlandırılan ve %8 sermaye yeterlilik standardı ile kredi riski ölçümü yapılabilmesi için bir sermaye ölçüm sistemini bankalara duyurmuştur. Zaman içerisinde piyasaların gelişip daha karmaşık hale gelmesiyle Basel-I standartları yetersiz hale gelmiştir.

Basel-I' e yapılan eleştiriler neticesinde Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi 1999 yılında "Yeni Bir Sermaye Yeterliliği Çerçevesi" adıyla Basel-II standartlarını yayınlamıştır. Kredi risklerinin ölçümünde Basel-I standartlarında beş

farklı ölçüm ağırlığı kullanılırken, Basel-II standartlarında devletlerden, bankalardan, firmalardan olan ve perakende alacaklar için ayrı ayrı risk ağırlıkları belirlenmiştir.

Basel-II standartları temelde üç esas üzerine kurulmuştur. Bunlardan ilki piyasa riski, kredi riski ve operasyonel risk için minimum sermaye yeterliliğinin belirlenmesidir. İkincisi kurumların sermaye yeterliliklerinin ve içsel değerlendirme yöntemlerinin denetlenerek gözden geçirilmesi, üçüncüsü ise piyasa disiplini esasıdır.

Geleneksel kredilendirme süreci bankaların kendi değerlendirmelerine dayalı olduğundan subjektif faktörler daha ön plana çıkarken, yukarıda da kısaca belirtildiği üzere Basel II nin oluşturmuş olduğu üç yapısal blok çerçevesinde kredilendirme süreci daha objektif hale gelmektedir. Böylece müşterilerine kullandıracakları krediler için bankaların ayırması gereken sermaye tutarlarının Basel II standartları kapsamında yer alan risk ölçüm yaklaşımları ile birlikte standart bir biçimde ele alınması sağlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, KOBİ'lerin tanımları ile birlikte ülkemiz ve dünya ekonomisi içindeki yerleri ele alınmıştır. Ayrıca KOBİ'lerin finansman sorunlarına genel olarak değinilerek KOBİ'lerin finansman kaynaklarından ticari kredi kavramı üzerinde durularak konuyla ilgili genel tanıtım ve açıklamalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra ticari kredilerin değerlendirme süreci ile kredi fiyatlama yöntemleri ve maliyetini etkileyen faktörler ile ilgili bilgiler de verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Basel komitesi ve tarihçesi ile ilgili bilgiler verilmiş, Basel-II standartları ile ilgili detaylı açıklamalar yapıldıktan sonra Türk bankacılık sisteminde Basel-II' ye uyum çalışmalarından ve Basel-III ile ilgili genel bilgilerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, Basel I ve Basel II standartlarının üretim sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lere kaynak aktaran bankalar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ancak bu etkiler incelenirken KOBİ'nin bir banka ya da derecelendirme kuruluşu tarafından hesaplanmış bir derecelendirme notuna ihtiyaç doğmuş bu nedenle derecelendirme süreci de incelemeye konu edilmiştir. Sonuç olarak asgari sermaye yükümlülüğü ve kredi maliyeti ile ilgili hesaplamalar Basel I ve Basel II' deki farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiş, sistemler arasındaki farklar ve sonuçlar ortaya koyulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOBİ'LER VE KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI

1. KOBİ TANIMLAMASINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER

KOBİ'ler tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye Ekonomisinin de dinamik ve sürükleyici unsurlarından biri olup, ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmesi açısından çok büyük öneme sahiptirler. Genel olarak KOBİ'ler, az sermaye kullanımı yanında daha çok el emeği ile çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri ile çalışan ve ucuz bir üretim gerçekleştiren iktisadi teşebbüsler olarak ifade edilebilir. KOBİ'leri tanımlayabilmek için birçok ölçüt kullanılmıştır. KOBİ tanımını etkileyen belli başlı faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir¹.

- Zaman,
- Ekonomik düzey,
- Sanayileşme düzeyi,
- Kullanılan teknoloji,
- Pazarın büyüklüğü,
- Faaliyette bulunulan is kolu,
- Kullanılan üretim tekniği,
- Üretilen malın özellikleri,
- İş gören sayısı,
- Kuruluş ve araştırmalar.

Bu kadar çok sayıda faktörün KOBİ tanımını etkilemesi, herkes tarafından kabul edilen bir tanımın yapılamadığı konusunda da açıklık getirmektedir. Bu faktörlerin etkinlik dereceleri ve taşıdıkları önem, ülkeden ülkeye ve ülke içindeki değişik bölge ve sektörlere göre farklılık göstermektedir. Bu ortamda, KOBİ'ler konusunda çok sayıda ve birbirinden farklı tanımlamaların yapılması son derece doğal kabul edilmektedir. KOBİ tanımlamalarında çok farklı kriterler kullanılabilir. Bunun yanında temel bir sınıflandırma yapmak gerekirse KOBİ tanımlaması yapmak için kullanılan ölçütler “nicel” ve “nitel” ölçütler olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilmektedir.

¹ Tahir Akgemci, *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, Haziran 2001: Ankara, KOSGEB Yayınları, s.4, <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=9&refContent=33> Erişim: 15.12.2012

1.1. NİTEL (KALİTATİF) ÖLÇÜTLER

Nitel işletme ölçütleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- İşletmenin faaliyet gösterdiği iş kolu içerisinde nispeten küçük bir paya sahip olması,
- İşletme sermayesinin tümünün veya büyük bir bölümünün işletme sahibine ait olması,
- İş bölümü ve uzmanlaşma derecesi, girişimcinin işletmede fiilen çalışması
- Bağımsız yönetim (genelde işletmenin sahibi aynı zamanda yöneticisidir) ve modern yönetim tekniklerini uygulamada yetersizlik.

1.2. NİCEL (KANTİTATİF) ÖLÇÜTLER

İşletmelerin büyüklüklerini nicel (sayısal) anlamda belirlemede kullanılan en yaygın ölçütler şunlardır.

- Personel sayısı,
- Sermaye,
- Üretim miktarı,
- Aktifler toplamı,
- Makine parkı,
- Pazar payı,
- Kâr,
- Kullandıkları enerji miktarı,
- Satış hacmi.

Bu kriterler sayıca daha da artırılabilmesine rağmen, ortak bir tanımın yapılmasında bir tek kriter yeterli olmamaktadır. Birden fazla kriterin kullanıldığı tanımlar da bazen çok karmaşık olup, ihtiyaca cevap verememektedir².

² Şevki Özgener, *Büyüme Sürecindeki KOBİ'lerin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Nevşehir Un Sanayi Örneği*, Ocak – Haziran 2003, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 20, s.138, <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi20/ozgener.pdf> Erişim: 15.12.2012

2. KOBİ TANIMLARI

Aşağıda Ülkemizde ve Avrupa Birliği'ndeki KOBİ tanımlarına yer verilmiş ve Basel II' de yer alan KOBİ tanımı ve portföy sınıflandırması açıklanmıştır.

2.1. TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI

Türkiye'de üzerinde uzlaşmış bir KOBİ tanımı yoktur. KOBİ'lere hizmet veren her kurum ve kuruluş farklı bir KOBİ tanımından hareket etmektedir. Bu nedenle, uygulamada farklılıklar oluşmakta, KOBİ'lerin bir kısmı bazı uygulamaların içinde yer alırken, diğer bazıları uygulamaların dışında kalabilmektedir. Ayrıca farklı tanımlar KOBİ'lere yönelik istatistiklerin farklı sonuçlar vermesine de yol açmaktadır. Bazı KOBİ tanımlarındaki diğer bir sorun da sadece "imalat sanayii" işletmelerini kapsama almasıdır. Dolayısıyla diğer sektörlerde faaliyet gösteren tüm işletmeler, esnaf ve sanatkarlar kapsam dışında kalmakta; mevcut devlet teşviklerinden yararlanamama durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir³.

Aşağıdaki tabloda 04.11.2012 tarih ve 790 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile revize edilen KOBİ tanımı gösterilmektedir.

Tablo 1: Türkiye'de KOBİ tanımı

Tanım Kriteri	Micro İşletme	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme
Çalışan Sayısı	≤ 9	10-49	50-249
Yıllık Net Satış Hasılatı (Milyon TL)	≤ 1	≤ 8	≤ 40
Yıllık Mali Bilanço Değeri (Milyon TL)	≤ 1	≤ 8	≤ 40

Kaynak: www.kobi.org.tr Erişim: 15.12.2012

Türkiye'de yer alan KOSGEB, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Eximbank gibi farklı kuruluşlarının da KOBİ tanımlamaları mevcuttur.

³ Ahmet Türkan, *Kobi Tanımı*, 2010, http://www.tedariksistemi.com/jm/index.php?option=com_content&view=article&id=150:kob&catid=43:iletme&Itemid=2
Erişim: 15.12.2012

KOSGEB KOBİ Tanımı: “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri Ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” (18.11.2005/25997 sayılı Yönetmelik 10.09.2012 tarihli düzenleme) hükümlerine göre;

250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon TL’yi aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri ifade eder.

Aynı yönetmelikte KOBİ’ler;

Mikro İşletme: 10 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 1 milyon TL’yi aşmayan işletmeler.

Küçük İşletme: 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 8 milyon TL’yi aşmayan işletmeler.

Orta Büyüklükteki İşletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon TL’yi aşmayan işletmeler⁴.

Hazine Müsteşarlığı KOBİ Tanımı: Hazine Müsteşarlığına göre KOBİ tanımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2: Hazine Müsteşarlığı KOBİ Tanımı

İşçi Sayısı	Mali Durum	Ölçek
1 – 9	≤ 400 milyar TL	Çok Küçük
10 – 49	≤ 400 milyar TL	Küçük
50 – 250	≤ 400 milyar TL	Orta

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar” bağlamında, bağımsız nitelikteki veya sermayesinin en fazla %25’i büyük işletmelere ait olan imalat ve sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden; kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşlarının toplamının net tutarı 950.000.TL’yi aşmayan;

⁴ Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik, http://www.kosgbe.gov.tr/UserFiles/File/kobi_tanimi.pdf Erişim: 20.12.2012

- 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmaktadır.⁵

Dış Ticaret Müsteşarlığı KOBİ Tanımı: Dış Ticaret Müsteşarlığı tanımına göre, imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD Doları karşılığı TL'yi aşmayan işletmeler, KOBİ olarak tanımlanır⁶.

Tablo 3: Dış Ticaret Müsteşarlığı KOBİ Tanımı

İşçi Sayısı	Mali Durum	Ölçek
1 – 200	≤ 2 milyon ABD Doları	Küçük ve Orta

Eximbank KOBİ Tanımı: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden, yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon TL'sini aşmayan, bağımsız işletme tanımına giren, imalatçı, imalatçı – ihracatçı özelliğine sahip mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler kısaca “KOBİ” olarak adlandırılır.

Bir işletme;

- Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,
- Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,
- Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse, bağımsız işletme olarak kabul edilir⁷.

⁵ Devletin KOBİ Politikalarında Öncelikli İki Sorunu, http://www.ekodialog.com/Makaleler/kobi_politikalari_devletin_sorunu.html Erişim: 20.12.2012

⁶ Ahmet Türkan, *KOBİ Tanımı*.

⁷ Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş., KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri Uygulama Esasları, <http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/krediler/15-kobi/kobiue00-ue.pdf> Erişim: 20.12.2012

TÜİK ve DPT Tanımı: İmalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-9 kişi arası işçiye sahip olan işletmeler “çok küçük ölçekli”, 10-49 arası işçiye sahip olanlara “küçük ölçekli”, 50-99 işçi çalıştıran işletmeler “orta ölçekli” işletmelerdir⁸.

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE KOBİ TANIMI

Avrupa Birliği KOBİ tanımları konusunda gerek ulusal olarak gerek birlik içerisinde karışıklığa neden olmamak için ortak bir tanım geliştirmiştir. Avrupa Birliği KOBİ tanımını ilk kez 3 Nisan 1996 tarihli tavsiye kararıyla ortaya koymuştur. Daha sonra 2003’te KOBİ tanımını yenilemiş ve 1 Ocak 2005 itibariyle güncel tanım yürürlüğe girmiştir. Yeni tanım 1996 yılından bu yana kaydedilen ekonomik gelişme ve edinilen deneyim dikkate alınarak oluşturulmuştur⁹.

2003/361/EC sayılı tüzük çerçevesinde Avrupa Birliği’nde 1 Ocak 2005’te yürürlüğe giren KOBİ tanımı çalışan kişi sayısı, yıllık ciroları veya bilanço büyüklüğü ve son olarak da bağımsızlık kriterlerinden oluşan ölçüleri kapsamaktadır.

Tablo 4: AB’de KOBİ tanımı

Tanım Kriteri	Micro İşletme	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme
Çalışan Sayısı	≤ 9	10-49	50-249
Yıllık Net Satış Hasılatı (Milyon Euro)	≤ 2	≤ 10	≤ 50
Yıllık Mali Bilanço Değeri (Milyon Euro)	≤ 2	≤ 5	≤ 43
Bağımsızlık (Başka firma hissesi)	≤ yüzde 25	≤ yüzde 25	≤ yüzde 25

Kaynak: www.kobi.org.tr Erişim: 27.12.2012

2.3. BASEL II’ DE KOBİ TANIMI VE PORTFÖY SINIFLANDIRMASI

Daha önce de söylendiği gibi, KOBİ’lerin tanımlanmaları konusunda gerek ülkeler arasında, gerekse aynı ülke sınırları içerisindeki farklı kurumlar arasında bazı

⁸ Ahmet Türkan, *KOBİ Tanımı*.

⁹ Arzu Odabaşı Sarı, *Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye*, 2005: İstanbul, İKV Yayınları No:188, s.s.13-15.

farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların başlıca sebebi, tanımlama yapılırken farklı kriterlerin kullanıyor olmasıdır. Basel – II Standartlarına göre ise KOBİ’lerin tanımı tek kritere göre yapılmaktadır. Bu kriter ise, işletmelerin yıllık satış ciroları olmaktadır¹⁰.

Bu kritere göre, KOBİ’nin dahil olduğu konsolide şirketler grubunun yıllık cirosu 50 milyon Euro’dan az ise söz konusu şirket KOBİ olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanında, yıllık cironun, firma büyüklüğünü ifade etmede anlamlı anlamı olmadığı durumlarda, denetim otoriteleri, bankaların yıllık ciro yerine, toplam bilanço büyüklüğünü dikkate almalarına imkan verebilmektedir.

KOBİ kriterinin, önem kazandığı ilk husus kredilerin hangi portföyde sınıflandırılacağına belirlendiği aşamadır. Bu aşamada, şirketlere verilen krediler, çeşitli özelliklerine göre farklı portföylere dahil edilir. Bu portföyler temel olarak, “Perakende Portföy” ve “Kurumsal Portföy”dür.

2.3.1. Perakende Portföy

Perakende portföy, bireysel krediler ile belli şartları taşıyan KOBİ kredilerini içermektedir. KOBİ kredilerinin perakende portföyde sınıflandırılabilmesi için, söz konusu KOBİ’nin yer aldığı konsolide şirketler grubuna kullanılan toplam kredi tutarının, 1 milyon Euro’dan az olması ve söz konusu toplam kredinin, perakende portföyün önemli bir kısmını (Basel Komitesi’nin bu şartın sağlanması için örnek olarak verdiği kriter, toplam kredi tutarının perakende portföyün %0,2’sini aşmamasıdır) teşkil etmemesi gerekmektedir. Ayrıca perakende portföyde sınıflandırılan kredilerin bankalar tarafından çeşitli açılardan portföy olarak toplu bir şekilde yönetiliyor olması gerekmektedir.

Perakende KOBİ, toplam cirosu en fazla 50 milyon Euro olan ve bir bankadaki toplam kredi tutarı 1 milyon Euro’nun altında olan firmalar olarak tanımlanmaktadır.

2.3.2. Kurumsal Portföy

Kurumsal portföy ise büyük ölçekli şirketlere (konsolide satış tutarı 50 milyon Euro’dan büyük şirketler) verilen krediler ile KOBİ’lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde sınıflandırılmayanları kapsamaktadır. Ayrıca İçsel Derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalar Kurumsal Portföyde yer alan krediler içerisinde “özel amaçlı

¹⁰ Ankara Ticaret Odası, *Basel II KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirmesi*, 2007: Ankara, Yorum Basın, s.33, http://www.atonet.org.tr/yeni/files/files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf Erişim:27.12.2012

kredilendirme” faaliyetlerini ayrı sınıflandırmak zorundadırlar. Bu kategori içerisinde “proje finansmanı”, “duran varlık finansmanı”, “mal/emtia finansmanı”, “gelir getiren gayrimenkul finansmanı” ve “yüksek volatilitiye sahip ticari amaçlı gayrimenkul finansmanı” faaliyetleri yer almaktadır¹¹. Söz konusu hususlar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak incelenecektir.

3. KOBİ'LERİN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE DÜNYA'DAKİ ÖNEMİ

KOBİ'lerin ülkemizdeki geçmişi 13. yüzyıla kadar gitmektedir. 13. yüzyılda, esnafın mesleki eğitim ve sosyal güvenlik hizmetlerini yerine getiren ve esnafı sağlam duygularla birbirine bağlayan, mesleki ve insani ahlak kurallarına dayanan, manevi birliği temsil eden bir sistem mevcuttu. Zamanla meydana gelen değişiklikler neticesinde bu birlik, yerini Lonca sistemine bırakmıştır. Loncalar, esnafı ve sanat sahiplerini sıkı bir disiplin içinde tutan kuruluşlardı. 18. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesiyle Avrupa'ya ayak uydurmakta geciken Osmanlı İmparatorluğu'nda tarımsal düzenin bozulması ve buna bağlı olarak tarımsal vergilerdeki artışlar neticesinde köyden kente göç akımı, ipek yolunun kontrolden çıkması ve Akdeniz'in önemini yitirmesi gibi olaylar, Lonca Sistemi'ni olumsuz yönde etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun küçük sanayi alanındaki üstünlüğünün 18. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş gerilemeye başlamasının nedeni, bu yüzyıl içerisinde batı ülkelerinin Sanayi Devrimi ile Fabrika Sanayi adı verilen modern makineli bir üretime başlaması, küçük sanayinin gelişmelere dayanamayıp Avrupa ürünlerini satan bir aracı haline gelmek zorunda kalmalarıdır¹².

Avrupa'daki gelişmelere karşı Osmanlı İmparatorluğu bir takım tedbirler almayı düşünmüştür. 1864 yılında kurulan “Islahı Sanayi Komisyonu” gümrük resimlerini yükseltme, esnaf-sanatkarı şirketleştirme, sanat okulları açma ve sergiler düzenleme kararları almış, ancak uygulamaya koyamamıştır. 1913 yılında çıkarılan Sanayi Teşvik Kanunu'nun 1927 yılında geliştirilmesi bile yeterli yerli kaynak birikiminin olmaması sebebiyle arzulan gelişmeyi sağlayamamıştır. Cumhuriyet döneminde dağınık yapıda olan esnaf sanatkar ve küçük üreticiyi bir örgüt çatısı altında birleştirmeyi öngören

¹¹ Ayhan Yüksel, *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, 2005, BDDK Araştırma Raporları, s.16, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1275Basel_II_SME.pdf Erişim: 25.12.2012

¹² KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, *KOBİ Ekonomisi Tarihi Gelişimi*, Aralık 2003: Ankara, s.3, <http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=8&refContent=87> Erişim: 25.12.2012

Ticaret ve Sanayi Odaları yasası 1924 yılında yürürlüğe konulmuştur. 1943 yılında “Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Yasası” yürürlüğe girerek işletmelerin örgütlenmesi kolaylaştırılmıştır. 1957 yılındaki Sanayi Sicil Kanunu ile esnaf sanatkar küçük üreticisi tanımlanması hükme bağlanmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963-1967) küçük sanayici, esnaf ve sanatkarların sorunları ile ilgilenecek ve çözüm önerileri üretecek merkezi bir örgütün kurulması öngörülmüştür. 1964 yılında Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu çıkarılmıştır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) KOBİ'lerle ilgili yeni bir öneri getirilmemiştir. Bu dönemde Birinci Planda önerilen örgüt Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi kurulmuştur. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) ilk iki planda öngörülen önemler tekrarlanmıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) esnaf-sanatkar ve küçük sanayinin ayrı ayrı tanımı yapılmıştır. Bu dönemde Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi, KOBİ'lere ülke çapında teknolojik, mali ve idari danışmanlık hizmetleri verecek şekilde Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı adı altında yeniden yapılandırılmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan (1985-1989) itibaren KOBİ'lerin güçlendirilmesi, etkinliğinin artırılması ve sorunların çözümüne dair öneriler kalkınma planlarında yer almaya başlamıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) ekonomilerin dışa açılma sürecinin hızlandığı gerçeğinden hareketle KOBİ'lerin dış piyasalarda rekabet edebilir güce kavuşturulması hedeflenmektedir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000) KOBİ'lerin istihdam, yenilik ve uyum sağlama konularındaki avantajları vurgulayarak özel programlara desteklenmesi öngörülmektedir. Risk sermayesi, kredi garanti fonu kurumlarının oluşturulması ve yan sanayinin geliştirilmesi belirtilmiştir¹³.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) KOBİ'lerin Geliştirilmesi başlığı altında, KOBİ'lerle ilgili hedef, ilke ve düzenlemeler yer almaktadır. Bunlar; KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslar arası rekabet güçlerinin artırılması, KOBİ'lere bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, payının artırılması, Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredi geri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve inşaatların zamanında

¹³ Cemil Akkutay, 75. Yılda KOBİ'ler, <http://www.ekodialog.com/Makaleler/75-yilda-kobiler-makale.html> Erişim: 27.12.2012

tamamlanması, KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenmesi vb. çok sayıda maddelerden oluşmaktadır¹⁴.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2007 – 2013) 2005 yılında KOBİ tanımı konusunda AB mevzuatı ile uyumlu yasal düzenleme yapılmıştır. Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan KOBİ'lerin kurumsal yönetişiminin geliştirilmesi, İŞGEM benzeri destek kurumları aracılığıyla teknik yardım sağlanması, uygun koşullu ve çeşitlendirilmiş finansman imkanlarının artırılması iş ortamının gelişmesi açısından önem arz etmektedir¹⁵.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014 – 2018) 2006-2010 döneminde ülkemiz işletmelerinin tamamına yakınına oluşturan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) istihdam ve katma değer içindeki yüzde payı 3'er puan azalmış, yatırımlar içindeki yüzde payı ise 5 puan artmıştır. Ekonomide rekabet gücünün artırılması, yenilik ve girişimciliğin geliştirilmesi ile istihdam oluşturulması açısından KOBİ'lerin verimlilik artışı, büyüme ve kurumsallaşma ihtiyacı devam etmektedir¹⁶.

TÜİK verilerine göre, KOBİ'ler Türkiye'de yaratılan katma değerden %55,2, toplam istihdamdan %78, toplam satışlardan %65,5 ve toplam yatırımlardan %50 oranında pay almaktadır. KOBİ'ler tarafından oluşturulan katma değer %33'ü ticaret sektörü, %26'sı imalat sanayi, %9'u inşaat sektörü ve %29'u diğer hizmet sektörlerine aitken, istihdamın %36'sı ticaret sektörü, %25'i imalat sanayi, %8'i inşaat sektörü ve %30'u diğer hizmet sektörlerinde gerçekleştirilmiştir¹⁷.

Şirket sayısı olarak, toplam şirketler içerisinde oldukça yüksek bir orana sahip olan KOBİ'ler hem ülkemiz özelinde hem de diğer pek çok ülkede istihdam ve üretim içerisinde de önemli paylara sahiptir¹⁸.

¹⁴ Devlet Planlama Teşkilatı, *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, 2000: Ankara, s.s.151-152, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8.pdf> Erişim: 27.12.2012

¹⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 01.07.2006/26215 tarih ve sayılı Resmi Gazete: Ankara, s.21, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/ix/9kalkinmaplani.pdf> Erişim:27.12.2012

¹⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*, 02.07.2013: Ankara, s.23,

http://www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/15089/Onuncu_Kalkinma_Planı.pdf Erişim:27.12.2012

¹⁷ T. Halk Bankası AŞ GMY, *KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yerinin Değerlendirilmesi*, Ekonomik Araştırmalar ve Sektörel Tahminler Bölümü, 02.11.2011/116 tarih ve sayılı Genel Mektup, s.1.

¹⁸ Ayhan Yüksel, *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, s.7.

Küreselleşen ekonomi ile birlikte işletmeler ulusal pazarlardan daha çok uluslararası pazarlara üretim yapmaya yönelmişlerdir. KOBİ'ler esnek yapıları dolayısıyla farklılaşan pazarlardaki farklı talepleri karşılayabilmekte aynı zamanda yeni ve yaratıcı ekonomik faaliyet alanları doğurabilmektedirler. KOBİ'ler yeni üretim yöntem ve tekniklerine, yeni pazarlama stratejilerine uyum sağlayabilecek esneklik ve yenilik niteliğine sahip oldukları için sanayileşme sürecinin itici gücünü oluşturmaktadırlar. KOBİ'lerin istihdam yaratmadaki rolü, bölgesel ve yerel kalkınmaya katkıları ve ekonomideki önemi tüm dünya ekonomileri tarafından kabul edilmiştir.

Tüm dünyada KOBİ'lerin önemli olmasının nedenleri arasında güçlü ekonomilerin büyük işletmeler kadar küçük işletmelere de ihtiyacının olması, küçük işletmelerin optimum büyüklüğe ulaşması için resmi ve özel kuruluşların çaba göstermesinin gerekliliği ve sağlam bir KOBİ yapısı ile iktisadi gelişme, sosyal barış, siyasi istikrarın sağlanacak olması söylenebilmektedir. KOBİ'lerin ekonomik ve toplumsal kalkınmada üstlendikleri rol, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısını yansıtacak şekilde farklılık göstermektedir. Küreselleşme süreci ile önem kazanan KOBİ'ler esnek yapıları ile dünya ekonomisinde gözde kuruluşlar haline gelmişlerdir¹⁹.

4. KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI VE KAYNAKLARI

KOBİ'lerin genel sorunlarına bakıldığında en temel ve önemli sorunun finansman sorunu olduğu görüldüğünden çalışmada finansman sorununa değinilecektir.

4.1. KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

Günümüzde başta finansal sorunlar olmak üzere yaşadıkları diğer sorunlar, küçük ve orta ölçekli işletmelerin daha az verimli olmalarına yol açmaktadır. Finansman sorunlarına genel olarak bakıldığında özellikle bazı başlıklar öne çıkmaktadır:

- Özsermaye ve işletme sermayesi yetersizliği
- Yabancı kaynak sağlamada güçlükler ve maliyetlerin yüksekliği, kredibilitenin düşüklüğü
- Yatırım zamanlamasında yapılan hatalar

¹⁹ Özlem Yonar, *KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri*, 2008, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=258> Erişim: 27.12.2012

- Finansal Yönetimde yetersizlikler
- Teşviklerden yeterince yararlanılamaması²⁰.

Bu finansman sorunlarının temelinde KOBİ'lerin özsermaye yapılarının zayıflığı yatmaktadır. Bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulan KOBİ'lerin değerlendirilen özelliklerinin en başında sahip olduğu işletme sermayesi gelmektedir. Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilen kredilerin maliyetleri diğer KOBİ'lere verilen kredilerle karşılaştırıldığında daha düşüktür. Bu yapı doğal olarak güçlü sermayeli KOBİ'lere avantaj sağlamaktadır.

Yaşanan sermaye sorunlarıyla birlikte KOBİ'lerin yöneticilerinin finansman bilgilerinin yeterli olmaması ve bu konuda yetişmiş elemanlar istihdam edilmemesi de sorunu derinleştirmektedir. KOBİ'lerin hemen hepsinde sahip / yöneticiler teknik kökenli olduğundan, finansman ve muhasebe konusunda çok az bilgiye sahiptirler. Bu tür bilgileri, uzman kişilerden sağlama imkanları da sınırlı olmaktadır²¹.

Aynı zamanda ülke ekonomisinin yapısal sorunları ve bu sorunların somut göstergesi olan dış ticaret açığının dönem dönem kriz boyutuna ulaşması nedeniyle de en ağır bedeli ödeyenler, yine bu işletmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoğun kredi kullanımından ziyade düşük kredi kullanım tutarına rağmen yüksek faiz oranları ve temerrüde düşme nedeniyle katlanılmak zorunda kalınan yüksek faiz borçları ile daha önce de değinildiği üzere alternatif olarak değerlendirilen kayıt dışı finansmanın, bu borç yükünü oluşturan önemli faktörler olduğu, (kredilerden alınan pay ve dış kaynak kullanım oranlarına bakıldığında) anlaşılabilir²².

4.2. KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI:

KOBİ'lerin finansman kaynakları, finansman kaynağı olarak özkaynak, banka kredileri ve alternatif finansman yöntemleri başlıkları altında incelenecektir.

²⁰ KOBİ'lerin Finansman Sorunları, <http://www.dinamikkobi.com.tr/Makale/39/kobilerin-finansman-sorunlari> Erişim: 27.12.2012

²¹ TBB, *Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri*, Eylül 2004, s.22, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/Konferans_KOBİ_Kitapçigi.pdf Erişim: 27.12.2012

²² Kurtar Tanyılmaz, *Aslan mı Kağıttan Kaplan mı?: Kobi'lere Dayalı Kalkınma Yaklaşımının Eleştirisi*, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, 2006 Sayı 60-61, Cilt 17, s.44, http://ekonomikyaklasim.org/pdfs2/EYD_V17_N60_61_A02.pdf Erişim: 27.12.2012

4.2.1. Finansman Kaynağı Olarak Özkaynak

Düşük maliyetle borçlanma imkanı olmayan KOBİ'ler tarafından en çok tercih edilen finansman kaynağı özkaynaklardır.

KOBİ'lerin kuruluş aşamasında tesis, ekipman, makine, teçhizat temininde ve faaliyete başlama aşamasında faydalandıkları özkaynaklar, daha sonraki aşamalarda yeni yatırımlara girilmesinde ve büyüme amacıyla kullanılmaktadır. Şirketin kuruluşundan sonra elde edeceği kâr ve maruz kalacağı zarar özkaynakların artısında ve azalışındaki temel unsurdur. Sermaye birikiminin düşüklüğü, şirket özkaynaklarının seviyesinin de düşük olmasını etkileyecektir. Kâr marjlarının düşük olması da özkaynakların artırılmamasına ve düşük seviyede kalmasına sebep olacaktır.

4.2.2. Finansman Kaynağı Olarak Ticari Krediler

KOBİ'ler açısından en kritik konumda olan finansman kaynağının bankacılık sektöründen alınan krediler olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin banka kredilerine erişimi açısından gerek geçmişte ülkemiz ekonomisinden gerekse de ülkemiz KOBİ'lerine özel bazı koşullardan kaynaklanan bir takım problemler bulunmaktadır. Yönetim ve örgüt yapılarındaki eksiklikler, finansal yönetim zafiyetleri, muhasebe normlarına uygun mali tablolar üretememeleri, özkaynak yetersizliği, KOBİ'lere yönelik kredi istihbarat faaliyetlerinin görece olarak daha pahalı olması gibi sebepler ile bankalar KOBİ'lere kredi verirken çekimser davranmaktadır. KOBİ'lerin bu yetersizliklerinden dolayı banka kredilerinde kredi maliyeti yükselmektedir. KOBİ'ler miktar, vade, faiz oranı ve teminat açısından bankacılık sektöründen alınan kredilerde zorlu koşullara maruz kalmaktadır. KOBİ'lerin banka kredilerine erişimi daha çok kamu bankaları aracılığıyla ve teşvikli veya çeşitli fonlarca aktarılan kaynaklar üzerinden olmaktadır²³.

Bankacılık sektörü, Haziran 2013 itibarıyla toplam kredilerinin %42,2'si kurumsal/ticari kredilerden, %32,8'i bireysel kredilerden, %25'i ise KOBİ kredilerinden oluşmaktadır. Yılın ilk çeyreğine göre kurumsal/ticari kredilerin toplam krediler içindeki payı 1,3 puan artarken, KOBİ kredilerinin payı 0,5 puan, bireysel kredilerin payı ise 0,8 puan gerilemiştir.

²³ Ayhan Yüksel, *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, s.s.9-10.

2013 yılının ilk yarısında kredi hacminde gözlenen toplam 126,4 milyar TL'lik artışın 56,1 milyar TL'si (%44,4) kurumsal/ticari kredilerden, 36,6 milyar TL'si (%29) bireysel kredilerden, 33,6 milyar TL'si (%26,6) ise KOBİ kredilerinden kaynaklanmaktadır. Yılın ilk yarısında %17,1 ile KOBİ kredileri en hızlı artan kredi türü olurken, özellikle ikinci çeyrekteki kullanımların etkisi ile kurumsal/ticari krediler %16,9 artmış, bireysel kredilerdeki artış ise %13,8 olarak gerçekleşmiştir.

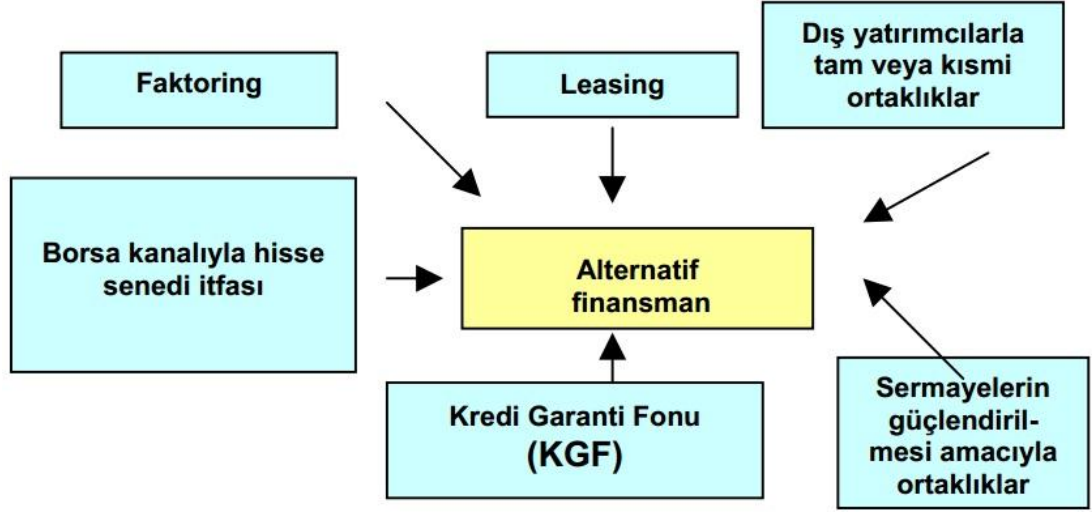
Son bir yılda KOBİ kredilerinde gözlenen artışta kredi faizlerindeki düşüşün yanı sıra 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile KOBİ'lerin sınıflamasında yıllık net satış hasılatı veya mali bilanço limitleri itibarıyla üst sınırın 25 milyon TL'den 40 milyon TL'ye yükseltilmesinin de etkisi olmuştur. Yönetmelik değişikliği çerçevesinde Kasım 2012 döneminden itibaren sektör genelinde kurumsal/ticari kredilerden KOBİ kredilerine yeniden sınıflamalar yapılmıştır. Söz konusu sınıflama değişikliği özellikle KOBİ kredilerinin yıllık bazda %32,5 ile en fazla artış gösteren kredi türü olmasında belirleyici olmuştur. Anılan sınıflama değişikliği, canlı kredilerin yanı sıra, takipteki alacaklar ve takibe dönüşüm oranlarında KOBİ ve kurumsal/ticari kredi türlerindeki değişimler üzerinde etkili olmaktadır²⁴.

4.2.3. Alternatif Finansman Yöntemleri

Orta vadede Basel II çerçevesinde zorlayıcı faktörler, KOBİ'ler için alternatif finansman kaynakları yaratmayı şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla önemli hale getirecektir. Bu bağlamda söz konusu alternatif kaynaklar şu şekilde özetlenebilir;

²⁴ BDDK, *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*, Sayı: 2013/3, Haziran 2013, s.s. 20-21, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/12277tbs_genel_gorunumu_haziran_2013.pdf Erişim:07.07.2013

Şekil 1: Alternatif Finansman Yöntemleri

Kaynak: TBB, *Risk Yönetimi ve Basel II' nin KOBİ'lere Etkileri*, s.30.

Şu an için faktoring ve leasing gibi alternatif finansman metodları KOBİ'lerce yaygın olarak kullanılmaktadır. Bununla beraber pek çok KOBİ için dış yatırımcılarla tam veya kısmi ortaklıklar oluşturma en önemli yeni finansman kaynağını oluşturacaktır.

Diğer yandan 1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF) de KOBİ'ler için alternatif finansman seçeneklerinden biri haline gelmiştir. KGF Türkiye'nin bütün bölgelerindeki KOBİ'lerin kendisiyle anlaşma yapmış bankalardan kullandığı her türlü nakdi ve gayrinakdi krediye verdiği garanti/kefaletlerle teminat sağlamaktadır. Bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma imkanı artmaktadır²⁵.

KOBİ'lerin finansman yöntemi olarak krediler hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra aşağıda krediler detaylı olarak incelenerek ticari kredilerden ve çeşitlerinden bahsedilmiş, ticari kredilerin değerlendirme süreci ile ilgili bilgiler verilmiştir.

²⁵ TBB, *Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri*, s.s.30-32.

5. KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAĞI OLARAK TİCARİ KREDİLER

Kredi dilimizde mali itibar, güven kredili alışveriş anlamlarında kullanılmaktadır. Genel olarak kredi, belli bir süre sonra ödenmek vaadiyle mal, hizmet ya da satın alma gücü sağlanması şeklinde tanımlanabilir. Başka bir anlatımda kredi bir mevcudun belli bir süre sonra geri alınmak kaydıyla verilmesi veya verilmiş bir varlığın ödenmesine kefil alınmasıdır²⁶. Kredinin sözlük anlamı saygınlık ve güven olup, Latince inanma anlamına gelen 'Credere' kökünden kaynaklanmaktadır²⁷.

1 Kasım 2005 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 5411 sayılı bankalar kanununun 48'inci maddesine göre; bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Buna göre kredi, borçlu ve alacaklı arasında gelecekte ödenmek üzere değer transferine neden olan inanç ve güven anlamına gelir.

Aşağıda çeşitli yazarların yapmış olduğu bazı tanımlamalara yer verilmektedir:

- Kredi satın alma gücüdür (Mill)
- Kredinin özü, alacaklının borçluya, borcunu ödeyeceği konusunda duyduğu güvendir. (Holdsworth)
- Kredi, kişinin elde etmiş olduğu itibardır. Kişinin bu itibara dayanarak gelecekte ödemek vaadiyle para mal ve hizmet elde etmesidir (MacLeod)

²⁶ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, 2001: Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, s. 242.

²⁷ İlker Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, 1994: Bursa, Ezgi Kitapevi, 5. Baskı, s. 199.

- Gelecekte eşdeğerinin ödenmesi koşuluyla güven duyularak mal, hizmet para ya da diğer değerli bir şeyin başkasına aktarılmasıdır²⁸.

Kredinin tanımında üç temel unsur vardır. Bunlar; zaman, güven ve risktir. Bu unsurlar aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

Zaman Unsuru: Kredi belirli bir süreyi içermelidir. Zaman unsurunu dikkate almayan bir işlem, kredi olarak değerlendirilmemelidir. Kredi işleminde, kredi kullanan kişi ve kuruluşlar, kendi borçlarını belirli bir tarihte (vadesinde) ödemeyi taahhüt ederler.

Güven Unsuru: Kredi alan kişi veya kuruluş ile krediyi veren banka arasında bir güven bağının olması gereklidir.

Risk Unsuru: Kredi işlemlerinde kredi veren banka, kredi alanın sözünü yerine getirebilme olasılığına bağlı olarak bir risk taşımaktadır. Kredi verilen kişinin finansal ve ahlaki durumu ve işindeki başarısı ile risk arasında ters bir ilişki bulunmaktadır. Kredi kullanan kişinin finansal durumu ve iş ahlakı ne kadar iyiyse bankanın üstleneceği risk o kadar az olacaktır.

Bankalar müşterilerine kredi kullanırken yukarıda belirtilen 3 unsurun yanında; banka politika ve stratejilerine, kanunlara, kararnamelere, yönetmeliklere ve tüzüklere uygun davranmak zorundadır. Kredilerin kullanılması, teminatların sağlanması ve geri ödemesinin mevzuata uygun yapılması temel kredi ilkesidir²⁹.

Literatürde çeşitli şekillerde ayırma tabi tutulan krediler, aşağıdaki şekillerde sınıflandırılabilir:

- Niteliği Açısından Krediler
 - Nakdi Krediler
 - Gayri nakdi Krediler
- Vade Açısından Krediler
 - Kısa Vadeli Krediler
 - Orta Vadeli Krediler

²⁸ Mehmet Erkan, *Enflasyonist Ortamda İşletmelerin Ticari Kredi Yönetimi*, 1990: Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Afyon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, No:7, s.15.

²⁹ H. Erdin Gündüz, *Banka ve Sigorta Muhasebesi*, 2006: Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 83.

- Uzun Vadeli Krediler
- Teminat Açısından Krediler
 - Teminatlı Krediler
 - Teminatsız Krediler
- Veriliş Amacına Göre Krediler
 - Yatırım Kredileri
 - Donanım Kredileri
 - İşletme Kredileri,
- Kullanım Amaçlarına Göre Krediler
 - Ticari Krediler
 - Sanayi Kredileri
 - İhracat Kredileri
 - Tarım Kredileri
 - Bireysel Krediler,
- Kaynak Açısından Krediler
 - Banka Kaynağından Kullanılan Krediler
 - Dış Kaynaklı Kredilerdir.

5.1. TİCARİ BANKACILIK TANIMI

Bankalar, para arz ve talebinin büyük bir kısmının karşılaştığı, kredi işlemlerinin yapıldığı kurumlardır³⁰.

Ticari bankacılık, tüm ticari faaliyetlere katılan bankaları ifade etmektedir. Ticari bankalar; mevduat toplar, kredi verir; yurt içi ve yurt dışından fon sağlar. Müşterilerine farklı alanlarda bankacılık hizmeti verirler. Tüm bunlara ek olarak; bu bankalar, bir ülkede uygulanan ekonomik politika ve istikrarda önemli görevler üstlenmektedirler.

Kurulan ilk bankalar ticari banka olarak faaliyette bulunmuşlardır. Ticari bankaların en önemli özelliği mevduat toplaması ve çek hizmetleri vermesidir. Diğer ticari işletmeler gibi, ticari bankacıların amacı da karını maksimize etmektir. Ticari

³⁰ Yılmaz Gündüz, *Türkiye'de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Yolları*, Ekim 2003: Ankara, Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:17, Sayı: 3-4, s.131.

bankaların; fon sağlama, fon kullanma, kaydı para yaratma hizmet fonksiyonları vardır³¹.

Ticari bankaların, fon kaynakları içerisinde en önemli pay mevduattır. Mevduat dışında ise; sermaye ihtiyatlar, bankalar arası para piyasası ve uluslar arası finansal piyasalardan sağlanan krediler, hazine bonosu ve repolar, mevduat sertifikaları, varlığa dayalı menkul kıymet ve tahvil ihracı da fon kaynakları arasındadır. Ticari bankalar, fon kaynaklarını kredi olarak müşterilerine verirler.

Ticari banka sisteminin ekonomik büyüme ve istikrara katkısı büyük ölçüde banka fonlarının kaynaklarına ve bu kaynakların etkin bir şekilde kullanımına bağlıdır. Ekonomik istikrarın sürekliliğini sağlamak için, banka işlemlerinin ekonomik dalgalanmaları şiddetlendirmemesi gerekir. Oysa bankalar kar elde etmek amacıyla hareket ettiklerinde, ekonomide istikrarın bozulmasına sebep olabilirler³².

20.01.2013 tarihi itibarıyla Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların detayı incelendiğinde; 32 adet mevduat bankası (toplam 10.245 adet şube), 13 adet kalkınma ve yatırım bankası (toplam 42 adet şube) olmak üzere bankacılık sisteminde toplam 45 adet bankanın faaliyet gösterdiği görülmektedir. (Şube sayısına K.K.T.C. ve yabancı ülkelerdeki şubeler dahildir.) Mevduat bankalarının 3 adedi kamusal sermayeli, 12 adedi özel sermayeli, 16 adedi yabancı sermayeli, 1 adedi ise tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen bankalardan oluşmaktadır³³.

5.2. TİCARİ BANKALAR TARAFINDAN VERİLEN KREDİLER

Krediler esas olarak, kullanım şekli ve içeriği bakımından nakdi ve gayri nakdi krediler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bunun dışında kredileri vadeleri (kısa-orta-uzun), teminatları (teminatl-teminatsız), kaynakları (banka kaynaklı-banka dışı kaynaklı), amaçları (yatırım-donatım-işletim), sektörleri (özel-kamu) ve iş kolları (ticari-sanayi, ihracat-tarım) açılarından da sınıflandırmak mümkündür.

³¹ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s. 56.

³² İlker Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, s. 146.

³³ TBB, <http://www.tbb.org.tr/>, Erişim: 20.01.2013

5.2.1. Nakdi Krediler

Faiz ya da komisyon karşılığında ödünç para verilmesi şeklinde verilen kredilerdir. İskonto, iştirah ve borçlu cari hesaplar bu tür kredilere örnek verilebilir.

Borçlu Cari Hesap: Türk Ticaret kanununda “ iki kimsenin para, mal, hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem borç ve alacak şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakiyeyi isteyebileceklerine dair bulunan sözleşmeye cari hesap sözleşmesi denir” olarak tanımlanmıştır. Bu sözleşme yazılı olmadıkça geçerli sayılmaz. İşletmeler borçlu cari hesap kredi hesabından para çekebilirler veya bu hesaba para yatırabilirler³⁴. Cari hesap kredilerinde banka, müşterisine belirli limite kadar kredi vermekte ve müşteri bu limit dahilinde ihtiyacına göre bu hesaptan para çekmektedir. Kredi bu şekilde bir cari hesap üzerinden yürütülmektedir. Cari hesap kredisi, işletmelerin çoğunlukla ihtiyacını karşılamakta kullandıkları kısa süreli bir kredi şeklidir³⁵.

Borçlu cari hesaplarda peşin faiz ve diğerleri kesintisi yoktur. Faizler ve diğer kesintiler, 31 Mart, 30 Haziran 30 Eylül ve 31 Aralık dönemlerinde yılda 4 kez tahsil edilir³⁶. Cari hesap kredisi şeklinde açılan kredilerden bankalar borç faizinin yanında kredi komisyonu, hazırlık komisyonu, hesabı taşıma komisyonu, hasılat tutarı üzerinden komisyon ve peşin giderlerle ilgili masrafların bir ya da birden fazlasını isteyebilirler³⁷.

Açık Kredi: Açık kredi, müşterinin şahsi kredi değerliliğine güvenilerek sadece kendi imzası karşılığında açılan kredilerdir. Bu krediler, müşterinin imzasından başka hiçbir teminata bağlanmamış, tek imzalı kredi türü olduğundan diğer kredilere göre daha risklidirler³⁸.

Bir kişiye açık kredi açılabilmesi için;

- Uzun bir ticari geçmişe sahip olması,
- Ticari ahlakının iyi olması,

³⁴ Mert Öncü, *Bankalarda Kredi Portföyleri ve Kredi Riski Yönetimi*, Doktora Tezi, 2001: İstanbul, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, s.8.

³⁵ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, 1996: Ankara, SPK Yayın No:30, s.10.

³⁶ Turgut Sungur, *Bankacılar İçin Banka Tekniği: (İşlemleri)*, 1999: Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 4. Baskı, s. 114.

³⁷ Niyazi Berk, *Finansal Yönetim*, 1990: İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, s.143.

³⁸ Ali Sait, Aşlı Yüksel ve Ülkü Yüksel, *Banka Yönetimi El Kitabı*, 2002: İstanbul, Alfa Yayınevi, s.8.

- Varlığının geniş olması,
- İş konusunda krediyi güvenli ve akışkan olarak kullanmaya elverişli olması,
- Yeterli mevduat bulundurması gerekmektedir³⁹.

İskonto ve İştira Kredileri: İskonto, ticari bir senede bağlı vadeli bir alacağın faiz, komisyon, paranın taşınması ücreti gibi diğer masraflar düşüldükten sonra banka tarafından senet hamiline ödenmesidir⁴⁰. İskonto edilen senetler genellikle üç aya kadar vadeli TCMB nezdinde reeskont edilebilecek bono veya poliçelerdir.

İştira ise bir iskonto kredisi türü olup, burada işlemin yapıldığı belediye sınırları içinde bir yerde ödenecek bono ve poliçenin iskontosu söz konusu olmaktadır. Bu tür kredilerde banka için sadece senet olduğundan, senedin hukuki geçerlilik yönünden detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Kefalet Karşılığı Kredi: Kefalet karşılığı krediler, biri borçlu diğeri kefil (veya kefiller) olmak üzere en az iki imza karşılığında verilen kredilerdir. Kefalet karşılığı krediler açık kredilerle benzer olduğu gibi müşterinin kredi değerliliğine güvenilerek imzası karşılığında açılır. Ancak kredi değerliliğinde kişi güvenilir ikinci bir kişi (kefil) daha devreye girmektedir.

Emtia Karşılığı Kredi: Belirli özellikteki emtiaların bankaya rehin edilmesi karşılığında, borçlu hesap şeklinde kullanılan bir kredidir. Rehin konusu olabilecek mallar, tarımsal ürünler, sanayi hammadde ve mamulleri ile ihracatı yapılacak ticari özellikteki mallardır.

Senet Karşılığı Krediler: TTK hükümlerine göre uygun olarak düzenlenmiş, ticari senetlerin rehni karşılığında açılan ve borçlu cari hesap şeklinde de kullanılan kredilerdir⁴¹. Burada da iskonto gibi ticari senetlerin süresinden önce paraya çevrilmesi söz konusudur. İskontodan önemli farkı, iskontoya alınan senetlerin bankanın mülkiyetine geçmesine karşılık, senetler karşılığı kredi hesabına teminata alınan senetler üzerinde bankanın sadece rehin hakkı elde edebilmesindedir.

³⁹ Turgut Sungur, *Bankacılar İçin Banka Tekniği: (İşlemleri)*, s.89.

⁴⁰ Avni Zarakolu, *Bankacılar için Para ve Kredi bilgisi*, 1999: Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 11.Baskı, s.50.

⁴¹ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s.s. 266-269.

Tahvil ve Hisse Senedi Karşılığı Kredi: Hisse senedi ve tahvil karşılığı kredi, değerli kağıt (özellikle hazine tahvil ve tasarruf bonoları ile İstanbul borsasına kayıtlı öteki taşınır değerler) rehinine dayanan bir ödünç işlemidir⁴².

Nakit Karşılığı Krediler: Nakit karşılığı krediler Türk lirası ve döviz cinsinden nakit bloke edilerek kullanılan kredilerdir. Nakit karşılık; nakdin bir bloke hesapta, blokaj şeklinde olabileceği gibi banka nezdinde mevcut bir mevduat hesabının rehni suretiyle de olabilmektedir. Nakit karşılığı, nakit kredi verilebileceği gibi, gayri nakdi krediler de verilebilir. Her iki durumda da dikkat edilmesi gereken nokta; risk ile nakit arasındaki denge olup, bu kredilerin belli bir marj ile kullanılması gerekliliğidir⁴³.

Döviz endeksli Krediler: Diğer kredi türlerine göre, yeni bir kredi tipi olan döviz endeksli krediler kur artışlarının yavaş ve TL faiz oranlarına göre daha cazip olduğu dönemlerde ihracat ve döviz kazandırıcı hizmetleri bulunmayan veya yetersiz olan firmaların talepleri doğrultusunda olumsuz bir kredi türüdür⁴⁴.

Döviz Kredileri: İhracat veya ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerde bulunan firmalara, ihracat taahhüdünün yerine getirilmesi koşulu ile kullanılan bir kredi türüdür.⁴⁵

Eximbank Kredileri: Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. 1987 yılında, Türkiye'nin artan ihracat potansiyelinin desteklenmesi, ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurtdışında yapılacak yatırımlar ile ihracat amacına yönelik yatırım malları üretim ve satışının teşvik edilmesi amacıyla kurulmuştur. Türk Eximbank, bu amaca yönelik olarak ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurtdışında faaliyet

⁴² Ali Sait, Aslı ve Ülkü Yüksel, *Banka Yönetimi El Kitabı*, s.s.357-358.

⁴³ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s.272.

⁴⁴ Mert Öncü, *Bankalarda Kredi Portföyleri ve Kredi Riski Yönetimi*, s.10

⁴⁵ Garanti Bankası, Döviz Kredisi, http://www.garanti.com.tr/tr/ticari/krediler/doviz_kredi.page Erişim:31.10.2013

gösteren müteahhit ve girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklemektedir⁴⁶.

5.2.2. Gayrinakdi Krediler

Gayri nakdi krediler, bankaların müşterilerine nakit kredi yerine verdikleri garanti veya güvencedir. Gayri nakdi kredilerin; teminat mektupları, kabul kredileri ile bankanın kendi müşterileri adına verdiği diğer garanti ve güvencelerdir. Bu krediler sırasıyla kısaca anlatılacaktır.

Teminat ve Garanti Mektupları: Teminat mektupları ve garantiler, alınan herhangi bir görevin yerine getirilmesini güven altına alan araçlardır. Sonuçta sözleşmenin tarafları üstlenilen ediminin gerçekleşmesi konusunda bir güvence sağlamış olur. Böyle bir güvence ihtiyacı, ayrı ve hukuk ve kültür çevrelerinden olan taraflar arasında yapılmış sözleşmelerin yer aldığı uluslar arası ilişkilerde daha da artmaktadır.

Bankaların, yurt içinde ve yurt dışında bulunan gerçek veya tüzel kişiler lehine bir malın teslimi, bir işin yapılması ya da borcun ödenmesi gibi konularda muhatap kuruluşlara hitaben verdikleri ve söz konusu taahhüdün yerine getirilmesi durumunda mektup bedelinin kayıtsız şartsız ödenmesi yükümlülüğünü içeren garanti belgelerine teminat mektubu denir⁴⁷. Banka, teminatı mektubu vermeden önce mektubu vereceği kişi veya kuruluş ile “ kontrgaranti “adı verilen bir sözleşme imzalar. Kontrgaranti, ileride mektubun ödenmemesi durumunda bankanın mektup verdiği taraftan mektup için ödeyeceği tutarı tahsil edebilmesine olanak sağlar⁴⁸.

Teminat mektupları limit içi ve limit dışı olarak sınıflandırıldığı gibi vade ve şekilleri (Geçici, Kesin, Avans, Serbest Konulu ve Karşılıklı) bakımından da sınıflandırılabilir.

Kabul Kredileri: Kabul Kredisi ithalatlarınızın bedelini, ihracatçı tarafından keşide edilen poliçeyi kabul ederek mallara ödeme yapmadan ödemenizi sağlayacak bir kredi türüdür. Ödeme, poliçe vadesinde gerçekleştirilmekte olup, ödeme için bir banka

⁴⁶ Mustafa H. Çolakoğlu, *Kobi Rehberi*, Nisan 2002: Ankara, Yorum Matbaacılık, s.153, http://www.silifkeosb.org.tr/mevzuat/Kobi_Rehberi.pdf Erişim: 28.10.2012

⁴⁷ Ali Sait, Aslı ve Ülkü Yüksel, *Banka Yönetimi El Kitabı*, s. 362.

⁴⁸ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.36.

garantisi istenmesi durumunda ise bankanın poliçeyi garanti etmesiyle (Aval) ihracatçı firmaya bu garantiyi sağlamış olur. Akreditifli, vesaik veya mal mukabili olmak üzere yapılabilecek, Kabul Kredili Ödeme şeklinde düzenlenecek poliçelerin vadeleri, kabul tarihinden başlamak üzere herhangi bir süre ile sınırlı olmaksızın serbestçe belirlenebilir⁴⁹.

Prefinansman Kredileri: Prefinansman, ihracat ve döviz kazandırıcı faaliyetlerle ilgili mal ve hizmet alınımının finansmanında kullanılmak üzere, firmaların bizzat kendilerince yurt dışındaki alıcıdan veya uluslar arası finans kuruluşlarından döviz veya efektif olarak sağlanıp, Türkiye'deki bankalar veya özel finans kurumları aracılığı ile ülkeye getirilmek suretiyle TL'ye çevrilerek kullanılan (döviz olarak kullanılamaz) ana para faiz ve masraflarını ihracat ve döviz kazandırıcı faaliyetlerden sağlanan dövizlerle ödenmesi gerekli, azami 1 yıl vadeli kredilerdir⁵⁰.

Akreditif: Akreditif, alıcının (amir-ithalatçı) talimatıyla bir bankanın (amir banka) belli bir tutar ve vade ile akreditifte öngörülen şartlara uygun belgelerin ibrazı karşılığında, satıcıya (lehtar-ihracatçı) ödeme yapacağını taahhüt etmesidir. Kısaca akreditif, şartlı bir banka garantisidir⁵¹.

6. TİCARİ KREDİLERDE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Bankalarda kredilendirme süreci, kredilendirilmek istenen müşteriyle ilk ilişkiye geçilmesi ile başlayan ve istihbarat süreci ile devam eden, istihbarat sonrasında yapılan kredi analizleri sonucunda ortaya çıkan verilerin değerlendirilerek kredi maliyet ve fiyatının belirlendiği, kredinin kullandırıldığı ve kullandırım sonrasında firma faaliyetlerinin yakında izlendiği tüm işlemleri içermektedir.

6.1. KREDİ TALEBİ

Bankanın kredi pazarlama yetkilileri bankanın genel politikası ve şubenin özel politikalarına uygun olarak yeni müşterilerle ilişkiye geçerek (veya eski müşterilerle yeniden görüşerek) kredi taleplerini araştırırlar. İncelemeye değer taleplerle

⁴⁹ Vakıfbank, *Kabul/Aval Kredileri*, <http://www.vakifbank.com.tr/kabulaval-kredileri.aspx?pageID=213> Erişim: 06.11.2012

⁵⁰ İlker Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, s. 210.

⁵¹ Vakıfbank, *Akreditif*, <http://www.vakifbank.com.tr/akreditif-kredisi.aspx?pageID=212> Erişim: 06.11.2012

karşılaştığında şube yönetmenlerinin ve gerekiyorsa Genel Müdürlüğün ön onayını aldıktan sonra daha ayrıntılı bilgi edinme aşamasına geçilir⁵².

6.2. MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT

Bankalardaki ticari kredi uygulamalarında firmalara kredi kullandırılmadan önce yapılacak iyi bir mali tahlil ve istihbarat çalışması kredilerin güvenliği ve geri dönüşümündeki riski azaltması bakımından oldukça önemli bir çalışma olarak değerlendirilmektedir.

6.2.1. Mali Tahlil ve İstihbaratın Amacı

Bankalar, mevcut kaynaklarını etkin şekilde dağıtabilmek isterler. Bankaların bunu gerçekleştirirken, maksimum faydayı elde edebilmek için çeşitli alternatifler arasından seçim yapması gerekmektedir. Bu sebeple kredi talep eden kişi ve kurumların değerlendirilmesi ve doğru analiz edilmesi şarttır.

Mali tahlil ve istihbarat, sadece kredi talebinde bulunan firmanın kredi değerliliği konusunda bir karara varabilmek için gerekli ve ilgili görülen çeşitli bilgi ve faktörlerin değerlendirilmesini değil, kredi riskinin yönetimini de kapsar⁵³. Bunun için kredi verilecek müşteriyi ve sektörü yakından tanımak, ekonominin genel durumunu dikkate alarak bankanın olanaklarını ve politikasını belirlemek gerekir.

Mali tahlil ve istihbaratın ana amacı; işletmelerin genel durumları hakkında bilgi ve görüş sahibi olmak, kredi hazırlığını belirli usul ve esaslara dayanan bir disiplin altına almak, işletmenin ödeme gücünü tespit etmek sureti ile kredi riskinin azaltılmasını sağlamaktır. Bu kapsamda; mali tahlil ve istihbaratın bir diğer amacı da; müşterilerin veya müşteri olabilecek firmaların hukuki, mali ve ahlaki durumlarını, iş yeterliliği ve girişimciliğini, sektörün ve ekonominin genel durumu çerçevesinde değişik ve inanılır kaynaklardan saptayabilmek ve izleyebilmektir.

⁵² Hakan Şakar, *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*, 2002: İstanbul, Akdeniz Yayıncılık, 2. Baskı, s.64.

⁵³ Öztin Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, 2002: İstanbul, Arayış Yayıncılık, s.2.

6.2.2. Mali Tahlil ve İstihbaratın Kredi Sürecindeki Yeri

Kredilendirme süreci; firma ile yapılacak görüşmeyle başlamakta olup, eğer firma ile ilk kez kredi ilişkisine girilecek ise kredi değerliliğinin olup olmadığı ve/veya ne düzeyde olduğu konusunda, eğer daha önce kredi ilişkisine girilmiş ise kredi limiti yenilenmesi ve/veya artırılması konusunda analizlerin yapılmasını kapsamaktadır.

Ayrıca kredi ilişkisi sürdürülen firmaların, kredi değerliliğinde olumsuz yönde bir değişiklik olup olmadığına yönelik istihbarat ve mali tahlillerin yapıldığı, bu kapsamda kredilendirme sürecinde mali tahlil ve istihbaratın büyük bir önemi bulunduğu bilinmektedir.

6.2.3. Mali Tahlil ve İstihbaratın Kaynakları

İstihbarat kaynaklarını üç temel başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar;

- Resmi Kaynaklar:
 - o Ticaret sicili kayıtları ve ticaret sicili gazetesi
 - o Esnaf ve küçük sanatkarlar sicili
 - o Gemi sicili
 - o Vergi dairesi
 - o Tapu kayıtları
 - o Trafik kayıtları
 - o Mahkemeler, icra-iflas daireleri
 - o Kanun, kararname, tebliğ ve sirkülerler
 - o S.S.K kayıtları
 - o Diğer kamu kuruluşları
 - o TCMB kayıtları
- Yarı Resmi Kaynaklar:
 - o Noterler
 - o Meslek odaları
 - o Mesleki birlikler, dernekler
 - o Borsalar
 - o Bankalar

- Özel Kaynaklar:
 - o Firmanın mali durum tabloları
 - o Firmanın banka ile olan ilişki ve işlemleri
 - o Firma ile karşılıklı görüşme
 - o Piyasa araştırmaları
 - o Diğer kaynaklar⁵⁴.

6.2.4. Mali Tahlil ve İstihbaratın İlkeleri

Mali Tahlil ve İstihbaratın ilkeleri aşağıda genel olarak belirtilmiştir.

Gizlilik: bankacılık güvene dayalı bir hizmet faaliyeti olan bankacılıkta gizlilik esastır. Bu nedenle, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendiklerini, bankaya ya da müşterilere ait sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili bulunan mercilerden başkasına açıklayan banka mensupları Bankalar Kanunu uyarınca cezalandırılmaktadır.

Tarafsızlık: lehine kredi kullanılan veya kullanılması düşünülen gerçek ve tüzel kişi işletmeler hakkında yapılacak mali tahlil ve istihbarat çalışmalarının her türlü önyargıdan uzak bir biçimde objektif olarak yapılması, edinilen bilgilerin çeşitli kaynaklardan doğrulanması, birbirini doğrulamayan bilgilere değer verilmemesi gerekmektedir.

Süreklilik: belli bir zamanda yapılan mali tahlil, işletmenin belli bir dönemdeki durumunu ortaya koymaktadır. Hâlbuki kredinin, kullanıldıktan sonra da takip edilmesi gerekmektedir. Kredinin vadesinde ödeninceye kadar az ya da çok risk taşıdığı dikkate alındığında kredinin vadesinde geri ödeninceye kadar oluşabilecek risklerin göz önünde tutulması gerekmektedir.

Gerçeklik: kural olarak kredilendirilmiş veya yeni kredilendirilecek işletmelerin mali tablolarının gerçek durumu yansıtması gerekmektedir. Ancak bu tabloları düzenleyen yetkililerin gerek kredi kararına etki edecek bir takım olumsuz hususları gizlemek istemeleri gerekse tabloları düzenleyecek bilgi ve deneyimden yoksun olmaları gibi sebeplerden dolayı mali tablolar, işletmelerin gerçek durumlarını

⁵⁴ Vakıfbank İstihbarat Başkanlığı, *İstihbarat, Mali Tahlil ve Skorum Yönetmeliği*, 2012: İstanbul, 2. Baskı, s.s.14-16.

yansıtmaktan uzak olabilir. Böylesi durumlara karşı gerekli araştırmaların yapılması ve düzenlenecek olan raporların, doğru ve güncel bilgileri kapsamı gerekmektedir⁵⁵.

6.2.5. Mali Tahlil ve İstihbarat Türleri

Kredi kararı eliminasyon sürecinin bir sonucudur. Bu süreç kredi yöneticisine kabul edilemeyecek bir talebi en kısa sürede elimine etmesi olanağını verir. Süreç kredi mülakatı ile başlar. Bu aşamada talep kredi yöneticisine ulaşmış, kredinin amacı belli olmuş ve veriler alınmıştır. Kredi yöneticisi kredi talebinin bankanın kredi politikaları ile uyumlu ve kredi kriterlerini karşılar özellikte olduğuna karar verirse sürece devam edilir.

İlk engeli aşan talep için ikinci aşama firma yöneticileri, firma ve sektör hakkında bilgi toplanması aşamasıdır. Borçlunun çevresindeki ünü, karakteri ve geçmişteki deneyimleri hakkında referans olabilecek bilgi kaynakları taranır ve firmanın içinde bulunduğu sektördeki yeri ve sektörün istikrarlılık derecesi araştırılır. Bu istihbarat esnasında karşılaşılan olumsuz faktörler kredinin bu aşamada reddedilmesine olanak sağlar. Firmanın finansal verileri karaktere yönelik istihbarat sırasında veya daha sonra toplanmış olur. Verilerin kısa bir değerlendirmesi kredinin geri çevrilmesine neden olacak önemli bir zayıflığı ortaya çıkarmazsa daha ayrıntılı finansal analiz yapmak üzere talebin incelenmesine devam edilir⁵⁶.

6.2.5.1. Kalitatif İstihbarat

Mali tahlil ve istihbarat çalışmasında kalitatif kriterler, esas olarak çalışmanın istihbarat boyutunu oluşturmaktadır.

Müşterinin kredi talebi olduğunda, müşteri ile ilk kez çalışılıyorsa müşteri hakkında bilgi toplanmaktadır. Müşterinin iş konusu, ortakları, sermaye yapısı, yönetimde etkin olan ortak, yönetim kadrosu, başka bankalarla ilişkileri, mevcut kredi limit ve riskleri, geciken ödemeleri vb. konularda edinilen bilgiler ve ön istihbarat

⁵⁵ Vakıfbank Uzman Yardımcılığı Eğitim Semineri Ders Notları, Kasım 2010.

⁵⁶ Belkıs Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, 1990: İstanbul, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 59.

denilen bu süreç, firmanın bankanın kredilendirme ön koşullarına uyup uymadığının tespiti için yapılmaktadır⁵⁷.

6.2.5.2. *Kantitatif İstihbarat*

Mali tahlil ve istihbarat çalışmasında kantitatif kriterler, esas olarak çalışmanın mali tahlil (finansal analiz) boyutunu oluşturmaktadır.

Firmaların, gerek ortakları/hissedarları gerekse kredi veren kurumlar tarafından, değerlendirilmesi, mali tablolarından yararlanılarak oluşturulan analizler ile yapılmaktadır. Ortaklar firmalarının yönetiminde alınan kararların performanslarını bu sayede ölçmekte, firmanın belirlenen hedeflere ulaşma kabiliyetini bu sayede tespit etmektedirler. Firmalara kredi veren ya da borç/alacak ilişkisinde bulunan kuruluşlar da mali tabloları inceleyerek firmaların borç ödeme kabiliyetlerini tespit etmeye çalışmaktadırlar.

Mali tahlil; firmanın mali durumunu, satış ve faaliyet performansını dönemsel ve dikey olarak kıyaslamak, gelişme yönlerini saptayabilmek ve söz konusu firma ile ilgili geleceğe dönük tahminlerde bulunabilmek için, mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin ve bunların zaman içinde göstermiş oldukları eğilimlerin incelenmesinden oluşur⁵⁸.

Bankalar açısından mali tahlilin; firmanın borç ödeme gücünü, borç ödeme gücünün gelecekte devam olasılığını, firmanın gelirlerinin geçmiş dönemlerde göstermiş olduğu eğilimi ve firmanın gelecek dönemlerde talep ettiği krediyi geri ödeyebilecek ölçüde fon yaratıp, yaratamayacağını saptamak açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır.

6.2.5.2.1. Mali Tablolar

Mali tablolar, bankalara kredi talep eden firmaların mali yapısı hakkında bilgi veren en önemli kaynaklardır. Kredi analistleri firmaların gelişme eğilimini görebilmek ve dinamik analiz yapabilmek için birbirini izleyen birkaç döneme ait mali tabloları istemektedirler. Böylece dönemler itibariyle değişiklikleri inceleyerek, firmanın ve mali

⁵⁷ Hakan Şakar, *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*, s.66.

⁵⁸ Öztin Akgüç, *Finansal Yönetim*, 1998: İstanbul, Avcıol Yayınları, s.19.

durumunun hangi yönde gelişmekte olduğu hakkında bilgi sahibi olmakta ve firmanın geleceği için tahminde bulunabilmektedirler.

Mali tahlil çalışmasında kullanılan mali tablolar aşağıda verilmiştir⁵⁹.

Bilanço: Bilanço (finansal durum tablosu), bir işletmenin belli bir anda sahip olduğu varlıklarla, bu varlıkların sağlandığı kaynakları bir düzen içinde gösteren finansal tablodur.

Gelir Tablosu: İşletmenin belli bir dönemde elde ettiği bütün gelirlerle, bu gelirleri elde etmek amacıyla aynı dönem içinde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda oluşan dönem net kârını veya zararını belli bir düzen içinde gösteren finansal tablodur.

Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu: Net çalışma sermayesinin oluşumunda yer alan dönen varlık ve kısa vadeli yabancı kaynak kalemlerindeki değişimi gösterir. Net çalışma sermayesi değişim tablosu, net çalışma sermayesindeki değişimin hangi dönen varlık ve kısa vadeli yabancı kaynak kalemine yansıdığını gösterir. Bu çerçevede dönen varlık ve kısa vadeli yabancı kaynak kalemlerindeki artış veya azalışlar hesaplanarak bunların net çalışma sermayesi üzerindeki etkileri ortaya konur. Net çalışma sermayesi değişim tablosunun düzenlenebilmesi için karşılaştırmalı bilançolara ihtiyaç vardır.

Özsermaye (Özvarlık) Değişim Tablosu: İlgili dönemde özkaynak kalemlerinde meydana gelen artış veya azalışları gösteren tablodur. Bu tablo işletme sahip ve ortaklarının yaptığı ilave yatırımları gösterir. Yani sermaye artırımını, yedek, fon ve kâr kalemlerindeki değişiklikler bu tablo yardımıyla finansal tablo kullanıcılarına aktarılır.

Fon Akım Tablosu (Kaynak/Kullanım Tablosu): İşletmenin belirli bir dönemde fon kaynaklarını ve bunları kullandığı alanları gösteren bir tablodur. Bu tabloda fon kavramını tüm finansal (mali) değişimleri ifade eder. Fon akış tablosu, bilanço ve gelir tablosunu tamamlayıcı ve işletmenin finansal durumunun yorumlanmasına yardımcı bir kapsama sahiptir.

Nakit Akım Tablosu (Para Akım Tablosu): Nakit Akış Tablosu, belirli bir dönemde işletmenin nakit kaynaklarını ve bunları kullandığı alanları gösteren bir

⁵⁹ Adem Çabuk, İbrahim Lazol, *Mali Tablolar Analizi*, 2005: Ankara, Nobel Yayınevi, s.145.

tablodur. Bu tablo düzenlenirken, nakit girişi sağlamayan veya nakit çıkışı gerektirmeyen işlemler dikkate alınmalıdır⁶⁰.

6.2.5.2.2. Mali Tabloların Düzenlenmesi

Mali tablolarda yer alan rakamlar, belli muhasebe varsayımlarına, bu tabloları hazırlayanların benimsedikleri muhasebe politikalarına hatta değer yargılarına göre belirlendiğinden, bir ölçüde öznel olmaktadır.

Yöneticiler, muhasebe yöntemlerini veya değerlendirme ölçülerini seçerken, karşılık ve amortisman ayırma politikalarını belirleyerek farklı tercihler yapabilmektedirler. Vergi tasarrufu sağlayarak az vergi ödemek, halka açık anonim şirketlerde hisse senetlerinin fiyatlarını etkileme, kredi sağlama imkânlarını artırma, kaynak maliyetini azaltma, başarılı gözükme, dağıtılacak kâr payını sınırlama, toplu pazarlıklarda veya işgücü piyasasından gelebilecek yüksek ücret isteklerini önleme gibi düşünceler, güdüler mali tabloların hazırlanmasında etkili olmaktadır. Bilanço makyajı olarak nitelendirilen düzenlemeler, saptırmalar, mali tabloların güvenilirliğini azaltmakta, daha ciddi ve nesnel denetleme gereğini doğurmaktadır.

İşletmenin mali yapısını sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmek için varlıkların tutar ve tasnifi doğru bir şekilde yaparak kayıtlarda yapılan makyajların tespit edebilmek gerekir. Bu kapsamda muhasebe kayıtları dikkatle incelenmeli ve gerekli ilave/düzeltilme işlemleri yapılmalıdır.

6.2.5.2.3. Mali Tahlilin Türleri

Mali tablolar üzerinde yapılacak analizler değişik açılardan sınıflandırılabilir. Birlikte, temel olarak amaca, analizin içeriğine veya yapılaş biçimine göre ve analizi yapacak olan şahıslara göre olmak üzere üç ana başlık altında yapılabilir.

➤ Amacına Göre Mali Tahlil Çeşitleri

⁶⁰ Adem Çabuk, A. Banu Başar, Şerafettin Sevim ve Diğerleri, *Mali Analiz*, Ocak 2013: Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı, s.s.4-11, <http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/MUH202U.pdf> Erişim: 02.02.2013

Amacına göre mali tahlil çeşitleri; yönetim analizleri, kredi analizleri ve yatırım analizleridir.

- Yönetim Analizleri

Yapılacak yönetim analizlerinde temel finansal tablo bilgileri yanında firmanın, iç raporlarında yer alan finansal bilgilerde kullanılabilir. Bunların başında da, işçilik ve malzeme kullanım verimliliğinin belirlenmesi, pazar dağılım analizleri, üretim maliyeti ve kârlılık analizleri, kapasite kullanım analizi, çalışan devir hızı, müşteri memnuniyet analizleri, bölüm ve genel bütçe kontrolleri gelir⁶¹.

- Kredi Analizleri

Kredi analizi, sadece kredi talebinde bulunan firmanın kredi değerliliği konusunda bir karara varabilmek için gerekli ve ilgili görülen çeşitli bilgi ve faktörlerin değerlendirilmesini değil, kredi riskinin yönetimini de kapsar. Bu kapsama kriz yönetimi, müşterilerin ödeme güçlüğüne düşmesinden kaynaklanan sorunlu veya tahsili gecikmiş krediler de alınabilir. Kredi analizi yalnız kredi talebinde bulunan mali tablolarının incelenmesini değil, ilgili firmanın geçmiş, cari ve özellikle gelecekteki sonuçlarını, performansını etkilemiş ve etkileyebilecek tüm faktörlerin değerlendirmesini içerir⁶².

Kredi analizin amacı, kredi talep edenin sözleşme koşullarına uygun olarak krediyi geri ödeme gücüne ve isteğine sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla kredi riskini azaltmaktır.

Kredi analizini etkileyen faktörler aşağıdadır:

- Şahsi faktörler
- Mali faktörler
 - Faaliyet yeterlilik derecesi
 - Gelir yaratma kapasitesi
 - Özsermaye
 - Finansal tablolar analizi

⁶¹ Adem Çabuk, İbrahim Lazol, *Mali Tablolar Analizi*, s.145.

⁶² Öztin Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, s.1.

- Ekonomik faktörler
- Diğer faktörler⁶³.

Bankalar, müşterileri olan firmaların geçmişteki gelir yaratma kapasitelerini incelerken, hareketli ve durgun yılları da kapsayacak şekilde geniş dönemleri göze alarak yapmalı; gerek ekonominin hareketli olduğu yıllarda gerekse durgun olduğu yıllarda gelir yaratma kapasitesini dikkate almalıdırlar. Diğer koşullar aynı kalmak şartıyla, özsermayesi yeterli olan firmalara kredi vermek bankaların kredilendirmeden doğan riski hafifleten bir önlemdir. Özsermaye, kredi talep eden firmaların sahip oldukları iktisadi varlıklar, verecekleri teminat ve teminat tutarı hakkında bankalara fikir verir⁶⁴.

Firmaların piyasadaki yerinin belirlenmesi, üretilen malların stok durumları ile fiyat hareketlerinin bilinmesini gerektirir. Yapılan piyasa araştırmaları sırasında firmanın durumunu açıklayıcı bilgiler elde edilerek istihbaratın büyüklüğü sağlanmış olur bunu gerçekleştirmek için ise, bölgede çıkan ekonomi içerikli yayınlarla meslek kuruluşlarının ticaret odalarının, ihracatçı birliklerinin kayıtları ile gazetelerin ekonomi ile ilgili haberlerin takip edilmesi gerekir. Bu durumu 3 aşama ile özetleyebiliriz;

Konjonktürel dalgalanmalar: Piyasalarda belli dönemlerde, belirli zaman aralıklarında meydana gelen daralma veya genişlemeler konjonktürel dalgalanmaları oluşturur. Bu dalgalanmalar etkisini en yoğun olarak fiyat dalgalanmaları şeklinde gösterirler. Bu nedenle, her firmanın faaliyette bulunduğu sektörlerin niteliklerinin detaylı bir şekilde incelenerek, üretilen malların talebinin fiyat değişmelerinden etkilenme derecesinin tahmin edilebilmesi, kredilerin güvenli bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır⁶⁵.

Firmanın faaliyette bulunduğu sektörün durumu: Kredi analizlerinde firmanın içinde bulunduğu sektörün özellikleri de dikkate alınmalıdır. Bunlar; Sektörün türü, sektörün büyüme hızı, sektörün rekabet biçimi, sektörün müşteri profili, sektörde kar artış hızı, sektördeki karlılık oranları vb. Verilen kredilerin bir sektöre odaklaşmasını önlemek için sektör analizinin dikkatli bir şekilde yapılması gerekir⁶⁶.

⁶³ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s.s. 372-373.

⁶⁴ Öztin Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, s.s.15-16.

⁶⁵ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s. 375.

⁶⁶ Öztin Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, s.17.

Hükümetlerce hazırlanan hedefler ve izlenen ekonomik politika: Hükümetlerce hazırlanan yıllık programlar izlenerek yatırım yapılacak sektörler, vergilendirme politikaları, sübvansiyonlar v.b bilgilerin takip edilmesi gerekir. Programların bilinmesi sektörün gelişmesi ve geleceği hakkında da bilgi sahibi olunmasını sağlayacaktır.

Kredi talep eden firmanın hukuki yapısı, alınacak teminat, kredi isteğinin bankanın kredi politikasına uyumu ve verilecek kredinin bankaya sağlayacağı verim diğer faktörler olarak öne çıkmaktadır⁶⁷.

- Yatırım Analizleri

İşletmeye ortak olanlar ve ortak olmayı düşünenler ile işletmeye uzun vadeli kaynak sağlayacaklar tarafından yapılan analizdir. Ortaklar ve ortak olmayı düşünenler işletmenin devamlılığı, yatırım güvencesi ve karlılık durumu ile ilgilenirler. Hisse senetlerindeki artışlar, kar dağıtım politikası ve bunların zaman içinde gösterdikleri eğilim de önem taşır. Uzun vadeli kaynak sağlayıcılar ise işletmenin borç ödeme gücü ile ilgilenirler. İşletme sermayesinin oluşumu ve finansmanı konularına da önem verirler⁶⁸.

➤ İçeriğine veya Yapılış Biçimine Göre Mali Tahlil Çeşitleri

İçeriğine göre mali tablolar tahlili, statik ve dinamik tahlil olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır. Mali tablolar her iki tahlil çeşidini kapsadığı için her iki tahlil çeşidinin de kullanılması, işletme faaliyetlerinin değerlendirilmesinde oldukça yararlı olmaktadır.

Statik Analiz: belirli bir tarihte düzenlenmiş veya belirli bir döneme ait mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki ilişkilerin saptanmasına ve bu ilişkilerin incelenmesine statik tahlil denmektedir. Statik tahlille, ancak işletmenin belirli bir dönemdeki likidite durumu, finansal yapısı ile kârlılık ve faaliyet sonuçları hakkında, faydalı bilgiler sağlanabilmektedir. Sabit tahlil, mali tahlilin temelini oluşturmaktadır.

Dinamik Analiz: firmanın birbirini izleyen dönemlerine ilişkin finansal tablolarında yer alan kalemlerin incelenerek, göstermiş oldukları eğilimlerin

⁶⁷ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.60.

⁶⁸ Mali Analiz Teknikleri, s.6, <http://www.baskent.edu.tr/~ferhan/MaliTablolar/Mali%20Analiz%20Teknikleri.pdf> Erişim: 08.11.2012

belirlenmesidir. Dinamik analizde firmanın içinde bulunan dönemle geçmiş dönemlerine ilişkin finansal tabloları karşılaştırılarak incelenmekte ve zaman içinde firmanın göstermiş olduğu değişme tespit edilmektedir. Bu analiz firmanın, aynı sektördeki diğer firmalarla karşılaştırılması suretiyle de daha geniş bir biçimde yapılabilmektedir. Böylece, firmanın benzer alanda faaliyet gösteren firmalar karşısındaki durumu ortaya konabilmektedir⁶⁹.

➤ Analiz Yapılacak Olan Şahıslara Göre Mali Tahlil Çeşitleri

Analiz türleri analiz yapacak olan şahısların işletme içinde olup olmamasına göre ayrılmaktadır.

İç Analiz: yöneticiler, muhasebeciler, iç denetçiler gibi işletme içinden olan kimselerin yapmış oldukları analiz türüdür. İç analizde, analizi yapan kişiler işletme kadrosunda olduklarından, işletmenin bütün finansal tablo ve mali verilerinden yararlanabilmektedirler.

Dış Analiz: işletmeyle ilişkisi bulunan üçüncü kişilerin, işletmenin yayınlanmış olduğu raporlardan yararlanarak yaptıkları analizdir. Bu analiz türünde, analizi yapan kişiler işletmenin bünyesinde değildirler. Bunlar işletmenin tamamen dışındadırlar. Bu bakımdan analizi yapanlar yalnızca işletmenin yayınlamış olduğu raporlar ve vermiş olduğu bilgilerle yetinmek zorundadırlar⁷⁰.

6.2.5.2.4. Mali Analiz Teknikleri

Bundan önceki bölümlerde de açıklandığı üzere, mali analiz çalışması, bir işletmenin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve finansal yönden gelişmesinin yeterli olup olmadığını belirleme ve bu konulardaki öngörümlemeleri gerçekleştirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu duruma göre analiz çalışmasında iki aşamanın varlığından söz edilebilir. Bu aşamaların ilkinde geçmişin belirlenmesi, diğerinde ise geleceğin öngörülenmesi egemendir.

⁶⁹ Nalan Akdoğan, Nejat Tenker, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, 2005: Ankara, Gazi Kitabevi s.s.517-518.

⁷⁰ Mali Analiz Türleri, <http://www.smmmdershanesi.com/mali-analiz-cesitleri.html> Erişim: 08.12.2012

Mali analiz çalışması, muhasebe veri ve bilgilerinin özeti durumundaki mali tablolardan yararlanılarak ve belli analiz teknikleri aracılığı ile gerçekleştirilir. Konu ile ilgili literatürde mali analiz tekniklerinin dört grupta toplandığı görülmektedir. Bunlar:

- Karşılaştırmalı tablolar analizi,
- Yüzde yönetimi ile analiz tekniği,
- Eğilim yüzdeleri tekniği ile analiz,
- Oran tekniği ile analizdir.

➤ Karşılaştırmalı Tablolar Analizi

Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği bir işletmenin birbirini izleyen dönemlere ait ve aynı süreyi kapsayan bilanço ve gelir tablosunun kendi aralarında zaman içerisinde karşılaştırılmasını mümkün kılar. Karşılaştırmalı tablolar analiz tekniğinin amacı, bir işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçlarını etkileyen değişmelerin gelecekte de devam edeceği varsayımından hareketle, değişmelerin işletmenin gelecekteki mali durumu ve faaliyet sonuçlarında yaratacağı gelişmeleri belirlemektir⁷¹.

➤ Yüzde Yönetim İle Analiz

Yüzde yönetimi ile analiz tekniği, bir işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını incelemek amacıyla kullanılır. Bu analiz tekniğinin uygulanması sırasında, mali tabloların varlık ve kaynak yapımında yer alan her bir kalemin varlık ve kaynak yapısı toplamı içindeki yüzde oranı belirlenir. Böylece hem aynı işletmenin farklı dönemlerine ilişkin mali tablolarında yer alan kalemlerin, toplam içerisinde oransal payları saptanır hem de aynı sektörde çalışmalarını sürdüren işletmelerin finansal tabloları ile karşılaştırmalar yapma olanağı sağlanır.

➤ Eğilim Yüzdeleri Tekniği İle Analiz

Eğilim (trend) yüzdeleri ile analiz tekniğinde, mali tabloların varlık ve kaynak yapılarında yer alan kalemlerin zaman içinde göstermiş oldukları eğilimler incelenmektedir.

⁷¹ Adem Çabuk, A. Banu Başar, Şerafettin Sevim ve Diğerleri, *Mali Analiz*, s.39.

➤ Oran Yöntemi İle Analiz

Oranlar işletmenin, çeşitli mali tablolarında yer alan varlık ve kaynak yapısı ile ilgili çokluklar arasındaki karakteristik ilişkiyi gösterirler. Bu nedenle mali tablolar analizi ile ilgili çalışmalar sırasında kullanılan oranlar, işletmenin yönetimi bakımından her biri bir anlam taşıyan, değerler arasındaki oransal bağlantıları gösterir.

Oranlar çok değişik biçimlerde gruplandırılmasına karşın çalışmada işletme faaliyetlerinin değerlendirilmesi kapsamında genel hatları ile incelenmiştir. Bu açıdan mali analizde kullanılan oranlar dört ana grupta toplanabilir.

- Likidite durumunun analizinde kullanılan oranlar.
- Mali yapının analizinde kullanılan oranlar.
- Çalışma durumunun analizinde kullanılan oranlar.
- Karlılık durumunun analizinde kullanılan oranlar⁷².

• Likidite Oranları

Likidite, vadesi gelen kısa vadeli borçları karşılayabilmesi açısından dönen varlıkların kalite ve yeterliliğinin bir göstergesi olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla likidite oranları olarak kabul görmüş oranlar, işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmek ve net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığının belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Cari oran; dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesiyle hesaplanmaktadır. İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek ve net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır. Cari oranın sonucunun genel olarak “2” olması yeterli kabul edilmektedir. Ancak işletmenin dönen varlıklarının yapısı ve dağılımı, satın alma ve satış koşulları, mevsimlik hareketler, faaliyette bulunulan sektör gibi faktörler cari oranı “yeterli” veya “yetersiz” olarak değerlendirirken dikkate alınmalıdır.

Likidite oranı; dönen varlıklarda yer alan ve paraya çevrilmesi dönen varlıkların diğer unsurlarına göre nispeten biraz daha uzun sürebilen stokların oran hesaplamasına dahil edilmesiyle cari orana göre daha hassas bir ölçüm sağlamaktadır. Formülü;

⁷² Mali Tablolar Analizi, s.s.32-49, <http://www1.gantep.edu.tr/~alsu/KPSS-2012/%DDKT%DDSAT/MAL%DD%20TABLOLAR%20ANAL%DDZ%DD.pdf> Erişim: 08.12.2012

(Dönen Varlıklar – Stoklar)/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar şeklindedir. Bir diğer adı olan asit-test oranının sonucunun 1 çıkması yeterli kabul edilmektedir

Nakit oranı; işletmenin faaliyetlerden sağladığı nakit akışının durması, diğer bir ifadeyle alacaklarını tahsil edememesi, satışların durması durumunda işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün nasıl olduğunu yansıtmaktadır. Formülü; (Hazır Değerler + Menkul Kıymetler)/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar şeklindedir. Nakit oranının sonucunun 0,20 ile 1 arasında çıkması genel kabul görmüş bir durumdur⁷³.

- Mali Oranlar

İşletmenin kaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılan oranlar bu grupta toplanmaktadır.

Borçların Özkaynaklara Oranı'nı hesaplayabilmek için kısa vadeli yabancı kaynaklar ile uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamını öz kaynaklara bölmek gerekir. İşletmenin öz kaynakların yüzde kaçını kadar yabancı kaynaktan yararlandığını ve öz kaynaklar yabancı kaynak için bir güven payı oluşturup oluşturmadığını gösterir.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Özkaynaklara Oranı, kısa vadeli yabancı kaynakların öz kaynaklar toplamına bölünmesi ile bulunur. Oran, işletmenin öz kaynakların yüzde kaçını kadar kısa vadeli yabancı kaynak olduğunu ifade eder. Bu oran özellikle sanayi işletmeleri için genel kabul görmüş yüzdesi % 35'tir.

Maddi Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı, birikmiş amortismanların maddi duran varlık maliyetlerinden düşüldüğünü ifade eden net maddi duran varlıkların öz kaynaklara bölünmesiyle bulunur.

Finansman Giderlerini Karşılama Oranı, bir işletmenin finansman giderlerini karlarıyla ne derecede karşılayabildiğini gösterir. Dönem karı ve finansman gideri toplamının yine finansman giderine bölünmesi ile bulunur⁷⁴.

⁷³ Adem Çabuk, A. Banu Başar, Şerafettin Sevim ve Diğerleri, *Mali Analiz*, s.s.64-65.

⁷⁴ Mali Tablolar Analizi, s.s.56-59, <http://www1.gantep.edu.tr/~alsu/KPSS-2012/%DDKT%DDSAT/MAL%DD%20TABLOLAR%20ANAL%DDZ%DD.pdf> Erişim: 08.12.2012

- Faaliyet Oranları

İşletmelerde paranın stoklara, stokların satılıp ticari alacaklara, alacakların da tahsil edilip tekrar paraya dönüşme sürecini ifade eden faaliyet döngüsü, verimliliğin önemli göstergelerinden birisidir. Bu grupta yer alan oranları şöyle sıralayabiliriz:

Ortalama tahsilat süresi; ticari alacakların günlük satışlara oranı ile hesaplanır.

Alacakların devir hızı; net satışların ortalama alacaklara oranı ile hesaplanır.

Stok devir hızı; net satışların ortalama stoklara oranı ile hesaplanır.

Maddi duran varlıkların devir hızı; net satışların net maddi duran varlıklara oranı ile hesaplanır.

Dönen varlıkların devir hızı; net satışların ortalama dönen varlıklara oranı ile hesaplanır.

Nakit devir hızı; net satışların hazır değerlere oranı ile hesaplanır.

Aktif devir hızı; net satışların aktif toplamına oranı ile hesaplanır⁷⁵.

- Karlılık Oranları

İşletmenin emrine verilmiş öz ve yabancı kaynakların verimliliğini ölçmede kullanılan oranlar bu grupta toplanır. Bir başka anlatım biçimiyle karlılık oranları, bir işletmenin faaliyetleri sonucunda ölçülü ve yeterli kar sağlayıp sağlamadığını ölçmeye yarar.

Sermayenin amortisman oranı; bir işletmenin öz ve yabancı kaynaklar toplamı ile karı arasında kurulacak ilişki sermayenin amortisman oranını verir.

Öz kaynakların amortisman oranı; özkaynakların amortismanı oranı, dönem net karın özkaynaklara oranlanmasıyla bulunur

Brüt kar oranı; brüt satış karının net satışlara oranlanmasıyla bulunur.

Faaliyet kar oranı; faaliyet karının net satışlara oranlanmasıyla bulunur.

Net kar oranı; dönem net karının net satışlara bölünmesi ile hesaplanır.

Hisse Basına Kar Payı; işletmenin her bir hisse senedi başına düşen kar payını gösterir. Dağıtılacak karın hisse senedi sayısına bölünmesi ile bulunur.

⁷⁵ Adem Çabuk, A. Banu Başar, Şerafettin Sevim ve Diğerleri, *Mali Analiz*, s.s.68-73.

Fiyat Kazanç Oranı; hisse senedi başına düşen kar payının hisse senedinin borsa fiyatına oranlanmasıyla bulunur.

Hisse Senedinin Plasman Oranı; dağıtılacak kar tutarının ödenmiş sermayeye bölünmesi ile bulunur.

Hisse Senedinin Mali Değer Oranı; hisse senedi başına düşen kar payının cari faiz oranına bölünmesi ile bulunur⁷⁶.

6.3. KREDİ YAPILANDIRILMASI

Kredi talebinin ele alınması, bilgilerin toplanıp analiz edilmesi ve kredi verilme kararından sonra kredinin yapılandırılması gerekir. Kredinin yapılandırılması kredinin miktarının, vadesinin, teminatının, faiz oranının, fiyatlamasının, belgelenmesinin ve kredi sözleşmesinin hazırlanması sürecini kapsar⁷⁷.

6.4. KREDİ YÖNETİMİ

Kredi yönetimi, bankanın kredilendirmeye ilişkin uygulamalarının banka politikaları ile uyumlu olması ve kredi portföyünün krediye ait faiz ve anapara ödemelerinin zamanında yapılması ve problemlerin önceden tespit edilmesini sağlayacak şekilde yönetilmesi çabalarını kapsamaktadır⁷⁸. Kredilerde ortaya çıkan sorunların önceden saptanarak, gerekli önlemlerin alınması amacıyla risk güvenliğinin sağlanması, sağlıklı ve etkin bir kredi yönetimi olarak kabul edilir. Fakat bu değerlendirme sürecinde, bankaların belirli sınırlar içerisinde hareket serbestisine sahip olmalarının yanında, birtakım şartların gerçekleştirilmesi halinde bazı yasal düzenlemelere ve belirtilen koşullara da uyma zorunlulukları bulunmaktadır⁷⁹.

Kredi yönetimini kredi politikası, kredi onay süreci, kredilerin izlenmesi ve kredilerin yeniden değerlendirilmesi olarak dört bölümde incelenecektir.

⁷⁶ Mali Tablolarda Analizi, s.s.12-69, <http://www1.gantep.edu.tr/~alsu/KPSS-2012/%DDKT%DDSAT/MAL%DD%20TABLOLAR%20ANAL%DDZ%DD.pdf> Erişim: 08.12.2012

⁷⁷ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.60.

⁷⁸ Belkıs Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, s.251.

⁷⁹ Mikail Altan, *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*, 2001: İstanbul, Beta Yayınevi, s.260.

6.4.1. Kredi Politikası

Temel yönetim felsefesiyle kredilere ilişkin uygulamaların birleştirilmiş şeklidir. Çoğunlukla tepe yönetimi tarafından belirlenir ve onayı da yönetim kurulu tarafından alır. Kredi fonksiyonunun sınırlarını belirler ve kredi yöneticilerine yol gösterir. Kredi politikası yönetimin ilk unsurudur ve diğer aşamalar bu unsur etrafında oluşur⁸⁰.

6.4.2. Kredi Onay Süreci

Müşteri ile kredi pazarlama yetkilisi arasında kredinin genel çerçevesi hakkında anlaşma sağlandıktan sonra, şube yetkilileri kredi kendi limitleri dahilinde ise şube kredi komitesinin kararının sağlanmasından sonra krediyi belgelendirip kullanırlar. Ancak kredi Bölge Müdürlüğü veya Genel Müdürlük yetkisinde ise bu durumda ilgili yere kredi teklifi mektubu yazarak kredi hakkında bilgi verirler ve onay almak için girişimde bulunurlar. Genel Müdürlük veya Bölge Müdürlüğü krediyi teklif edilen koşullarla aynı şekilde kabul edebilir, koşulları değiştirerek kabul edebilir veya reddedilir⁸¹.

6.4.3. Kredilerin İzlenmesi

Kredinin verilmesi ile geri dönüşü arasındaki sürede kredi izlemeden sorumlu yönetici, müşteriyi izlemek ve kredi ilişkilerini gözden geçirmek durumundadır. Kredi izlemek bankaya, sorun yaratan kredilerin çözümü için önlemlerin zamanında alınması, müşterinin sözleşmeye uygun hareket edip etmediğinin belirlenmesi ve banka sermayesinin kayıplar için yeterli olup olmadığı konularında avantajlar sağlar.

6.4.4. Kredilerin Yeniden Değerlendirilmesi

Kredilerin yeniden değerlendirilmesi, kredi politikasına uyulup uyulmadığının denetlenmesi ve ileride krize girebilecek sektörlerin belirlenmesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme işlemi müşteri bazında ya da portföy bazında yapılabilmektedir.

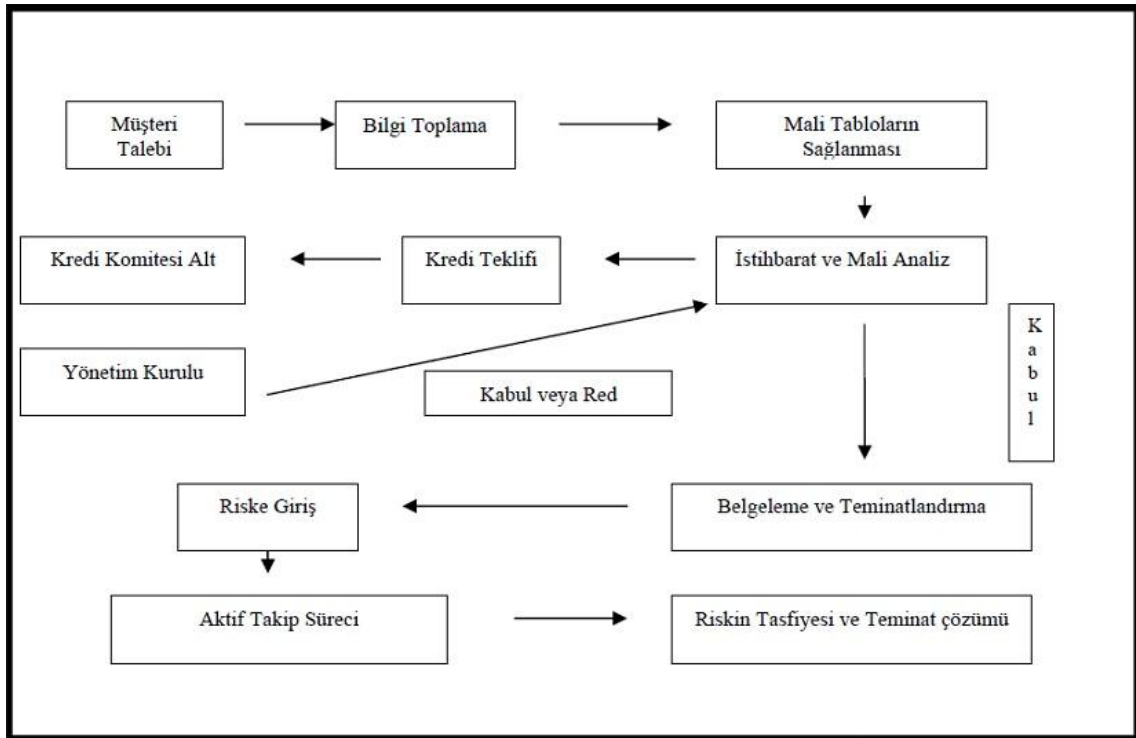
⁸⁰ Belkıs Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, s.252.

⁸¹ Hakan Şakar, *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*, s.65.

Müşteri bazında yapılan değerlendirme; Kredi kalitesi, Belgeler, Teminatların piyasa değerleri, Fiyatlama ve fon yönetimi, Yasal zorunluluklarına ve politikalara uyum konularını kapsamalıdır.

Bu konular hakkında toplanan bilgiler aynı başlıklar altında raporlarda toplanır ve değerlendirilir. Bu yolla banka, firma hakkındaki tutumunu değiştirip değiştirmeyeceğine karar verir⁸².

Şekil 2: Bankalarda Kredi Süreci

Kaynak: Hakan Şakar, *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*, s.63.

7. TİCARİ KREDİLERİN FİYATLANDIRILMASI VE MALİYETLERİ

Çalışmanın bu kısmında, fiyatlama kavramına, fiyatlamının amaçlarına, kredi fiyatlama sürecine, kredi fiyatlamasını belirleyen faktörlere, maliyet unsurları ve kar marjlarına, kredi fiyatlama yöntemlerine ve kredi fiyatlama stratejileri açıklanacaktır.

7.1. FİYATLAMA KAVRAMI

Ticari bankaların kredilerden sağladığı gelir, faaliyetleri bakımından büyük önem taşır. Bankaların günlük faaliyetleri için yaptığı harcamalar dışında gelirlerin en

⁸² Belkıs Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, s.273.

büyük kaynağı bu değildir; fakat bir başka açıdan bakıldığında ticari banka kredilerinin kullanımını için ödenen fiyattır. Belirlenen fiyatın güvenilirliğine göre krediden sağlanan gelir de değişmektedir⁸³.

7.2. FİYATLAMANIN AMAÇLARI

Bankaların fiyatlamadaki amaçları; kar maksimizasyonu, pazar payı ilişkisi ve ürün kalite liderliği olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Fiyatlamanın amaçlarına aşağıda kısaca açıklanacaktır.

Kar maksimizasyonu: Karın maksimizasyonunda, kurumsal müşterilerin mamulleriyle ilgili talep ve maliyet fonksiyonları hakkında bilgi sahibi olduğu veya bu fonksiyonları tahmin edebileceği ayrıca muhtemel fiyattan ne kadar satış geliri sağlayacağı fikrine dayanmaktadır. Karın maksimizasyonunu stratejisini belirleyen bankalar fiyatlandırmayı, olabildiğince yüksek belirlerler.

Pazar payı ilişkisi: Pazar payı ilişkisi yaklaşımında bankanın stratejisi, pazar payının artırılması amacına dayanılarak yapılır. Ancak banka maliyetleri ile pazar fiyatları arasında olabilecek fark üst yönetim tarafından değerlendirilmelidir. Banka yönetimine yeni giren pazarlama düşüncesi fiyatlandırmayı doğrudan etkiler.

Ürün kalite liderliği: Banka belirli bir ürün ya da ürün grubunda pazardaki lider konumunda olabilir ya da kendisini böyle tanıtabilir. Müşterilerinde böyle farklı, yüksek kalite ve katma değer gerektiren bir ürün için normalden fazla bir fiyat ödemesi beklenir⁸⁴.

7.3. KREDİ FİYATLAMA SÜRECİ

Kredi fiyatlama süreci, banka müşterilerinin kredi taleplerinin değerlendirilmesi ve sonunda, kredinin maliyetini etkileyen bütün faktörleri dikkate alarak, belirli fiyatlama kriterleri ve yöntemleri doğrultusunda, kredinin gerçek fiyatının hesaplanmasını kapsamaktadır.

⁸³ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.71.

⁸⁴ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s.s. 656 – 657.

7.4. KREDİ FİYATLAMASINI BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Kredi fiyatlandırılmasında çeşitli faktörler vardır. Bunlardan birinci derecede önemli olan faktörler:

- Risk,
- Fonlama maliyeti,
- Kredinin vadesi,
- Müşterinin hesapları,
- Rekabettir.

Fiyatlandırmada dikkate alınacak ikinci derecede önemli olan faktörler de aşağıda belirtildiği gibidir:

- Banka hedefleri ve alternatif yatırım alanları,
- Teminat,
- Geri ödeme koşulları,
- Kredi portföyünün yapısıdır.

7.4.1. Banka Müşteri İlişkilerinin Kredi Fiyatlamasına Etkisi

Bankalar, kredi fiyatlaması yönünden müşterilerini 3 gruba ayırırlar. Bunlar;

Seçkin Müşteriler: Bu tür müşteriler, bankaların büyük ve kredi değerliliği en yüksek olan müşterileridir. Bankalar, bu müşterilerle çalışabilmek için rekabet fiyatı uygulamak zorundadır. Bu nedenle bu müşteriler, bankalardan en düşük faiz oranından kredi kullanan müşterilerdir⁸⁵.

Verimli Projeleri olan Müşteriler: Bu tip müşteriler, piyasada şu an için olmayan veya sınırlı miktarda olan mal ve servisi farklı bir yapı altında sunma projesi olup bunu fonlayacak likiditesi olmayanlardır. Yurt dışında bu tip işlemlere 'Risk Sermayesi' adı verilir. Bu müşteriler, bankaların dışındaki kaynak bulamayan ve her şeyini projesine yönlendirmiş olan müşterilerdir⁸⁶.

İlişkileri Yoğun Olan Müşteriler: Müşteri bankacılık hizmetlerini sık bir şekilde kullanıyor, düzenli olarak kredi alıyor ve gelecekte de kredi talebinin aynı eğilimi

⁸⁵ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.s.75-76

⁸⁶ Mert Öncü, *Bankalarda Kredi Portföyleri ve Kredi Riski Yönetimi*, s.49.

sürdürmesi bekleniyorsa, banka ile firma arasında kuvvetli bir ilişkiden söz edilir ve böyle bir müşteriye maliyet artı küçük bir katkı marjı ile kredi kullanılır. İlişki müşterilerinde kazanç işlem bazında değil, müşteriye sunulan toplam bankacılık hizmetleri bazında düşünülür⁸⁷.

7.4.2. Kredi Riskinin Fiyatlamaya Etkisi

Bankalar bir ticari işletme olarak, karlarını maksimum, risklerini de minimum kılmayı amaçlayan finansal kurumlardır. Bankaların ve müşterilerin riskten kaçtığı düşünülmektedir. Bunun anlamı, bankanın daha yüksek bir riske (kar değişikliğine) ancak beklenen getirisinin çok yüksek olması halinde girmek istemeyeceğidir. Bu açıdan kurumlar daha yüksek beklenen getiri ile belirsizlikten kaçınmayı konu alan fayda fonksiyonunu maksimum kılmayı çalışır, riskten kaçınma bankaların kredilerini fiyatlandırmada özel önem taşımaktadır.

Bankaların kredi risk düzeyi, portföyündeki kredilerin kalitesiyle doğru orantılıdır. Kredi riskini azaltmak, yani kredinin zamanında ve eksiksiz olarak ödenmeme ihtimalini en aza indirmek için müşterilerin kredi eğriliği hakkında detaylı araştırmalar yapılması ve kredi karşılığında alınacak teminatların kredi riski ile doğru orantılı olmasına önem verilmesi gerekmektedir.

7.4.3. Kredi Portföy Çeşitlendirmesinin Fiyatlamaya Etkisi

Banka hissedarları belirsizlikten kaçınabilmek için beklenen karların bir bölümünü feda etmeye hazır olduklarından çeşitlendirme prensibi, verilen borçların fiyatlamasında önemli bir yere sahiptir. Ticari bankaların kredi analizi ve pazarlık gücü portföyündeki kredilerin risk ve getiri karakteristiklerini etkilemektedir. Dolayısıyla bu faktörler kredinin fiyatını belirleyen unsurları oluşturmaktadır⁸⁸.

7.4.4. Kredi Vadesinin Fiyatlamaya Etkisi

Kredi fiyatlamasının etkileyen diğer önemli bir unsur da kredinin vadesidir. Genelde firmalar orta ve uzun vadeli kredileri tercih etmektedirler. Bunun nedeni kısa vadeli kredilerin süresinin uzatılmamasının firma üzerindeki olumsuz etkileridir. Kısa

⁸⁷ Niyazi Berk, *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, 2001: İstanbul, Beta Basım, 3. Baskı, s.s.164-165.

⁸⁸ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.s.76-81.

sürelî kredi kullanımında ise kredi talep edene bir finansman bağlantısı sağlamak, kredi kurumu için önemli bir sorumluluk getirmez⁸⁹.

7.4.5. Kredinin Geri Ödeme Koşullarının Fiyatlamaya Etkisi

Kredinin geri ödenmesinde çeşitli yöntemler mevcuttur. Kredi borçlusu bankadan aldığı borcunu bir defada geri ödeyebileceği gibi, banka ile yapılan sözleşmede belirtilmek kaydıyla çeşitli zaman aralıklarında ve farklı tutarlarda ödeyebilmektedir. Her bir ödeme şeklinde kredinin bankaya maliyeti paranın zaman değerine bağlı olarak farklı olmaktadır⁹⁰.

7.5. KREDİ FİYATLAMA STRATEJİLERİ

Kredi fiyatlama stratejileri; pazarın kaymağını alma stratejisi ve pazara giriş fiyatlaması şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

7.5.1. Pazarın Kaymağını Alma Stratejisi

Bazı hallerde firmalar, bir kısım potansiyel alıcının mamüle çok yüksek fiyat ödeyebileceğini göz önünde tutup, bundan yararlanmak ister. Bu takdirde başlangıçta fiyat birim başına yüksek bir kar yüzdesi bırakacak şekilde yüksek tutulur. Zamanla talebin esnek olduğu pazar bölümlerine girebilmek için fiyat indirilir⁹¹.

7.5.2. Pazara Giriş Fiyatlaması

Pazar fiyatlara hassas ise ve iyi bir pazar tecrübesine sahip bulunuyorsa, banka pazara ilk girdiği zaman yeni hizmetler için pazar payını hemen kapmak için fiyatı düşük tutma stratejisi izleyebilir ve böylece rakiplerine karşı bir maliyet avantajı elde ederler⁹².

7.6. KREDİ FİYATLAMA YÖNTEMLERİ

Kredi fiyatlama yöntemleri üçe ayrılır. Bunlar:

⁸⁹ Niyazi Berk, *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, s.166.

⁹⁰ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.83.

⁹¹ Mehmet Takan, *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, s.s. 659.

⁹² Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.103.

- Maliyet Artı Kar Fiyatlaması,
- Marjinal Fiyatlandırma,
- Maliyete Dayalı Olmayan Yöntemler,

7.6.1. Maliyet Artı Kar Fiyatlaması

Uygulamada en sık görülen fiyatlandırma yaklaşımı olup, tüm maliyetler hesaplandıktan sonra belli bir karın maliyete eklenmesi ile yapılan fiyatlandırma değildir. Bu kar marjı bankanın stratejik hedefleri doğrultusunda piyasaya kullandığı fonlardan elde etmeyi planladığı minimum kar payı ya da risk primi olarak hesaplanmaktadır. Bu durum da elde edilen rakam en azından piyasa ve rekabet koşulları gibi hususları dikkate alınmadan önceki hedef bir rakamı ortaya koymaktadır⁹³.

Maliyet artı kar fiyatlama yönteminde bankalar tarafından kullanılan formül şöyledir:

$$\frac{\text{KrediGeliri}}{\text{KrediTutarı}} - \frac{\text{EldeEdilenFonlamaMaliyeti}}{\text{KrediTutarı}} = \frac{\text{HedefGeliri}}{\text{KrediTutarı}}$$

$$\frac{\text{HedefGeliri}}{\text{KrediTutarı}} = \text{Kredi Karlılık Oranı ya da hedef market up}$$

$$\frac{\text{KrediGeliri}}{\text{KrediTutarı}} = \text{Kredi faiz oranı}$$

$$\frac{\text{EldeEdilenFonlamaMaliyeti}}{\text{KrediTutarı}} = \text{Elde edilen fonların marjinal maliyeti ya da maliyet oranı}$$

$$\text{Kredi Faiz Oranı} = \text{Mark Up (marj)} + \text{Fon Maliyeti'dir}^{94}$$

⁹³ K. Batu Tunay, Mustafa T. Uzuner ve Adnan Yiğit, *Ticari Bankalarda Optimal Kaynak Yönetimi: Teorik ve Analitik Bir Yaklaşım*, 1998: İstanbul, Beta Yayınları, s.73.

⁹⁴ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.s.96 – 97.

7.6.2. Marjinal Fiyatlandırma

Bu fiyatlandırma yönteminde, ticari bankalar faiz oranları hakkında karar verirken marjinal maliyetleri dikkate almaktadır. İnterbank repo para piyasası, Merkez Bankası açık piyasa işlemleri, Merkez Bankası ile bankalar arasında olan para arz ve talep vs. işlemlerine ait faiz oranlarının ticari bankalar için marjinal maliyet unsurları olduğu varsayılmaktadır. Bankalar, para piyasası oranlarındaki değişimlere göre kredi fiyatlamasını yapmaktadır⁹⁵.

7.6.3. Maliyete Dayalı Olmayan Fiyatlandırma

Kredi maliyetlerini hesaplarken maliyete dayalı olmayan yöntemlerde bulunmakta olup, bunlar aşağıda belirtildiği gibidir:

7.6.3.1. Fiyat Kullanım Değeri Yöntemi:

Bazı bankalar fiyatlarını maliyet üzerinden değil, sunmuş oldukları hizmetin (kredinin) müşteri için sağladığı değeri esas olarak belirlemektedir. Bu fiyatlandırma sistemi belirli bir kalite ve fiyattan satışı beklenen hizmetin (sunulan kredinin) hacmini tahmin etmek için yöneticilerin planlamalarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bunların yanında müşterinin bu hizmet için ödemeye hazır olduğu değer de hesaba katılmaktadır.

7.6.3.2. Prestij Fiyatlama Yöntemi:

Maliyete dayalı olmayan fiyatlamının başka bir yöntemi, müşterilerin ödeyebileceği en yüksek fiyatın talep edilmesidir. Burada müşterinin kalite beklentisi temel alınmaktadır. Genelde bir mamulün fiyatının yüksekliğinin kalitesinin de yüksekliğini gösterdiği düşüncesi yaygındır.

7.6.3.3. Piyasa Oranı Fiyatı:

Bankaların büyük bir kısmı kredi fiyatlarını belirlerken diğer bankaların fiyat liderliğini takip etmekte ve inisiyatifi ana rakiplerine teslim etmektedirler. “lideri takip et” prensibine dayanan bu fiyatlama yönteminin uygulanması, ya da bankaların bu

⁹⁵ Aziz Kutlar ve Murat Sankaya, *Asimetrik Enformasyon ve Marjinal Maliyet Fiyatlama Modeli Çerçevesinde Türkiye’de Kredi Tayinlaması ve Faiz Oranlarının Tahmini*, s.7, <http://content.csbs.utah.edu/~ehrbart/erc2002/pdf/P173.pdf> Erişim 10.11.2012

kararı uygulamakta karlı olmalarından ya da rekabet nedeniyle onları izlemeye zorunlu kalmalarından kaynaklanmaktadır.

7.6.3.4. Finansal Future ile Fiyatlandırma:

Bu yöntemde bankalar kısaca, sabit bir oranla kısa vadeli kredi kullandırıp, aynı anda finansal future'ları açığa satmaktadır Bankalar future değerlerini bugünkü maliyetlere göre ayarlarken, müşterilerin kredilerinden belli bir kar talep etmektedir. Bu durumda future vadesiyle kredinin vadesi aynı olmalıdır. Kredi süresince faizle düşerse krediden elde ettikleri kar artar. Aksi takdirde, faiz oranları kredi süresince yükselirse, bankalar future anlaşmalarından gelir elde ederler⁹⁶.

7.6.4. Basel II Çerçevesinde Kredi Fiyatını Hesaplama Yöntemi

Basel I ve Basel II standartları ve KOBİ ile ilgili bilgiler çalışmanın üçüncü bölümünde detaylı olarak incelenecek olup, uygulama bölümünde yararlanılması amacıyla Basel I ve Basel II çerçevesinde kredi maliyetinin hesaplanması konusunda aşağıda genel olarak bilgiler verilmiştir.

Basel I'e göre KOBİ'ler arasında Kurumsal ve Perakende KOBİ ayırımı söz konusu değildir. Ancak karşılaştırma imkânı vermesi açısından Basel II standartlarına göre Kurumsal ve Perakende KOBİ şeklinde gerçekleştirilen ayırım aynı şekilde Basel I kredi fiyatı hesaplamasında da kullanılmıştır. Basel I ve Basel II standart yaklaşımına göre asgari sermaye tutarları dikkate alınarak hesaplanan kredi fiyatı aşağıdaki formül yardımıyla bulunabilmektedir.

$$KrediFiyatı\% = \left[\frac{(A.G.S.T.)x(S.M.)}{(K.T.)} x 100 \right] + (R.F.O.) + (K.P.)$$

A.G.S.T.: Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı

S.M.: Sermaye Maliyeti

R.F.O.: Referans Faiz Oranı

⁹⁶ Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.s.100 – 101.

K.P.: Kar Payı⁹⁷.

Burada, geleneksel kredi fiyatlaması yöntemi ve Basel II uzlaşısı ile getirilen standartlarla yapılan kredi fiyatlaması formüllerine kısaca bakmakta fayda vardır⁹⁸.

Geleneksel Metod;

Fonlama Maliyeti + Müşteri Risk Primi + Banka Kar Payı

Basel II Metodu;

Fonlama Maliyeti + Beklenen Kayıp Oranı (LGD) + Bankaca İlave Sermayenin Maliyeti + Kar Payı

- Referans Faiz Oranı: “t” zamanda, banka pasifine giren ortalama mevduat faizi (*vadesiz mevduat dahil*) + sabit maliyetler (*faiz dışı giderler-faiz dışı gelirler/toplam kredi miktarı*) olarak hesaplanmaktadır.
- Beklenen Kayıp Oranı: Müşterinin Temerrüt Olasılığı (PD)*Temerrüt Halinde Kayıp Oranı (LGD)
- Sermaye Maliyeti: Bankanın “X” müşterisi için tutmak durumunda kaldığı ilave sermaye miktarının aynı tarihteki DİBS ortalama bileşik faiz getirisi.
- Kar: Sermaye maliyetinin üzerinde olan ek getiri payı. Risk algılaması ile ilişkilendirilebilir⁹⁹.

7.7. KREDİ MALİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Verilen kredilerin karşılığı olan kar marjını belirleyen maliyet unsurları: bankanın özsermaye ve likidite maliyetleri, birim maliyetleri (her krediye düşen işlem maliyetleri), genel giderler ve kredi riski maliyetleri şeklinde sıralanabilir¹⁰⁰. Burada sözü edilen birim maliyetler, direkt üretim maliyetleri (personel, bina, v.s) ve pazarlama maliyetlerinden (tanıtım, reklam, yolculuk, v.s) oluşmaktadır. Genel maliyetler ise doğrudan krediye yüklenemeyen ve ayırımı yapılamayan büro, tesis, donanım, bakım,

⁹⁷ Zeki Doğan, Ömer İskenderoğlu, Ayşe Gül Hatipoğlu, *Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, Nisan 2011, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 29, s.295, <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/dergi/29/25.pdf> Erişim: 10.11.2012

⁹⁸ Faik Çelik ve İhsan Kızıl, *Banka Sermaye Yeterliliğinde Base II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı*, 2008, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt.9, Sayı.1, s.31, <http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/download/76/91> Erişim: 10.11.2012

⁹⁹ TBB, *Basel II' nin KOBİ' lere Etkileri*, 2006, Bankacılar Dergisi, Sayı: 58, s.s.43-44, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/baselii_kobilere_etikileri.pdf Erişim: 10.11.2012

¹⁰⁰ Niyazi Berk, *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, s.168.

haberleşme eğitim gibi giderlerdir¹⁰¹. Kredi maliyetini etkileyen faktörleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

7.7.1. Özsermaye ve Likidite Maliyetleri

Özsermaye maliyeti, bankaların kredileri özsermayelerinden karşıladıkları zaman ortaya çıkmaktadır. Bu tür maliyet, verilen kredilerdeki ve diğer varlıklardaki zararların karşılanması yoluyla mevduat sahiplerinin korunmasına esas teşkil eden sermayenin maliyetidir. Maliyet hesabı yapılırken, özsermayenin maliyeti bankanın hedeflediği kazanç/sermaye oranına göre hesaplanır. Bir kredideki özsermaye oranı, genelde, bankanın özsermaye/borç rasyosuna göre belirlenir. Kredinin özsermaye dışında kalan kısmı ise bankanın diğer fonlama kaynaklarının ağırlıklı bir karışımıdır.

7.7.2. Kredi Riski Maliyeti

Kredi riski (risk primi), özsermaye ve likidite maliyetinden sonra en önemli maliyet unsurunu oluşturmaktadır. Kredi riski maliyetlerinde mantık, verilen her kredinin aynı ortalama risk maliyeti oranı ile hesaplanamayacağıdır. Çünkü maliyetler her Pazar bölümü için müşterilerin homojenliği ya da heterojenliğine göre farklılaşmaktadır. Geçmişteki kredilerin ödenememe durumunun bilinmesi risk maliyetlerinin hesaplanmasını kolaylaştırmakla birlikte bir Pazar bölümünde riskin gelişmesine ilişkin bekleyişlerin kesin olarak hesaplanabilmesi oldukça zor olmaktadır.

Bir kredi risk maliyetinin özsermaye maliyetine ek olarak hesaplanması zorunludur. Bu maliyetler, kredinin belirlenen vadeler içerisinde geri ödenmemesinin karşılığında bankaya getireceği külfetin karşılığını oluşturmaktadır. Maliyetler bir sigorta primi şeklinde hesaplanmakla birlikte, beklenmeyen büyük tutarlardaki ödememe durumlarında prim yetersiz kalabilmekte, bu nedenle gizli yedeklerin yanında ayrıca özsermaye tutulması da gerekli olmaktadır.

7.7.3. Değişken Maliyetler

Kredi hacmindeki artışla birlikte doğrudan toplam olarak değişebilen maliyetlerdir. Örneğin, kredi hacmindeki artışla kredi işlemlerine ilişkin kırtasiye ve

¹⁰¹ Mert Öncü, *Bankalarda Kredi Portföyleri ve Kredi Riski Yönetimi*, s.52.

haberleşme masraflarında artış olabilmektedir. Diğer bir deyişle, değişken maliyetler bizzat üretimin (kredinin) kendisiyle ilgiliyken, sabit maliyetler üretimde bulunabilme yeteneği (kredi verebilme yeteneği) ile ilgilidir.

7.7.4. Sabit Maliyetler

Kredi hacmindeki artış veya azalışlarla aynı oranda değişmeyen maliyetlerdir. Örneğin, kredi departmanında çalışan personelin sayısı, kısa dönemde kredi hacmindeki artışla doğru orantılı olarak artmaz.

7.7.5. Yarı Değişken Maliyetler

Kredi maliyetlerinin bir bölümü ne tam olarak sabit maliyet, ne de değişken maliyet olarak adlandırılmaz. Bu tür maliyetlere belirli etkenlere göre zaman zaman farklılaştıkları için yarı değişken maliyetler denilmektedir. Yarı değişken maliyetler, kredi hacminin belirli bir seviyesine kadar sabit maliyetler olarak adlandırılırken, kredi hacmi çok fazla arttığı zaman değişken maliyet şekline dönüşürler.

7.7.6. Genel Maliyetler

Doğrudan doğruya kredilere yüklenemeyen ve ayrımı yapılamayan maliyetlerden oluşmaktadır. Bu tür maliyetler, toplam maliyetler içerisinde ortalama %20-30 oranında yer kaplamaktadır. Bunlar, personel giderleri, bankanın kullandığı alanların maliyeti, büro, tesis ve donanım ile bunların bakım giderleri, haberleşme giderleri, reklam ve temsilcilik giderleri, personelin eğitim ve geliştirme giderleri vb. olarak sıralanabilir¹⁰².

¹⁰² Güler Aras, *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*, s.s.85-92.

İKİNCİ BÖLÜM

BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI

1. BASEL KOMİTESİ VE TARİHÇESİ

BIS (Bank for International Settlements-Uluslararası Ödemeler Bankası), 17 Mayıs 1930'da, 1. Dünya savaşının ardından Versailles antlaşmasının öngördüğü şekilde Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini takip etmek üzere kurulmuştur. Savaş tazminatı ödemelerinin arka plana düşmesiyle banka, parasal ve mali istikrar sağlama hedefi doğrultusunda merkez bankaları ile diğer kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamaya odaklanmıştır. 1970'lerdeki petrol krizi neticesinde BIS, uluslar arası faaliyetleri olan bankaların denetimi konusunu ön plana almıştır.

Halihazırda komitede şu ülkelerin merkez bankalarının ve bankacılıkta düzenleyici kurumlarının temsilcileri bulunmaktadır. ABD (Amerika Birleşik Devletleri), Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada ve Luksemburg. Bu ülkelerden İspanya ve Luksemburg G-10 olarak tanımlanan ülkelere dahil değildir. Komitenin uluslararası düzeyde bir denetim yada kanun koyucu işlevi bulunmamakta olup, tavsiye niteliğinde, yol gösterici bir çerçeve oluşturmaktadır. BIS yönetim kurulunun 17 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, secimle işbaşına gelmiş 5 üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır¹⁰³.

BIS bünyesinde kurulan Basel komitesinin kuruluşunun temelinde 1974 yılında petrol fiyatlarında aşırı artışlara bağlı petrol krizinin dünya uluslararası para ve sermaye piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratması ve bu durumun bankalara olumsuz yansımaları bulunmaktadır¹⁰⁴.

1993 yılında yürürlüğe giren Basel I ile bankalar taşıdıkları riskle orantılı olarak yasal sermaye (Yasal sermaye; bankacılık otoritesi tarafından mevzuat ile oransal olarak

¹⁰³ Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, 2005: Ankara, Akademi Yayınevi, s.187.

¹⁰⁴ Evren Bolgun, Barış Akçay, *Risk Yönetimi – Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları*, 2005: İstanbul, Scala Yayıncılık, s.83.

belirlenen ve hesaplanırken finansal tablolarındaki sermaye tutarından farklı olabilen sermayedir.) bulundurmaya başlamıştır. Tanımlanan sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranının en az % 8 olması öngörülmüştür. Risk ağırlıklarının saptanmasında OECD ülkelerine ayrıcalık tanıyan Basel I, başlangıçta bankaların sadece kredi riskleri için sermaye gereksinimini tanımlamıştır. 1996 yılında yapılan değişiklik ve 1998’de yürürlüğe giren şekliyle Basel I, kredi riskinin yanı sıra piyasa riski içinde yasal sermaye bulundurmaya gerektirecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Haziran 1999 tarihinde Komite 1988 tarihli düzenlemenin yerini almak üzere yeni bir düzenleme taslağı hazırlamıştır. Risk duyarlılığı daha fazla olan yeni düzenlemeye ilgili taraflarca iki yüzün üzerinde görüş bildirilmiştir. Bu görüşler doğrultusunda taslakta yapılan değişiklikler sonrasında Ocak 2001’de düzenlemeye ilişkin ikinci taslak çalışma kamuoyuna sunulmuştur¹⁰⁵.

Komitenin amacı tüm dünyadaki bankaların ortak standartlarda çalışmasını sağlamaktır. Komite, hiçbir uluslar üstü denetim yetkisine sahip değildir. Düzenlemeleri tavsiye niteliği taşımakta, ancak düzenlemelerine uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri uluslararası platformda ikinci sınıf olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Komite’nin aldığı kararlar ülkelerin büyük çoğunluğunda ve hemen hemen aynı şekilde uygulanmaktadır. Son 20 yıl içerisinde denetim ve gözetim otoritesi haline gelen BIS, sürekli yayınladığı çalışmalar ile bankacılık sektörünün de içinde olduğu dünya finansal piyasalarınca kabul gören uluslararası düzenlemelerin mimarı konumundadır¹⁰⁶.

2. BASEL I STANDARTLARI VE ELEŞTİRİLERİ

Basel 1988 anlaşması, bir bankanın iflas etmesi halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için minimum olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır.

Basel 1988 anlaşmasında bankanın maruz kaldığı kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %10, %20, %50, %100 katsayılarıyla çarpılması

¹⁰⁵ TBB, *Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi*, Ekim 2012, <http://www.tbb.org.tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278> Erişim: 05.01.2013

¹⁰⁶ Evren Bolgun, Barış Akçay, *Risk Yönetimi – Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları*, s.83.

ile hesaplanmaktadır. Sadece beş farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan Basel I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı şekilde uygulandığından “herkese tek beden bir elbise” şeklinde tanımlanabilecek bir sermaye düzenlemesidir. Ayrıca Basel I’de “OECD kulüp kuralı” şeklinde tanımlanmış olan uygulamadan dolayı OECD’ye üye ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk ağırlığı belirtilmiş olması bu düzenlemenin zayıf yanı olarak değerlendirilmektedir. Yine de Basel I, finansal istikrar formu tarafından oldukça başarılı bir finansal düzenleme olarak kabul edilmektedir¹⁰⁷.

Tablo 5: Basel I’e Göre Kredi Risk Ağırlıkları

Risk Ağırlığı	Varlıklar
%0	OECD üyesi ülke Hazine, Merkez Bankası ve ECA’larına açılan krediler
%10	OECD üyesi ülke kamu kuruluşlarına açılan krediler.
%20	Çok taraflı Kalkınma Bankaları ve OECD üyesi ülkelerin bankalarına açılan krediler.
%50	Konut ipoteği karşılığı açılan krediler.
%100	OECD üyesi olmayan ülkelere ve bankalarına açılan krediler ile özel sektör kuruluşlarına açılan krediler

Kaynak: Cenan Aykut, *Basel II Standartları*, Ekonomik Sorunlar Dergisi, Sayı: 30, s.2, <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi30/basel.pdf> Erişim: 15.01.2013

1988 Basel Standardına Göre Sermaye Yeterliliğinin Hesaplanması

A. Ana Sermaye (1. Kuşak)

- Ödenmiş Sermaye
- Yedek Akçeler
- Kamuya Açıklanmış Rezervler (dağıtılmamış karlar)

B. Katkı Sermaye (2. Kuşak)

- İhtiyari Rezervler
- Yeniden Değerleme
- Genel Karşılıklar

¹⁰⁷ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, Mayıs 2005, BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, s.2, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1272calismaraporu_2005_3.pdf Erişim: 15.01.2013

- Sermaye Benzeri Krediler
- C. Sermaye= (A+B)
- D. Sermayeden İndirilen Kalemler
- Şerefiye
 - Mali İştirakler
- E. Sermaye Tabanı= (C+D)
- F. Toplam Risk Ağırlıkları
- Risk Ağırlığı Yüzde 0 Olanlar
 - Risk Ağırlığı Yüzde 20 Olanlar
 - Risk Ağırlığı Yüzde 50 Olanlar
 - Risk Ağırlığı Yüzde 100 Olanlar¹⁰⁸.

Sadece kredi risklerine odaklanan Basel I'in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiğinin daha iyi anlaşılması ve düzenlemedeki eksiklikler de dikkate alınarak, Bankacılık Denetim ve Gözetim komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir doküman 3 yıllık bir çalışma sonucunda 1996 yılında yayımlanmıştır¹⁰⁹.

Bu bilgilerden sonra Sermaye yeterliliği şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$\frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski+Piyasa Riski}} = \text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu (min \%8)}$$

Basel I basit içerikli olması sebebiyle gelişmiş ülkelerin uluslararası faaliyet gösteren büyük ölçekli finansal kuruluşların ve akademik çevrelerinin olumsuz eleştirilerine hedef olmuştur. Basel I özellikle gelişmekte olan ülkelerin düzenlemelerinin modernleşmesine ve finansal sektörlerinde rekabetin artmasına katkıda bulunmuştur.

Basel I' e yönelik olumsuz eleştirilerin yanında kabul gören olumlu noktalar ise, piyasadaki oyuncular için kuralları olan bir “adil bir rekabet ortamı” yaratması ve Basel

¹⁰⁸ Nihal Değirmenci, *Sermaye Yeterliliği Konusunda ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, 2003: Ankara, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, s.23, <http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/uzmanliktezin.pdf> Erişim: 15.01.2013

¹⁰⁹ BDDK Araştırma Dairesi, *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)*, Ocak 2005, s.1, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf Erişim: 15.01.2013

İ i benimsemiş kimi gelişmekte olan ülkelerin %8'in üzerinde asgari sermaye yeterliliğini zorunlu kılmaları nedeniyle finansal istikrarın güçlenmesidir.

Son yıllarda finansal piyasaların karşılaştığı risklerle beraber bankacılık, risk yönetimi uygulama ve teknikleri, denetim yaklaşımı, finansal piyasalardaki önemli gelişmeler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bankalarının sermaye yeterliliği sorununun tekrar ele alınması gerektiği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede içinde BİS daha önce başlattığı çalışmalarını hızlandırmış ve Haziran 1999 tarihinde 1988 Basel uzlaşısını yerine geçecek “yeni sermaye yeterliliği çerçevesi” olarak adlandırılan yeni bir taslak hazırlamıştır¹¹⁰.

Basel I sermaye yeterliliği konusunda belirli bir standart getirmiş olmakla birlikte belli noktalarda eleştiriye de uğramıştır, bu eleştirileri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Uygulanan sermaye standardının risk ölçümlerinde yetersiz kalması
- Faiz döviz kuru ve Operasyonel risklerin ölçümü konusunda yetersiz kalması OECD üyesi olan ülkelerin hükümetlerine % 0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise % 20 risk ağırlığı verilmesi, buna karşın OECD üyesi olmayan ülkelerin % 100 risk ağırlığı öngörülmüş olması¹¹¹
- Kredi riskinin ayrıştırılmasının sınırlı olması; 1988 Basel I düzenlemesi tüm kredi risklerini 0-10-20-50-100 olmak üzere 5 risk ağırlığına ayırmaktadır.
- Vadenin göz önüne alınmaması
- Karşı tarafın kredi değerliliğine dikkat edilmemesi¹¹²
- Gerçek risklilik seviyesi Basel I ile doğru bir şekilde ölçülemeyen işlemler (örneğin menkul kıymetleştirme, kredi türevleri) sermaye arbitrajına imkan veriyor¹¹³.

¹¹⁰ Alişan Ateş, *Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu*, 2003: İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003, s.121.

¹¹¹ Suat Teker ve Mustafa Turan, *Bankaların Kredi Riski Ölçümü İçin Önerilen İçsel Derecelendirme Sisteminin Türk Bankaları Tüketici Kredileri Portföyüne Uygulanması*, s.1, <http://www.riskfree.com.tr/documents/IcseleDerecelendirmeSistemi.pdf> Erişim 15.01.2013

¹¹² Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.s.262-263.

¹¹³ Ayhan Yüksel, *Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı*, Aralık 2004, BDDK Araştırma Dairesi, s.4, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1322Pillar-1.pdf> Erişim: 15.01.2013

3. BASEL II YENİ SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMESİ

Haziran 1999'da Basel Komitesi ilk istişare çalışmasını yayınlamıştır. “Yeni Bir Sermaye Yeterliliği Çerçevesi” adını taşıyan çalışma, kredi riski için sermaye yeterliliği kurallarının dikkatle bir daha gözden geçirilmesi önerisini içermektedir. Komite, Ocak 2001’ de 500 sayfalık genişletilmiş ikinci istişare çalışmasını yayınlamıştır. Bu çalışmada ise kredi riski, operasyonel risk, riskin azaltılması, güvenlik gibi birçok konu ele alınmıştır. Basel-II önerileri finansal sistemde güvenlik ve doğruluğa katkıda bulduklarına inanılan üç destekleyici esas üzerine inşa edilmiştir. İlk esas piyasa riski, kredi riski ve operasyonel risk için minimum sermaye gerekliliklerini temsil ederken ikinci esas kurumların sermaye yeterliliği ve dahili değerlendirme yöntemlerinin denetlenerek gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymakta, üçüncü esas ise piyasa disiplini ile Basel Komitesi bankaları yeterli sermayeyi buldurmaları için cesaretlendirirken yüksek standartların ortaya çıkarılması ve piyasa iştirakçilerinin rollerinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır¹¹⁴.

İlk uzlaşuya yönelik eleştirilerin temel dayanağını, bankanın taşıdığı farklı risk kalemlerine karşı farklı sermaye tutarlarının ayrılması gerekliliği oluşturmuş ve 1999 yılında Basel Komitesi tarafından yayımlanan ve yeni sermaye yeterliliğine ilişkin önerileri içeren ilk istişare metniyle Basel-II’ ye giden yolun yönü belirlenmeye başlanmıştır. Gelen eleştiriler ve öneriler üzerine, bu metni yeni istişare metinleri takip etmiş ve komite tarafından Basel-II’ ye geçilmesi halinde olabilecek muhtemel değişimleri tahmin etmek amacıyla birkaç kez sayısal etki çalışması (Quantitative Impact Study-QIS) yapılmıştır. QIS-3’te 43 ülkeden 365 banka kapsanmış ve sonuçlar Mayıs 2003’te yayımlanmıştır. Ülkemizde Basel Komitesi tarafından yönetilen QIS-3’e katılım, sektörde önemli paya sahip altı bankanın yer almasıyla sağlanmıştır. Yeni uzlaşımın Türk bankacılık sektörü üzerine muhtemel etkisini görmek amacıyla BDDK tarafından yapılan QIS-TR çalışması ise ulusal sektörden 23 bankanın katılımıyla gerçekleştirilmiş ve sonuçları kamuya duyurulmuştur.

¹¹⁴ Heinz Zimmerman, Dean Jovic and Alvin Meyer, *Yeni Basel II Kuralları Bankaların Aktif&Pasif Yönetimi Uygulamalarını Değiştirecek*, Mart-Nisan 2002, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 23, s.1, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=504 Erişim: 20.01.2013

Bu arada, 1997 yılında yine komite tarafından yayımlanan “Etkin Bankacılık Denetimi İçin Basel Temel İlkeleri”, bir ülkenin bankacılık sisteminin sağlam ve istikrarlı olabilmesi için bulunması gereken temel özellikleri ortaya koymaktadır¹¹⁵.

3.1. BASEL II STANDARTLARININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Sadece kredi risklerini dikkate alan Basel-I’ in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir belge üç yıllık bir çalışma neticesinde son hali verilerek 1996 yılında yayımlanmıştır.

Bu çerçevede ülkemizde ilk olarak Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile piyasa riskleri de sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir.

Basel Komitesi, finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I’ in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999’da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin ilk istişare metni yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı başında ikinci istişare metin, Nisan 2003’te ise üçüncü istişare metin yayımlanmıştır. Söz konusu istişare metinler, gerek ülke denetim otoritelerinden gerekse bankalar ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilerek yenilenmiş ve Basel-II’ ye ilişkin nihai metin Haziran 2004’te yayımlanmıştır¹¹⁶.

Yeni yaklaşımın üç dayanak noktası vardır. Bunlar; asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplindir. Asgari sermaye yeterliliği konusunda Komite, Basel Uzlaşısı’nın bazı bölümlerinde değişikliğe gitmiş, özellikle bankaların risk profilinin daha detaylı olarak tanımlanması gereği üzerinde durmuştur. Bu bağlamda yapılan bir önemli değişiklik de; riskin, faiz ve operasyon risklerini de kapsayacak biçimde daha geniş bir biçimde tanımlanmış olmasıdır.

Sermaye yeterliliği çerçevesinin ikinci unsuru, “sermaye yeterliliğinin denetimi” sürecidir. Bu süreç, Gözetim ve Denetim yetkesinin bankaların sermaye durumunun,

¹¹⁵ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, s.10.

¹¹⁶ BDDK, *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)*,s.1.

genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetim yapmasını gerektirmektedir. Bundan beklenen ise, Gözetim ve Denetim yetkesinin, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edebilmesini sağlamaktır. Bunun yanı sıra yeni çerçeve, banka yönetiminin bir iç sermaye değerlendirme süreci geliştirmesi ve bankanın risk profili ve çevresi ile doğru orantılı hedefler belirlenmesi gerektiğine de işaret etmektedir.

Bu içsel risk değerlendirme sürecinde, amaca ve kurallara uygunluğunu denetlemekten de yetkelerin sorumlu olması önerilmektedir. Konunun üçüncü unsuru “piyasa disiplini” dir. Bu başlık altında bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilebilmesi ele alınmaktadır. Böyle bir değerlendirmenin anlamlı olabilmesi için, bankaların gerekli bilgileri, zamanında açıklayacak saydamlıkta olmaları gerekmektedir¹¹⁷.

Basel II’ nin başarısı için aşağıdaki sistemlerin geliştirilmesi önem taşımaktadır:

- Müşteri belirleme sistemi: Müşterileri daha iyi tanıyabilme ve değerlendirebilme imkanı vermek üzere, onlar hakkındaki tüm bilgilerin elde edilerek işlenmesini sağlayacak bir sistemden bahsedilmektedir.
- Dereceleme Arşivi: Finansal kurumlar sürekli olarak derecelendirdikleri müşteriler hakkındaki bilgileri ve reyting sonuçlarını her zaman kullanıma hazır tutmak ve dolayısıyla arşivlemek zorundadırlar.
- Teminat izleme ve değerlendirme sistemi: Finansal kurumların işlemleri neticesinde aldıkları teminatların izlenmesi ve devamlı olarak piyasa değerleriyle değerlendirilmelerinin sağlanması amacıyla gerekli sistemin kurulması gerekmektedir.
- Stres ve Senaryo Test Sistemleri: Stres testleri ve meydana gelmesi muhtemel olaylara yönelik senaryo çalışmalarının sağlanması ve devamlı olarak kullanılması amacıyla gerekli sistemlerden istifade edilmesi gerekmektedir¹¹⁸.

¹¹⁷ TBB, *Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi*, s.1, www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/BIS.doc Erişim: 20.01.2013

¹¹⁸ Adrian O’Connor Mitchell, *İçsel Değerlendirme Karlılık Fırsatı Yaratabilecek mi?*, Ekim 2002, *Activeline* Gazetesi, s.2, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1894 Erişim: 01.02.2013

3.2. BASEL II STANDARTLARININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Basel-II ile, risk odaklı sermaye yönetimi, risk odaklı kredi fiyatlamasını beraberinde getirmektedir. Risk odaklı kredi fiyatlaması doğal olarak kullanılacak kredi miktarını/fiyatını olumlu/olumsuz etkilemektedir. Kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma derecelendirmesine kadar çeşitli kriterler, kredilerin fiyatına yansımaktadır. Basel-II' den önce kredi riski, ileri tekniklerle ölçülmeden belirlendiğinden, aynı firma hakkında bankalar arasında farklı değerlendirmeler yapılabilmekte, farklı kredi fiyatları ortaya çıkabilmekteydi.

Basel-II ile birlikte, riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır; kredi kullananın (firmanın) risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi. Kredi kullananın riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu vb.) ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, ithalat-ihracat, Pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen “firma derecelendirme notu” ile ifade edilmektedir. Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, “çok riskli” veya “az riskli” olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlama yapılmaktadır.

Basel-II kriterlerinin uygulanmaya başlanması ile firmanın ve kullanılacak kredinin risk seviyesi, doğrudan kredi maliyetini etkilemektedir. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakmaktadır. Bu durumda firmalara kullanılacak kredilerin maliyetleri artmaktadır. Ülkemizde yoğunlukla kullanılan müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirket kefaletleri Basel-II' de teminat kapsamına alınmamıştır¹¹⁹. Diğer yandan kefalet, kefilin kredi notunun en az A- olması kaydıyla dikkate alınmakta; bu taktirde borçlu yerine kefilin kredi notunun karşılık geldiği risk ağırlığı kullanılmaktadır. Bunun Türkiye açısından sonucu, hiçbir Türk şirketinin kredi notunun A- veya daha iyi olmaması nedeniyle kefaletin bugün için risk azaltıcı bir faktör olarak dikkate alınmamasıdır¹²⁰.

¹¹⁹ TBB, *Risk Yönetimi ve Basel-II'nin Kobi' lere Etkileri*, Eylül 2004, s.viii

http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/821/Konferans_KOBI_Kitapçigi.pdf Erişim: 01.02.2013

¹²⁰ Basel II Kapsamında Kabul Edilen Teminatlar Nelerdir ?, Çek ve Senetler Teminat Olarak Gösterilebilir mi?,

<http://www.istekobi.com.tr/kobi-bilgi-merkezi/sizin-icin-arastirdik/basel-ii-kapsaminda-kabul-edilen-teminatlar-nelerdir-cek-ve-senetler-teminat-olarak-gosterilebilir-mi-s221.aspx> Erişim: 01.02.2013

3.3. BASEL II NİN UNSURLAR

Yeni Basel Anlaşması, 1999 senesinde Basel tarafından kabul edilen ‘üç temel prensip’ kuralını onaylamaktadır:

- Prensip 1: En az bulundurulması gereken sermaye yeterliliği, özellikle kredi ve operasyonel riskler için getirilen yeni kurallar
- Prensip 2: Denetçi kontrol ve denetimi
- Prensip 3 - Piyasa disiplini¹²¹.

Teorik açıdan risk yönetimi üç aşamalı bir süreçtir. (Riskleri belirleyen ve yönlendiren faktörlerin analizi, riske açıklığın ölçümü ve risklerin azaltılması veya ortadan kaldırılması.) Uygulamada ise risk yönetimi, bankacılık sektörünün veya bankaların riske yaklaşımları ve bunu ele alış ve değerlendirilme tarzlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

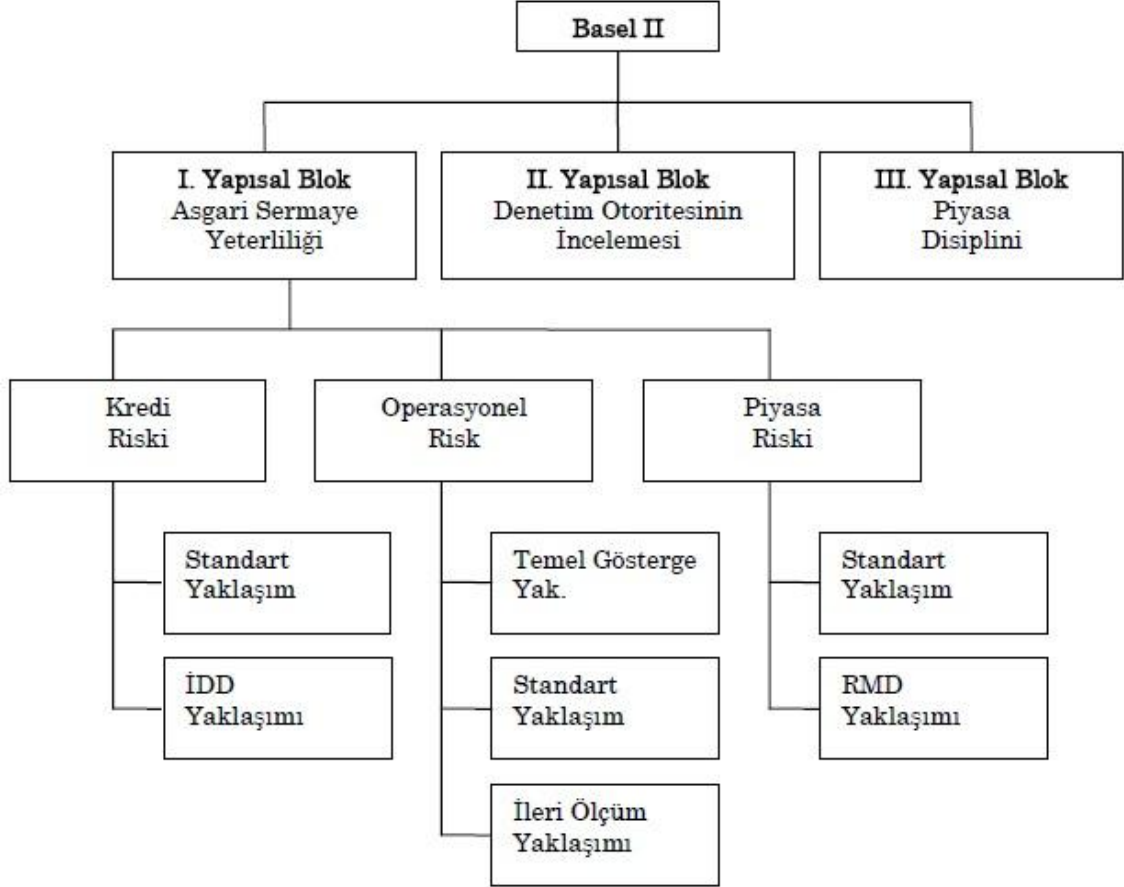
Bankaların başarılı strateji portföyünde mutlaka yer alması gereken en önemli bileşenlerden biri de, risklerin etkin bir şekilde yönetilmesidir. Bankalar, finansal aracılık (fon toplama ve fon kullanma) ve bankacılık ürün ve hizmet sunma sürecinde bir dizi riskle karşılaşmaktadır. İşin doğası gereği, bu tür işlem ve faaliyetlerin tümü gizli ya da açık bir risk faktörü içermektedir. Bankalar bir riskler evreninde faaliyet göstermektedirler. Çok sayıda, farklı ve karmaşık riskle iç içe yaşamak zorunda olan bankalar için söz konusu risklerin ölçülmesi ve yönetilmesi en önemli konu olmaktadır.

Bankalar, içinde faaliyet gösterdikleri riskler evrenini genel bir eğilim olarak yeteri ölçüde algılayamamakta ve ölçememektedir. Buna bağlı olarak da yönetimi nispeten dar kapsamda kalmaktadır. Birçok banka, riski faaliyetlerin önemli bir parçası görmekte, bu konuyla ilgili değişik program türleri kullanmakta, fakat kontrol konusunda gerekli hassasiyeti gösterememektedir. Bankaların karşılaştıkları riskler kümesinin çok sayıda elemanı bulunduğundan, risk yönetimi de bu çeşitlilik ve karmaşıklığa bağlı olarak geniş alan ve değişkenler setiyle ilgili olmaktadır. Etkin bir

¹²¹ Kaan Aksel, *Yeni Basel Anlaşması - Basel II*, Mart-Nisan 2002, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 23, s.1, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=503 Erişim: 01.02.2013

risk yönetim çerçevesi oluşturmak için, tüm bileşenlerin birlikte ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir¹²².

Şekil 3: Basel II nin Yapısı

Kaynak: Lale Karabıyık ve Adem Anbar, *Basel II' nin Gelişmekte Olan Ülkelere Olası Etkileri*, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, s.4, <http://journal.mufad.org/attachments/article/422/5.pdf> Erişim: 01.02.2013

Basel II' de etkin risk yönetiminin teşvik edilerek sağlam ve istikrarlı bir finansal sistemin yapılandırılması için gerekli unsurların bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla Basel II, üç yapısal blok üzerine inşa edilmiştir.

- Birinci yapısal blok, nicel değerlendirme yapılmasına olanak verir ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarının ortaya koyar.
- İkinci yapısal blok, niteliksel değerlendirmenin yer aldığı denetim otoritesinin incelenmesi sürecini içerir.
- Üçüncü yapısal blok, kamuya açıklama yapma yoluyla “piyasa disiplininin” sağlanmasına ilişkindir¹²³.

¹²² Active Bankacılık ve Finans Dergisi, *Bankalarda Performans ve Risk Yönetimi: Analitik Bir Çerçeve*, Ekim-Kasım 2000, s.s.1-4, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=403 Erişim: 01.02.2013

3.3.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Bankaların asgari sermaye gereksinim düzeylerinin hesaplanmasına ilişkin ilk bölümde; kredi, piyasa risklerinin ve operasyonel risklerin farklı ölçüm yöntemleri ile saptanmasına ve gerekli sermaye miktarının belirlenmesine ilişkin prensipler yer almaktadır.

BASEL-II nihai metninde sermaye yeterlilik rasyosu ile ilgili olarak; “*Sermaye yeterlilik oranı; yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar esas alınarak hesaplanır, toplam sermaye yeterlilik oranı %8’in altında olmamalıdır*”¹²⁴.

Anlaşılmaktadır ki yeni uzlaşıda mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının %8 olması koşulu aynı kalmıştır. Ancak, oranın paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riski daha detaylı tanımlanmış, piyasa riskinde değişiklik olmamış ve ilk defa faaliyet riski (operasyonel risk) hesaplama ilave edilmiştir¹²⁵.

Aşağıdaki denklem operasyonel riskin de hesaplama katılmasıyla değişen sermaye yeterlilik rasyosunu (SYR) göstermektedir

$$SYR = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Operasyonel Risk} + \text{Piyasa Riski}} \geq \%8$$

Formülün payında yer alan kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk bankanın üstlendiği toplam riski ifade etmektedir. Sermaye yeterlilik rasyosunun, yani üstlenilen toplam risklerin karşılığında bulundurulması gereken sermayenin %8 veya daha fazla oranda olması gerekmektedir.

1996 yılında ortaya konulan piyasa riski için bir yenilik getirilmezken, kredi riskine ilişkin tamamen yeni iki yöntem (Standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım) geliştirilmiştir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım da aralarında

¹²³ Güler Aras, *Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yanımları*, 2007: İstanbul, Deloitte CEO/CFO Serisi, s.6, <http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/yay%C4%B1nlar/Base%20II%20B%20D%20E%20R%20Y.pdf> Erişim: 01.02.2013

¹²⁴ BIS, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması - Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon*. 2007: Ankara, BDDK (gev.), s.14, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/3370Basel-IIKapsamli.pdf> Erişim: 01.02.2013

¹²⁵ Doğan Kutukız, *Avrupa Birliği Sermaye Direktifleri Basel Uzlaşısı ve Türkiye’de Kredi Sınırlaması*, s.138, <http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/600/13.pdf> Erişim: 01.02.2013

bazı farklılıklar olan içsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı gelişmiş yaklaşım adı altında iki ayrı yöntemi içermektedir.

Sermaye yeterliliği hesaplamasına BASEL-II ile birlikte ilk kez dahil edilen operasyonel riskler için ise hesaplama yöntemleri temelde basit, orta ve ileri ölçüm yöntemleri olarak farklılaştırılmaktadır. Basit-orta ölçüm yöntemleri; temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve alternatif standart yaklaşım olmak üzere üç ayrı yöntemden oluşmaktadır. Bankalar, sayılan yöntemler içerisinde her risk için birini seçebileceklerdir. Ancak, BASEL-II dökümanının temel mantığı içinde, basit yöntemler riske duyarlılıkları daha az olacağından riskleri olduğundan daha riskli ölçecek şekilde kurgulanmışlardır. Dolayısıyla bankalar ölçüm yöntemlerini geliştirme konusunda teşvik edilmektedir¹²⁶.

Temel seviyede olan yaklaşımlardan orta ve ileri seviyede olan yaklaşımlara geçebilmek için düzenleme, bankaların risk yönetim sistemlerine yönelik pek çok asgari gereklilik ortaya koymuştur. Konulan bu asgari gerekliliklerle bankaların risk yönetim sistemlerini geliştirmeleri sağlanırken, sistemlerdeki bu gelişmeye karşılık olarak bu bankaların sermaye avantajı sağlayacağı görülmektedir¹²⁷.

Aşağıda tablo halinde verilen bu yaklaşımlar ilerleyen bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır.

¹²⁶ Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s. 265.

¹²⁷ İbrahim Arslan, *Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*, s.54.

Tablo 6: Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri

GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ	PİYASA RİSKİ	KREDİ RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
ORTA	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
GELİŞMİŞ	Riske Maruz Değer Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımları
		Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	

Kaynak: İbrahim Arslan, *Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*, s.54,

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/%C4%B0brahim%20ARSLAN/ARSLAN,%20%C4%B0BRAH%C4%B0M.pdf Erişim: 01.02.2013

3.3.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi

Denetim otoritelerinden, riskleri ile orantılı olarak bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirmeleri ve gerektiğinde müdahalede bulunmaları beklenmektedir. Bu etkileşimin, bankalar ile denetim otoriteleri arasındaki diyalogun gelişmesini sağlamak suretiyle yetersizliklerin ve eksikliklerin belirlenmesi halinde risklerin azaltılması veya sermayenin tekrar yeterli seviyeye gelmesinin sağlanması amacına dönük acil ve kararlı eylemlerin gerçekleştirilmesini sağlaması amaçlanmaktadır¹²⁸.

Bu blokta, bankaya ve denetçi otoriteye özel görevler yüklenmektedir. Bankanın yönetim kuruluna ve yöneticilerine yüklenen görevler sayesinde, iç kontrol ve diğer kurumsal yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

¹²⁸ BCBS, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması - Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon*. s.264.

İkinci yapısal blokta, bir yanda banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirmekte, diğer yanda ise düzenleyici otorite bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir. Bankanın, birinci yapısal blokta kullandığı yaklaşımların doğasına ve karmaşıklığına uygun bir risk değerlendirmesini gerçekleştirmesi, ikinci yapısal bloğa tam uyum açısından oldukça önemlidir. Basel Komitesi, söz konusu uyumun sağlanabilmesi için yol gösterici dört ana ilke belirlemiştir.

Birinci ilkeye göre, bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliğini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdır. Bu ilkeye göre, banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalı, sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi sağlıklı yapılmalı, kapsamlı risk yönetimi gerçekleştirilmeli, iç kontrol gözden geçirilmeli ve izleme ile raporlama yapılmalıdır.

İkinci ilke, denetleyici otoritenin bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında ihtiyati sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi suretiyle bir değerlendirme yapmasına ilişkindir. Dolayısıyla, resmi otoritenin yapacağı değerlendirmenin, yerinde denetlemek, uzaktan izlemek ve değerlendirmek, banka yönetimiyle görüşmeler yapmak, sermaye yeterliliğine ilişkin bağımsız denetim raporlarını dikkate almak ve periyodik raporlamalar istemek gibi bileşenlerden oluşması öngörülmüştür.

Resmi otoritenin, asgari yasal sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu, *üçüncü ilkede* belirtilmiştir.

Dördüncü ilke ise, banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir. Bunun gerçekleşmesi için resmi otorite, bankayı yoğun denetime veya yakından izlemeye alabilir, kar payı dağıtımında kısıtlamalara gidebilir veya bankadan sermayenin artırılması yönünde bir eylem planı talep edebileceği gibi acilen sermaye artırımını da isteyebilir.

Yukarıdaki ilkelerin bir sonucu olarak ikinci yapısal blok ile aslında uluslararası faaliyet gösteren finansal kuruluşların bir kaç yıldır kullandığı “ekonomik sermaye”

kavramı resmen yeni uzlaşuya yerleştirilmiş bulunmaktadır. Ekonomik sermaye bankanın faaliyetlerinden kaynaklanabilecek potansiyel (beklenmeyen) kayıplara karşı tampon görevi görmesi için ayrılan sermayeyi ifade etmektedir. Yasal sermayenin seviyesi düzenleyici otorite tarafından tanımlanmakta ve finansal sistemin sağlığı ve mevduat sahiplerinin korunması amaçlanmaktadır. Halbuki ekonomik sermaye risklerin toplulaştırılması eğiliminin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve farklı tipteki riskleri tek bir ölçütle ifade etmeye çalışan bir yaklaşımdır. Ekonomik sermaye yönetiminin bankaya katma değer yaratan is alanlarının belirlenmesine yardımcı olmak suretiyle, hissedarın/yatırımcının bilgi ihtiyacını karşılamaya, Basel II' ye ve ihtiyati düzenlemelere uyumun gerçekleşmesine yardımcı olması beklenmektedir. Bir banka asgari yasal sermaye koşulunu sağlasa bile, yeterli ekonomik sermayeye sahip olmayabilir. Dolayısıyla, banka sahip olduğu toplam risklerle sermayesi arasındaki bağı iyi kurmalı ve bu bağı iyi kurulduğu resmi otorite tarafından da kabul edilmelidir. Ekonomik sermayenin belirlenmesinde bankalar çoğunlukla istatistiksel olan kendi metotlarını kullandıklarından resmi otorite açısından onay verme yükümlülüğü doğmaktadır¹²⁹.

3.3.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplininin amacı asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Komite, bu tür bilgi açıklamalarının özellikle Uzlaşının içsel yöntem ve değerlendirmelerle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla inisiyatif tanındığı durumlarda çok daha önemli olduğu inancındadır¹³⁰.

Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma

¹²⁹ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, s.s.11-12.

¹³⁰ BIS, *Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması-Gözden Geçirilmiş Düzenleme*, Haziran 2004: Ankara, BDDK (çev.), s. 239, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Basel_II_Sermaye_Yeterliliği_Duzenlemesi.pdf Erişim: 05.02.2013

gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokla, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir. Üçüncü yapısal blokta belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uyumlu olması ve bu standartlar ile çelişki içermemesi sağlanmaya çalışılmıştır¹³¹.

Bankaların risk profilleri, mevcut sermayesi ve sermaye yeterliliği ile ilgili bilgi sahibi olmak ve bankalar arasında standardize bilgiye dayalı karşılaştırma yapabilmek için şeffaf bir yapı gerekmektedir. Piyasa katılımcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre karar verme olanağına sahip olacaklardır. Basel II' nin üçüncü ayağını oluşturan piyasa disiplini ile amaçlanan bu şeffaflığı sağlamaktır.

Üçüncü Blokta, bankaların kamuoyuna ne tür bilgileri ne şekilde açıklayacakları, başka bir ifade ile bankaların kendi finansal durumlarını ilgili kesimlere ne şekilde rapor edeceklerinin çerçevesi belirlenmiştir. Sermaye yapısı, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği (grup bazında ve iştirak konumundaki her banka için), kredi riski, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, kredi riskini azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi bilgilerin açıklanması istenmektedir¹³².

Denetim otoriteleri, ek açıklama yükümlülükleri ve bunlardan nasıl etkileneceklerine ilişkin olarak bankalar ile diyalog içerisinde bulunmalıdırlar. Bazı durumlarda, istenen bilgiler bankanın risk yönetim sistemi içerisinde sermaye yeterliliği hesaplaması için bir girdi olarak kullanılmış ya da istenen bilgi halihazırda diğer muhasebe ve yasal yükümlülükler çerçevesinde açıklanmış olabilecektir. Bankalar, muhasebe ya da diğer raporlama yükümlükleri uyarınca açıklanması zorunlu tutulmayan bilgileri, kamu erişimine açık internet siteleri veya denetim otoriteleriyle birlikte hazırlanan halka açık raporlar gibi bir dizi araç aracılığıyla açıklayabileceklerdir. Bankalar, mümkün olduğu ölçüde, birbiriyle ilgili tüm bilgileri tek bir yerde açıklama ya da alternatif olarak bilginin nerede bulunabileceğini gösterme yönünde teşvik edilmektedir.

¹³¹ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, s.12.

¹³² Güler Aras, *Basel-II Uygulamasının Kobi' lere Etkileri ve Geçiş Süreci*, s.12.

Bankalar, gerekli bilgileri sağlamak için raporlama ve bilgi sistemlerinde gerçekleştirilmesi gerekli değişiklikleri de tespit etmelidirler. Bankalar, yönetim kurulları tarafından onaylanmış resmi bir kamuya açıklama politikasına sahip olmalı, açıklama sürecinin iç kontrolünü sağlamalı, açıklamaların geçerliliği ve açıklanma sıklığı açısından bu politikanın uygunluğunu değerlendirmeye imkan verecek bir süreçte sahip olmalıdırlar. Açıklamaların geçerliliğinin onaylanmasında bağımsız denetçilerin sahip olacağı rol daha erken bir aşamada değerlendirmeye alınmalıdır.

Her denetim otoritesi Üçüncü Yapısal Blokun uygulanmasına ilişkin olarak denetim bölgesindeki yasal alt yapıya uygun biçimde şekillendirilmiş bir uygulama planı geliştirmelidir. Bu plan, bankacılık sisteminin büyüklüğü; bankaların gelişmişlik düzeyi; muhasebe standartları ve borsalara kotasyon şartlarının gelişmişlik düzeyi, denetim fonksiyonun gücü ve kapasitesi ile bankaların uygulamayı planladıkları Basel-II seçeneklerini dikkate almalıdır. Söz konusu plan Üçüncü Yapısal Blok gerekliliklerinin belirlenmesine, temel eksikliklerin ve çözümlenmesi gerekli hususların ortaya konulmasına, önemli gerekliliklerin yazılı hale getirilmesine ve aşamalı bir yol haritası geliştirilerek yükümlülüklerin bankalar ve kamuoyu ile istişare edilmesine yönelik olmalıdır¹³³.

3.4. ASGARİ SERMAYE YÜKÜMLÜLÜĞÜ KAPSAMINDA BANKALARCA DİKKATE ALINMASI GEREKEN TEMEL RİSK TÜRLERİ

Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı'nın temelini oluşturan Asgari Sermaye Yükümlülüğü (Birinci Yapısal Blok) kapsamında ele alınan risk türleri; ilk olarak Basel I Uzlaşısı'nda düzenlenen *Kredi Riski*, 1996 yılında yapılan iyileştirici çalışmalar ile düzenlemesi yapılan *Piyasa Riski* ve ilk defa Basel II ile birlikte ortaya çıkan *Operasyonel Risk*'dir. Yeni düzenlemede kredi riskinin kapsamı büyük ölçüde genişletilirken, piyasa riskinde de değişiklikler yapılmış ve ilk defa operasyonel risk uygulamaya konulmaktadır. Çalışmaya esas oluşturan Kredi Riski geniş kapsamda

¹³³ BIS, *Basel II' nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar*, Temmuz 2004: Ankara, BDDK (çev.), s.29, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1240basel_uygulama.pdf Erişim: 10.02.2013

incelenecek olup, diğerk risk türleri olan Piyasa Riski ve Operasyonel Risk ile ilgili olarak bu kısımda açıklayıcı özet bilgilere yer verilecektir.

3.4.1. Kredi Riski

Kredi riski genel anlamda, “borçlu kişi veya kuruluşun anlaşma şartları dahilinde taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirmeme olasılığı” olarak tanımlanabilecektir. Bununla birlikte kredi riski, bankanın faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli faktörler tarafından oluşabilmektedir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 48. maddesi, kredi riskini ortaya çıkaran işlemleri nakdi krediler; teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler; satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları; tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler; varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar; vadesi geçmiş nakdi krediler; tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler; gayrinakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri; ters repo işlemlerinden alacaklar; vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğerk sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler; ortaklık payları şeklinde sıralamaktadır¹³⁴.

BDDK, tarafından yayımlanan ‘Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi’ hakkında yönetmelikte kredi riski ise; Banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın karşılaştığı durum olarak tanımlanır¹³⁵.

Kredi riski, kredi kayıplarına neden olur. Bu kayıplar, borçlu kurumun bankaya ödemekle sorumlu olduğu ama finansal sorumluluğunu yerine getiremediği miktar ve teminatların nakde dönüştürülmesi sırasında ortaya çıkacak her türlü masraf olarak nitelendirilebilir. Kredi kayıplarının bir diğerk sebebi ise, borçlu kurumun kredi derecesinde oluşan düşüşlerdir. Bankaların kredilendirme fonksiyonunun vazgeçilmez bir parçası olan kredi kayıpları, bir bankanın tüm iş birimlerini etkiler¹³⁶.

¹³⁴ Osman Oy, *5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Yürürlükte Kalan Maddeleri*, 2005: İstanbul, Beta Yayınları, 1. Basım, s.81.

¹³⁵ BDDK, *Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik*, s.15, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/11013bankalarin_ic_sistemleri_hakkinda_yonetmelik_24_02_2011.pdf Erişim: 10.02.2013

¹³⁶ Kaan Aksel, *Kredi Risklerine Karşılık Ekonomik Sermayenin Hesaplama Metodları*, Ocak-Şubat 2002, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 22, s.68, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=436 Erişim: 12.02.2013

Kredi riski ayrıca nakit akımında sorunlara neden olabilmekte ve banka açısından belirsizlik yaratabilmektedir. Kredi riski sorunlu kredilerin varlığı ile yakından ilişkilidir. Bu şekilde kısa vadeli alacaklar uzun vadeli şekle dönüşebilmektedir. Nakit akımında beklenmeyen böyle bir gelişmenin, bankanın likiditesini de olumsuz etkileyeceği açıktır. Sorunlu krediler bankanın itibarı açısından da problem yaratmaktadır. Böyle bir durumun varlığı ise bankanın fon sağlama serbestisinde ve maliyetlerinde olumsuz bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır¹³⁷.

Kredi riskinin ölçülmesinde gereksinim duyulan başlıca faktörler ise içsel derecelendirme ya da rating sonuçları, kredilerin yapısı, teminatı, limiti, vadesi ve riskini azaltacak diğer unsurlar olarak sıralanabilecektir. Bankaların da kendi altyapılarına uygun, maruz kaldıkları kredi riski büyüklüğüne ve çeşitliliğine uygun kredi riski ölçüm yöntemleri olmalıdır.

Basel II ile birlikte kredi riskinin ölçümüne yönelik olarak dört farklı yöntem belirlenmiş ve bu yöntemler; Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Standart Yaklaşım, Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (TİDDY - Internal Rating Based Approach/IRB), Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (GİDDY - Advanced Internal Rating Based Approach/AIRB) şeklinde isimlendirilmişlerdir.

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım'da risk ağırlığının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies-ECA)'nın verdiği derecelendirme notları kullanılmakta olup, "Standart Yaklaşım"da ise bu değerlendirme için bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Assessment Institution-ECAI)'nın verdiği derecelendirme notları kullanılmaktadır. Her iki yaklaşımın ortak noktası, dışsal veriler yardımıyla risk ağırlığının belirlenmesidir. Standart yaklaşımlara göre riske daha duyarlı olan içsel derecelendirme yaklaşımlarında ise bankaların, belirli koşulları sağlamaları ve denetleyici kurumun onay vermesiyle, kendi içsel derecelendirme sistemlerini kullanmalarına izin verilmektedir¹³⁸.

¹³⁷ Şenol Babuşcu, *Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması*, 1997: Ankara, SPK Yayınevi, No:94, s.73.

¹³⁸ Lale Karabıyık ve Adem Anbar, *Basel II' nin Gelişmekte Olan Ülkelere Olası Etkileri*, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, s.3, <http://journal.mufad.org/attachments/article/422/5.pdf> Erişim: 13.02.2013

3.4.1.1. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşım 1988 Sermaye Uzlaşısı ile içerik olarak aynı, ancak risk hassasiyeti daha yüksektir¹³⁹.

Basitleştirilmiş standart yaklaşımda KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede Perakende Portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, Kurumsal Portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır¹⁴⁰.

Standart yöntem ise ağırlıklı olarak dış derecelendirme kuruluşlarının rating notları esas alınarak yürütülmektedir. Bu nedenle dış kredi derecelendirmesinin niteliği son derece önem kazanmaktadır. Bu önemi doğrultusunda konu Basel II düzenlemesinde ele alınmış ve Dış Kredi Değerlendirme Kuruluşları adlandırılan derecelendirme kuruluşlarının bazı kriterleri sağlamaları gerektiği belirtilmiştir¹⁴¹.

Standart Yaklaşım risk ağırlıklarının belirlenmesinde "Rating (Dış Derecelendirme) Kuruluşları"nın değerlendirmelerine dayanmaktadır. Uluslar arası arenada onlarca rating kuruluşu olmasına karşın, genel kabul görmüş üç kuruluş; Standard&Poor's, Moody's ve Fitch öne çıkmakta ve Basel II' de özellikle S&P' nin rating notları referans alınmaktadır.

Basel-II çalışmasında referans alınan üç büyük rating kuruluşunun derecelendirme notları Tablo 7'de gösterilmektedir.

¹³⁹ Tuba Kale Korkmaz, *Bankalarda Kredi Risk Ölçümünde Alternatif Yöntemler*, 2004, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 37, s.14, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3238 Erişim: 13.02.2013

¹⁴⁰ Ayhan Yüksel, *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, s.18.

¹⁴¹ Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.273.

Tablo 7: Üç Büyük Rating Kuruluşunun Derecelendirme Notları

S & P	Moody's	Fitch
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+
AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baaa1	BBB+
BBB	Baaa2	BBB
BBB-	Baaa3	BBB-
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caaa1	CCC+
CCC	Caaa2	CCC
CCC-	Caaa3	CCC-
CC	Ca	CC
C	C	C
D	D	D

Kaynak: Turgay Geçer, *Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen*, Eylül – Ekim 2004, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, s.80, <http://cevdetkizil.com/cevdetkizil/tr/admin/editor/ccv/genel/kaos.pdf> Erişim: 13.02.2013

Standart yaklaşımlar kapsamında sınıflandırılan alacaklara aşağıda sırasıyla yer verilecektir:

Ülke, Hazine ve Merkez Bankalarından Alacaklar: Bankaların, ülkelerin hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları, aşağıdaki skalaya göre risk ağırlıklandırmasına tabi tutulmaktadır.

Tablo 8: Ülke, Hazine ve Merkez Bankalarına Verilen Kredilerin Risk Ağırlıkları

Kredi Değerlendirmesi	Risk Ağırlığı
“AAA” ile “AA-“ Arası	%0
“A+” ile “A-“ Arası	%20
“BBB+” ile “BBB-“ Arası	%50
“BB+” ile “B-“ Arası	%100
“B-“ nin altı	%150
Derecesiz	%100

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, 2005, s.15, <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> Erişim: 13.02.2013

Alım satım hesaplarında izlenenler dışında kalan ve hazine tarafından ihraç edilmiş borçlanmayı temsil eden tüm menkul kıymetlerin yanı sıra, hazineye veya hazine garantisi ile verilmiş bütün krediler bu kapsamdadır. Hazine ve merkez bankalarına yapılacak plasmada risk ağırlıklarının belirlenmesinde, söz konusu ülkelerin dış derecelendirme kuruluşları veya ihracat kredi kuruluşlarınca verilen dereceleri esas alınmaktadır¹⁴².

Basel II uzlaşısında yukarıdaki gruplandırma dışına bazı durumlarda çıkılabilmesi öngörülmektedir. Bunlar içinde ülkemiz bankaları açısından en önem taşıyan konu bankanın, kendi devletinden olan yerel para cinsi alacaklarına, ulusal denetim otoritesinin inisiyatifi doğrultusunda daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilmektedir. Yabancı para cinsi alacaklarında yukarıdaki tablo esas alınmaktadır¹⁴³.

Basel II’ de OECD üyesi ülke ayırımının kaldırılması nedeniyle ilgili devletin derecelendirme kuruluşundan almış olduğu nota göre risk ağırlığı belirlenmektedir¹⁴⁴. Türkiye, 5 Kasım 2012 tarihinde uluslar arası bir derecelendirme kuruluşu olan Fitch tarafından uzun vadeli yabancı para cinsinden kredi notu “BB+” dan “BBB-“ ye çıkarılmasıyla “yatırım yapılabilir” seviyeye yükseltilmiştir. Bir diğer uluslar arası bir derecelendirme kuruluşu olan Moody’s ise 16 Mayıs 2013’te Türkiye’nin “Ba1” olan yabancı para cinsinden uzun vadeli kredi notunu bir basamak arttırarak “Baa3”

¹⁴² Volkan Evcil, *Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Geçmiş Geleceği*, http://www.gazeteler1.com/basel_II.asp Erişim: 15.02.2013

¹⁴³ Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.267.

¹⁴⁴ Turgay Geçer, *Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen*, s.s.80-81.

yapmıştır. Ayrıca Japon Kredi Derecelendirme Kuruluşu (JCR), 23 Mayıs 2013 tarihinde Türkiye'nin kredi notunu iki basamak arttırarak yatırım yapılabilir seviye olan "BBB-" düzeyine, Kanada merkezli Dominion Bond Rating Service (DBRS) ise Türkiye'nin kredi notunu "BBB-" seviyesinde çıkarmıştır¹⁴⁵. Belirtilen not artışları neticesinde Türkiye'nin risk ağırlığının %50'ye gerilediği görülmektedir.

Basel II düzenlemesinde Hazine ve Merkez bankası dışındaki kamu kurumları, bu kurumlardan ayrı olarak değerlendirilmiştir. Bir kuruluşun kamu kuruluşu olup olmadığı konusunda belli kıstaslar konulmuştur. Burada özellikle gelir yaratma güçleri dikkate alınmaktadır. Hazine ve Merkez bankası dışında kalan kamu kuruluşlarından olan alacaklar için, söz konusu ülkenin bankaları için dikkate alınan risk ağırlıkları geçerli olmaktadır¹⁴⁶.

Bankalardan Alacaklar: Komite, bankalardan olan alacaklar için 2 seçenek öngörmüştür.

Tablo 9: Bankalardan Olan Alacaklar için Risk Ağırlıkları 1. Opsiyon

Ülke Kredi Derecesi	Risk Ağırlığı
"AAA" ile "AA-" Arası	%20
"A+" ile "A-" Arası	%50
"BBB+" ile "BBB-" Arası	%100
"BB+" ile "B-" Arası	%100
"B-" nin altı	%150
Derecesiz	%100

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, 2005, s.18, <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> Erişim: 20.02.2013

Bankalardan olan alacaklar için iki alternatif opsiyon öngörülmüştür. Ulusal denetim otoritesi bu opsiyonlardan birini seçerek uygulayacaktır. Birinci opsiyonda; banka kurulu bulunduğu ülkenin risk ağırlığı sınıfından bir alt sınıfın risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Ancak % 50 risk ağırlığına tabi tutulan ülke bankaları hariç, bankalara uygulanan risk ağırlıkları % 100'den fazla olmayacaktır.

¹⁴⁵ Yeni Asır, Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Gözdesi Olduk, <http://www.yeniasir.com.tr/Ekonomi/2013/05/27/turkiye-yatirim-kuruluslarinin-gozdesi-oldu>

¹⁴⁶ Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.269.

Örneğin AA- olan ülkelerin, kredilerine %20 risk ağırlığı uygulamak gerekmektedir. Bu durumda, merkezi söz konusu olan ülkede olan bütün bankalara kullanılan kredilerin %20 ile ağırlıklandırılması gerekmektedir. Ancak ülkenin notu % 10 veya daha yüksek bir risk ağırlığına denk geliyorsa, bankanın risk ağırlığı, ülkenin risk ağırlığına eşit olmaktadır. Derecelendirilmemiş ülkedeki bankalar ise % 100 risk ağırlığına tabi olmaktadır.

Tablo 10: Bankalardan Olan Alacaklar için Risk Ağırlıkları 2. Opsiyon

Banka Kredi Derecesi	Risk Ağırlığı	Kısa Vadeli Alacaklar
“AAA” ile “AA-“ Arası	%20	%20
“A+” ile “A-“ Arası	%50	%20
“BBB+” ile “BBB-“ Arası	%50	%20
“BB+” ile “B-“ Arası	%100	%50
“B-“ nin altı	%150	%150
Derecesiz	%50	%20

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, 2005, s.18, <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> Erişim: 20.02.2013

İkinci yöntem ise, bankaların kendi kredi notlarının kullanılması ve kredinin vadesinin de dikkate alınması suretiyle risk ağırlığının belirlenmesidir.

Bu yönteme göre risk ağırlığının belirlenmesinde bankaların kendi kredi notları esas alınmakla birlikte üç ay ve daha kısa vadeli krediler için daha düşük risk ağırlıkları sunan ayrı bir opsiyon da mevcuttur.

Yeni Sermaye Uzlaşısının uygulamaya konmasıyla söz konusu OECD kalkını terk edilerek gerek ülkelerin gerekse bankaların kendi notları dikkate alınacağından, varlıkları arasında bu tür kalemler geniş yer tutan bankalar için eskiye kıyasla daha fazla sermaye gereksinimi doğmaktadır¹⁴⁷.

Çok taraflı kalkınma bankalarından olan alacaklarda, bankalar için geçerli olan 2. opsiyon kısa vadeli bölümü uygulanmaksızın kullanılmaktadır. Çok taraflı kalkınma bankalarından alacaklar için aşağıda verilen kriterlerin tamamını sağlayan alacaklara % 0 risk ağırlığı uygulanmaktadır.

¹⁴⁷ Volkan Evcil, *Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Geçmiş Geleceği*.

- Çok iyi uzun vadeli borçlanma notu olması, harici değerlendirmelerinin çoğunluğunun AAA olması
- Ortakların çoğunluğunun uzun vadeli borçlanma notu AA ve daha fazla olan ülkelerden oluşması,
- Ortakları tarafından sermayesine güçlü bir katılımın bulunması, çıkardığı borçlanma senetlerini gerektiğinde geri ödeme gücünün bulunması, ülke ortakları bakımından sürekli sermaye katılımının yapılması ve yeni yükümlülüklere girilmesi,
- Sermaye ve likidite yeterliliği,
- İç kredi ve risk yoğunlaşmaları (ülke, sektör, kredi sınıfı v.s bazında) sınırlamalarının, büyük riskleri için yönetim kurulu onayının ve sabit geri ödeme planlarının bulunmasıdır¹⁴⁸.

Kurumsal Firmalardan Olan Alacaklar: Kurumsal firmalardan alacaklara yönelik risk ağırlık tablosu şu şekildedir.

Tablo 11: Firmalardan Olan Alacaklar için Risk Ağırlıkları

Firma Kredi Derecesi	Risk Ağırlığı
“AAA” ile “AA-“ Arası	%20
“A+” ile “A-“ Arası	%50
“BBB+” ile “BB-“ Arası	%100
“BB-“ nin altı	%150
Derecesiz	%100

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, 2005, s. 27 <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> Erişim: 20.02.2013

Kurumsal firmalar için de (sigorta firmaları dahil) rating notlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Rating notu olmayan firmalardan alacaklar için yüzde 100 risk ağırlığı uygulanmaktadır. Ulusal denetim otoriteleri, firmaların temerrüde düşme oranlarının yüksek olduğu durumlarda, rating notu olmayan firmalardan olan alacaklara uygulanacak standart risk ağırlığını (% 100) artırmaya yetkili kılınmıştır¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Mehmet M. Kanat, *Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri*, 2003: İstanbul, Yetki Etüdü Raporu, s.s.16-17.

¹⁴⁹ Turgay Geçer, *Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen*,s.81.

Perakende Riskler: Vadesi geçmiş perakende krediler hariç, perakende kredilerde %75 risk ağırlığı uygulanmaktadır. Basel II uzlaşısında perakende krediler şu kriterlerle tanımlanmaya çalışılmıştır;

- Oryantasyon kriteri: risk gerçek kişilerde veya KOBİ'lerde olmalıdır.
- Ürün kriteri; riskler, bireysel bankacılık ürünlerinden olmalıdır.
- Yoğunlaşma kriteri; perakende krediler portföyü yeterli düzeyde çeşitlenmiş olmalıdır.
- Perakende riskler düşük tutarlarda olmalıdır.

Gerçek kişilere yönelik bireysel krediler haricinde, bir firmaya yapılan kredilendirmenin perakende kredi sayılabilmesi için iki koşul öne sürülmektedir:

- Bir firmanın bir bankacılık grubuna olan nakdi ve / veya gayri nakdi risk toplamı 1 milyon Euro'nun altında olmalıdır.
- Bir firmanın yıllık satış hasılatı 50 milyon Euro'nun altında olmalıdır.

Tablo 12: Basel II Düzenlemesine Göre KOBİ'ler

KOBİ		
	Risk Toplamı	Satış Hasılatı
		50 Milyon Euro>
Kredi Tutarı	1 Milyon Euro >	Perakende
	> 1 Milyon Euro	Kurumsal

Kaynak: Turgay Geçer, *Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen*,s.82.

Bu noktada satış hasılatı 50 milyon Euro'nun altında olan firmalar Kobi olarak kabul edilmektedir. Bu nokta Türk bankacılık sektörü açısından önemli bir konudur. Eğer BDDK Basel II' de yer alan 1 milyon Euro ve 50 milyon Euro tutarlarını değiştirmez ise, adetsel olarak birçok kredi derecelendirme notuna ihtiyaç duyulmaksızın, perakende kredi grubuna girecek ve %100 risk ağırlıkları %75 risk ağırlığına düşmektedir. Bu risk ağırlığındaki % 25'lik azalmayla sermaye yeterliliği açısından bankalara olumlu bir katkı sağlamaktadır¹⁵⁰.

İpotek karşılığı alacaklar; İkamet amaçlı gayrimenkul ipotekli alacaklar ve ticari gayrimenkul ipotekli alacaklar olarak ikiye ayrılmaktadır.

¹⁵⁰ Turgay Geçer, *Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen*,s.s.81-82.

İkamet amaçlı gayrimenkul ipotekli alacaklar, söz konusu gayrimenkulde bizzat borçlunun ikamet etmesi ya da borçlu tarafından bir başkasına kiraya verilmiş olması ve ipotegin, güvencesini oluşturduğu kredilerin tamamını karşılama koşullarına dayalı olarak % 35 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Bundan dolayı, konut kredileri ve borçlunun gayrimenkulu ile teminatlandırılmış diğer krediler için sermaye gereksiniminde azalma meydana gelmektedir¹⁵¹.

Ticari menkul ipotekli alacaklar, Basel Komitesinin en riskli alanlardan biri olarak gördüğü gruptadır. Bu gruptaki kredilerin % 100'den başka bir risk ağırlığı ile değerlendirilmesini öngörmektedir. Ancak gelişmiş ve iyi organize olmuş emlak piyasaları olan ülkelerde, kredinin ipotekli kısmının (ipotek konusu kıymetin piyasa değerinin % 50'nin veya kredi açıldığı tarihteki değerinin % 60'ının altına düşmemesi kaydıyla) % 50 risk ağırlığına tabi tutulmasına olanak tanınmaktadır¹⁵².

Takipteki Krediler: Vadesi gelmiş (90 günden fazla) alacak hesaplarında izlenen krediler için ayrılmış olan özel karşılığın, ilgili kredinin brüt tutarına oranı % 20'yi aşıyorsa risk ağırlığı % 150 yerine % 100 olarak uygulanabilmektedir. Bunun dışında, teminatların bazı özel koşullara uyması kaydıyla, özel karşılıkların krediyi karşılama oranı % 15 ve üstünde ise de % 100 risk ağırlığı uygulanabilmektedir. Ulusal inisiyatife bağlı olarak, buraya kadar belirtilen kuralların ötesinde bazı takdir hakları tanınmıştır. Buna göre ulusal inisiyatif, özel karşılık tutarının kredinin brüt tutarının en az %50 olduğu sorunlu kredilerde % 50 risk ağırlığı uygulanması kararlaştırılabilmektedir¹⁵³.

Yüksek Risk Kategorileri: Tasfiye edilecek alacaklar hesaplarında takip edilen net tutarlar ile kredi notu B-'den düşük olan ülkeler ile bankaların kredi notu BB-'den daha düşük kurumsal şirketleri kapsamaktadır. Yüksek risk sınıfları için doğal olan % 150 oranıyla ağırlıklandırılmaktadır.

Diğer Aktifler: Standart yaklaşımda açıkça bir risk ağırlığı öngörülmeleyen diğer bütün varlıkların risk ağırlığı % 100 olmaktadır.

¹⁵¹ Volkan Evcil, *Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Geçmiş Geleceği*.

¹⁵² Şenol Babuşçu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.271.

¹⁵³ Volkan Evcil, *Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Geçmiş Geleceği*.

Bilanço Dışı İşlemler: Kredi riski hesaplamasında aşağıdaki birkaç istisna dışında mevcut uygulamaya devam edilmektedir.

- Tezgah üstü piyasalardaki türev işlemler: tezgah üstü piyasalarda türev işlemlerinde karşı taraf riski için % 50 ağırlık uygulamasına devam edilmektedir.
- Kredi dönüşüm katsayısı: orijinal vadesi bir yıla kadar ticari taahhütlere uygulanmak üzere % 20; bir yıldan uzun olan taahhütlere ise % 50 kredi dönüşüm katsayısı uygulanacaktır. Buna istisna olarak, koşulsuz veya borçlu tarafın kredi değerliliğindeki bozulmaya bağlı olarak ön uyarı yapılmaksızın otomatik iptalin etkin olarak düzenlendiği vazgeçilebilir taahhütler için % 0 dönüşüm katsayısı uygulanmaktadır.
- Repo tipi işlemler: Bankaların menkul kıymetlerini ödünç veya teminata verdiği (repo/ ters repo, menkul kıymet ödünç alma/ verme işlemleri de dahil) işlemler için % 100 kredi dönüşüm katsayısı uygulanmaktadır¹⁵⁴.

Standart yaklaşımda kullanılan risk ağırlıklarını genel olarak aşağıdaki tabloda özetleyebiliriz.

¹⁵⁴ Mehmet M. Kanat, *Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri*, s.s.20-21.

Tablo 13: Standart Yaklaşımında Kullanılan Risk Ağırlıkları

VARLIKLAR	OPSİYONLAR	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BBB-	BB+/B-	<B-	DERECESİZ
Hazine/Merkez Bankalarına verilen krediler	ECAI Notuna göre	%0	%20	%50	%100	%150	%100
Diğer kamu kurum ve kuruluşlara verilen krediler	Hazine benzer	%0	%20	%50	%100	%150	%100
	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%100	%150	%20
Bankalara verilen krediler	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%100	%150	%50
	Ops. 2 (Kısa Vade)	%20	%20	%20	%50	%150	%20
VARLIKLAR		AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BB-	<BB-	DERECESİZ	
Şirketlere verilen krediler		%20	%50	%100	%150	%100	
VARLIKLAR						RİSK AĞIRLIKLARI	
Perakende Krediler						%75	
İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri						%35	
Takipteki Alacaklar						Belli koşullara göre %50, %100 ve %150	

Kaynak: Güler Aras, *Basel-II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci*, 2006: İstanbul, Ege Basım, s.18, <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Ekonomi%20Forumu/2006/Basel%20II%20ve%20KOBİ'ler%20Uzerindeki%20Etkileri%202006.pdf> Erişim: 22.02.2013

Tablo 13'den yararlanılarak asgari sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı ile ilgili de sayısal bir örnek açıklanmaya çalışılacaktır. Örnek olarak, "AA+" ratingli bir kurumsal firmaya 1.000 Euro kredi verilmiş olsun. Tablo 13'de görüleceği üzere, bu firmanın risk ağırlığı %20 olmakta ve $1.000 \times 0,20 = 200$ Euro şeklinde hesaplanmaktadır. Bu krediden dolayı bankanın bulundurmakla yükümlü olacağı sermaye tutarı ise $200 \times 0,08 = 16$ Euro olarak bulunmaktadır. Yine aynı şekilde, "B-" ratingine sahip bir ülke hazinesine sağlanan kredinin risk ağırlığının %150 olduğu tablo 13'de görülmektedir. Kredi tutarının da 1.000 Euro olduğu varsayıldığında, banka bu krediden ötürü 120 Euro ($1.000 \times 1,50 = 1.500$; $1.500 \times 0,08 = 120$) sermaye bulundurmak durumunda kalmaktadır.

Standart yaklaşımda kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan bir takım risk azaltım teknikleri bulunmaktadır. Bu amaçla kullanılması öngörülen iki farklı yöntem bulunmaktadır:

Basit yöntemde, maruz kalınan riskler teminatlı ve teminatsız olarak iki kısma ayrılmakta, riskin teminatsız kısmı için borçlunun risk ağırlığı dikkate alınmakta iken, teminatlı kısmı için teminatın risk ağırlığı göz önünde bulundurulmaktadır. Buradaki en önemli ilke, teminatın risk ağırlığının hesaplamada kullanılabilmesi için borçlunun risk ağırlığından daha düşük olması gerektiğidir.

Kredi riskinin azaltılması amacıyla basit yöntem kullanan bankalar, ancak aşağıda belirtilen finansal araçları teminat olarak dikkate alabileceklerdir.

- Nakit,
- Kredi değerlendirme şirketleri tarafından kabul edilen borçlanma senetleri,
 - o Devlet ya da kamu nitelikli alacaklar için belirlenen risk ağırlığına tabi kamu kuruluşları tarafından çıkarılmış “BB-” ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
 - o Bankalar, menkul kıymet şirketleri ya da şirketler tarafından çıkarılmış “BBB” ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
 - o Kısa vadeli borçlanma enstrümanları içinde en azından “A-3/P-3”⁴ dereceye sahip olanlar.
- Bilinen bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetleri,
 - o Banka tarafından ihraç edilen,
 - o Tanınmış bir borsaya kote olan,
 - o Birincil borç niteliğinde olan,
 - o İhraççı banka tarafından ihraç edilen kıymetlerin hepsinin öncelik sırası aynı ve en azından “BBB-” veya “A-3/P-3” risk derecesine sahip olanlar,
 - o Kıymeti elinde bulunduran bankada söz konusu kıymetin “BBB-” veya “A-3/P-3”den daha düşük risk derecesine sahip olmasına yönelik bir tavsiye bilgisi olmayanlar,
 - o Kıymetin piyasa likiditesine yönelik düzenleyici otorite tarafından yeterince güven verilmiş olanlar.

- Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri,
- Altın,
- Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kolektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları,
 - o Birim fiyatı günlük olarak açıkça kote edilenler.

Kapsamlı yöntemde, borçlu riskleri ve karşılığında alınan teminatların değerinde zaman içinde değişimler olacağı varsayımıyla, karşı tarafın riski belli kesintiler aracılığıyla artırılmakta, teminat tutarları ise azaltılmaktadır. Artırılan risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark, karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Bu yöntemde, risk ile teminatın farklı para cinslerinden olması halinde, döviz cinslerindeki volatilitiyi de yansıtabilmek amacıyla farklı bir kesinti oranı uygulanmaktadır. Kapsamlı yaklaşımda, basit yaklaşımda kabul edilen teminat türlerine ek olarak aşağıdaki teminat türleri de geçerli olmaktadır.

- Belirli bir ana endekse kote olmayan, ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri,
- Bir önceki maddede bahsedilen hisse senetlerine yatırım yapan kolektif yatırımlar ile yatırım fonları.

Basitleştirilmiş standart yaklaşım ile kredi risklerini ölçen bankaların, teminatlar için sadece basit yöntem kullanmalarına izin verilmektedir. Kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra, garantiler de, belli koşullar altında dikkate alınabilmektedir. Garantilerin hesaplamalarda dikkate alınabilmesi için, garantiler olmaksızın hesaplanan sermaye yükümlülüğünün, garantiler dikkate alındıktan sonra hesaplanan sermaye yükümlülüğünden mutlaka yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca kredi türev enstrümanları da garantiler ile benzer şekilde hesaplamaya dahil edilebilmektedir. Son olarak, bilanço içi netleşme anlaşmaları da kredi riski azaltım teknikleri arasında dikkate alınabilmektedir. Farklı olarak basitleştirilmiş standart yaklaşımda, kredi türevleri ve netleşme anlaşmaları kredi riski azaltım teknikleri içerisinde yer almamaktadır¹⁵⁵.

¹⁵⁵ Hasan Sezer ve Diğerleri (BASEL-II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu), *BASEL-II'nin KOBİ'lere Etkileri*, 2006, Bankacılar Dergisi, Sayı.58, s.10, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/baselii_kobilere_etkileri.pdf Erişim:25.02.2013

Tablo 14: Basel I ve Basel II Standart Yaklaşımına Göre Teminatların Risk Ağırlıkları

Teminat Türü	Basel I Risk	Basel II Stand. Yakl. Risk
Teminatsız	% 100	% 100
Nakit	%0	%0
Menkul Kıymet	%0	%0
Konut Gayrimenkul Kıymet	%50	%35
Ticari Gayrimenkul Kıymet	%50	%50
Gerçek Müşteri Çek ve Senetleri	% 100	% 100

Kaynak: Zeki Doğan, Ömer İskenderoğlu, Ayşe Gül Hatipoğlu, *Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, s.295.

3.4.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

İçsel derecelendirme dayalı yaklaşımı bankalara kendi derecelendirme yöntemlerini kullanma olanağı vermekte ve bankalar firmalara verdikleri krediler için kendi ratinglerini kullanmaktadırlar. Bu nedenle bu yaklaşımın bankaların kendi risk yönetim yöntemlerini geliştirmeye teşvik etmesi ve daha geniş bir hareket alanı sağlaması beklenmektedir. Bankalara verilen bu hareket serbestisi aynı zamanda önemli bir sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Bu da resmi otoriteler tarafından da kabul edilme zorunluluğu bulunan içsel derecelendirme yöntemlerini geliştirme gereğidir¹⁵⁶.

Risk ağırlıklarının hesaplanmasında borçlunun dış derecelendirmelerini kullanan standart yaklaşım Basel I Uzlaşısı ile karşılaştırıldığında nispeten küçük bir ek maliyet yüklerken, İçsel Derecelendirme Bazlı yaklaşımda en azından (temel versiyonunda) borçlunun temerrüde olasılığını (TO - Probability Of Default/PD) tarihi verilere dayalı olarak tahmin edebilen bir iç derecelendirme süreci uygulanmak zorundadır. İçsel derecelendirme dayalı yaklaşımın gelişmiş versiyonunda ise buna ek olarak temerrüt halinde kaybın (THK - Loss Given Default/LGD) da tahmin edilmesi mecburidir¹⁵⁷.

Basel komitesinin çizdiği çerçevede içsel derecelendirme yaklaşımının uygulama süreci şu şekilde ortaya çıkmıştır;

- Risklerin kategorize edilmesi (Firma, banka, devlet, perakende, hisse senedi vb),

¹⁵⁶ Güler Aras, *Basel-II Uygulamasının Kobi' lere Etkileri ve Geçiş Süreci*, s.23.

¹⁵⁷ Guido Giese, *Basel-II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş*, Melek Acar Boyacıoğlu Çevirisi, 2003, Bankacılar Dergisi, Sayı: 46, s. 69, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/DRGiss_Eylul2003.doc Erişim: 25.02.2013

- Her bir risk sınıfı için bileşenlerin belirlenmesi,
- Temerrüt Olasılığı (TO - Probability of Default/PD),
- Temerrüt Halinde Kayıp (THK - Loss Given Default/LGD),
- Temerrüt Halinde Risk (THR - Exposure At Default/EAD),
- Efektif Vade (V – Effective Maturity/M),
- Risk bileşenlerine dayalı risk ağırlıklarının hesaplanması,
- Yaklaşımın uygulanması için gerekli asgari şartların sağlanması,
- Ulusal denetim otoritesince asgari şartlar ile uygulamaların sürekli gözetimi ve kontrolü.

Yaklaşım bankaların bankacılık işlemlerinden kaynaklanan risklerini alt başlıklara ayırmıştır. Bunlar;

- Devletlerden alacaklar,
- Bankalardan alacaklar,
- Firmalardan alacaklar,
- Kurumsal firmalardan alacaklar,
- Kobi firmalarından alacaklar,
- Özellikle krediler,
- Proje finansmanı,
- Obje finansmanı,
- Emtia finansmanı,
- Gelir getiren gayrimenkuller,
- Yüksek riskli ticari amaçlı gayrimenkuller,
- Perakende krediler,
- İkamet amaçlı gayrimenkul kredisi,
- Nitelikli dönen perakende krediler,
- Diğer perakende krediler,
- Hisse senedi yatırımları¹⁵⁸.

Temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp oranı ve temerrüt anında risk tutarının tahmininde tarihsel veriler büyük önem taşımaktadır. Uzlaşsı söz konusu bileşenlerin

¹⁵⁸ Turgay Geçer, *Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen*, s.84.

tahminine dayanak oluşturan tarihsel veri gereksinimleri için asgari süreler belirlemiştir. Bu süreler Tablo 15’de görülmektedir.

Tablo 15: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımda Tarihi Veri Gereksinimi

RİSK BİLEŞENLERİ	KURUMSAL PORTFÖY		PERAKENDE PORTFÖY
	TEMEL YAKLAŞIM	GELİŞMİŞ YAKLAŞIM	
Temerrüt Olasılığı (PD)	5 Yıl	5 Yıl	5 Yıl
Temerrüt Halinde Kayıp Oranı (LGD)	-	7 Yıl	5 Yıl
Temerrüt Anında Risk Tutarı (EAD)	-	7 Yıl	5 Yıl

Kaynak: Ayhan Yüksel, *Basel II’ nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, s.35.

Temerrüt Olasılığı (PD) Bir alacağın faiz veya ana parasının tahsil edilememe olasılığıdır. İçsel derecelendirme yaklaşımını uygulayan bütün bankalar denetim otoritelerine her bir borçlu derecesinde, borçlular ile ilişkilendirilmemiş temerrüt olasılıklarının iç tahminlerini sağlamalıdır. Her bir derecenin temerrüt olasılıklarına ilişkin tahminler, uzun vadeli ortalama olasılıkları hesaplanmalı ve tarihsel deneyimler ve gözlemsel kanıtlar ile desteklendirilmelidirler¹⁵⁹.

Temerrüt halinde kayıp (LGD) bir alacağın temerrüde uğraması halinde kredinin yüzde kaçının kaybedileceğini temsil eden bir parametredir. Bu parametrenin doğru bir şekilde hesaplanabilmesi için öncelikle temerrüde uğrayan bir alacaktan tahsil edilebilecek tutarın belirlenmesi gerekmektedir.

Temerrüt halinde kayıp hesaplamalarında, alacakların ödenmelerinde herhangi bir öncelik sırasının olup olmadığı ve alacakların teminat veya garantiler yoluyla korunup korunmadığı noktaları dikkate alınmakta ve bu kriterlere göre farklılaştırılan gruplar için farklı temerrüt halinde kayıp oranları kullanılmaktadır. Örneğin, iflas halinde öncelikli tahsil hakkına sahip olan bir alacağa ilişkin temerrüt halinde kayıp oranı düşük olurken, bu hakka sahip olmayan bir alacağa ilişkin temerrüt halinde kayıp oranı yüksek olmaktadır. Benzer şekilde, teminatlı alacakların temerrüt halinde kayıp oranları teminatsız olan alacaklara göre önemli ölçüde düşük olabilmektedir.

¹⁵⁹ Mehmet M. Kanat, *Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri*, s.4.

Çeşitli alacaklar için temerrüt halinde kayıp oranlarının belirlenmesinde alacağın türü (tahvil, banka kredisi, menkul kıymetleştirme alacağı, vb.) ve tutarı, temerrüde düşmeden önceki dönemde karşı tarafın derecelendirme notu, borçlunun faaliyet gösterdiği ülke, sektör ve borçlunun ödeme gücünü etkileyen diğer hususlar da oldukça önemli olmaktadır. Ancak, Basel-II' de temerrüt halinde kayıp oranlarının belirlenmesinde iflas halinde ödeme önceliğine sahip olup olunmadığına özel bir önem verilmiştir¹⁶⁰.

Temerrüt halinde risk tutarı (EAD), bir alacağın ödememe durumunda teminatlar düşüldükten sonra ortaya çıkacak riske maruz değerini verir. Müşteriye tahsis edilen toplam kullanılabilir kredi limitinden, müşterinin temerrüt anında kullandığı toplam kredi riskini göstermektedir¹⁶¹.

Çoğu durumda EAD, gerçekleştirilen işlemin nominal değerine eşit olmakla beraber girilmemiş yükümlülükler gibi bazı özel hallerde ileride riske edilecek meblağın geri ödememe durumundaki değerini de içermektedir. Temel içsel derecelendirme yaklaşımında denetim otoritesinin belirlediği standart EAD değerleri kullanılacaktır. Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında ise, bankalar her bir risk için uygulayacakları EAD değerini, iç veri analizleri ile belirlemektedir¹⁶².

Vade, (M) bir alacağın geri ödenme dönemidir. Temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda, bankaların kurumsal alacaklarının efektif vadelerini hesaplamaları gerekmemektedir. Bankalarca kurumsal alacakların efektif vadesi için sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılacak parametreler, Basel Komitesi tarafından standart olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Buna göre;

- Repo benzeri işlemler için efektif vade 6 ay olacaktır.
- Repo benzeri işlemler hariç tüm kurumsal alacakların efektif vadesi 2,5 yıl olacaktır¹⁶³.

Beklenen kayıp (EL), kredi risklerine maruz bir portföyde beklenen ortalama kayıp oranıdır. Beklenen kayıp hem ekonomik büyüme hem de ekonomik durgunluk

¹⁶⁰ Sedat Yetim, Aslı Balcı, *Basel-II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber*, Ekim 2005, BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, s.s.94-95, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/12622005-8.pdf> Erişim: 25.02.2013

¹⁶¹ Burak Dolgun, Ebru Ogan Erdoğan, *Dünyada ve Türkiye'de Kredi Riski Uygulamaları*, 2001, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No:18, s.4, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=494 Erişim: 25.02.2013

¹⁶² Mehmet M. Kanat, *Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri*, s.s.44-45.

¹⁶³ Sedat Yetim, Aslı Balcı, *Basel-II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber*, s.97.

dönemlerini içermesi bakımından, tüm ekonomik devir süreci boyunca hesaplanmalıdır. Tüm finansal kurumlar muhtemel kayıplara karşılık spesifik provizyon veya istatistiksel provizyon belirleyerek, beklenen kayıplara karşılık rezerv ayırmaktadır. İstatistiksel provizyon ayırma sırasında, kredi portföyünün üzerinde kayıplarının dağılımının ortalamasını belirlemek için analiz yapılır. Bu istatistiksel ortalama, yani ortalama kayıp, pek çok banka tarafından kredi risk priminin hesaplanmasında kullanılmaktadır¹⁶⁴.

Beklenen kayıpların hesaplanması için gerekli bu unsurları belirleyebilmek için öncelikle temerrüt durumun yani kredinin ne zaman sorunlu hale geldiğinin tanımlanması gerekmektedir.

Sorunlu hale gelmiş olma durumu, kredinin vade tarihinde ödenmemesinden itibaren 30 gün sonra, 60 gün sonra, yeniden ödeme planına bağlandığı tarihte, faiz tahakkuklarının durdurulması halinde, özel karşılık ayrıldığı tarihte içsel derecesinin kritik bir dereceye düşürülmesi halinde gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkmış olarak tanımlanabilmektedir. Ancak burada önemli olan, banka çapında sorunlu olarak nitelendirilen kredilere ilişkin beklenen kayıpların hesaplanmasında kullanılan verilerin tutarlı bir tanımı baz almasıdır. Banka beklenen kayıplar için karşılık ayırarak söz konusu kayıplardan korunabilmektedir¹⁶⁵.

Beklenmeyen kayıp (UL) ise; beklenen kayıpların ötesinde de gerçekleşebilecek, belirsizlik ve beklenen kayıp değerinin ortalaması etrafındaki dağılımdan dolayı oluşabilecek kayıp miktarıdır. Dolayısıyla, bu gerçek kayıpların beklenen kayıplardan daha az veya daha çok olabileceğini göstermektedir. En son gelişmeler doğrultusunda, bugün gelişmiş ülkelerdeki bankacılık uygulamasında, beklenen kayıplara karşı ayrılacak sermaye miktarı; beklenen kayıplarının toplamının bir katsayı ile çarpılmasıyla bulunmaktadır. Dolayısıyla beklenmeyen kayıplar, kredi riskinden dolayı ayrılması gerekli sermaye miktarının hesaplanmasında temel oluştururlar¹⁶⁶.

Beklenen kayıp oranı= Temerrüt Olasılığı x Temerrüt Halinde Kayıp Oranı

Beklenen kayıp tutarı= Beklenen Kayıp Oranı x Temerrüt Anında Risk Tutarı

¹⁶⁴ Kaan Aksel, *Kredi Risklerine Karşılık Ekonomik Sermayenin Hesaplama Metodları*, s.70.

¹⁶⁵ Ayşe Epikman, *Kredi Riski Yönetimi ve İçsel Derecelendirme Modelleri*, Mayıs -Haziran 2001, Deloitte & Touche , Risk Yönetimi Haber Bülteni, Sayı:3, s.4.

¹⁶⁶ Kaan Aksel, *Kredi Risklerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler*, s.24.

Beklenmeyen kayıp (UL) kredi kayıplarının standart sapmasıdır. Beklenmeyen kayıplardan korunmak için bankalar tarafından ekonomik sermaye ayrımalıdır. Riskteki artış, daha fazla sermaye ayrımını gerektirmektedir. Ekonomik sermaye gereksinimi beklenen kayıptaki sapmayı ifade eden beklenmeyen kayıp tutarı dikkate alınarak hesaplanmaktadır¹⁶⁷.

Sermaye yükümlülüğünün hesaplanması için bazı ilave parametrelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu parametreler TİDD yaklaşımını kullanan bankalar için Basel Komitesi tarafından belirlenmiş olup, GİDD yaklaşımını kullanan bankalar ise bu parametreleri kendileri hesaplamaktadır. Söz konusu parametrelerin hesaplanmasının ardından Basel Komitesi tarafından ayrı ayrı belirlenmiş olan “risk ağırlığı formülleri” aracılığıyla risk ağırlıkları ve dolayısıyla sermaye yükümlülükleri belirlenmektedir. Çeşitli girdi parametreleri veri iken sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağına ilişkin olarak oluşturulan ve her bir portföy veya alt portföy bazında değişen risk ağırlığı formülleri ilgili portföyün risklilik düzeyini yansıtmaktadır.

Bankaların içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanabilmesi için Basel komitesi tarafından belirlenen asgari şartları taşıması gerekmektedir. Asgari şartların sağlanmasındaki temel ilke, derecelendirme ve risk tahmin sistemlerinin ve süreçlerinin, borçlunun durumunun değerlendirilmesi ve riskin tutarlı ve doğru bir şekilde tahmin edilmesidir¹⁶⁸.

Teminatsız krediler için farklı derecelendirme notlarındaki temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp ve temerrüt halinde risk Tablo 16’da gösterilmiştir

¹⁶⁷ Burak Dolgun, Ebru Ogan Erdoğan, *Dünyada ve Türkiye’de Kredi Riski Uygulamaları*, s.5.

¹⁶⁸ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, s.10.

Tablo 16: Derecelendirme Notlarına Göre Temerrüde Düşme Olasılıkları, Temerrüt Halinde Risk Tutarını Hesaplatan Oranlar ve Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdeleri

Derecelendirme Notları	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C
Temerrüt Olasılığı (PD)	0,0003	0,01	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,09	0,13
Temerrüt Halinde Risk Tutarını Hesaplatan Oranlar	0,01	0,03	0,05	0,07	0,09	0,11	0,13	0,15	0,17
Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdeleri	0,21	0,25	0,28	0,35	0,38	0,40	0,45	0,50	0,55

Kaynak: Zeki Doğan, Ömer İskenderoğlu, Ayşe Gül Hatipoğlu, *Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, s.296.

KOBİ'lerin teminat göstermeleri durumunda kullanılacak temerrüt kayıp yüzdeleri ise Tablo 17'de görülmektedir.

Tablo 17: Farklı Teminat Türlerine Göre Temerrüt Halinde Kayıp Yüzdeleri

Teminat Türü	Nakit	Menkul Kıymet	Konut GMK	Ticari GMK	GMÇS
Temerrüt Halinde Kayıp (LGD)	0,05	0,29	0,38	0,42	0,40

Kaynak: Zeki Doğan, Ömer İskenderoğlu, Ayşe Gül Hatipoğlu, *Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, s.296.

Perakende Portföyünde yer alan KOBİ krediler için sermaye yükümlülüğü aşağıda yer alan formüller ile hesaplanmaktadır.

Korelasyon Katsayısı:

$$R = 0,03x \frac{1 - e^{-35xPD}}{1 - e^{-35}} + 0,16x \left[1 - \frac{1 - e^{-35xPD}}{1 - e^{-35}} \right]$$

Sermaye Yükümlülüğü:

$$K = LGDxN \left[(1 - R)^{-0,5} xG(PD) + \left(\frac{R}{1 - R} \right)^{0,5} xG(0,999) \right] - PDxLGD$$

Kurumsal Portföyde yer alan ve özel amaçlı kredilendirme faaliyetleri dışında kalan KOBİ kredileri için sermaye yükümlülüğü aşağıda yer alan formüller ile hesaplanmaktadır.

Korelasyon Katsayısı:

$$R = 0,12x \frac{1 - e^{-50xPD}}{1 - e^{-50}} + 0,24x \left[1 - \frac{1 - e^{-50xPD}}{1 - e^{-50}} \right] - 0,04x \left[1 - \frac{S - 5}{45} \right]$$

Vade Ayarlaması (MA):

$$MA = (0,11852 - 0,05478x \ln(PD))^2$$

Sermaye Yükümlülüğü:

$$K = \left[LGDxN \left((1-R)^{-0,5} xG(PD) + \left(\frac{R}{1-R} \right)^{0,5} xG(0,999) \right) - PDxLGD \right] x(1-1,5xMA)^{-1} x(1+(M-2,5)xMA)$$

Risk ağırlıklı varlıklar (RWA):

$$RWA: EAD \times K \times 12.5$$

K: Sermaye Yükümlülüğü

PD: Temerrüt Olasılığı

LGD: Temerrüt Halinde

M: Efektif Vade

MA: Vade Katsayısı

R: Korelasyon Katsayısı

S: Konsolide Yıllık Satış Tutarı (5 ile 50 milyon Euro arasında değişen ve milyon Euro olarak işletmenin satış tutarında karşılık gelmektedir.)

N: Standart Nominal Dağılıma İlişkin Birikimli Dağılım Fonksiyonu

G: Standart Nominal Dağılıma İlişkin Birikimli Dağılım Fonksiyonunun tersi¹⁶⁹.

Kurumsal kredilerle ilgili olarak temel yaklaşımı kullanan bankalar için efektif vade (M), efektif vadenin 6 ay olduğu repo-tipi işlemler hariç 2,5 yıl olacaktır. M, aşağıda tanımlandığı gibi bir yıl ile efektif kalan vadesinden büyük olanı olarak

¹⁶⁹ Zeki Doğan, Ömer İskenderoğlu, Ayşe Gül Hatipoğlu, *Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, s.297.

tanımlanır. Her halükârda, M, 5 yıldan fazla olamaz. Belirlenmiş bir nakit akış programına tâbi olan bir enstrüman için, efektif vade (M) aşağıdaki gibi tanımlanır.

$$\text{Efektif Vade } M = \frac{\sum t^*CF_t}{\sum CF_t}$$

Yukarıda belirtildiği şekilde, banka sözleşmeye dayalı ödemelerin efektif vadesini hesaplayacak durumda değilse, kredi sözleşmesinin koşullarına göre borçlunun sözleşmeden doğan ve yükümlülüklerini (anapara, faiz ve komisyonlar) tam olarak ifa edeceği azami kalan süreye (yıl) eşit olacak şekilde daha muhafazakar bir M kriteri kullanılmasına izin verilir. Normalde, bu süre, ilgili enstrümanın nominal vadesine tekabül eder¹⁷⁰.

Kurumsal ve Perakende KOBİ'lerin kredi fiyatının belirlenmesi için bir sonraki aşama temerrüt anında risk tutarı ve risk ağırlıklı varlıkların hesaplanmasıdır. Temerrüt anında risk tutarı derecelendirme notuna karşılık gelen temerrüt anında risk tutarını hesaplatan oranlar yardımıyla hesaplanmaktadır. Bu bağlamda temerrüt anında risk tutarı aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır.

Temerrüt Anındaki Risk Tutarı (EAD) = Kredi Tutarı x (1 + Temerrüt Anındaki Risk Tutarını Hesaplatan Oran)

Risk ağırlık varlıklar, temerrüt anında risk tutarının, sermaye yükümlülüğü ve 12,5 ile çarpılması sonucunda bulunmaktadır. Bu doğrultuda risk ağırlıklı varlıkların hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmaktadır.

Risk Ağırlıklı Varlıklar (RWA): Temerrüt Anındaki Risk Tutarı (EAD) x Sermaye Yeterliliği (K) x 12,5

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı: Risk Ağırlıklı Varlıklar x 0,08

Bankanın ayırması gereken sermaye, risk ağırlıklı varlıkların %8'dir. Buradan hareketle Basel II içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma göre ayrılması gereken sermaye tutarı da yukarıda gösterilmiştir¹⁷¹.

Temerrüde düşmemiş ve tamamen veya kısmen konut ipoteğiyle teminat altına alınan krediler için korelasyon katsayısı 0,15 olarak alınacaktır¹⁷².

¹⁷⁰ BIS, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması - Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon* .s.97.

¹⁷¹ Zeki Doğan, Ömer İskenderoğlu, Ayşe Gül Hatipoğlu, *Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma*, s.s.295-298.

Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım’da banka PD’ nin yanı sıra, temerrüt halinde kayıp, temerrüt anındaki risk tutarı ve asgari standartları karşılamak koşuluyla, vadeyi kendisine ait içsel verilere dayanarak tahmin etmektedir. Söz konusu parametrelerin Basel-II uzlaşısı tarafından verilen “risk ağırlığı fonksiyonlarına” uygulanmasıyla sermaye yeterliliği belirlenmektedir. Tıpkı standart yaklaşımlarda olduğu gibi içsel derecelendirme yaklaşımlarında da risk azaltıcı teknikler kullanılabilir. Standart yaklaşıma benzer şekilde teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları ve garantiler/kredi türevleri kredi riski azaltma teknikleri olarak kullanılabilir ve yaklaşımın gelişmişlik düzeyi arttıkça teminatların kapsamı da genişlemektedir¹⁷³.

Aşağıdaki tabloda kredi riskine ilişkin önerilerin bir özeti sunulmaktadır;

Tablo 18: Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri

KREDİ RİSKİ YAKLAŞIMININ ETKİLERİ	Standart Yaklaşım	Dahili Derecelendirmeye Dayalı;	
		Temel Yaklaşım	İleri Yaklaşım
1. Asgari sermaye yeterliliği	<ul style="list-style-type: none"> - İyi derecelendirilmiş borçlar için yararlıdır. - Risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları kullanılır. - Kredi riskini azaltmak için kullanılan tekniklerin sayısı artmıştır. 	<p><i>Standart yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kendi borç ödememe (default) olasılıklarının kullanılması, - 2004’e kadar iki yıllık veri seti oluşturulması, - İlave veri toplanması ve saklanması, -Menkul kıymetleştirme üzerinde ters yönlü etki yaratması, -Standart teminatlarda iskonto yapılması. 	<p><i>Önceki yaklaşımlardaki kriterlere ilave olarak;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Banka verilerinin geniş kullanımı(zarar oranları, borç ödememe durumunda maruz kalınacak risk, teminat durumu vb.) vardır, -Gayrimenkul teminatların değişen niteliği dikkate alınmaktadır, -Muhtemel vade birleşmeleri, -Tahminler için “back test” yapılması, -Proje finansmanının yönetimi öngörülmektedir.

¹⁷² BIS, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması - Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon* .s.s.99-10.

¹⁷³ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*,s.s.8-9.

Tablo 18: Kredi Riski Yaklaşımının Etkileri Devam...

2. Sermaye yeterliliğinin denetimi	- Mevcut uygulamada olduğu gibidir.	-Denetim otoritesi ile nitel testlere ilişkin anlaşma sağlanacaktır. -Yönetim Kurulu ve üst yönetim derecelendirme işlevinden sorumludur.	- Denetim otoritesi tüm zarar değişkenlerini inceler.
3. Kamuoyuna bilgilendirme (Piyasa Disiplini)	- Standart yaklaşımın kullanıldığına dair kamuoyu bilgilendirmesi yapılmalıdır.	- Portföy yapısı ve borç ödememe olasılıkları kamuoyuna duyurulacaktır (3 yıllık veri) -Risk modellerinin ve tekniklerinin açıklanması gerekmektedir.	-Default durumundaki maruz kalınan risk tahminleri, -Default durumundaki zararlara ilişkin veriler, -Derecelendirmedeki değişikliklerin dağılımı, -Ekonomik sermaye verisi, -Kredi türevlerine karşılık risk transferi ve menkul kıymetleştirme.
SERMAYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	Pozitif (ancak faaliyet riskine bağlı sermaye ihtiyacı doğması bu etkiyi dengeleyecektir).	Basel Komite tüm bankacılık sistemi toplam sermayesinde % 2-3'lük bir azalma beklemektedir.	Temel yaklaşımın altında % 10'a kadar gerekçeli olarak değişebilir.

Kaynak: TBB, *Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi*, Ekim 2002, s. 6, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Basel.doc Erişim: 27.02.2013

3.4.2. Operasyonel Risk

Bu bölümde operasyonel riskin ortaya çıkış sürecinden kısaca bahsedilmiş, tanımı, kaynakları ve ölçüm yöntemleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

3.4.2.1. Operasyonel Riskin Tanımı ve Kaynakları

Tüm risklerden daha eski ve bir temel risk olmasına rağmen operasyonel risk bilincinin ortaya çıkması 1970'li yıllarda başlamaktadır. Operasyonel risk, önceleri finansal kuruluşlarda "takas ve ödemelerin gerçekleşmeme riski" olarak dar bir kapsamda ifade edilmiştir. 1980'li yıllardan itibaren türev araçların yaygın olarak kullanılması, birçok alandaki deregülasyon uygulamaları ve bilgi işlem sistemlerinin güvenliği konusunda yaşanan kayıp olayları sonucu, bu riskin kapsamının daha geniş olması gerektiği konusundaki bilinç artmıştır. Operasyonel risklerin potansiyel kayıp boyutu ve kapsamı konusunda gelişen bilinç, operasyonel risklerin yönetilmesi gereğini

ortaya çıkarmıştır. Bir riskin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için öncelikle riskin tanımlanması ve bu tanım çerçevesinde ölçümünün gerçekleştirilmesi gerekmektedir¹⁷⁴.

Neyi ölçmeye çalışmalıyız? Bazı bankalar işlem süreçleriyle ilgili risklere odaklanarak, operasyonel risk için dar bir tanım kullanmaktadırlar. Diğerleri ise piyasa ve kredi risklerinin dışında kalan tüm riskleri operasyonel risk olarak tanımlamaktadırlar. Bu geniş tanım, insan hataları, teknoloji arızaları, yetersiz kontroller ve dış etkenlerin yanında rakiplere ve değişen ekonomik koşullara tepki vermedeki başarısızlık gibi stratejik ve işletme risklerini de kapsamaktadır¹⁷⁵.

Basel Komitesi tarafından yapılan tanıma göre ise, operasyonel risk, yetersiz veya başarısız iç süreçler, insan kaynakları ve teknolojik sistemler nedeniyle ya da dış kaynaklı olaylar sonucunda karşılaşılabilecek kayıp riski olarak ifade edilmektedir. Bu tanım, operasyon departmanları tarafından gerçekleştirilen arka ofis faaliyetleri ile ilgili “operasyon” riskinden çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Operasyonel risk, ön ofisten arka ofise kadar ve tüm destek birimlerini de içerecek şekilde organizasyonun her biriminden kaynaklanabilecek riskleri kapsamaktadır. Kurumların karşılaşılabileceği operasyonel riskler dört temel kategoride sınıflandırılabilir:

- İnsan kaynaklı riskler: Personel başarısızlığı, personel yetersizliği, işveren başarısızlığı, uygun olmayan kurum kültürü, çıkar çatışmaları, sektördeki personel hareketliliği, sahtekarlık, vb. riskler.
- Süreçlerden kaynaklanan riskler: Üçüncü şahıslar, varlıklar, is sürekliliği, müşteri, yasal düzenlemeler, gizlilik, yönetim, ürün ve stratejiyle ilgili riskler.
- Bilgi sistemlerinden kaynaklanan riskler: İletişim, bilgi, network, donanım ve yazılımla ilgili riskler.
- Dış olaylardan kaynaklanan riskler: Devlet, sektör, fiziksel ortam, doğal felaketler, toplum, politika ve ekonomiden kaynaklanan operasyonel riskler¹⁷⁶.

Komitenin, yasal sermaye amacıyla gerçekleştirilen risk ölçümlerinde yeknesaklığın sağlanması amacıyla detaylı olarak operasyonel risk kayıp olayları

¹⁷⁴ Murat Mazıbaş, *Operasyonel Riskte Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, Temmuz 2005, BDDK Araştırma Raporları 2005/1, s.s.2-3, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1279MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf Erişim: 01.03.2013

¹⁷⁵ Kaan Aksel, *Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü*, Aralık 2001, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 21, s.1, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1110 Erişim 01.03.2013

¹⁷⁶ Arzu Pişkinoglu, *Operasyonel Risk Yönetiminde Yaşanan Gelişmeler*, Kasım – Aralık 2003, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No: 33, s.1, http://www.makalem.com/search/articledetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=2787 Erişim: 01.03.2013

konusunda geliştirdiği/benimsediği operasyonel risk kayıp olayları sınıflandırması şunlardan oluşmaktadır:

- Banka İçi Hile ve Dolandırıcılık Olayları: En az bir tarafın karıştığı ve söz konusu taraf veya tarafların dolandırıcılık; zimmetine geçirme; düzenlemeleri, kanunları ya da şirket politikalarını dolanma benzeri faaliyetler sonucu ortaya çıkan kayıp olaylarını ifade etmektedir.
- Banka Dışı Hile ve Dolandırıcılık Olayları: Üçüncü kişilerin dolandırıcılık, zimmetine geçirme ya da mevzuatı dolanma şeklindeki faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kayıp olaylarını ifade etmektedir.
- İstihdam Uygulamaları ve İşyeri Güvenliğiyle İlgili Kayıp Olayları: İstihdam, sağlık veya is güvenliği yasaları ya da sözleşmelerine aykırı davranışlar, şahsi tazminat davaları ya da farklılık ve ayrımcılık olayları (ırk, din, cinsiyet vb) nedeniyle ödenmek zorunda kalınan tazminatlar nedeniyle ortaya çıkan kayıpları ifade etmektedir.
- Müşteriler, Ürünler ve İş Uygulamalarına İlişkin Kayıp Olayları: Kasıtsız olarak ya da ihmal sonucu belirli müşterilere karşı profesyonel yükümlölüklerin (itimat ve uygunluk yükümlölükleri de dahil olmak üzere) yerine getirilmemesi ya da ürünün yapısından veya tasarımından kaynaklanan hatalar sonucu ortaya çıkan kayıp olaylarını ifade etmektedir.
- Fiziki Varlıklara Verilen Zararlarla İlgili Kayıp Olayları: Doğal felaketler ya da terörizm vb. olaylar nedeniyle fiziki varlıklara verilen zararları ifade etmektedir.
- Faaliyetlerin Durması ve Sistem Hatalarına İlişkin Kayıp Olayları: Faaliyetlerin durması, kesilmesi ya da sistem hataları sonucu ortaya çıkan kayıp olaylarını ifade etmektedir.
- İşleme, Teslimat ve Süreç Yönetimine İlişkin Kayıp Olayları: Başarısız süreçler ya da başarısız süreç yönetimi ile ticari muhatap ve satıcılarla ilişkiler sonucu ortaya çıkan kayıp olaylarını ifade etmektedir.

Nedensellik verileri ile birlikte kayıp verilerine ilişkin olarak yukarıda yer verilen veri sınıfları Tablo 19'da yer almaktadır¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Murat Mazıbaş, *Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, s.s.4-5.

Tablo 19: Operasyonel Riskler, Nedenler, Olaylar

Operasyonel Riskler (Nedenler)	Operasyonel Risk Olayları (Olaylar)	Risk Olaylarının Sonuçları (Etkiler)
Süreçlerden kaynaklanan riskler	Banka içi hile ve dolandırıcılık olayları	Varlık değerindeki azalmalar
Sistemlerden kaynaklanan riskler	Banka dışı hile ve dolandırıcılık olayları	Rücu edilmesinden kaynaklanan kayıp
İnsan unsurundan kaynaklanan riskler	İstihdam uygulamaları ve iş yeri güvenliğiyle ilgili kayıp olayları	İade ve kaybı tazminler
Dışsal olaylardan kaynaklanan riskler	Müşteriler, ürünler ve iş uygulamalarına ilişkin kayıp olayları	Yasal zorunluluk
	Fiziki varlıklara verilen zararlar ile ilgili olaylar	Denetim otoritesi ve mevzuata uyumsuzluk nedeniyle alınan cezalar (vergi cezaları dahil)
	Faaliyetlerin durması ve sistem hatalarına ilişkin kayıp olayları	Aktiflerden veya aktiflere verilen hasarlardan kaynaklanan kayıp
	İşleme, teslimat ve süreç yönetimine ilişkin kayıp olayları	

Kaynak: Murat Mazıbaş, *Operasyonel Riskte Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, Temmuz 2005, BDDK Araştırma Raporları, s.5, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1279MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf Erişim: 05.03.2013

3.4.2.2. Operasyonel Riskin Ölçümü

Komitenin yukarıda özelliklerine yer verilen operasyonel risk yaklaşımına dayalı olarak geliştirdiği asgari sermaye yükümlülüğü hesaplama yaklaşımları üç grupta ele alınmaktadır:

- Temel Gösterge Yaklaşımı
- Standart Yaklaşım

- İleri Ölçüm Yaklaşımlar¹⁷⁸.

Temel Gösterge Yaklaşımı; En basit yaklaşım türü olan Temel Gösterge Yaklaşımı (TGY - Basic Indicator Approach/BIA), bankanın bütün faaliyetleri için tek bir gösterge kullanarak, operasyonel riski karşılamak üzere gerekli sermaye tahsisini tespit etmektedir. Bu gösterge “brüt gelir”dir. TGY’ de, bankaların operasyonel riskleri için önceki 3 yılın brüt gelirlerinin %15’i olarak her bir yıl için hesaplanan ve son 3 yılın ortalaması alınarak ulaşılan tutarda sermaye bulundurmaları öngörülmektedir.

Standart Yaklaşım; Temel Gösterge Yaklaşımının daha karmaşık bir şekli olan Standart Yaklaşım, banka faaliyetlerini bir dizi standartlaştırılmış faaliyet birimlerine ve faaliyet kollarına ayırmakta, daha sonra bu alanlarda bankanın faaliyetinin büyüklüğü ve hacmini yansıtan genel bir gösterge kullanmaktadır. Bu gösterge ile her bir faaliyet koluna ilişkin operasyonel risk miktarının yaklaşık olarak temsil edilmesi amaçlanmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu yaklaşımda kullanılan faaliyet birimleri, faaliyet kolları ve göstergeler yer almaktadır¹⁷⁹.

İleri Ölçüm Yaklaşımı; Operasyonel risklerin gerçek anlamda sayısallaştırılarak ölçümünün gerçekleştirildiği ve bu ölçüm sonuçlarına göre sermaye tahsisinin yapıldığı yöntemler “İleri Ölçüm Yaklaşımları” altında toplanmaktadır. Komite, operasyonel riskin ölçülmesinde piyasa riskinin ölçümünde kullanılan riske maruz değer (RMD) modelleri gibi genel kabul gören herhangi bir ölçüm yöntemi mevcut olmadığı için bu bölümde tek bir modele değil, geliştirilecek yöntemlere ilişkin ölçüm yaklaşımlarına yer vermektedir¹⁸⁰.

3.4.3. Piyasa Riski

Bu bölümde piyasa riskinin tanımı, bileşenleri ve ölçüm yöntemleri genel olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

¹⁷⁸ Murat Mazıbaş, *Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, s.5.

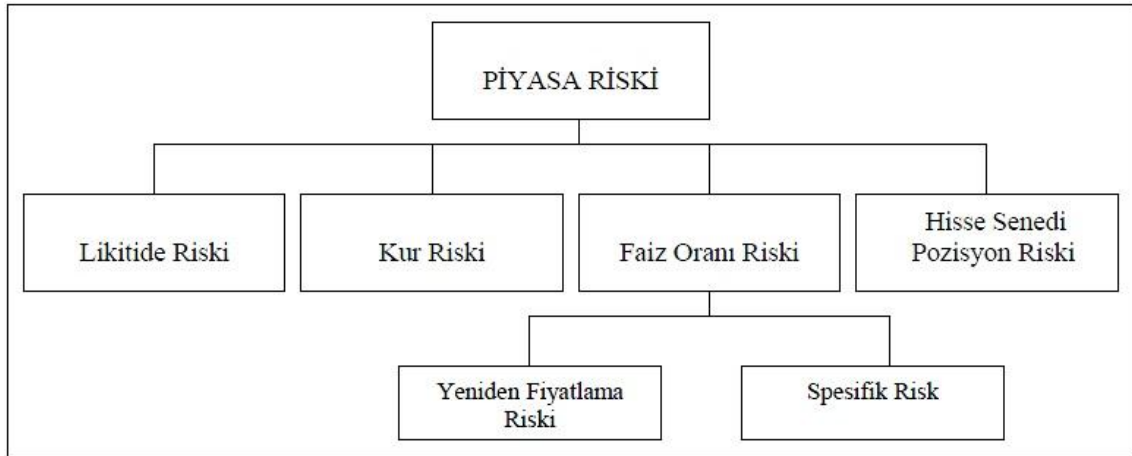
¹⁷⁹ Melek Acar Boyacıoğlu, *Operasyonel Risk ve Yönetimi*, 2002, Bankacılar Dergisi, Sayı: 43, s.58, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Melek_Aralik2002.doc Erişim: 05.03.2013

¹⁸⁰ Murat Mazıbaş, *Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, s.8.

3.4.3.1. Piyasa Riskinin Tanımı ve Bileşenleri

Piyasa riski; faiz oranlarındaki, döviz kurlarındaki, mal fiyatlarındaki değişimlere bağlı olarak, bankaların işlem portföylerinde ortaya çıkması beklenen kayıplar olarak tanımlanmaktadır. Piyasa risk faktörlerinde görülen değişkenliklerden ötürü, portföylerde büyük kayıplar olma ihtimali söz konusudur. Türkiye’de uygulamada olan sermaye yeterlilik düzenlemesi, 2002 yılının sonuna kadar piyasa riskini kapsamamaktaydı. 2000 yılında yaşanan ve birkaç ay içinde bankaları teker teker iflasa sürükleyen bankacılık krizinde ortaya çıkan kötü tablonun temel nedenlerinden biri, faiz oranlarında ve döviz kurlarında yaşanan olağanüstü artışlardı. Basel II, piyasa riskinin sermaye yeterlilik düzeyinin hesaplanmasında dikkate alınmasını ve hesaplamalar için ileri istatistiksel modeller kullanılmasını öngörmektedir¹⁸¹.

Şekil 4: Piyasa Riskinin Bileşenleri

Kaynak: Şenol Babuşcu, *Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, 2005:Ankara, Akademi Yayınevi, s.45.

Yukarıda bulunan Şekil 4’de yer alan risk türlerinden;

Likitide riski, bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna veya nakit girişine sahip bulunmaması nedeniyle ödeme yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesi riskini ifade etmektedir¹⁸².

¹⁸¹ Suat Teker, Barış Akçay ve Evren Bolgun, *Bank Capital Adequacy under BASEL-II: An Application on Three Real Turkish Banks*, 11th Annual Conference of the Multinational Finance Society, s.7.

<http://www.riskfree.com.tr/documents/BankCapitalAdequacyUnderBaselII.pdf> Erişim: 07.03.2013

¹⁸² N. Burak Akan, *Likitide Riski Ölçümü*, 2008, Bankacılar Dergisi, Sayı.66, s.67,

<http://en.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/66.pdf> Erişim: 07.03.2013

Kur riski, döviz kurundaki beklenmeyen değişimin istatistiksel varyansı ile ölçülebilen ve önceden tahmin edilemeyen döviz kuru belirsizliği olarak tanımlanmaktadır¹⁸³.

Faiz oranı riski, faiz oranlarında oluşan ters yönlü hareketlerin, bankaların gelirlerinde ve bilanço değerlerinde yaratacağı azalış ihtimalidir. *Hisse senedi pozisyon riski* ise bankalarca tutulan hisse senedi pozisyonlarında finansal dalgalanmalara bağlı olarak oluşan zarar etme ihtimalidir.

Faiz oranı riski altında; *yeniden fiyatlama riski*, aktif ve pasif kalemlerin vade ve yeniden fiyatlama zamanlarının farklılaşmasından kaynaklanan faiz oranı riskidir.

Spesifik risk de getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan veya hisse senetlerinden oluşan pozisyonlarda, piyasada ortaya çıkan dalgalanmalara bağlı olmadan, bu pozisyonu oluşturan finansal araçlarla yükümlülük altına girmiş kuruluşların mali yapılarından kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle meydana gelmesi olası zarar riskidir¹⁸⁴.

3.4.3.2. Piyasa Riskinin Ölçümü

Basel II' de piyasa riskinin hesaplanmasına yönelik olarak iki yöntem belirlenmiştir. Bunlar;

- Standart Yöntem
- Riske Maruz Değer (RMD)

Standart Yöntem: Bu yöntemde hisse senedi pozisyon riski ve faiz oranı riskinin genel piyasa riski ve spesifik risk olmak üzere iki bileşeni vardır. Genel piyasa riski, risk faktörlerinde meydana gelen olumsuz hareketlerden kaynaklanan riski ifade eder. Spesifik risk ise finansal araçları ihraç veya garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşların yönetimlerinden veya mali bünyelerinden kaynaklanabilecek sorunlar nedeni ile ortaya çıkabilecek kayıp riski olarak tanımlanmaktadır.

¹⁸³ Yıldırım B. Önal, Murat Doğanlar ve Serpil Canbaş, *Döviz Kuru Riskinin Özel Türk Bankalarının Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisinin Araştırılması*, Nisan/Mayıs/Haziran 2002, İMKB Dergisi, Cilt.6, Sayı.22, s.19.

http://www.imkb.gov.tr/Libraries/imkbdergi/IMKB_Dergisi_Turkce22.sflb.ashx Erişim: 10.03.2013

¹⁸⁴ Şenol Babuşcu, *BASEL-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.45.

Standart yöntemde faiz oranı riski hesaplanırken genel piyasa riski ve spesifik risk ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Genel piyasa riskinin hesaplanması kıymetlerin, döviz cinsleri ve vadelerine kalan süreler dikkate alınarak gruplandırılıp, belirlenen katsayılar ile ağırlıklandırılması esasına dayanır. Vadeye kalan süre uzadıkça faiz oranı riskinin artacağı varsayılmaktadır. Spesifik riskin hesaplanmasında ise getirisi faiz oranları ile ilişkilendirilmiş menkul kıymetlerin pozisyon tutarlarının, belirlenen oranlarla çarpılması söz konusudur¹⁸⁵.

Hisse senedi pozisyon riskinin hesaplanması, ilgili kıymetlerin günlük piyasa değerlerinin belirlenen oranlarla ağırlıklandırılması esasına dayanır. Genel piyasa riski için ayrılması gereken sermaye yükümlülüğü ise toplam pozisyonun % 8'idir.

Hisse senetlerinin pozisyonlarının taşıdığı spesifik risk için ayrılması gerek sermaye yükümlülüğü, hisse senetlerine ilişkin kısa ve uzun pozisyonların mutlak değerleri toplamının % 8'idir.

Kur riskinin hesaplanması, döviz cinsleri itibariyle belirlenen kısa ve uzun pozisyonların netleştirilmesi, net uzun veya kısa pozisyon toplamlarından mutlak değerce büyük olanına altın pozisyonunun eklenmesi ve öngörülen oranla ağırlıklandırılması esasına dayanır.

Standart yöntemde toplam sermaye gereksinimi yukarıda açıklanan risk tutarları toplamının 12,5 ile çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır¹⁸⁶.

Riske Maruz Değer Yaklaşımı: Bu yaklaşımında hesaplamaların yapılabilmesi için aşağıda belirtilen değişkenlerin belirlenmiş olması gerekmektedir¹⁸⁷.

Güven seviyesi; RMD hesaplamalarında, bankanın veya herhangi bir finansal kuruluşun sahip olduğu portföyün değerinde oluşabilecek kayıp tutarının belirlenen RMD rakamını asmama olasılığını ifade etmektedir.

Elde Tutma Süresi; portföydeki kıymetlerin ne süreyle portföyde yer alacağını belirlemeye yönelik değişkendir.

¹⁸⁵ Hasan Candan, Alper Özün, *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*, Ekim 2006: İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.s.51-52.

¹⁸⁶ Şenol Babuşcu, *BASEL-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.81 s.77.

¹⁸⁷ Hasan Candan, Alper Özün, *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*, s.62.

Veri Seti; kullanılacak veri setinin sağlıklı belirlenmesi yöntemin başarısı için en önemli faktördür.

Risk Faktörleri; portföyün değerinin belirlenmesinde kullanılan faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarından oluşmaktadır Riske maruz değer yaklaşımının hesaplanmasında üç farklı yöntem kullanılmakta olup bunlar aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Parametrik Yöntem: Bu yöntemde alım-satım portföyünün değerini etkileyen parametreler belirlenmekte ve bunlarda belirli bir olasılık dahilinde meydana gelebilecek dalgalanmalardan yola çıkılarak portföydeki değer kaybı hesaplanmaktadır¹⁸⁸. Bu yöntemde oluşturulan kıymetlere ait getirilerin normal dağılım sergilediği varsayılır ve bu varsayımdan hareketle toplam portföy getirilerine ait dağılımında normal olarak nitelendirilebileceği kabul edilir¹⁸⁹.

Tarihsel Simülasyon Yöntemi: Portföyü oluşturan kıymetlerin fiyatlanmasında kullanılan risk faktörlerinin tarihsel değişimlerinden hareketle portföyün gelecekteki kazanç ve kayıp dağılımının belirlenmesini ifade etmektedir. Bu yöntemde minimum bir yıl olmak üzere seçilen bir zaman dilimi süresince gerçekleşmiş günlük fiyat hareketleri alınarak portföy fiyatlaması yapılmakta ve bir değer dağılımı oluşturulmaktadır. Bu değer dağılımında % 1'e denk gelen gözlem RMD olarak belirlenmektedir¹⁹⁰.

Monte - Carlo Simülasyonu Yöntemi: Bu yöntemde portföy değerinde meydana gelmesi muhtemel değişimler, rastgele oluşturulan binlerce varsayımsal değişimden hareketle belirlenmeye çalışılmaktadır. Varsayımsal olarak oluşturulan binlerce değişimden hareketle portföyün olası kar-zarar dağılımı elde edilmekte, bu sonuçlar en kötünden en iyiye doğru sıralanmakta ve portföy RMD' si arzu edilen güven seviyesine tekabül eden değer olarak tespit edilmektedir¹⁹¹.

3.5. BASEL II İLE BASEL I ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Basel I ve Basel II arasındaki farklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹⁸⁸ Şenol Babuşçu, Adalet Hazar, *Kredi Derecelendirmesi ve Finans*, 2006: Ankara, Akademi Yayınevi, s.128.

¹⁸⁹ Hasan Candan, Alper Özün, *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*,s.63.

¹⁹⁰ Şenol Babuşçu, *BASEL-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, s.85.

¹⁹¹ Hasan Candan, Alper Özün, *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*,s.17.

Tablo 20: Basel I ve Basel II Arasındaki Farklar

BASEL I	BASEL II
Tek bir risk ölçüm yöntemine odaklanma	Bankaların kendi iç risk yönetim metotlarında, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanma
Her banka için aynı ölçütlerin kullanılması	Değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi bir risk yönetimini özendirici sermaye teşvikleri
Geniş tabanlı uygulama imkanı	Riske daha duyarlı ölçüm metotları

Kaynak: Kaan Aksel, Alper Önder ve Haluk Yalçın, *Kredi Değerlendirmenin Geleceği: Basel II Yaklaşımı*, s.5, http://www.pwc.com.tr/tr_TR/tr/assets/about/events/training/baselii.pdf Erişim: 15.03.2013

Bu farklar aşağıda daha detaylı açıklanacaktır:

- Basel-I' de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan “külüp kuralı” Basel-II ile birlikte kaldırılmaktadır.
- Basel-II' de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II' de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme kuruluşları (ör. Standard&Poors, Fitch, Moodys, vb) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznini almak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.
- Basel-I' de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel-II'de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir. Bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir.
- Basel-II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi talep edilmektedir.

- Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II ile ilgili detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu hüküm Basel-I' de mevcut değildir¹⁹².

3.6. BASEL II' YE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Sermaye yeterliliği ölçütlerinde değişiklikler getirecek olan yeni düzenleme konusunda en çok şüphe ile yaklaşılacak unsur, bu ilkelerin ve getirilen yeni ve daha karmaşık yöntemlerin uygulanabilirliğidir. Diğer bir belirsizlik konusu ise kurumların yeni düzenlemedeki farklı uygulamalar arasında seçim yapmaları hususudur. Bilindiği üzere kredi riskinin ölçülmesi için yeni düzenleme standartlaştırılmış yaklaşım veya içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın uygulanabileceğini belirtmektedir. Bunlardan ikincisi çok daha karışık ve daha yoğun hesaplamaları gerektirmektedir. Bu uygulamaların maliyeti ne kadar olacaktır? Yeni hesaplama yöntemlerini uygulamak için gerekli girişimlerde bulunsalar ve harcamalar yapsalar dahi, acaba bunlar düzenleyici otoriteler tarafından onaylanacak mıdır? Bu da diğer belirsizlik unsurunu teşkil etmektedir.

Basel' in 1988 yılındaki ilk uygulamasında, risk çok fazla ön planda tutulmamıştır. Ancak yeni düşünülen düzenleme risk hassasiyetine önem vermektedir. Bu kapsamda verilen önemin sonucu olarak, gerek hesaplamalar ve gerekse getirilecek yeni sistemler karmaşıklık yaratacak mıdır? sorusu gündemdedir.

Diğer bir unsur ise karmaşıklık ile esneklik arasındaki seçim zorluğudur. Amaç, çok daha düşük risk taşıyan veya risklerin ölçülmesiyle gerekli tedbirlerin alındığı bir finansal ortamda faaliyetlerin yürütülmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla, riskleri tamamen ölçme yönündeki faaliyetler şirketlerin esnekliğini engelleyebilir mi? Bilindiği üzere, Basel düzenlemeleri karmaşık hesaplamaların yapılması yönündedir.

Basel II' yi uygulamak zorunda olacak kurumlar, gerekli düzenlemelere uyum sağlamak için gerekli kaynaklara sahip midirler? Basel II' nin isteği doğrultusunda yapılacak değişiklikler ve gerekli bilgilerin toplanması ve işlenmesi, şirketlerin kaynaklarından bir bölümünü buraya ayırmalarını gerektirecektir. Dolayısıyla, bazı kurumlar için ayrılacak kaynağın büyüklüğü önemli bir sorun haline gelebilmektedir.

¹⁹² BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), s.2.

Uygulanması düşünölen testlerin ve risk yönetim tekniklerinin kullanılması, sadece daha karmaşık bir düzenleme için yapılmamaktadır. Söz konusu metotlar, ilgili kurumların karşılaşılabilecekleri riskleri öngörebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Diğer önemli hususlardan biri de kıdemli yöneticilerin uygulamalar hakkındaki bilgisi ve uygulamalara katılımıdır. Bahse konu yöneticilerin aktif katılımı, uygulamanın başarısı ve istenilen sonuçlara ulaşılabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Basel I tarafından getirilen düzenlemedeki eksikliklerden biri de, daha önce de belirttiğim gibi, arbitraj ve finansal oyunlar ile sermaye yeterliliğini istenen seviyede tutturabilmek için muhtelif yapılanmalara gidilmesidir. Ancak yeni uygulama bunları engelleyici hükümler içerecektir. Bu aşamada bankacıların veya diğer finansal kurum yetkililerinin kar etme aracı olarak kullandıkları bu ürönlere karşı tepkileri nasıl olacaktır?

Basel II uygulamaları kapsamında sorulan sorulardan biri de hangi kurumların bünyelerinde daha fazla sermaye tutacağıdır. Bu noktada bazı finansal kurumlar Basel II' yi uygulamakla karlı çıkacaklar çünkü tam istedikleri veya gerekli olan miktar kadar sermaye tutacaklar, bazı kurumlar ise ilkeleri tam uygulayamamaları halinde gereğinden fazla sermaye tutmak zorunda kalabileceklerdir.

Kurallara uyma konusunda diğer bir sorun ise Basel-II uygulayan farklı ölkelerdeki kurumların farklı uygulamaları olabileceği gibi, aynı ölkede dahi kurumlar arasında tekdüze bir uygulama sağlanamaması sorunudur. Bu noktada, düzenleyici otoritelerin zorlamaları ile uygulanan bir düzenleme ile bunu uygulayan farklı kurumlar arasında tutarlılık sorunu ortaya çıkabilecektir¹⁹³.

Basel-II' nin devreye girmesi, ölkemiz kredi kuruluşları tarafından da yakından izlenmektedir. Çünkü çok yakın zamanda sermaye yeterliliği düzenlemelerinde uluslararası derecelendirme kuruluşlarının etkinliği artacaktır. Derecelerin kullanılmasıyla, ölkede derecelere karşılık gelen risk katsayılarında önemli değişiklikler meydana gelecektir. Öte yandan bazı araştırmalar kredi derecelendirmelerinin konjonktürel bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Böyle olunca, ölkede ekonomisinin iyileşmesi durumunda derecelerde hızla iyileşme, durgunluğa girmesi

¹⁹³ Kevin Ryan, *İstenen Sermaye Düzeyi ile Risk Yönetiminin Uyumunu*, Ekim 2002, Activeline Gazetesi, s.s.3-4, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1899 Erişim: 19.03.2013

halinde, derecelerin hızla kötüleşmesi söz konusu olacaktır. Bu durum ülke ekonomisinde istikrarsızlığı derinleştirici etki yapacaktır. Böylece daha kısa süreli olabilecek bir ekonomik gerileme, ülkenin kredi notunun düşünülmesi durumunda, kredi hacminin daralması nedeniyle daha derin bir ekonomik krize dönüşebilecektir.

Basel-II, yükselen ekonomilerde ve ülkemizde, yerli bankalarla yabancı bankaların evliliğini teşvik edici bir süreci başlatacak gibi görünmektedir. Düzenleme ve gözetim sürecinin ön plana çıkarılması, uluslararası denetim kuruluşlarına çok büyük bir prim sağlamaktadır. Basel-II süreci, yükselen ve gelişen ülkelerin kullanabileceği uluslararası kredi olanaklarında önemli bir azalmanın olmasına neden olabilecektir¹⁹⁴.

Basel-II' ye yönelik eleştirileri özet halinde aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Uzlaşının teknik seviyesinin yüksek olması ve uygulanmasının pahalı olması,
- Kalibrasyona ilişkin eleştiriler,
- Uzlaşının sermayeye gereğinden fazla önem atfediyor olması,
- Uzlaşının konjonktürel dalgalanmaları artırma ihtimali,
- Standart yöneteme ilişkin eleştiriler,
- Derecelendirme kuruluşları tarafından verilen notların güvenilirliğine yönelik eleştiriler,
- Uzlaşım hükümlerinin bazı tarafları (Kobiler, gelişmekte olan ülkeler) cezalandırması,
- Uzlaşımın gelişmekte olan ülkelere özel şartları dikkate almaması,
- Çeşitlendirme etkisi,
- İleri ölçüm yöntemleri için yeterli teşvik olmaması,
- Kredi riski modelleri,
- Denetimsel gözden geçirme,
- Kamuya açıklama,
- Diğer eleştiriler¹⁹⁵.

¹⁹⁴ İlker Parasız, *Basel II Yönünde Çalışmalar: Yalın, Nicel Kontrollerden, Nitel Kontrollere Yönelim*, Ağustos 2004, Activeline Gazetesi, s.3, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3244 Erişim: 19.03.2013

¹⁹⁵ Coşkun Küçüközmen, Murat Mazıbaş ve Ayhan Yüksel, *Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı-Basel II*, Aralık 2004, BDDK Araştırma Dairesi, s.s.1-5, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1306Impact-Studies.pdf> Erişim: 19.03.2013

3.7. BASEL II İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER (BASEL 2.5)

Bilindiği üzere, piyasa riskine yönelik değişiklikler en son Basel Komitesi'nin 1996 yılındaki "Piyasa Riski Değişiklikleri" metniyle gerçekleştirilmiş olup, Basel II standartlarında sözkonusu başlıkta önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Temmuz 2005'te Basel Komitesi ile IOSCO alım satım hesaplarının sermaye rejiminde bazı değişiklikler üzerinde uzlaşarak, spesifik riski ölçen ve temerrüt riski için sermaye tutan bankaların Riske Maruz Değer (RMD) modellerindeki temerrüt riskine ilave olarak bazı yeni yükümlülükler getirmişlerdir. Diğer taraftan, 2007 yılında başlayan global finansal kriz sürecinde, gelişmiş ülkelerdeki bankaların alım satım hesaplarında önemli zararlar oluşmuş ve kaldırma etkisinin artmasıyla da, piyasa riski hesaplamalarında krizden edinilen tecrübeler doğrultusunda yeni değişikliklere ihtiyaç duyulmuştur. Buna ilaveten, Basel II' de menkul kıymetleştirme pozisyonları için eksik yönlerin görülmesi ve özellikle yeniden menkul kıymetleştirme pozisyonlarının menkul kıymetleştirme pozisyonlarına göre çok daha riskli olduğunun görülmesi gibi sebeplerle, Basel 2.5 kapsamında menkul kıymetleştirme pozisyonlarının sermaye yükümlülüğünün hesaplanması çerçevesinde ciddi değişiklikler yapılmasına gerek duyulmuştur. Bu bağlamda, denetim otoritelerince Basel Komitesi bünyesinde Basel II çerçevesinde eksik görülen bazı alanlarda kısa vadeli çözüm getirmesi beklenen birtakım değişiklikler/yenilikler yapılması öngörülmüştür.

Temmuz 2009'da yayımlanan "Basel II Çerçevesinde İyileştirmeleri", Basel II Piyasa Riski Çerçevesindeki Değişiklikler" ve "Alım Satım Hesaplarındaki İlave Riskin Hesaplanmasına İlişkin Rehber" isimli dokümanlarla birinci yapısal blokta ilave risk, strese tabi RMD ve menkul kıymetleştirme kapsamında sermaye gereksinimin hesaplanması, ikinci yapısal blokta risk yönetimi ve üçüncü yapısal blokta da ise kamuya yapılacak açıklamalar çerçevesinde değişikliklere gidilmiştir. Söz konusu değişiklikler, kamuoyunda "Basel 2.5" olarak anılmaya başlanmıştır.

Değişiklik yapılan temel konu başlıkları aşağıda özetlenmiştir:

- Birinci yapısal blokta;
 - o Piyasa riski çerçevesinde karmaşık alım satım faaliyetlerine ilişkin kredi riskine yönelik olarak ilave risk sermaye yükümlülüğü getirilmiştir.

- Ayrıca, riske maruz değer (RMD) ölçümünün stresli piyasa koşullarını da yansıtabilecek şekilde iyileştirilmesi bakımından Strese Tabi Riske Maruz Değer hesaplanarak RMD' ye eklenmiştir.
- Alım satım hesaplarında değerlendirilen menkul kıymetleştirme portföyleri için de bankacılık hesaplarındaki menkul kıymetleştirme pozisyonları için hesaplanan sermaye gereksinimi getirilmiştir.
- Korelasyon alım satım portföyü tanımı yapılarak, anılan portföy istisnai bir uygulamaya tabi tutulmuştur.
- Menkul kıymetleştirme ve yeniden menkul kıymetleştirme pozisyonlarının risk hesaplamalarında değişiklikler yapılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen değişikliklerin / yeniliklerin 31 Aralık 2011'e kadar denetim otoritelerince hayata geçirilmesi istenmiştir.

- İkinci yapısal blokta; bankaların genel risk yönetimi süreçleri ile risk türü bazında yönetim süreçlerinde bir takım iyileştirmeler yapılmasına yönelik açıklayıcı hükümler getirilmiştir. Genel risk yönetimi süreçleri açısından; sağlıklı bir risk yönetiminin sahip olması gereken özellikler ve bu özellikler kapsamında yer alan “yönetim kurulunun ve üst yönetimin gözetimine”, “politika, uygulama usulleri, limit ve kontrollerin tesisine”, “riskin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve raporlanmasına” ve “iç kontrol ve iç denetime” ilişkin ilkeler değerlendirilmişken risk türü bazında ise “risk yoğunlaşması”, “bilanço dışı riske maruz değerler” ve “menkul kıymetleştirme riski”, “itibar riski ve dolaylı destek”, “değerleme uygulamaları”, “likidite riski yönetimi ve gözetimi”, “sağlıklı stres testi uygulamaları” ve “sağlıklı ücretlendirme uygulamaları” üzerinde durulmuştur.
- Üçüncü yapısal blokta ise; menkul kıymetleştirme ve yeniden menkul kıymetleştirme ve değerlendirme, bilanço dışı işlemler ile likidite kredisi tahsis taahhütlerine yönelik kamuya açıklama hükümlerinde değişiklikler yapılmıştır¹⁹⁶.

¹⁹⁶ BDDK, *Sorularla Basel 2.5*, Nisan 2012: Ankara, BDDK Risk Yönetimi Dairesi, s.s.1-2, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/10800sorularla_basel_ii5.pdf Erişim:19.03.2013

3.8. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BASEL II YE UYUM ÇALIŞMALARI

Basel Bankacılık Denetim Komitesince oluşturulmuş olan Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması dokümanı 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı Direktifler (CRD) ile Avrupa Birliği (AB) müktesebatına dahil edilmiş ve söz konusu Direktifler belirli bir geçiş süreci dahilinde AB üyesi ülkelerde uygulamaya konulmuştur. Hali hazırda, Basel II dünya çapında birçok ülkede uygulanırken, birçok ülkede ise Basel-II' ye uyum çalışmaları devam etmektedir. Ülkemizde Basel-II uygulamasına yönelik olarak, CRD ve Basel-II ile uyumlu düzenleme tasarımları Nisan 2010 itibarıyla sektörün ve kamuoyunun görüşlerine sunulmuştur. Bu tasarımlara ilişkin olarak iletilen görüşlerin değerlendirilmesi ve Basel II' nin sektörün sermaye yeterliliği üzerine etkilerini ölçen son ulusal etki çalışmasının (QIS-TR3) sonuçlarının açıklanmasını müteakip, Haziran 2011-Temmuz 2012 arasında paralel uygulama yapılmıştır. Paralel uygulama döneminin sona ermesi ile beraber 1 Temmuz 2012'den itibaren kredi riskinin ölçümünde standart yöntemin uygulamaya başlamasıyla, Türkiye Basel II' yi tam olarak uygular hale gelmiştir.

Bu kapsamda, bankaların CRD/Basel II'ye uyum konusunda yürüttükleri çalışmaların yakından takip edilmesi amacıyla bankalardan altışar aylık dönemlerde talep edilen "Bankaların CRD/Basel II' ye Geçişine ilişkin ilerleme Anketi"nde 2011 yılından geçerli olmak üzere değişikliğe gidilmiştir. Anketin yeni hali ile mevcut uygulama dışında kalan, ileri yöntemlerle yapılacak uygulamalar için bankaların durumları ve hazırlıklarına ilişkin kendi değerlendirmeleri alınmakta ve ankete verilen cevaplar değerlendirilerek büyük bir kısmı kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Aralık 2012 dönemine ilişkin cevaplara bakıldığında, Türk bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %55,8'ini oluşturan bankaların bireysel bazda, %41'ini oluşturan bankaların ise konsolide bazda CRD/Basel II' ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş oldukları veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koydukları görülmektedir.

BDDK' nın Mart/2013 İlerleme Raporu'na göre, kredi riskinde bankaların %64'ü temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma, %47'si ileri içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma %50 ile %100 arasında uyum sağlarken, bankaların

hemen hemen tamamı menkul kıymetleştirmede (ileri yöntemler) %50'den düşük uyum sağlamışlardır. Piyasa riskinde bankaların %91'i içsel ölçüm yöntemlerine büyük ölçüde (%75-%100 oranında) uyumlu iken bankaların %52'si spesifik riske ilişkin içsel ölçüm yöntemlerine %50'den düşük uyum sağlamışlardır. Operasyonel riskte bankaların %72'si standart yaklaşıma %50'nin üzerinde uyum sağlarken; bu oran ileri ölçüm yaklaşımlarında %59'da kalmaktadır.

Kredi riskinin hesaplanmasında, bankaların büyük bir kısmı uygulamanın başlamasını takip eden 3 yıl içerisinde farklı portföyler bazında ileri yöntemlere geçmeyi planlamakta, bu çalışmalar kapsamında veri biriktirmekte, yine büyük kısmı stres testleri uygulamakta ve bankaların tamamına yakını kredi riski analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmaktadır. Operasyonel risk hesaplamasında bankaların büyük çoğunluğu nihai olarak ileri ölçüm yaklaşımını hedeflemekte ve bu kapsamda veri biriktirmektedir. Piyasa risklerinin ölçümünde bankaların tamamına yakını içsel modeller kullanmakta, stres testleri uygulamakta, analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmakta ve sektörün %49'u yasal sermaye hesaplamalarında içsel model kullanımını planlamaktadır. CRD/Basel II ile ilgili olarak, bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %1,4'ünü oluşturan bankalar ekonomik sermaye tahsisi uygulamasına gerek görmezken, %13,8'i ekonomik sermaye tahsisini uygulamakta, kalan kısım ise konuya ilişkin çalışmalarını sürdürmektedir. Bankaların ikinci yapısal blok kapsamında ele alınan yapısal faiz oranı riski, likidite riski ve yoğunlaşma risklerini çoğunlukla tanımlamış oldukları görülmektedir. Basel III konusunda, %33'ünü oluşturan bankalarca çalışmalar yapılmakta, bu bankaların büyük kısmı Basel III kapsamında sermaye, kaldıraç ve likidite oranları hesaplamaktadır.

CRD/Basel-II uygulama sürecinde karşılaşılan engeller, kısıtlar ve sorunlara bakıldığında, karşılaşılan en önemli sorun, Haziran 2012 ilerleme anketinde olduğu gibi LGD, EAD ve PD' ye ilişkin verilerdeki eksiklikler olarak görülmektedir.

Sektörde yasal sermayenin hesaplanmasında hali hazırda bankaların altyapılarının ve sistemlerinin kredi riski için; %37,4 ile Temel İDD ve %11,8 ile İleri İDD yaklaşımı, piyasa riski için; %94,8 ile içsel model yaklaşımını ve operasyonel risk için; %26,6 ile standart yaklaşımı, %32,9 ile ileri ölçüm yaklaşımlarını kullanmaya elverişli olduğu görülmektedir.

Bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğünün %60'ı Basel II'ye geçişin tamamlanmasını, %41'i Fitch'in Türkiye'ye verdiği kredi notunu arttırmasını olumlu bulmuştur. Basel III çalışmalarını olumlu bulanlar %26 ve mevzuata ilişkin sorunların giderilmesini olumlu bulanlar ise toplam aktif büyüklüğün %25'idir. Diğer taraftan ileri yöntemlere ilişkin belirsizlikler toplam aktif büyüklüğün %25'i ile bankaların en olumsuz bulunduğu gelişme olarak dikkat çekmektedir. Basel III ile birlikte getirilen değişikliklere uyum konusundaki belirsizlikler, yönetmelik ve tebliğlerde yapılan önemli değişiklikler, standardizasyon eksikliği ile AB ülkelerinde devam eden riskler bankaların olumsuz bulunduğu diğer gelişmelerdir¹⁹⁷.

4. BASEL III

Bu bölümde Basel III ün ortaya çıkış sürecinden, amacından, getirdiği yeniliklerden, Türkiye açısından Basel III düzenlemelerinden ve son olarak Basel III e yönelik eleştirilerden bahsedilmiştir.

4.1. BASEL III' ÜN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Eylül 2008'de Lehman Brothers'ın iflasını duyurması, ABD'deki büyük yatırım bankalarının banka holding şirketlerine dönüştürülmesi, Fannie Mae ve Fredi Mac'in ulusallaştırılması, AIG' in çöküşün eşiğine gelmesi, Fortis'in parçalanması ve satılması, İzlanda'nın en büyük ticari bankasının ardından ülkenin bankacılık sisteminin çökmesi, birçok ülkenin bankalarına ciddi destekler vermesine yol açması gibi bir kısım olaylar henüz kriz durumları için yeterince önlemin alınmadığını ve mevcut sistemin ciddi eksiklikler içerdiğini göstermiştir. Finansal sistem ve bankacılık sistemi hâlihazırda tekrar istikrara kavuşmuş olsa da krizin maliyeti çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bununla birlikte küresel finansal kriz reel sektörü de etkilemiş refah seviyesinde ciddi düşüşler görülmüş, yüksek seviyede iş kayıpları yaşanmıştır.

Finansal krizin hem çok maliyetli hem de sıkıntılı geçmesi, bankacılık ve finans sisteminin gelecekte karşılaşılabilecek krizlere karşı daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla likidite, sermaye kalitesinin arttırılması, ekonomik döngünün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün arttırılması gibi önemli reformların gerekliliğini gözler

¹⁹⁷ BDDK, *Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu*, Mart 2013: Ankara, BDDK Risk Yönetimi Dairesi, s.s.i-ii, 4-6, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/11862ilerlemeraporu_12_12.pdf Erişim: 25.03.2013

önüne sermiştir. Bu nedenle, Basel Komitesi tarafından hazırlanan reform takvimi Ekim 2009'da Pittsburgh'da düzenlenen G20 liderler zirvesinin en önemli konularından biri olmuştur. 12 Eylül 2010 tarihinde söz konusu reformlar, Basel Komitesi tarafından kamuoyuna bir basın açıklaması ile bildirilmiştir. Yapılacak reformların ve reform takviminin duyurulduğu açıklama gözden geçirildiğinde, krizin olumsuz etkilerini bertaraf etmek ve krizin yayılmasını engellemek amacıyla bankaya özgü yükümlülüklerin kapsamının genişletilmesi ile sınırlı kalınmadığı, sistemik risklerin telafi edilmesi amacıyla ilave yükümlülüklerin getirilmesinin planlandığı görülmektedir. Aynı basın bildirisinde, bahsi geçen reformların finansal reform ajandasının en önemli unsuru olarak Seul'deki G20 liderler zirvesinde sunulacağı belirtilmektedir.

12 Eylül 2010 tarihinde Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları, sistemik önemi haiz finansal kuruluşların Basel III standartları çerçevesinin ötesinde kayıpları karşılayacak kapasiteye sahip olmaları konusunda fikir birliğine varmışlardır. Basel Komitesi çalışmalarını Basel III ve ilgili denetime ilişkin sağlam standartların uygulanması alanlarında yoğunlaştırmayı planlamaktadır¹⁹⁸.

4.2. BASEL III'ÜN AMACI

Gerek Basel I düzenlemelerinin uygulanması sürecinde çok sayıda bankacılık krizinin yaşanması, gerekse Basel II sürecinde tüm dünyayı etkileyen bir bankacılık krizinin yaşanması, ekonomistleri yeni çözüm arayışlarına itmiştir. Bunun yanı sıra bazı Avrupa Birliği ülkelerinin (Yunanistan, Macaristan, İspanya gibi) yaşadığı mali bunalımlar nedeniyle borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmesi ve bunun gelişmiş ekonomileri büyük ölçüde etkilemesi, finans çevrelerini yeni önlemler almaya yöneltmektedir. Bunun üzerine BIS 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları Grubu toplantısının ardından, mevcut sermaye gereksinimi düzenlemelerini güçlendiren ve 26 Temmuz 2010'da varılan uzlaşmayı onaylayan bir açıklamada bulunmuştur.

¹⁹⁸ BDDK, *Sorularla Basel III*, Aralık 2010: Ankara, BDDK Risk Yönetim Dairesi, s.s.3-5, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf Erişim:25.03.2013

Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle ulaşılmak istenen hedefler şu şekilde özetlenebilir¹⁹⁹:

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflılığının ve kamuya bilgi verme özelliklerinin artırılması,
- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro bazda düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması.

Yukarıda yer verilen amaçların gerçekleştirilmesi için;

- Hâlihazırda kullanılan asgari sermayenin nicelik olarak artırılması, niteliğinde değişiklikler yapılması ve mevcut uygulamaya ilaveten risk bazlı olmayan, diğer bir ifadeyle muhasebesel bazlı bir asgari sermaye gerekliliği standardının getirilmesi,
- Tutulması gereken sermaye ihtiyacının ekonominin çevrim dönemlerine göre artırılabilmesi ya da azaltılabilmesi,
- Asgari likidite oranlarına yönelik düzenlemeler yapılması,
- Alım-satım hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişiklik yapılması,
- Karşı taraf kredi riskinin hesaplanmasına ilişkin değişiklik yapılması

Bahsi geçen çalışmalar kısaca Basel III olarak isimlendirilmektedir. Esasında söz konusu revizyonlar etkileri itibarıyla ciddi finansal sonuçlara yol açsa da sermaye yeterliliği hesaplama felsefesinde önemli sapmalar meydana gelmemektedir. Başka bir deyişle; Basel III, Basel II gibi sermaye gereksinimi hesaplama yöntemini tümünden değiştiren bir “devrim” değil ancak Basel II’ nin özellikle son finansal krizdeki gözlemlenen eksikliklerini tamamlayan bir ek düzenlemeler seti niteliğindedir.

¹⁹⁹ Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Neslihan Demir, *Basel III Kriterleri*, Ocak 2012, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 3-4, s.18, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/58/1639/17543.pdf> Erişim: 01.04.2013

Bununla birlikte BIS tarafından bahsi geçen değişikliklerin “Basel III” başlığı altında yayımlanmış olması kamuoyunda Basel II’ nin tamamen yürürlükten kalktığı ve yerine Basel III kurallarının ikame edildiği izlenimine yol açmıştır. Ancak bu algılamının yanlış olduğu üzerinde durulması gereken bir noktadır. Yukarıdaki hususlara ilave olarak belirtilmesi gereken önemli bir nokta da Basel III’ün yeni finansal düzenlemelerin önemli bir parçası olsa da tek parçası olmadığıdır. Bu konudaki koordinasyon Finansal İstikrar Kurulu tarafından yapılmaktadır. Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişikleriyle amaçlanan hususlar aşağıda biraz daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Daha Nitelikli Sermaye: Gerçekleştirilen düzenlemelerle ana sermaye ya da çekirdek sermaye bünyesinde en kaliteli sermaye kalemlerinin kalması sağlanmış, diğer bazı sermaye kalemleri ise ana sermaye hesaplamasında indirim kalemi olarak dikkate alınmıştır.

Niceliği Artırılmış Sermaye: Çekirdek Sermaye Oranı, Tier 1 oranı ve Toplam Yasal Sermaye oranı artırılmıştır. Bu kapsamda çekirdek sermaye oranı %7’ye; Tier 1 %8,5’e kademeli olarak yükseltilecektir. Ancak birinci kuşak sermaye oranının %8,5’lik seviyesi bir asgari seviye olmaktan ziyade bazı konularda bankaların rahat hareket etmeleri (örneğin kar dağıtımında bankaların serbest hareket edebilmesi) için gerekli düzey olarak tespit edilmiştir.

Sermaye Tamponu Oluşturulması: Ekonomik çevrimlerin pozisyonuna göre tutulması gereken sermaye düzeyi %0-%2,5 arasında ilaveye tabi tutulabilecektir.

Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı: Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Öngörülen kaldıraç oranı %36 olup, kademeli bir geçiş hedeflenmektedir.

Likidite Düzenlemeleri: Asgari seviyeleri %100 olacak şekilde Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı isimli iki adet oranın düzenlemelere dâhil edilmesi planlanmaktadır. 2018’e kadar süren geniş bir uyum süreci hedeflenmektedir.

Karşı Taraf Kredi Riskinin ve Alım Satım Hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında hali hazırda devam eden değişiklik çalışmaları bulunmaktadır. Ancak Basel III olarak tabir edilen yeni düzenleme taslaklarının odak noktasını daha ziyade yasal sermayeye ilişkin çalışmalar oluşturmaktadır.

Son olarak ifade etmek gerekir ki; esasında Basel III olarak lanse edilen yeni dönem düzenlemeleri yasal özkaynak hesaplamasına, finansal kaldıraca, likiditeye ve diğer konulara ilişkin düzenlemeler olmak üzere başlıklara ayrılabilir. Bunun yanı sıra ülkemiz mevzuatında henüz uygulaması bulunmayan (Çekirdek Sermaye)/(Risk Ağırlıklı Varlıklar) oranı artırılmış; sermaye koruma tamponu ve döngüsel sermaye isimli oranlar ihdas edilmiştir. Söz konusu değişiklikler Basel II' nin temel felsefesinden ciddi sapmalar göstermeyen ve yükümlülükleri daha da sıkılaştıran bir özellik göstermektedir. Adı geçen düzenlemelere tam uyumun sağlanmasının 2013-2019 arasındaki dönemde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır²⁰⁰.

4.3. TÜRKİYE AÇISINDAN BASEL III DÜZENLEMELERİ

Basel düzenlemeleri temelde bankaların risk yönetiminde verimliliğini artırmak ve küresel ve ulusal krizleri önlemeye veya tahribini en aza indirmeye yönelik olarak hazırlanmaktadır. Ancak yaşanan krizlerde göstermektedir ki Basel II düzenlemeleri bu amaçlara yeteri kadar hizmet edememiştir. Bu yüzden Basel Komitesi yeni Basel III düzenlemesini hazırlamıştır. Son yaşanan global kriz ardından hazırlanan Basel III düzenlemeleri sadece bankaların bulundurması gereken sermaye miktarını yükselmekle kalmamakta, bunun yanında da yeni düzenlemeler getirmektedir.

Geçmiş yıllarda yapılmış ve yeni hazırlanan çalışmalar dikkate alındığında Türk Bankalarının, Basel düzenlemelerini kullanmaları durumunda önemli bir sermaye ihtiyacı ile karşılaşmayacakları görülmektedir. Türk Bankacılık sisteminin sermaye yapısı değerlendirildiğinde özkaynaklar içersinde sermaye benzeri kredilerin oranının düşük olduğu, buna mukabil ödenmiş sermaye, kâr yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Türk Bankacılık sisteminin Basel III ile getirilen düzenlemelere uyum düzeyi oldukça yüksek olmasının temel kaynağı 2001 yılında yaşanan ve sektör yeniden organize eden bankacılık krizidir.

²⁰⁰ BDDK, *Sorularla Basel III*, Risk Yönetim Dairesi, s.s.1-3.

Bu bilgilerden yola çıkarak Türk bankaları için sermaye yeterlilik oranı ve çekirdek sermaye yeterlilik oranı arasındaki farkın ABD ve Avrupa'daki bankalara kıyasla daha az olması beklenmektedir. Konu daha çok Avrupa ve ABD'deki bankalar açısından önem arz etmekte olup bu ülkelerin bankalarının sermaye bileşenleri arasında çekirdek sermaye olarak tanımlanmayan ancak toplam sermayede yer alan tutarları oldukça yüksektir. Basel III' te sermayenin niteliği ile ilgili değişikliklerin yapılmasının nedeni son finansal krizde banka bilançolarında sermaye olarak gözüken tutarların fonksiyonel olarak sermaye görevini yerine getirecek nitelikten uzak olarak görülmesidir. Ayrıca Türkiye'nin %8 olarak kabul edilen sermaye yeterlilik oranına ilave olarak 2006 yılında asgari %12'lik hedef oran belirlemesi kriz sürecinde Türk bankalarının sermaye sıkıntısı çekmemesinde en etkili proaktif önlemlerden biridir. Nitekim küresel krizde Türkiye, OECD ülkeleri arasında da bankacılık sektöründe kamunun sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur²⁰¹.

4.4. BASEL III' E YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Basel III'ün uygulanma sürecine yönelik bazı endişeler de mevcuttur. Söz konusu endişelerden ilki Denetim Arbitrajı oluşma ihtimalidir. Daha sıkı uygulamalar getiren her yeni düzenlemede olduğu gibi, Basel III standartlarının uygulanması sürecinde de, ülkeler arasında mevzuattan kaynaklanan yasal boşluklar bulunarak "denetim arbitrajı" imkânından yararlanmak için bankaların yoğun faaliyet göstereceği beklenen bir gelişmedir. Basel III'ün küresel düzeyde başarı ile uygulanabilmesi için, dünyadaki tüm düzenleyici ve denetleyici otoritelerin ciddi bir şekilde koordinasyon halinde bulunmaları gerekmektedir. Aksi takdirde, Basel III'de düzenlenen hususların yoğun olarak uygulandığı ülkelere, daha az denetimin ve takibin yapıldığı ülkelere doğru bir kayış (arbitraj) gerçekleşecektir ki bu da daha önce ifade ettiğimiz gibi Basel III'ten beklenen küresel düzeydeki sonucun alınamaması anlamına gelmektedir.

Basel III'ün uygulanma sürecine ilişkin endişelerden ikincisi yeni kuralların adaptasyon süreci ve piyasa tarafından kabul edilme seviyesidir. Bilindiği üzere, yeni kuralların uygulama maliyetini en aza indirebilmek amacıyla, Basel III'te adaptasyon süreci görece uzun ve kademeli bir zamana yayılmıştır. Maliyeti azaltmasına karşın, bu

²⁰¹ Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Neslihan Demir, *Basel III Kriterleri*, s.25.

kadar uzun bir geçiş süreci ile ilgili olarak bazı endişeler de ortaya çıkmaktadır. Bu endişelerden en önemlisi, uzun geçiş sürecinin yeni kurallara çabuk zorlaştırmak, Basel III uygulamasının istenene düzeyde sağlanamayacak olmasıdır.

Basel III“ün uygulanma sürecine ilişkin endişelerden üçüncüsü ama belki de en önemlisi bankaların yeni standartlara uyum için geliştirecekleri strateji ve kararların ülke ve dünya ekonomisine etkilerine ilişkindir. Bankalar tarafından oluşturulacak bu uygulama strateji ve politikaları sermayenin arttırılması, kar payının dağıtılmayarak bünyede bırakılması, hazine işlemleri gibi sermaye yoğun faaliyetlerden daha az sermaye gerektiren bankacılık faaliyetlerine geçiş gibi faaliyet alanlarının değiştirilmesi, kaldıraç oranının azaltılması gibi değişik uygulamaları içerebilir. Bankaların bu konuda verecekleri kararların, faaliyette buldukları ülkelerin ve dolayısıyla küresel çapta bankacılık sektörünün yapısını ve işlevini de önemli oranda etkileyeceği açıktır²⁰².

²⁰² BDDK, *Sorularla Basel III*, Risk Yönetim Dairesi, s.s.15-16.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN KOBİ'LERİ KREDİLENDİRMESİNDE BASEL II STANDARTLARININ UYGULANABİLİRLİĞİ: ÖRNEK ŞİRKET UYGULAMALARI

Üçüncü bölümde KOBİ'lerin en önemli finansman kaynaklarından biri olan ticari kredilerin değerlendirme süreçleri ve Basel II' nin risk yöntemleri dahilinde KOBİ niteliğindeki örnek bir işletmenin yapısal ve finansal durumu, bir bankanın risk derecelendirme yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Firmanın kullanacağı kredi miktarı için söz konusu analiz sonucunda ortaya çıkacak derecelendirme (rating) notu ve çeşitli teminat koşulları çerçevesinde bankanın ayırması gereken sermaye tutarı ile verilecek kredinin fiyatı tespit edilecektir. Ayrıca farklı statüdeki firmalar ile ilgili hesaplamalara yer verilecek, böylece aradaki farklılıkların incelenmesi sağlanacaktır. Ayrıca bu varsayımlara göre Basel I için de yapılacak olan hesaplamalar sonucunda Basel I ve Basel II' nin de kıyaslaması mümkün olabilecektir.

Değerlendirme aşamasına geçilmeden önce örnek bir KOBİ üzerinde gerçekleştirilen uygulamanın amacı, kapsamı, yöntemi belirtilerek genel çerçeve sunulacaktır.

1. UYGULAMANIN AMACI

Uygulamanın amacı; Basel I ve özellikle Basel II' deki yaklaşımlar dahilinde KOBİ statüsündeki bir üretim firması için tespit edilen risk derecelendirme notu ve çeşitli teminat koşulları kapsamında kullanılacak kredi için bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarının hesaplanması ve ayrılan sermayenin kredi fiyatına etkisinin bulunması, yaklaşımlar arasındaki farklılıkların belirlenmesidir.

2. UYGULAMANIN KAPSAMI

Yöntemin üzerinde uygulanacağı "Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.", kuru üzüm sektöründe faaliyet gösteren üretici konumunda KOBİ niteliğinde orta ölçekli bir işletmedir. Söz konusu firma; Tablo 1'de yer alan Bakanlar Kurulu'nun KOBİ'lere ilişkin olarak 04.11.2012 tarih ve 790 sayılı Resmi Gazete'de yayımladığı "Küçük ve

Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" e uygun olarak seçilmiştir.

Uygulama, bir kamu bankasının derecelendirme modeli esas alınarak temsili bir KOBİ için bir kredi notu oluşturulmasını; bu kredi notu ve teminat koşulları çerçevesinde firmaya sağlanacak kredi tutarı için Basel I ve Basel II standartları kapsamında bankaya getireceği asgari sermaye yükünü ve bankanın buna mukabil kredi talebi olan firmaya uygulayacağı kredi fiyatlamasını kapsamaktadır.

3. UYGULAMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada Basel II standartları çerçevesinde kredi riski ile ilgili yaklaşımlara göre bankanın ayırması gereken asgari sermaye tutarının ve kredi fiyatına etkilerinin incelenmesinde kullanmak için bir firmanın, banka tarafından hesaplanmış bir derecelendirme notuna ihtiyaç doğmuş bu nedenle derecelendirme süreci de incelenmiştir.

Örnek firma üzerinde uygulanan derecelendirme modeli; Türkiye’de faaliyet gösteren bir kamu bankasının kullandığı bir model olup, müşterilerinin kredibilitesi ölçmeyi amaçlamaktadır. Analiz neticesinde ortaya çıkan kredi puanı, Basel II çerçevesinde örnek KOBİ’nin kredi değerliliğini saptamak için yeterli olmamaktadır. Kredi puanının, uluslararası düzeyde benimsenen not sistemi (Tablo 7) yerine bankanın kendi hazırladığı not sistemi içerisinde eşleniği aranacaktır.

Aşağıdaki tabloda kredi puan aralığı ve bu not aralığına denk gelen kredi notu ve ifadesi belirtilmiştir.

Tablo 21: Bankanın Kredi Puan Aralığı, Kredi Notu ve İfadesi

Kredi Puan Aralığı	Kredi Notu	Kredi Notunun İfadesi
900 – 1000	AAA	Mükemmel
800 - 899	AA	Çok İyi
750 – 799	A	İyi
650 – 749	BBB	Tatminkar
575 – 649	BB	Ortalama
500 – 574	B	Ortalamanın Altında
450 – 499	CCC	Zayıf
300 – 449	CC	Çok Zayıf
150 – 299	C	Kötü
0 - 149	D	Kredibilitesi Olmayan

Ek 1’de yer alan ve firmanın yapısal ve finansal durumunu ortaya koymaya çalışan sorular ve oranlar; firmaya ait 31.12.2011 ve 31.12.2012 tarihli bilanço, ilgili yıllara ait gelir tablosu ve faaliyetlerine ilişkin bilgiler esas alınarak EK 2’de belirtilen kriterler çerçevesinde cevaplanıp, hesaplanacaktır. Her bir cevap ve oran için tespit edilen puanların toplamı firmanın kredi puanını belirleyecek, puanın yukarıda yer alan tablodaki karşılığı ise kredi notunu gösterecektir.

Temsili KOBİ’ye ait oluşturulacak bir kredi puanı için firmanın değerlendirilmesinde cevap aranılacak sorular, yani Ek 1’de yer alan sorular ve oranlar, 4 ana modülde ele alınmış, her bir modülün ağırlığı ayrı ayrı tespit edilmiştir.

- Finansal Olmayan Modül (%30)
- Finansal Modül (%40)
- Davranış Modülü (%15)
- Firma Genel Değerlendirme Modülü (%15)

“Finansal Olmayan Modül” grubunda yer alan A Bölümü’ndeki sorular; firmanın faaliyet gösterdiği sektördeki geçmişini, sektördeki durumunu, yönetim yapısında herhangi değişiklik olup olmadığını ölçmeye yöneliktir. B Bölümü’ndeki sorular, firmada kontrol hisseye sahip olan veya hakim ortak pozisyonundaki kişilerin faaliyetlerdeki tecrübesini ve yeteneğini anlamaya yöneliktir. C Bölümü’ndeki sorular ise; firmanın faaliyetleri ile ilgili olarak satışlarda ve alışlarda herhangi bir

yoğunlaşmanın olup olmadığı ile satış ve alış koşullarını değerlendirme amacını taşıyan sorulardır.

“Finansal Modül” grubunda yer alan D Bölümü’ndeki sorular; firmanın satış ve karlılık performansını, E Bölümü’ndeki sorular ise mali bünyesini ölçmeye yarayan sorulardır.

“Davranış Modülü” grubunda yer alan soruların tamamı; firmanın ve ortaklarının Banka nezdinde bulunan kredilerinin ödeme performansı, Merkez Bankası kayıtları, protestolu senet, karşılıksız çek, icra kayıtları vb. moraliteyi etkileyen diğer kayıtlar ile ilgilidir.

“Firma Genel Değerlendirme Modülü” grubun yer alan sorular ise; firmanın genel durumunu ortaya koymaya yönelik olarak piyasanın ve sektörün gelişimi, kur riski, borçlanma düzeyi, rekabet üstünlüğü, kurumsallaşma seviyesi, yönetim kalitesi ve diğer piyasa duyuları ile ilgili sorulardan oluşmakta, bu sorular uzman tarafından subjektif şekilde yukarıda belirtilen modüller de dikkate alınarak cevaplanmaktadır.

Kredi notu 1000 puan üzerinden değerlendirilecektir. Ek 1’de görüldüğü üzere ana grubun modül içerisindeki, bölümlerin ana grup içerisindeki, sorulara verilen cevapların ve hesaplanan oranların ise bölüm içerisindeki ağırlıkları değişmektedir. Söz konusu sorulara verilecek cevapların ve hesaplanacak oranların puan olarak karşılıkları EK 2’de tablo halinde belirtilmiştir. Bu tablo derecelendirme modülünü kullanan bankadan temin edilen bilgilere istinaden oluşturulmuştur. Elbette ki mali tablolarının aynı olduğu varsayımı altında farklı sektörlerde faaliyet gösteren iki firma incelendiğinde, ağırlık oranlarından dolayı derecelendirme notları farklı bulunacaktır. Değerlendirme yapacak tarafın bakış açısı, incelenecek firma grubunun nitelikleri, sektörlere bağlı olarak değişen finansal, sektörel ve firma faktörleri de derecelendirme notunda farklılık yaratacak etkenlerdir. Buna göre de derecelendirme notu değişmektedir. Yani derecelendirme notu belirlenirken, ağırlıklar değiştirilerek, sektörün riski de firmanın notuna yansıtılmış olmaktadır.

Basel II kapsamında çalışmada kullanılan yaklaşımlardan standart yaklaşımda Basel II hükümlerince belirtilen kriterler çerçevesinde hesaplamalar yapılacak, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise tespit edilen derecelendirme notunun yanı sıra Basel II hükümlerince oluşturulan PD, LGD, EAD ve M bileşenlerine göre korelasyon,

sermaye yükümlülüğü, risk ağırlıklı varlıklar vb. bir takım hesaplamalar gerçekleştirilecektir. Bu hesaplamalar sonucunda SY ve İDDY' ye göre ayrılması gereken asgari sermaye tutarı ve kredi fiyatı tespit edilecek, birbirleri ve Basel I ile karşılaştırmaları yapılacaktır.

4. UYGULAMANIN SINIRLARI

Bu uygulamada karşılaşılan sınırlardan biri kredi notunun hesaplamasında kullanılan derecelendirme modelidir. Model bazı ileri istatistik ve matematik uygulamalarını içermemesi nedeniyle eleştiriye maruz kalabilecektir. Bir diğer eleştiri konusu ise yapılacak değerlendirmenin ne ölçüde objektif olabildiği ile ilgilidir. Uygulamada mümkün olduğunca azami seviyede, objektif kıstaslar paralelinde değerlendirme yapılmış, ana, alt gruplar ve sorulara ilişkin saptanan puanlar Ülkemizdeki kamu bankasının derecelendirme modeline istinaden belirtilmiştir. Kaldı ki kurumların aynı firmalar için yaptıkları değerlendirmeler arasında birçok zaman farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Belirtilmesi gerekir bu uygulamanın temel amacı, derecelendirme notunun nasıl hesaplanacağı ile ilgili değil, derecelendirme notu ve çeşitli teminat koşulları çerçevesinde kullanılacak kredi için bankanın ayırması gereken sermaye tutarının Basel II' deki yaklaşımlar dahilinde ayrı ayrı hesaplanması ve kredi maliyetindeki üzerindeki değişikliğin incelenmesidir. Ayrıca uygulama, ileri istatistiksel ölçümler yaparak, zaten önceden birtakım ölçümler yapılarak hazırlanmış ve piyasaya sunulmuş kurallar yerine yeni bir kurallar bütünü oluşturmak iddiasında değildir. Özetle; bu uygulamada, bankaların KOBİ'leri kredilemesinde Basel II standartlarının etkilerinin incelenmesi ve birtakım sonuçlar elde edilmesi söz konusudur.

5. UYGULAMAYA KONU OLAN KOBİ'NİN FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ BİLGİLER VE DECELENDİRME NOTUNUN HESAPLANMASI

Bu bölümde firmanın faaliyetleri hakkında bilgilere ve bilanço ile gelir tablosuna yer verilecek ve bu bilgiler ışığında EK 1'deki sorular cevaplanacak, oranlar hesaplanacaktır. Her bir sorunun cevabının ve hesaplanan oranların puan olarak karşılığı EK 2'de belirtilen kriterler çerçevesinde tespit edilecektir. Tespit edilen puanların

toplamı, firmanı kredi puanını verecek, kredi puanının denk gelen kredi notu ise Tablo 21’de belirtilen notlar içerisinde bulunacaktır.

Firmanın 2011 ve 2012 yılsonu bilançosu ve ilgili yıllara ait gelir tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 22: “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Karşılaştırmalı Bilançosu

	AKTİF	31.12.2011	31.12.2012
1	DÖNEN VARLIKLAR	2.940.209	3.885.760
10	Hazır Değerler	12.401	7.433
100	Kasa	7.855	4.561
101	Alınan Çekler		
102	Bankalar	4.546	2.872
103	Verilen Çekler ve Ödeme Emir.(-)		
108	Diğer Hazır Değerler		
12	Ticari Alacaklar	1.359.853	1.951.489
120	Alıcılar	1.217.744	1.863.298
121	Alacak Senetleri	142.109	88.191
126	Verilen Depozito ve Teminatlar		
127	Diğer Ticari Alacaklar		
128	Şüpheli Ticari Alacaklar	421.277	421.277
129	Şüpheli Ticari Alacaklar Karş. (-)	421.277	421.277
13	Diğer Alacaklar	68.035	8.612
131	Ortaklardan Alacaklar		
132	İştiraklerden Alacaklar		
136	Diğer Çeşitli Alacaklar	68.035	8.612
15	Stoklar	1.358.415	1.661.189
150	İlk Madde ve Malzeme	843.525	988.317
151	Yarı Mamüller	242.564	382.534
152	Mamüller	175.073	175.305
153	Ticari Mallar		
157	Diğer Stoklar	678	5.247
159	Verilen Sipariş Avansları	96.575	109.786
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.	3.034	51.729
19	Diğer Dönen Varlıklar	138.471	205.308
190	Devreden KDV	117.037	154.555
193	Peşin Ödenen Vergiler ve Fonlar	17.277	44.661
198	Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar	4.157	6.092
2	DURAN VARLIKLAR	2.082.866	2.135.406
22	Ticari Alacaklar	604	307
226	Verilen Depozito ve Teminatlar	604	307
24	Mali Duran Varlıklar	142.802	238.802
242	İştirakler	142.802	238.802
245	Bağlı Ortaklıklar		
25	Maddi Duran Varlıklar	1.894.696	1.894.097
250	Arazi ve Arsalar	496.094	496.094
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	56.650	56.650
252	Binalar	833.657	833.657
253	Tesis, Makine ve Cihazlar	1.969.483	2.186.540
254	Taşıtlar	267.268	352.598
255	Demirbaşlar	266.115	313.432
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		
257	Birikmiş Amortismanlar (-)	2.039.572	2.344.874
258	Yapılmakta Olan Yatırımlar	45.001	
259	Verilen Avanslar		
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar	632	2.144
28	Gel. Yıl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.	44.132	56
	AKTİF TOPLAMI	5.023.075	6.021.166

Tablo 22: “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Karşılaştırmalı Bilançosu Devam...

	PASİF	2011	2012
3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	3.284.855	4.268.145
30	Mali Borçlar	1.403.204	1.730.847
300	Banka Kredileri	1.403.204	1.730.847
309	Diğer Mali Borçlar		
32	Ticari Borçlar	1.406.531	1.710.670
320	Satıcılar	1.034.821	1.247.298
321	Borç Senetleri	365.982	457.920
326	Alınan Depozito ve Teminatlar		
329	Diğer Ticari Borçlar	5.728	5.452
33	Diğer Borçlar	49.298	81.367
331	Ortaklara Borçlar		
332	İştiraklere Borçlar		
336	Diğer Çeşitli Borçlar	49.298	81.367
34	Alınan Avanslar	360.895	559.032
36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	47.650	135.358
360	Ödenecek Vergi ve Fonları	47.650	135.358
361	Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri		
368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksit. Yük.		
37	Borç ve Gider Karşılıkları	17.277	44.661
370	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Kar.	17.277	44.661
371	Dönem Kar. Peşin Öd. Vergi ve Diğ. Yük.		
38	Gel. Ayl. Ait Gel. ve Gid. Tah.	0	6.210
39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	0	0
391	Hesaplanan KDV		
392	Diğer KDV		
399	Diğer Çeşitli Yabancı Kaynaklar		
4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	163.842	0
40	Mali Borçlar	163.842	0
400	Banka Kredileri	163.842	0
409	Diğer Mali Borçlar		
5	ÖZKAYNAKLAR	1.574.378	1.753.021
50	Ödenmiş Sermaye	1.480.000	1.480.000
500	Sermaye	1.480.000	1.480.000
501	Ödenmemiş Sermaye (-)		
502	Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları		
503	Sermaye Düzeltmesi Olumsuz Farkları (-)		
52	Sermaye Yedekleri	16.967	16.967
529	Diğer Sermaye Yedekleri	16.967	16.967
54	Kar Yedekleri	28.076	28.076
540	Yasal Yedekler	28.076	28.076
541	Statü Yedekleri		
542	Olağanüstü Yedekler		
549	Özel Fonlar		
57	Geçmiş Yıllar Karları	411.959	481.066
58	Geçmiş Yıllar Zararları (-)	431.731	431.731
59	Dönem Net Karı (Zararı)	69.107	178.643
590	Dönem Net Karı	69.107	178.643
591	Dönem Net Zararı (-)		
	PASİF TOPLAMI	5.023.075	6.021.166

Tablo 23: “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Gelir Tablosu

GELİR TABLOSU	2011	2012
A-BRÜT SATIŞLAR	5.591.564	8.311.888
1-Yurt İçi Satışlar	3.206.824	5.460.794
2-Yurt Dışı Satışlar	2.336.976	2.777.822
3-Diğer Gelirler	47.764	73.272
B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	71.279	83.179
1-Satıştan İadeler (-)	239	1.305
2-Satıştan İskontolar (-)		
3-Diğer İndirimler (-)	71.040	81.874
C-NET SATIŞLAR	5.520.285	8.228.709
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	4.378.254	6.506.732
1-Satılan Mamüller Maliyeti (-)	4.362.758	6.437.592
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	15.496	69.140
3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)		
4-Diğer Satışların Maliyeti (-)		
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	1.142.031	1.721.977
E-FAALİYET GİDERLERİ	790.806	1.053.334
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)		
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	415.224	603.254
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	375.582	450.080
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	351.225	668.643
F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	145.061	126.755
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri		
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri		
3-Faiz Gelirleri	26.458	5.617
4-Komisyon Gelirleri		
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar		
6-Menkul Kıymet Satış Karları		
7-Kambiyo Karları	113.196	117.126
8-Reeskont Faiz Gelirleri		
9-Enflasyon Düzeltmesi Karları		
10-Faaliyetlerle İlgili Diğer Olağan Gelir ve Karlar	5.407	4.012
G-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	221.806	302.768
1-Komisyon Giderleri (-)		
2-Karşılık Giderleri (-)		
3-Menkul Kıymet Satış Zararları (-)		
4-Kambiyo Zararları (-)	185.806	224.945
5-Reeskont Faiz Giderleri (-)		
6-Diğer olağan Gider ve Zararlar (-)	36.000	77.823
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	153.611	194.661
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	120.869	297.969
I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	75.329	44.649
J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	109.814	119.314
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	86.384	223.304
K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KAR(-)	17.277	44.661
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	69.107	178.643

Kurulduğu 1989 yılından bu yana kuru üzüm işleme ve yurtiçi-yurtdışı satışı ile iştigal eden “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti”, faaliyetlerini Aydın’ da mülkiyeti kendisine ait tesiste toplam 100 personel ile sürdürmektedir.

Firma, kurucusu ve hali hazırda %80 oranında hissesi olan Ahmet Tekin ve %20 oranında hissesi bulunan oğlu Mehmet Tekin tarafından yönetilmektedir. 1959 doğumlu olan Ahmet Tekin, ilkokul mezunu olup, küçük yaşlardan bu yana yaklaşık 30 yıldır kuru üzüm sektöründe faaliyet göstermektedir. Oğlu Mehmet Tekin ise 1986 doğumlu olup, 2010 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra babasının yanında ticari faaliyetlerine başlamıştır. Her iki şahsın da “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti” dışında ortak olduğu herhangi bir şirket bulunmamaktadır.

Firmanın 2012 yılı net satış hasılatı enflasyon etkisinden arındırılmış şekilde reel bazda %41 oranında artarak 8.228.709 TL’ye yükselmiştir. 2012 yılı iş hacminin %33’ü yurtdışına, %66’sı ise yurtiçine yönelik gerçekleşmiştir. Dış piyasaya yapılan satışlarda müşteri bazında önemli bir yoğunlaşma bulunmazken, iç piyasaya yapılan satışlarda bir firma üzerinde yoğunlaşmıştır. Faaliyet gösterilen bölgede çok sayıda şubesi bulunan yerel bir market ile 2011 yılında anlaşma sağlanmış, bu kapsamda 2012 yılı iç piyasa satışlarının yaklaşık %52’si bu markete yönelik yapılan ambalajlı ürün satışlarından oluşmuştur. Diğer müşterileri ile birlikte ilk 3 müşteriye yapılan satışların ciro içerisindeki payı %65’tir. Firma, yurtiçi müşterileriyle ağırlıklı olarak açık hesap şeklinde, yurtdışındaki müşterileriyle ise ağırlıklı olarak vadeli akreditif şeklinde çalışmaktadır.

Hammadde alımlarını iç piyasadaki çok sayıda mühtasilden ağırlıklı açık hesap şeklinde gerçekleştiren firma, paketlemede kullandığı ambalaj ürünlerinin bir kısmını yurtdışından vesaik mukabili şeklinde tedarik etmektedir.

2012 yılında brüt kar marjı %20.9 (2011: %20.7) ile bir önceki yıla paralel görünümünü korurken, faaliyet kar marjı %8’e (2011: %6.4) yükselmiştir. Faaliyet karı ve bu dönemde ayrılan 305.302 TL’lik amortisman tutarının da etkisiyle EBITDA marjı %11.8 olarak hesaplanmış ve önceki yıla göre gelişim kaydetmiştir.

Firmanın mali bünyesinin analizine ilişkin EK 1’de yer alan “Finansal Modül” bölümündeki rasyolar bilanço ve gelir tablosundan yararlanılarak hesaplanmış olup, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir

Tablo 24: Mali Būnyeye İlişkin Oranlar

Oranlar	2011	2012
Cari Oran	89.5	91
Likidite Oranı	43.8	46.1
Ticari Alacaklar / Net Satışlar	24.6	23.7
Kısa Vadeli Finansal Borçlar / Net Satışlar	25.4	21
Kısa Vadeli Finansal Borçlar / Aktif Toplamı	27.9	28.7
Toplam Borçlar / Özkaynaklar	219.1	243.5
Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı	119.8	121.8

EK 1’de yer alan “Firma Genel Değerlendirme Modülü” kısmındaki soruların tamamı, Banka bünyesinde yer alan uzman tarafından firma ve sektör ortalamalarından, istihbarat sürecinde firma yetkililerinden elde edilen bilgi/belgelerden, Merkez Bankası memzuç kayıtlarından, piyasa ve banka istihbaratlarından vb. birçok kaynaktan elde edilen verilerden yararlanılarak cevaplanmaktadır.

EK 1’deki sorular ve oranlar; yukarıda firma hakkında belirtilen bilgilere istinaden EK 2’deki kriterlere göre cevaplanarak ve hesaplanarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 25: Derecelendirme Tablosu

NO	MODÜLLER	PUAN
	FİNANSAL OLMAYAN MODÜL	207
A	Firma Hakkındaki Genel Bilgiler	75
1	Kuruluştan bu yana firmanın faaliyet konusunda değişikliği var mı?	15
2	Son 2 (iki) yıl içerisinde kontrol hisse (%50 ve üzeri) değişikliği var mı?	22,5
3	Firmanın faaliyet yerinin mülkiyet durumu nedir?	15
4	Firmanın faaliyet süresi ne kadar?	22,5
B	Hakim Ortağa ve Ailesine Yönelik Bilgiler	50,25
1	Hakim ortağın yaşı kaçtır?	15
2	Hakim ortağın öğrenim durumu nedir?	0
3	Hakim ortağın sektördeki deneyimi ne kadar?	18,75
4	Hakim ortaktan sonra firmada işleri yürütmede yetkili kişi var mı?	7,5
5	Yetkili kişinin yaşı kaçtır?	1,5
6	Yetkili kişinin ortaklık payı nedir?	7,5
7	Yetkili kişinin sektördeki deneyimi ne kadar?	0
C	Firmanın Faaliyetlerine Ait Bilgiler	81,75
1	İlk üç müşterinin ciro içerisindeki toplam payı nedir?	0
2	İlk üç tedarikçinin alışlar içerisindeki toplam payı nedir?	22,5
3	Firmanın satışlarının ağırlıklı olarak yapıldığı coğrafya?	7,5
4	Firmanın yurtdışı satışı var mı?	0
5	Firmanın en ağırlıklı yurtiçi satış koşulu nedir?	0
6	Firmanın en ağırlıklı yurtdışı satış koşulu nedir?	18
7	Firmanın ithalatı var mı?	0
8	Firmanın en ağırlıklı yurtiçi alış koşulu nedir?	22,5
9	Firmanın en ağırlıklı yurtdışı alış koşulu nedir?	11,25
	FİNANSAL MODÜL	193,4
D	Satış ve Karlılık Performansı	91,2
1	Satışlardaki Reel Büyüme	24
2	Brüt Kar Marjı	25,2
3	EBİTDA Marjı	42
E	Mali Bünye	102,2
1	Cari Oran	0
2	Likidite Oranı	0
3	Ticari Alacaklar / Net Satışlar	19,6
4	Kısa vadeli Finansal Borçlar / Net Satışlar	28
5	Kısa vadeli Finansal Borçlar / Aktif Toplamı	21
6	Toplam Borçlar / Özkaynaklar	33,6
7	Duran Varlıkları / Devamlı Sermaye Oranı	0

Tablo 25: Derecelendirme Tablosu Devamı.....

	DAVRANIŞ MODÜLÜ	120
F	Firmanın Banka Nezdindeki Ödeme Performansı	45
G	Hakim Ortağın Banka Nezdindeki Ödeme Performansı	30
H	Firma Ortaklarının Banka Nezdindeki Ödeme Performansı (%10 Üzeri Hissedar)	15
I	Merkez Bankası Kayıtları	30
İ	Firma ve Ortakların Moralitesi (Protestolu Senet, Karşılıksız çek, İcra Kaydı)	0
	FİRMA GENEL DEĞERLENDİRME MODÜLÜ	93.75
J	Firmanın İçinde Bulunduğu Grubun Etkisi	0
K	Firmanın Kur Riski	11.25
L	Firmanın Borç İhtahı	11.25
M	Firmanın Rekabet Üstünlüğü	11.25
N	Firmanın Kurumsallaşma Düzeyi	0
O	Firmanın Yönetim Kalitesi	15
P	Piyasa Banka İstihbaratları	15
R	Genel Sektör Değerlendirmesi	30
	TOPLAM	614.15

Derecelendirme modeli içerisinde “Finansal Olmayan Modül” ün ağırlığı %30 olarak belirlenmiştir. Bu modülün alt bölümlerine bakıldığında, “Firma Hakkındaki Genel Bilgiler Bölümü” nün ağırlığı %25 olarak tespit edilmiştir. Ticari geçmişinin uzun yıllara dayanması, faaliyetlerinde herhangi bir değişikliğin olmaması ve üretimlerini kendi tesisinde gerçekleştirmesi nedeniyle firma, bu bölümden 75 puan almayı başarmıştır. Görüldüğü üzere firmanın ticari geçmişi oldukça önemlidir. Bir diğer alt bölüm ise hakim ortak ve yetkili kişinin yönetim yetkinliğini ölçmeye çalışan bölümdür. “Finansal Olmayan Modül” içerisindeki ağırlığı %25 olan bu bölümden firma, 50.25 puan almıştır. Modül içerisindeki son bölüm ise alış ve satışlardaki yoğunlaşma ve vade uyumsuzluğunu araştıran bölümdür. Yukarıda açıklanan bilgilere istinaden cevaplanan ve “Finansal Olmayan Modül” içerisinde ağırlığı en yüksek olan “Firmanın Faaliyetlerine Ait Bilgiler” bölümünden firma, 81,75 puan almıştır.

Derecelendirme puanı oluşturan bir diğer modül ise, firmanın finansal yapısını barındıran “Finansal Modül”dür. Burada geleneksel ölçüm yöntemi olan rasyolar kullanılmaktadır. Derecelendirme modeli içerisindeki ağırlığı %40 olarak belirlenen “Finansal Modül” 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan “Satış ve Karlılık

Performansı” modülün %30’unu, ikinci bölüm olan “Mali Bünye” ise modülün %70’ini oluşturmaktadır. Firmanın 2012 yılsonu bilanço ve gelir tablosundaki verilen kullanılarak hesaplanan oranlar, Tablo 24’te belirtilmiştir. Bu oranların EK 2’deki karşılıklarına göre puanladığımızda; “Satış ve Karlılık Performansı” bölümünden 91.2 puan, “Mali Bünye” bölümünden ise 102.2 puan aldığı görülmektedir.

Derecelendirme puanının belirlenmesinde firmanın ticari geçmişi kadar moralitesi de önemlidir. Merkez Bankası kayıtlarında firma ve ortakları adına herhangi bir negatif nitelikli risk bildirimine rastlanılmamaktadır. Diğer yandan firmanın ve ortaklarının banka nezdindeki kredilerinin ödeme performansları incelendiğinde; herhangi bir gecikmeye rastlanılmazken, protestolu senet karşılıksız çek ve icra kayıtları ile ilgili sorgulamalar yapıldığında; son 1 yıl içerisinde 2 adet aynı tarihte ödenen karşılıksız çek kaydı tespit edilmiştir. Bu nedenle “Davranış Modülü” nün İ sorusundan hiç puan alamazken, F, G, H ve I sorularından tam puan almıştır. Böylelikle firma, moralite anlamında kredibilitiyi ölçen “Davranış Modülü” bölümünden 120 puan almıştır.

Derecelendirme modeli içerisindeki son modül, “Firma Genel Değerlendirme Modülü” dür. Daha önce de anlatıldığı üzere bu modüldeki soruların tamamı, Banka bünyesinde yer alan uzman tarafından firma ve sektör ortalamalarından, istihbarat sürecinde firma yetkililerinden elde edilen bilgi/belgelerden, Merkez Bankası memzuç kayıtlarından, piyasa ve banka istihbaratlarından vb. birçok kaynaktan elde edilen verilerden yararlanılarak cevaplanmaktadır. Firmanın herhangi bir grup şirketinin bulunmaması nedeniyle bu bölümün ilk (J) sorusundan puan alamamıştır. Yurtdışı satışların Euro Bölgesi’ne yapılması, borçlanmanın da buna paralel Euro cinsinden olması kur riskini hafifletici bir unsur olarak değerlendirilmiş ve bu nedenle firma ikinci (K) sorudan 11,25 puan almıştır. Üçüncü (L) soru ise firmanın iş hacmi ve aktif büyüklüğüne göre borçlanma düzeyini ölçmek için oluşturulmuştur. İş hacmi, borçlanmanın yapısı, Merkez Bankası kayıtlarından tespit edilen kullanılan yeni krediler, faaliyetlerden yaratılan fon düzeyi, borçlanma oranı vb. kriterlere bakılarak normal bulunmuş ve bu sorudan firma 11,25 puan almıştır. Faaliyet gösterdiği sektörde çok sayıda firmanın yer alması ve kendi bölgesindeki bu firmaların orta/büyük ölçekli işletmelerden oluşması rekabeti olumsuz yönde etkileyen bir faktör olarak öne çıkmakta ancak ticari geçmişine bağlı olarak sektördeki tanınırlığı, moralitesi vb. hususların

etkisiyle firma, dördüncü (M) sorudan 11.25 puan almayı başarmıştır. Aile şirketi hüviyetine sahip firma, uzun yıllar aynı sektörde faaliyet gösteren hakim ortak Ahmet Tekin tarafından yönetilmektedir. Ahmet Tekin'in oğlu olan ve firmadaki diğer ortak Mehmet Tekin'in lisans eğitimini tamamladıktan sonra firma faaliyetlerinde aktif olarak görev alması firmanın sürekliliği açısından olumlu bulunmakla birlikte kurumsallaşma adına herhangi çalışmanın yapılmadığı dikkati çekmektedir. Beşinci (N) sorudan hiç puan alamayan, altıncı (O) sorudan ise 15 puan alan firma, yedinci (P) sorudan da piyasa ve banka nezdinde herhangi bir olumsuzluğun bulunmaması neticesinde 15 puan almıştır. Dokuzuncu (R) soru ise firmanın faaliyet gösterdiği sektörün durumu ile ilgilidir. Ülkemizin dünyanın en büyük çekirdeksiz kuru üzüm üreticisi ve ihracatçısı konumunda olması, ayrıca dünya çekirdeksiz kuru üzüm fiyatlarının oluşmasında önemli etkiye sahip olması dikkate alındığında sektörün durumunun olumlu olduğunu görüşüne varılmış, firma bu sorudan 30 puan almıştır.

Yapılan incelemeler ve oran analizleri sonucunda derecelendirme puanı 614 olarak tespit edilmiştir. Çalışmada, ülkemizde faaliyet gösteren bir kamu bankasının derecelendirme hesaplama yöntemi kullanıldığı açıklanmıştır. Kullanılan yöntem göre hesaplanan puanın, banka tarafından hazırlanan harf karşılığı Tablo 21'de belirtilmiştir. Bu kapsamda "Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti." nin derecelendirme notu, 614'ün karşılığı olarak "BB" olmaktadır.

Kredi notu düştükçe, firmanın risk derecesi artmaktadır. Kullanılan bu sistemde, banka "CCC" ve "D" aralığında bir nota yani 500'ün altında bir puan sahip olan firmalara yeni kredi vermemektedir. Mevcut kredilerini ise izlemeye veya yakın takibe almaktadır. "A" grubu firmalar, en düşük riske sahip firmalardır. "B" grubu firmalar için kredi talepleri karşılanırken, çeşitli teminatlar talep edilebilmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde Ülkemizde faaliyet gösteren pek çok banka tarafından hesaplanan derecelendirme notları da, yukarıda yapılan hesaplama paralellik göstermektedir. "Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.", özel bir bankanın kendi kullandığı 8'li not sistemi üzerinden 3 notunu, bir başka bankanın 100'lük sisteme gere yaptığı hesaplamalarda ise 60-65 puan aralığında bir not almıştır. Bu da göstermektedir ki, bankaların kendi hesaplama sisteminde "Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti." nin notu birbirine benzer şekilde oluşmaktadır.

6. BASEL II' DE YER ALAN RİSK ÖLÇÜM YAKLAŞIMLARINA GÖRE AYRILMASI GEREKEN SERMAYE TUTARININ HESAPLANMASI

“Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin derecelendirme notunu bulduktan sonra, Basel II kriterleri kapsamında uygulanan yaklaşımlara göre sermaye yeterliliği hesaplaması yapılacaktır.

6.1. STANDART YAKLAŞIMA GÖRE SERMAYE YETERLİLİĞİ

Bu hesaplama yapılmadan önce temsili “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin hangi KOBİ sınıfına girdiğini tespit etmek gerekmektedir.

Çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde belirtildiği üzere, Basel II hükümleri çerçevesince bir şirketin dahil olduğu konsolide şirketler grubunun yıllık cirosu 50 milyon Euro'dan daha az ise, söz konusu şirket KOBİ olarak nitelendirilmektedir. KOBİ'nin yer aldığı konsolide şirketler grubuna kullandırılan toplam kredi tutarı 1 milyon Euro'dan az ise Perakende, çok ise Kurumsal Portföyde yer almaktadır. Bu açıklamalardan sonra, “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Basel II hükümleri çerçevesinde hangi portföye tabi olduğu açıklanacaktır. Öncelikle yaklaşık 8.3 milyon TL ciroya sahip olan “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin yer aldığı şirketler grubunda diğer şirketlerin kredi kullanmadığı varsayımı altında, toplam kredi tutarı 1.730.847 TL'dir. Bu kapsamda; Perakende Portföye tabi olan “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin 250.000 TL kredi kullanacağı varsayımı altında hesaplamalar yapılmaktadır.

“Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Perakende Portföyde olması ile karşılaşacağı risk ağırlığı %75 olmaktadır. Firmanın 250.000 TL kredi talebi ve teminatın olmadığı varsayımı altında bankanın ayırması gereken asgari sermaye tutarı hesaplaması yapılacaktır.

Asgari Sermaye Tutarı = Kredi Tutarı x Risk Ağırlığı x 0,08 (Asgari Sermaye Yeterliliği Rasyosu)

$$\text{Asgari Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times 0,75 \times 0,08 = 15.000 \text{ TL}$$

Teminat olmadığı varsayımı altında risk ağırlığı ve Perakende Portföyde olmasından dolayı çalışmanın ikinci bölümünde yer alan Tablo 14'de bu tür firmaların

%75 risk ağırlığına tabi olduğu gösterilmiş ve 250.000 TL'lik kredinin tamamı üzerinden sermaye yeterliliği hesaplanmıştır.

Teminat kullanılması durumunda, yukarıda hesaplanan asgari sermaye tutarı ve sermaye yeterliliği hesaplamaları değişmektedir. Kullanılan teminatlar eğer Basel II hükümlerine göre risk azaltıcı etki göstermiyorsa, teminatsız olarak yapılan hesaplamalar geçerli olmaktadır. Banka risk azaltıcı etkisi bulunmayan teminatı, kredi kullanırken kabul etmektedir, ancak bu teminatın Basel II hükümlerince bankanın ayırması gerektiği sermaye tutarına bir etkisi olmamaktadır. Eğer teminatlar, Basel II hükümlerince geçerli olması halinde kredi riskini azaltıcı etkisini göstermektedir.

Buna göre teminat alınarak kullanılan kredilere ilişkin ayrılması gereken sermaye tutarı, ülkemizde yaygın olarak kullanılan teminatlar açısından karşılaştırılacaktır. Standart yaklaşıma göre teminat ağırlıkları Tablo 14'de gösterilmiştir. Örneğin ülkemizde yaygın bir şekilde kullanılan gerçek müşteri çeki ve senetleri (GMÇS), Basel II hükümlerince risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmemektedir. Dolayısıyla "Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti." nin talepte bulunduğu kredi için teminat olarak GMÇS' yi gösterirse, bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarı teminatsız şekilde, yani yukarıda hesaplanan 15.000 TL olarak gerçekleşmektedir. GMÇS' nin Basel I' e göre de risk azaltıcı etkisi bulunmamakta, bu nedenle Basel I' e göre sermaye yeterliliği, $250.000 \times 0,08 = 20.000$ TL olmaktadır. Bu durumda Basel II standart yaklaşım kullanan bankanın, Basel I' e göre daha az sermaye ayırdığı görülmektedir.

Firmanın risk azaltıcı etkisi olmayan GMÇS' den farklı olarak, kullanacağı kredinin tamamı için nakit teminat gösterdiği durumda, bankanın ayırması gereken asgari sermaye tutarı değişecektir. Basel II' ye göre %0 risk ağırlığı olan nakit teminatta, "Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti." ye verilen kredi için bankanın ayırması gerektiği ilave sermaye maliyeti; $250.000 \text{ TL} \times 0,00 \times 0,08 = 0$ TL olmaktadır. Basel I için de %0 olduğundan dolayı, ayrılması gereken sermaye tutarı 0 TL olarak hesaplanmaktadır.

Firmanın kullanacağı kredinin tamamı için konut amaçlı gayrimenkul ipotek edildiğinde risk ağırlığı, Basel II hükümlerince Tablo 14'te de gösterildiği üzere %35'tir. Bu durumda Perakende Portföyünde yer alan firmaya kullanılan kredide, banka ayırması gereken sermaye tutarını hesaplarken %75'i değil, risk azaltıcı unsur

olarak kabul edilen teminatın risk ağırlığı olan %35'i dikkate alacaktır. Bu durumda konut amaçlı gayrimenkul ipoteği karşısında asgari sermaye tutarı $250.000 \times 0,35 \times 0,08 = 7.000$ TL olmaktadır. Teminat kullanılmadan hesaplanan asgari sermaye tutarı 15.000 TL iken, kredi riski azaltıcı etkisi olan teminat kullanıldığında, bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarı 7.000 TL'ye gerilemektedir. Koşullar aynı iken Basel I hükümlerine göre ise, kullanılan konut amaçlı gayrimenkul ipoteğinin ağırlığı Tablo 5'de gösterildiği üzere %50 olduğundan, asgari sermaye tutarı $250.000 \times 0,50 \times 0,08 = 10.000$ TL olmaktadır.

Teminat olarak konut amaçlı gayrimenkul yerine ticari amaçla kullanılan gayrimenkul ipotek alındığında, Basel II hükümlerince risk ağırlığı %50 olmakta, buna göre sermaye yeterliliği $250.000 \times 0,50 \times 0,08 = 10.000$ TL olarak hesaplanmaktadır. Basel I'e göre ticari amaçlı gayrimenkul ipoteğinin risk ağırlığı da %50 olup, aynı hesaplama Basel I için de geçerli olmakta, yani sermaye yeterliliği 10.000 TL olarak hesaplanmaktadır.

Basel II ve Basel I hükümlerince; Ülkemizde yaygın olarak kullanılan gerçek ya da tüzel kişi kefaleti, taşıt rehni, ticari işletme rehni gibi teminatların kredi riskini azaltıcı etkisi bulunmamaktadır. Diğer yandan çalışmanın ilgili bölümünde belirtildiği üzere; Basel II' de kefalet, kefilin kredi notunun en az "A-" olması kaydıyla dikkate alınmakta; bu taktirde borçlu yerine kefilin kredi notunun karşılık geldiği risk ağırlığı kullanılmaktadır. Bunun Türkiye açısından sonucu, hiçbir Türk şirketinin kredi notunun "A-" veya daha iyi olmaması nedeniyle kefaletin bugün için risk azaltıcı bir faktör olarak dikkate alınmamasıdır. Bu kapsamda standart yöntemdeki hesaplamaların ağırlıklı olarak dış derecelendirme kuruluşlarının rating notları esas alınarak yürütüldüğü ve ülkemizde "A-" ve üzerinde derecelendirme notuna sahip hiçbir firma bulunmadığı göz önünde bulundurulduğunda; bu teminatın kredi riskini azaltıcı etkisinin bulunmadığını söylemek doğru olacaktır. Bu hususa ek olarak, Türk bankacılığında yaygın olarak kullanılan GMÇS de Basel II kapsamında risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmemektedir. Ancak bu durum bankaların söz konusu teminatları kredi süreçlerinde kullanmayacakları şeklinde algılanmamalıdır. Zira, söz konusu teminatlar halihazırda bankalarca kredi süreçlerinde sıklıkla teminat olarak kabul edilmektedirler. Sonuç olarak bu teminatlardan herhangi birisini kullanan "Ege Kuru

Üzüm Ltd. Şti.” için kredi kullandığı banka tarafından ayrılması gereken sermaye tutarı Basel II hükümlerince, $250.000 \times 0,75 \times 0,08 = 15.000$ TL olmaktadır.

Özetle; çalışmaya konu olan firmanın Perakende KOBİ niteliğinde olması ve risk azaltıcı unsur olarak herhangi bir teminatın bulunmaması nedeniyle banka sermaye yeterliliğini hesaplarken %75 oranını kullanmakta, bu oranı göre ayırması gereken sermaye tutarı 15.000 TL olarak bulunmaktadır. Basel I’e göre ise, bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarı 20.000 TL olmaktadır. Teminatlara göre verilen örneklerde Basel I ve Basel II için yapılan hesaplamalar bir tabloda gösterildiğinde, kıyaslama daha rahat bir şekilde yapılmaktadır. Aşağıdaki tabloda Basel II’deki standart yaklaşıma göre kullanılan teminatlar ve hesaplanan bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarları yer almaktadır.

Tablo 26: Teminat Koşullarına Göre Değişen Asgari Sermaye Tutarı

TEMİNAT	BASEL I		BASEL II	
	Risk Ağırlığı	Asgari Sermaye Tutarı	Risk Ağırlığı	Asgari Sermaye Tutarı
Konut GM İpoteği	%50	10.000 TL	%35	7.000 TL
Ticari GM İpoteği	%50	10.000 TL	%50	10.000 TL
Risk Azaltıcı Etkisi Olmayan (Kefalet, GMÇS, İşletme Rehni) Diğer Teminatlar	%100	20.000 TL	%100	15.000 TL

6.2. İÇSEL DERECELENDİRMEYE DAYALI YAKLAŞIMA GÖRE SERMAYE YETERLİLİĞİ

Bu yaklaşımda “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin kullandığı kredi tutarı için bankanın ayırması gereken sermaye tutarı standart yaklaşıma göre daha kapsamlıdır. Standart yaklaşıma göre değerlendirmede bağımsız derecelendirme kuruluşlarının verdiği derecelendirme notları kullanılırken, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma göre değerlendirmede bankaların kendi rating sistemlerine göre buldukları derecelendirme notları kullanılmaktadırlar. Bu nedenle incelenecek olan firmanın banka tarafından hesaplanmış bir derecelendirme notuna ihtiyaç doğmuştur. Bu kapsamda

“Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin faaliyetleri ve finansal yapısı analiz edilmiş, yapılan analiz sonucuna göre firmanın derecelendirme notu “BB” olarak tespit edilmiştir.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma göre hesaplama yapabilmek için öncelikle, firmanın perakende ya da kurumsal olması durumunda ayrı ayrı korelasyon (R) katsayısı formülleri bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla sermaye yükümlülüğü (K), risk ağırlıklı varlıklar (RWA) ve son olarak da ayrılması gereken sermaye tutarı bulunmaktadır.

Korelasyon katsayısının hesaplanmasında Perakende ve Kurumsal KOBİ için hesaplama yöntemi farklılık göstermektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde detaylı olarak anlatılmakla birlikte daha rahat hesaplama yapabilmek için korelasyon katsayısı ile ilgili formül aşağıda tekrar belirtilmiştir.

Perakende KOBİ için Korelasyon Katsayısı:

$$R = 0,03x \frac{1 - e^{-35 \cdot PD}}{1 - e^{-35}} + 0,16x \left[1 - \frac{1 - e^{-35 \cdot PD}}{1 - e^{-35}} \right]$$

Bu hesaplamaları yaparken firmanın aldığı derecelendirme notuna karşılık gelen Temerrüt Olasılığı (PD), Temerrüt Halinde Risk (EAD) ve Temerrüt Halinde Kayıp (LGD) oranlarına ve teminatlara göre de LGD oranlarına ihtiyaç vardır. Basel II hükümlerince belirlenen kredi derecelendirme notlarına karşılık gelen oranlar ve teminata göre yapılmış olan hesaplamalar, Tablo 16 ve Tablo 17’de yer almaktadır.

Bu kapsamda “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” için hesaplanan kredi notu olan “BB” ye denk gelen PD değeri Tablo 16’den bulunarak formüle yerleştirilmiş ve aşağıdaki sonuca ulaşılmıştır²⁰³.

$$R = 0,03x \frac{1 - e^{-35 \cdot 0,05}}{1 - e^{-35}} + 0,16x \left[1 - \frac{1 - e^{-35 \cdot 0,05}}{1 - e^{-35}} \right] = 0,05259$$

Öncelikle bu kredinin teminatsız olduğu varsayımı altında yapılan hesaplama sonucunda, korelasyon katsayısı 0,05259 olarak bulunmaktadır. Korelasyon sayısının bulunmasından sonra sermaye yükümlülüğünün formülü de tekrar aşağıda belirtilip, hesaplaması yapılacaktır.

²⁰³ Korelasyon sayısı hesaplanırken, Excel yazılımında; =0,03*((1-ÜS(-35*PD))/(1-ÜS(-35)))+0,16*(1-((1-ÜS(-35*PD))/(1-ÜS(-35)))) formülü kullanılmıştır.

Sermaye Yükümlülüğü:

$$K = LGD \times N \left[(1 - R)^{-0.5} \times G(PD) + \left(\frac{R}{1 - R} \right)^{0.5} \times G(0,999) \right] - PD \times LGD$$

Sermaye yükümlülüğü formüllerinde kullanılan LGD, PD ve R değişkenlerinin neler olduğu çalışmada daha önce belirtilmişti. Formülde kullanılan G(z), standart bir normal rastgele değişken için ters kümülatif dağılım fonksiyonunu, (yani, N(x) = z formülünde x'in değeri). N(x) ise, standart normal rassal değişken için kümülatif dağılım fonksiyonunu simgeler (yani, normal rassal değişkenin ortalaması sıfır ve varyansı x'e eşit veya daha düşük olması olasılığı).²⁰⁴ Normal kümülatif dağılım fonksiyonu ve normal kümülatif dağılım fonksiyonunun tersi, Excel yazılımında NORMSTERS ve NORMSDAĞ fonksiyonları olarak yer almaktadır.

“Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” için hesaplanan kredi notu olan “BB” ye denk gelen LGD ve PD değeri Tablo 16'dan bulunarak formüle yerleştirilmiş ve aşağıdaki sonuç bulunmuştur²⁰⁵.

$$K = 0,38 \times N \left[(1 - 0,05259)^{-0.5} \times G(0,05) + \left(\frac{0,05259}{1 - 0,05259} \right)^{0.5} \times G(0,999) \right] - 0,05 \times 0,05259$$
$$= 0,04486$$

Sermaye yükümlülüğü de bulunduktan sonra bir sonraki aşama olan risk ağırlıklı varlıkların hesaplamasında EAD tutarı kullanılmaktadır.

Temerrüt halinde risk tutarı (EAD) Tablo 16'da BB notuna karşılık gelen temerrüt anındaki risk tutarını hesaplatan oran yardımıyla bulunmaktadır. Temerrüt halinde risk tutarı formülü çalışmanın ilgili bölümünde açıklanmış olup, aşağıda da tekrar belirtilmiştir.

²⁰⁴ BCBS, *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması - Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon*. s.88 (Bu belgede; G(z) ve N(x) hesaplamalarının Excel yazılımında NORMSDIST ve NORMSINV fonksiyonları ile yapıldığı belirtilmiş, ancak bu fonksiyonların Excel yazılımının 2007 yılından önceki versiyonlarında geçerli olduğu, 2007 ve sonrası için NORMSTERS ve NORMSDAĞ fonksiyonlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

²⁰⁵ Sermaye yükümlülüğü hesaplanırken, Excel yazılımında; +=((LGD*NORMSDAĞ(NORMSTERS(PD)/KAREKÖK(1-R))+KAREKÖK(R/(1-R))*NORMSTERS(0,999))-LGD*PD) formülü kullanılmıştır.

Temerrüt Halinde Risk Tutarı (EAD) = Kredi Tutarı x (1 + Temerrüt Anındaki Risk Tutarını Hesaplatan Oran)

Tablo 16’da “BB” notuna karşılık gelen temerrüt anındaki risk tutarını hesaplatan oranın 0,09 olduğu görülmektedir. Bu oranın kredi tutarı olan 250.000 TL’ye çarpılmasıyla EAD tutarı bulunmaktadır. Yani “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin kullandığı kredinin EAD tutarı; $250.000 \times (1 + 0,09) = 272.500$ TL’dir.

Risk ağırlıklı varlıklar, EAD tutarının, sermaye yükümlülüğü ve 12,5 ile çarpılması sonucunda bulunmaktadır. Buna göre:

$$RWA = EAD \times K \times 12,5 = 272.500 \times 0,04486 \times 12,5 = 152.804 \text{ TL'dir.}$$

Korelasyon, sermaye yükümlülüğü ve temerrüt halinde risk tutarı hesaplamaları yapılarak risk ağırlıklı varlıklar tutarına ulaşılmıştır. Ayrılması gereken sermaye tutarı risk ağırlıklı varlıkların %8’idir. Bu durumda “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin kullanacağı 250.000 TL kredi için bankanın ayırması gereken sermaye tutarı;

$$RWA \times 0,08 = 152.804 \times 0,08 = 12.224 \text{ TL'dir.}$$

Teminatsız olarak kullanılan 250.000 TL’lik kredide bankanın ayırması gereken sermaye tutarı standart yaklaşıma göre 15.000 TL, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma göre 12.224 TL, aynı kredi Basel I kriterlerine göre değerlendirildiğinde ise 20.000 TL olarak hesaplanmaktadır. Görüldüğü üzere kullanılan yöntemlere göre bankanın ayırması gerektiği sermaye tutarları değişmektedir. Kullanılan yöntem geliştikçe bankanın ayırması gerektiği sermaye tutarının azaldığı görülmektedir. Yukarıda hesaplamaları yapılan yaklaşımlara göre ayrılması gereken sermaye tutarı aşağıda tablo şeklinde özeti verilmiştir.

Tablo 27: Basel I ve Basel II Hükümlerince “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin Kullanacağı Kredi İçin Bankanın Ayırması Gereken Sermaye Tutarları

	KULLANILAN YAKLAŞIMLAR	AYRILMASI GEREKEN SERMAYE TUTARI
BASEL II	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	12.224 TL
	Standart Yaklaşım	15.000 TL
BASEL I	-	20.000 TL

Kredi riskine esas tutarın ölçümünde kullanılan yöntem geliştikçe, teminatlar da çeşitlenmektedir. Çalışmada daha önce de belirtildiği gibi konut amaçlı gayrimenkul ipoteği ile teminatlandırılan krediler için hesaplama yönteminde; korelasyon katsayısı, temerrüde düşmemiş ve tamamen veya kısmen konut ipoteğiyle teminat altına alınan krediler için 0,15 sabit bir katsayı olarak ele alınmaktadır.

Ulusal denetim otoriteleri, sermaye yeterliliğinin hesaplanabilmesi için gereken bazı parametreleri sağlamaktan sorumludurlar. İçsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalar ise parametreleri kendi veri setlerinden hareketle tahmin etmek zorundadırlar. Temerrüt halinde kayıp (LGD) ve temerrüt anında risk tutarı parametresinin (EAD) hesaplanması için gerekli olan veri seti, kurumsal ve Kurumsal KOBİ nitelikli alacaklar için en az 7 yıllık, perakende alacaklar için ise en az 5 yıllık olmalıdır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda eğer firmadan teminat alınabiliyorsa LGD oranları teminatlara göre farklılık göstermektedir. Çalışmada kullanılan Nakit, GMÇS, GM vb. teminatlara göre ayrılması gereken sermaye tutarının hesaplanabilmesi için bankanın yıllara ait veri setine ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu veri seti bankanın gayrimenkul teminatı aldığı kredideki bataklık oranı, kefalet, GMÇS vb. teminatlar karşılığında kullandığı kredinin bataklık oranı gibi oranları içermekte ve bu veri setlerini BDDK tarafından onaylanmasının ardından kullanabilmektedir. Çalışmada kullanılan kredi derecelendirme modelinin temin edildiği bankanın, standart yaklaşıma göre hesaplama yaptığı ve henüz böyle bir veri setinin oluşmadığı öğrenilmiştir. Bu nedenle söz konusu oranlara ulaşma imkanı bulunmadığı için Tablo 17'den de yararlanılarak teminata göre LGD oranları belirli bir katsayı olarak varsayılacak ve hesaplamalarda kullanılacaktır. Zaten firmaların temerrüt olasılıkları (PD) derecelendirme notuna göre değiştiği için, varsayılan LGD oranları ile bulunacak sonuçlar, çok da sağlıklı olmayacaktır. Tablo 17'den de görüldüğü üzere nakit teminat, yine asgari sermaye gereksinimini en fazla azaltan teminat türü olarak öne çıkmakta bunu menkul kıymet, konut gayrimenkul, GMÇS ve ticari gayrimenkul takip etmektedir.

“BB” derecelendirme notuna sahip firma için teminatsız şekilde LGD değeri 0,38 olmakta, ancak kullanacağı kredinin tamamı için nakit teminat sunulduğunda;

LGD' nin 0,10 olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayım altında yapılan hesaplamalar sonucunda; korelasyon katsayısı 0,05259, sermaye yükümlüğü 0.01180, RWA ise 40.193 TL olmaktadır. Ayrılması gereken asgari sermaye tutarı ise 3.215 TL olmaktadır. Böylece teminatların olmadığı durumda asgari sermaye tutarı 12.224 TL iken, nakit teminat alındığında asgari sermaye tutarının yüksek oranda düştüğü görülmektedir.

Konut amaçlı gayrimenkul ipoteğiyle kullanılan krediler ile ilgili yapılan hesaplamalarda korelasyon katsayısının 0,15 (veri) olduğu önceden belirtilmişti. Bu koşullar altında yapılan hesaplamalar sonucunda sermaye yükümlüğü 0,0395, RWA ise 134.547 TL olmaktadır. Ayrılması gereken asgari sermaye tutarı ise 10.764 TL olmaktadır. Böylece teminatların olmadığı durumda asgari sermaye tutarı 12.224 TL iken, konut amaçlı gayrimenkul ipoteği alındığında asgari sermaye tutarının bir miktar düştüğü görülmektedir.

7. KREDİ FİYATININ BELİRLENMESİ

Bu bölümde “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” için tespit edilen derecelendirme notu ve bankanın ayırması gereken asgari sermaye tutarı hesaplamalarına göre bankanın firmaya vereceği kredi için kredi fiyatı bulunacaktır. Kredi fiyatı, firmanın derecelendirme notu ile ters orantılı bir şekilde değişmektedir. Yani kredi kullanacak işletmenin derecelendirme notu arttıkça banka daha az risk alacak, karşılık olarak daha az sermaye tutacak, daha az kaynak atılacak ve sonuçta kullanılacak kredinin maliyeti düşecektir. Banka için daha az maliyetli olan bu durum, kredi fiyatına yansıtacaktır. Sermaye olarak ayıracağı kısım banka için getiriden mahrum kalması anlamına geldiğinden bankanın sermaye olarak ayırması gereken tutar azaldıkça maliyet avantajı sağlayacaktır. Bunun tam tersi olduğu durumda ayrılması gereken tutar artacağı için banka adına bir maliyet unsuru doğmaktadır. Banka için artan maliyet kredi fiyatını yükseltmektedir. Öncelikle kredi fiyatı hesaplanırken, kredi fiyatını oluşturan unsurlar ele alınacak, bu unsurlardan bazıları kredi fiyatının belirlenmesinde, veri olarak ele alınacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde belirtildiği üzere Basel II' ye göre kredi fiyatı, fonlama maliyeti, beklenen kayıp oranı, ilave tutulacak sermayenin maliyeti ve kâr

payının toplamından oluşmaktadır. Referans faiz oranı, t” zamanda, banka pasifine giren ortalama mevduat faizi (vadesiz mevduat dahil) ve sabit maliyetlerin (faiz dışı giderler-faiz dışı gelirler/toplam kredi miktarı) toplamıdır. Kredi fiyatını oluşturan unsurlardan bir diğeri ise sermaye maliyetidir. Sermaye maliyeti, bankanın müşterisi için tutmak durumunda kaldığı ilave sermaye miktarının aynı tarihteki Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ortalama bileşik faiz getirisidir. Son unsur olarak kâr ise, sermaye maliyetinin üzerinde olan ek getiri payıdır.

Kredi fiyatının unsurları belirtildikten sonra, çalışmanın bu bölümünde kullanılan “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” örneği için kredi fiyatı hesaplanacaktır. Yapacağımız kredi fiyatlaması hesaplamasında, daha önce de belirtildiği gibi, kredi unsurunu oluşturan bazı unsurlar veri olarak gösterilecektir.

Öncelikle burada faiz oranının seçiminde banka pasiflerine giren tüm mevduatın kredi olarak kullanıldığı ve bankaca ayrılması gereken zorunlu karşılıkların sıfır olarak seçildiği ve bankanın kar beklentisinin her türden müşteri için % 2 olduğu kabul edilmiştir. Referans faiz oranı, yani fon transfer maliyeti ve sabit maliyetlerin toplamı ise %12 olarak kullanılacaktır. Ayrıca sermaye maliyeti riski en düşük getiri aracı olan % 11 DİBS ortalama bileşik faizi olarak dikkate alınmıştır. Baz Alınacak Kredi Faiz Oranı; (Fon Transfer Maliyeti + Sabit Maliyet) + (Kar Payı) = %12 + %2 = %14’dür. Kredi fiyatını hesaplamadan önce çalışmanın birinci bölümünde belirtilen kredi fiyatını hesaplaması ile ilgili formülü tekrar hatırlatmak da yarar var.

$$KrediFiyatı\% = \left[\frac{(A.S.S.T.)x(S.M.)}{(K.T.)} x100 \right] + (R.F.O.) + (K.P.)$$

A.G.S.T.: Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı

S.M.: Sermaye Maliyeti

R.F.O.: Referans Faiz Oranı

K.P.: Kar Payı

Yukarıdaki formüle göre hesaplama yapılmak için veri olarak ele alınan değişkenlerin yanında, kullanılan kredi tutarına ve çalışmanın önceki kısımlarında hesaplanan bankanın ayrılması gerektiği sermaye tutarına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Kredi tutarı; 250.000 TL, standart yaklaşıma göre ayrılması gereken sermaye tutarı ise 15.000 TL olduğu dikkate alınarak Standart Yaklaşıma göre yapılan hesaplamada;

$$KrediFiyatı\% = \left[\frac{(15.000) \times (0,11)}{(250.000)} \times 100 \right] + 12 + 2$$

= %14.66 kredi fiyatına ulaşılmıştır.

Bankanın ayırması gereken asgari 15.000 TL ye göre yapılan hesaplamada, firma için bu kredinin maliyeti %14.66 olmaktadır. Standart yaklaşım için kredi fiyatı hesaplaması yapıldıktan sonra, kıyaslama yapılabilmesi için Basel I' de olduğu farz edilerek kredi fiyatı yeniden hesaplanacaktır. Veriler aynı şekilde ele alındığında, Basel I' deki kredi fiyatı aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$KrediFiyatı\% = \left[\frac{(20.000) \times (0,11)}{(250.000)} \times 100 \right] + 12 + 2$$

=%14.88

Tablo 27'de de görüldüğü şekilde İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımda bankanın ayırması gereken asgari sermaye tutarı, standart yaklaşım ve Basel I' e göre daha düşüktür. Bu da gösteriyor ki bankanın tutması gereken ilave sermaye tutarı azaldığından, mahrum kalacağı getiri de azalacak ve kredinin fiyatı düşecektir. Buna göre;

$$KrediFiyatı\% = \left[\frac{(12.224) \times (0,11)}{(250.000)} \times 100 \right] + 12 + 2$$

=%14.53

Çıkan sonuçları, tablo haline getirildiğinde teminatsız olarak kullanılan kredi için ayrılması gereken tutarlardaki ve bunların sonucunda oluşacak kredi fiyatlarındaki farklılıklar açık bir şekilde görülmektedir.

Tablo 28: Basel I ve Basel II Standartlarına Göre Kullanılan Yaklaşımlar Sonucu Ortaya Çıkan Asgari Sermaye Yükümlülüğünün ve Kredi Fiyatının Karşılaştırılması

	Kullanılan Yaklaşımlar	Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı	Kredi Fiyatı %
BASEL II	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	12.224 TL	14.53
	Standart Yaklaşım	15.000 TL	14.66
BASEL I	-	20.000 TL	14.88

Tablo 28’de net bir şekilde görüldüğü üzere; banka Perakende KOBİ segmentindeki müşterisini kredilendirirken kullandığı yaklaşımlara ve müşterisinden aldığı teminatlara göre ayırması gereken sermaye tutarı ve kredi fiyatı değişmektedir. Dolayısıyla daha ileri düzeyde bir yaklaşım kullanıldığında gerek ayırması gereken sermaye tutarının, gerekse de kredinin fiyatının daha düşük düzeyde oluştuğu açık bir şekilde görülmektedir.

Yukarıdaki uygulamada yer alan temsili bir KOBİ firması, ciro ve kredi riski bakımından Perakende Portföy içerisinde yer aldığı için yapılan hesaplamalar da buna paralel gelişim göstermiştir. Aşağıda ise Kurumsal Portföyde yer alan KOBİ niteliğindeki bir firma için çeşitli uygulamalara yer verilmiştir. Bu uygulamalar ile firmanın kullanacağı kredi için bankanın ayırması gereken sermaye tutarı ve kredinin maliyeti incelenmiştir. (Yukarıda da belirtildiği üzere kredi maliyetini hesaplarken; bankanın kar payı % 2, referans faiz oranı (fon transfer maliyeti ve sabit maliyetlerin toplamı) %12 ve sermaye maliyeti riski % 11 olarak dikkate alınmıştır. Baz Alınacak Kredi Faiz Oranı; (Fon Transfer Maliyeti + Sabit Maliyet) + (Kar Payı) = %12 + %2 = %14’dür).

İncelenen firma, enerji sektöründe faaliyet gösteren ve son mali yıl itibariyle yaklaşık 25 milyon TL ciroya sahip “Tepe Enerji A.Ş.” firmasıdır. Firmanın yer aldığı şirketler grubunda diğer şirketlerin kredi kullanmadığı ve toplam kredi tutarının 3 milyon TL (1 milyon Euro’ nun üzerinde) olduğu varsayımı altında firma Kurumsal Portföyde değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda firmaya kullanılacak kredi için ayrılması gereken sermaye tutarının standart yönteme göre hesaplanmasında dış derecelendirme kuruluşlarının rating notları esas alınmaktadır. Bu nedenle herhangi bir derecelendirme kuruluşu tarafından firmaya rating notu verildiği varsayılmış ve hesaplamalar bu nota göre yapılmıştır.

➤ “Tepe Enerji A.ř.” firmasının yıllık cirosu 25.000.000 TL, nakdi riski ise 3.000.000 TL’dir. Teminatsız olarak 250.000 TL kredi talep eden firmanın standart yaklaşıma göre derecelendirme notu “BBB” olup, buna göre risk ağırlığı da % 100’ d r.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times \%100 \times \%8 = 20.000 \text{ TL}$$

$$\text{Kredi Fiyatı} = \%14.88$$

✓ Ancak kredinin teminatı kapsamında ticari amaçlı gayrimenkul ipoteğinin teminat olarak alınması halinde risk ağırlığı % 50 olacaktır.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times \%50 \times \%8 = 7.000 \text{ TL}$$

$$\text{Kredi Fiyatı} = \%14.44$$

✓ Teminat kapsamında konut gayrimenkul ipoteğinin teminat olarak alınması halinde risk ağırlığı % 35 olacaktır.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times \%35 \times \%8 = 8.400 \text{ TL}$$

$$\text{Kredi Fiyatı} = \%14.37$$

✓ Basel II’ de teminat olarak alınan kefalet, GMÇS risk azaltıcı unsur olarak değerlendirilmemekte, bu nedenle teminatsız olarak yapılan hesaplamalar geçerli olmaktadır.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times \%100 \times \%8 = 20.000 \text{ TL}$$

$$\text{Kredi Fiyatı} = \%14.88$$

➤ Aynı örnekte firmanın derecelendirme notunun “B-“ olduğunu varsayarsak; Basel II standart yaklaşıma göre risk ağırlığı %150 olacaktır. Kefalet, GMÇS gibi risk azaltıcı unsurdan sayılmayan teminatlar alınsa dahi risk ağırlığı değişmeyecektir.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times \%150 \times \%8 = 30.000 \text{ TL}$$

$$\text{Kredi Fiyatı} = \%15.32$$

✓ Ancak kredinin teminatı kapsamında ticari amaçlı gayrimenkul ipoteğinin teminat olarak alınması halinde risk ağırlığı % 50, konut gayrimenkul ipoteğinin teminat olarak alınması halinde ise risk ağırlığı % 35 olacak ve yukarıdaki hesaplamalar derecelendirme notu “B-“ olan firma içinde de geçerli olacaktır.

➤ Ülkemizde faaliyet gösteren ve Kurumsal Portföyde yer alan firmaların önemli bir kısmının kredi notu bulunmamaktadır. Standart yaklaşımı kullanan bankalar nezdinde bu tür firmalar yüzde 100 risk ağırlığına tabi olmaktadır. Eğer konumuz firmanın derecelendirme kuruluşundan rating notu bulunmasaydı, kredi kullanacağı banka nezdinde risk ağırlığı %100 olacaktı. Bu durumda;

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 250.000 \text{ TL} \times \%100 \times \%8 = 20.000 \text{ TL}$$

$$\text{Kredi Fiyatı} = \% 14.88$$

Özetle; standart yaklaşımda teminatsız bir şekilde kredi talep eden Perakende KOBİ niteliğindeki bir firmanın risk ağırlığı; derecelendirme notuna bakılmaksızın %75 olarak tespit edilirken, bu uygulamalarda da görüldüğü üzere teminatsız bir şekilde kredi talep eden Kurumsal KOBİ statüsündeki bir firmanın risk ağırlığı; derecelendirme notuna göre şekillenmektedir. Ancak her iki firmada kredi için risk azaltıcı unsurdan sayılan teminatları göstererek kredi talebinde bulunması durumunda risk ağırlıkları teminatlar için belirlenen ağırlıklara göre oluşmaktadır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma göre Kurumsal KOBİ niteliğindeki firma için yapılan hesaplamalar ise standart yaklaşıma göre farklılık göstermektedir.

Bu hesaplamalara geçmeden önce çalışmanın ikinci bölümünde belirtilen Kurumsal KOBİ için içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda kullanılan formülleri tekrar hatırlamak da fayda var. Kurumsal KOBİ için sermaye yükümlülüğü hesaplaması ile Perakende KOBİ için yapılan hesaplama arasındaki en önemli fark vade ayarlamasıdır. Ancak vade ayarlamasının yapılabilmesi için kullanılan kredi ifa edilirken yapılan sözleşmeye göre nakit akışlarının (anapara, faiz ve komisyon ödemeleri) tespit edilmesi gerekir. Çalışmanın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere banka ödemelerin efektif vadesini hesaplayacak durumda değilse, kredi sözleşmesinin koşullarına göre borçlunun sözleşmeden doğan ve yükümlülüklerini (anapara, faiz ve komisyonlar) tam olarak ifa edeceği azami kalan süreye (yıl) eşit olacak şekilde daha

muhafazakar bir vade kullanabilmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki örnekte de kullanılacak kredinin vadesi efektif vade olarak sayılacaktır.

Korelasyon Katsayısı:

$$R = 0,12x \frac{1 - e^{-50xPD}}{1 - e^{-50}} + 0,24x \left[1 - \frac{1 - e^{-50xPD}}{1 - e^{-50}} \right] - 0,04x \left[1 - \frac{S - 5}{45} \right]$$

Vade Ayarlaması (MA):

$$MA = (0,11852 - 0,05478x \ln(PD))^2$$

Sermaye Yükümlülüğü:

$$K = \left[LGDxN \left((1-R)^{-0,5} xG(PD) + \left(\frac{R}{1-R} \right)^{0,5} xG(0,999) \right) - PDxLGD \right] x(1-1,5xMA)^{-1} x(1+(M-2,5)xMA)$$

Risk ağırlıklı varlıklar (RWA):

$$RWA: EAD \times K \times 12.5$$

➤ “Tepe Enerji A.Ş.” firmasının yıllık cirosu 25.000.000 TL, nakdi riski ise 3.000.000 TL’dir. Firmanın talep ettiği kredi tutarı 250.000 TL olup, vadesi 2 yıl olarak belirlenmiştir. Firmanın cirosu 50 milyon Euro’nun altında, toplam riski ise 1 milyon Euro’nun üzerindedir. Basel II hükümlerince firma, Kurumsal KOBİ niteliğindedir.

Korelasyon formülündeki “S” katsayısı milyon Euro cinsinden ciro rakamını temsil etmekte, firmanın 2012 yılı ortalama Euro kuru ile cirosunun yaklaşık 11 milyon Euro olduğu görülmektedir. Vade ayarlaması formülündeki “ln” ise doğal logaritmayı simgelemektedir. Bütün veriler formülde yerine konduğunda; aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.²⁰⁶

✓ Firmanın derecelendirme notunun “AA” olduğu ve teminatsız şekilde kredi talebinde bulunduğu varsayılırsa;

“AA” ratingli firma için PD = 0,01

Kredi LGD = 0,25

²⁰⁶ Excel yazılımında Korelasyon Sayısı; =0,12*((1-ÜS(-50*PD))/(1-ÜS(-50)))+0,24*(1-((1-ÜS(-50*PD))/(1-ÜS(-50))))-0,04*((45-S+5)/45), Sermaye Yükümlülüğü; =+(((LGD*NORMSDAĞ(NORMSTERS(PD)/KAREKÖK(1-R)+KAREKÖK(R/(1-R))*NORMSTERS(0,999))-LGD*PD))*((1/(1-1,5*MA)))*(1+(M-2,5)*MA) formülleri ile bulunmuştur.

Temerrüt Halinde Risk Tutarı EAD = 250.000 TL x (1 + 0,03) = 257.500 TL

Korelasyon katsayısı: 0,15811

Sermaye yükümlüğü: 0,03103

Risk ağırlıklı varlıklar: 257.500 TL x 0,031035 x 12,5 = 99.878 TL

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 99.878 TL x %8 = 7.990 TL

Kredi Fiyatı = %14,35

✓ Firmanın derecelendirme notunun “AA” olduğu ve talep ettiği kredinin tamamı için nakit teminatı alındığı varsayılırsa; (burada teminat alındığı için LGD oranı değişmekte, aşağıdaki hesaplamalar bu teminata göre varsayılan bir LGD oranı üzerinden yapılmaktadır)

“AA” ratingli firma için PD = 0,01

Teminata göre varsayılan LGD = 0,10

Temerrüt Halinde Risk Tutarı EAD = 250.000 TL x (1 + 0,03) = 257.500 TL

Korelasyon katsayısı: 0,158117

Sermaye yükümlüğü: 0,012414

Risk ağırlıklı varlıklar: 257.500 TL x 0,012414 x 12,5 = 39.958 TL

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 39.958 TL x %8 = 3.197 TL

Kredi Fiyatı = %14,14

✓ Firmanın derecelendirme notunun “AA” olduğu ve talep ettiği kredinin tamamı için borçlunun ikamet ettiği gayrimenkulün ipotek edildiği varsayılırsa;

“AA” ratingli firma için PD = 0,01

Teminata göre varsayılan LGD = 0,20

Temerrüt Halinde Risk Tutarı EAD = 250.000 TL x (1 + 0,03) = 257.500 TL

Korelasyon katsayısı: 0,15 (Konut gayrimenkulü için belirlenen sabit katsayı)

Sermaye yükümlüğü: 0,023526

Risk ağırlıklı varlıklar: 257.500 TL x 0,023526 x 12,5 = 75.724 TL

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 75.724 TL x %8 = 6.058 TL

Kredi Fiyatı = %14,27

✓ Firmanın derecelendirme notunun “C” olduğu ve teminatsız şekilde kredi talebinde bulunduğunu varsayılırsa;

“C” ratingli firma için PD = 0,13

Kredi LGD = 0,55

Temerrüt Halinde Risk Tutarı EAD = 250.000 TL x (1 + 0,17) = 292.500 TL

Korelasyon katsayısı: 0,08551

Sermaye yükümlüğü: 0,16166

Risk ağırlıklı varlıklar: 292.500 TL x 0,1666 x 12,5 = 591.069 TL

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 591.069 TL x %8 = 47.286 TL

Kredi Fiyatı = %16,08

✓ Firmanın derecelendirme notunun “C” olduğu ve nakit teminatı ile kredi talebinde bulunduğunu varsayılırsa;

“C” ratingli firma için PD = 0,13

Teminata göre varsayılan LGD = 0,10

Temerrüt Halinde Risk Tutarı EAD = 250.000 TL x (1 + 0,17) = 292.500 TL

Korelasyon katsayısı: 0,085514

Sermaye yükümlüğü: 0,029393

Risk ağırlıklı varlıklar: 292.500 TL x 0,029393 x 12,5 = 107.468 TL

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 107.468 TL x %8 = 8.597 TL

Kredi Fiyatı = %14,37

✓ Firmanın derecelendirme notunun “C” olduğu ve talep ettiği kredinin tamamı için borçlunun ikamet ettiği gayrimenkulün ipotek edildiği varsayılırsa;

“C” ratingli firma için PD = 0,13

Teminata göre varsayılan LGD = 0,20

Temerrüt Halinde Risk Tutarı EAD = 250.000 TL x (1 + 0,17) = 292.500 TL

Korelasyon katsayısı: 0,15 (Konut gayrimenkulü için belirlenen sabit katsayı)

Sermaye yükümlüğü: 0,084705

Risk ağırlıklı varlıklar: 292.500 TL x 0,084705 x 12,5 = 307.380 TL

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 307.380 TL x %8 = 24.590 TL

Kredi Fiyatı = %15,09

Yapılan bu uygulamalardan da görüldüğü üzere; Kurumsal KOBİ niteliğindeki bir firmanın nakit teminatı ile kredi talep ettiği durumda eğer derecelendirme notu “AA” ise bankanın ayırması gereken sermaye tutarı 3.197 TL ve kredinin maliyeti %14,14,

eğer derecelendirme notu “C” ise bankanın ayırması gereken sermaye tutarı 8.597 TL ve kredinin maliyeti %14.37 olmaktadır. Aynı firmanın teminat olarak ikamet ettiği gayrimenkulü ipotek verdiği varsayılırsa; eğer derecelendirme notu “AA” ise bankanın ayırması gereken sermaye tutarı 6.058 TL ve kredinin maliyeti %14.27, eğer derecelendirme notu “C” ise bankanın ayırması gereken sermaye tutarı 24.590 TL ve kredinin maliyeti %15.09 olmaktadır.

Yukarıda gerçekleştirilen uygulamaların zeti niteliğinde olan Tablo 29; Perakende KOBİ ve Kurumsal KOBİ niteliğindeki firmaların teminatsız şekilde kredi talebinde bulunduğu varsayımı altında oluşturulmuştur.

Tablo 29: Bankanın Teminatsız Olarak Kullandıracağı Kredilerin Derecelendirme Notlarına Göre Ayırması Gereken Sermaye Tutarı ve Kredi Fiyatı

KRİTERLER		PORTFÖY TÜRÜ	FİRMA DERECELENDİRME NOTU								
			AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	CC	C
PD	Perakende	0,0003	0,01	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,09	0,13	
	Kurumsal	0,0003	0,01	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,09	0,13	
LGD (Kredi)	Perakende	0,21	0,25	0,28	0,35	0,38	0,40	0,45	0,50	0,55	
	Kurumsal	0,21	0,25	0,28	0,35	0,38	0,40	0,45	0,50	0,55	
EAD	Perakende	252.500	257.500	262.500	267.500	272.500	277.500	282.500	287.500	292.500	
	Kurumsal	252.500	257.500	262.500	267.500	272.500	277.500	282.500	287.500	292.500	
Korelasyon (R)	Perakende	0,15864	0,12161	0,07549	0,06206	0,05259	0,04592	0,04122	0,03557	0,03137	
	Kurumsal	0,20355	0,15811	0,11210	0,10157	0,09518	0,09130	0,08895	0,08666	0,08551	
Sermaye Yükümlülüğü (K)	Perakende	0,00166	0,02034	0,03126	0,04045	0,04486	0,04816	0,05540	0,06506	0,08149	
	Kurumsal	0,00368	0,03103	0,04817	0,06528	0,07611	0,08555	0,10224	0,12616	0,16166	
Risk Ağırlıklı Varlıklar (RWA)	Perakende	5.239	65.469	102.572	135.255	152.804	167.055	195.631	233.809	297.948	
	Kurumsal	11.615	99.878	158.058	218.280	259.250	296.752	361.035	453.388	591.069	
Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı	Basel I	Perakende	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
		Kurumsal	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
	SY	Perakende	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
		Kurumsal	4.000	4.000	10.000	20.000	20.000	30.000	30.000	30.000	30.000
	İDDY	Perakende	419	5.238	8.206	10.820	12.224	13.364	15.650	18.705	23.836
		Kurumsal	929	7.990	12.645	17.462	20.740	23.740	28.883	36.271	47.286
Kredi Fiyatı %	Basel I	Perakende	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88
		Kurumsal	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88	14.88
	SY	Perakende	14.66	14.66	14.66	14.66	14.66	14.66	14.66	14.66	14.66
		Kurumsal	14.17	14.17	14.44	14.88	14.88	15.32	15.32	15.32	15.32
	İDDY	Perakende	14.01	14.23	14.36	14.47	14.53	14.59	14.69	14.82	15.04
		Kurumsal	14.04	14.35	14.55	14.77	14.91	15.04	15.27	15.59	16.08

Çalışmanın uygulama bölümünde; Perakende KOBİ niteliğindeki “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” nin derecelendirme notu “BB” olarak tespit edilmiş ve bu nota göre hesaplamalar ve incelemeler yapılmıştır. Tablo 29’da “BB” notuna denk gelen oranlar, “Ege Kuru Üzüm Ltd. Şti.” için yapılan incelemelerin bir özeti niteliğindedir. Aynı şekilde Kurumsal KOBİ niteliğindeki “Tepe Enerji A.Ş.” için teminatsız varsayımı altında “AA” ve “C” derecelendirme notları üzerinden yapılan hesaplamaların ve incelemelerin özeti Tablo 29’da görülebilmektedir.

Basel II standartlarına göre hesaplanan yaklaşımlarda teminatsız şekilde kredi talep eden firmaların derecelendirme notu yükseldikçe bankanın ayırması gereken sermaye tutarı azalmaktadır. Bankanın bu yükünün azalması da kredi fiyatını etkilemekte dolayısıyla derecelendirme notu yükseldikçe kredi fiyatı düşmekte, derecelendirme notu düştükçe kredi fiyatı yükselmektedir.

Tablo 29’da Kurumsal Portföy’de yer alan firma için bankanın ayırması gereken sermaye tutarı incelendiğinde; yaklaşımlara göre yapılan hesaplamalarda firmanın derecelendirme notunun önem arz ettiği görülmektedir. Basel II’ nin standart yaklaşımı ile Basel I kıyaslandığında; SY’ de “AAA”, “AA” “A” notlarında daha az sermaye ayrıldığı, “BBB” ve “BB” notlarında aynı tutarda sermaye ayrıldığı, “B” ve üzeri notlarda ise daha fazla sermaye ayrıldığı görülmekte, kredi fiyatındaki değişim de buna paralellik göstermektedir. İDDY ve SY kıyaslandığında; İDDY’ ye göre “AA”, “A”, “BB, “CC” ve “C” notlarını alan Kurumsal Portföydeki firmalar için ayrılması gereken sermaye tutarı ve kredi fiyatı, SY’ ye göre daha yüksek gerçekleşirken, “AAA”, “BBB”, “B” ve “CCC” notlarını alan firmalar için ayrılması gereken sermaye tutarı ve kredi fiyatı SY’ de daha düşük sonuçlanmaktadır. Standart yaklaşıma göre Kurumsal Portföy içerisinde yer alan firmaların risk ağırlıkları tıpkı içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdaki gibi derecelendirme notlarına göre değişiklik göstermektedir. Ancak standart yaklaşımdaki derecelendirme notu aralığının, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdaki PD, LGD, EAD oranlarına denk gelen not aralığı kadar geniş olmadığı görülmekte, bu durum iki yaklaşım arasındaki farklılıkların en önemli nedenini oluşturmaktadır.

Tablo 29’da Perakende Portföy’de yer alan firma için bankanın ayırması gereken sermaye tutarı incelendiğinde; “B” derecelendirme notu ve üzerindeki firmalarda,

İDDY' yi kullanan bankalar, SY' yi kullanan bankalara göre daha az sermaye ayırmaktadır. Bu da bankanın maliyetini düşürerek, kredi fiyatının gerilemesinde etkili olmaktadır. Ancak İDDY her zaman avantajlı olan yaklaşım değildir. “B” derecelendirme notundan düşük not alan firmalar için, bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarı SY' de daha düşüktür. Tablodan da görüldüğü gibi, “CCC” ve altındaki notlar için bankanın ayırması gerektiği asgari sermaye tutarı İDDY' de değil, SY' de daha düşük olmaktadır. Hatta “C” notunu alan firma için, Basel I' de bile İDDY' ye göre de daha az sermaye ayrılmaktadır. Yöntemler arasında İDDY' nin, derecelendirme notu “B” ve üzerindeki firmalar için avantajlı olduğu görülmektedir. Kredi fiyatındaki değişimler de asgari sermaye tutarındaki değişimlere paralellik göstermektedir. İDDY kullanılırsa “CCC” ve altında bir derecelendirme notu alan firmalar için kredi fiyatı, SY' ye göre daha yüksektir. Ayrılması gereken sermaye tutarı yükseldikçe kredi fiyatının arttığı tablo incelendiğinde açık bir şekilde görülmektedir. İDDY' nin Basel I' e göre daha fazla sermaye ayrılan tek not olan “C” notunda ise kredi fiyatı Basel I' de daha düşük olmaktadır. SY' de, Basel I' e göre hem ayrılması gereken sermaye tutarı hem de kredi fiyatı daha düşük sonuçlanmaktadır. Bu portföyde bulunan firma için İDDY' ye göre ayrılması gereken sermaye tutarı ve kredi fiyatının derecelendirme notuna göre değişiklik gösterdiği, “B” ve üzeri not alan firmalarda diğer yaklaşımlara göre gerek ayrılması gereken sermaye tutarı gerekse de kredi fiyatı daha düşük gerçekleşmektedir. Belirtilen hususlar dahilinde farklı yaklaşımlara göre asgari sermaye tutarı ile kredi fiyatı arasındaki ilişki bu tablo yardımıyla kanıtlanmış olmaktadır.

8. SONUÇ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine yaptıkları olumlu katkıları, işsizliğin azaltılması, yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişimlere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları, onları gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir konuma getirmektedir.

Uluslararası ekonomik ilişkilerde ve sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişim, teknoloji alanındaki yenilikler ve küreselleşmeye ayak uydurabilmek amacıyla son yıllarda finans sektöründe oluşturulan düzenlemeler gerek bankaların gerekse de KOBİ’lerin geleceğini ve performanslarını çeşitli açılardan etkilemeye başlamıştır. Söz konusu düzenlemelerin en önemlilerinin başında sermaye yeterliliği düzenlemeleri gelmektedir.

Basel-I standartları olarak da bilinen ilk sermaye yeterliliği standardı, Basel Komitesi tarafından 1988 yılında yayımlanmış, bu uzlaşıda bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ve bulundurmaları gereken minimum sermaye miktarı tanımlanmıştır. Buna göre, bankaların yüzde 8 olan sermaye yeterlilik oranını sağlamaları gerekmektedir. Kredi riskinin ölçümünde yüzde 0, 10, 20, 50 ve 100 olmak üzere beş adet risk ağırlığını dikkate alan Basel I’ de, OECD üyesi olan veya olmayan ülkeler ayrımı da gözetilmekte ve OECD üyesi ülkelerin lehine bir risk ayrımı yapılmaktadır. İlk haliyle sermaye yeterlilik rasyosunun belirlenmesine yalnızca kredi riskini dikkate alan Basel I, 1996 yılında piyasa riskini de kapsayacak şekilde değiştirilmiştir. İlkeleri yüzden fazla ülke tarafından kabul gören uzlaşısı, zaman içinde mali piyasalarda yaşanan gelişmeler, risk yönetimi anlayışının değişmesi ve ortaya çıkan teknolojik yenilikler karşısında yetersiz kalmış ve çeşitli kesimler tarafından eleştirilmiştir.

Bu eleştiriler neticesinde 1996 yılında Basel-II standartları açıklanmıştır. Basel-II standartlarının üç önemli dayanak noktası vardır. Bunlar; asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini. İlk standartta sadece beş farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı oldukça düşük kalırken Basel-II’ de devletlerden, bankalardan ve firmalardan olan alacaklar için çok daha duyarlı risk

ağırlıkları benimsenmiştir. Basel-II ile beraber piyasa riski, operasyonel risk ve kredi riski ölçümleri için basit, orta ve gelişmiş ölçüm yöntemleri belirlenmiştir. Ayrıca OECD üyesi olmak bir avantaj olmaktan çıkmıştır. OECD üyesi ülke ayrımının kaldırılması nedeniyle, ilgili devletin rating kuruluşundan almış olduğu nota göre risk ağırlığı belirlenmeye başlanmıştır.

Yeni uzlaşıda, kredi riski ölçümü olarak bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen rating notları ve bankaların içsel modelleri önem kazanmaktadır.

Bankalar, düzenlemeye göre kredi risklerinin ölçümü ve ayrılması gereken asgari sermaye yükümlülüklerini Basel II' de yer alan ölçüm yaklaşımları arasından koşullarına uygun olan birini seçerek yerine getirmektedirler. Bununla birlikte Basel-II uygulaması ile Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar, çoğunlukla Standart Yaklaşımı (SY) kullanmaya başlamışlardır. Çünkü Standart Yaklaşımına göre kredi değerliliğinin belirlenmesinde bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının puanlama sistemi ve Kurumsal/Perakende firmaları için belirlenen risk ağırlıkları esas alınmaktadır. Bir diğer risk ölçüm metodu olan ve risk duyarlılığı daha yüksek seviyedeki İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımı (İDDY) kullanan bankalar ise parametreleri kendi veri setlerinden hareketle tahmin etmek zorundadırlar. Ancak bu yaklaşımı kullanabilmek için Kurumsal KOBİ nitelikli alacaklar için en az 7 yıllık, Perakende KOBİ nitelikli alacaklar için ise en az 5 yıllık veri setlerine ihtiyaç duyulmakta ve bu veri setleri BDDK tarafından onaylanmasının ardından kullanılabilir.

Farklı yaklaşımları uygulayan bankalar, aynı kredi riski için farklı sermaye yükümlülükleri hesaplamaktadırlar. Elbette bu farklılaşmanın kredilendirme faaliyetlerine önemli yansımaları olmaktadır. Bu kapsamda, ayrılması gereken sermaye tutarı ve kredinin fiyatı farklı yaklaşımları uygulayan bankalar arasında değişkenlik gösterebilmektedir. Bankaya kredi talebinde bulunan firma, derecelendirme notu ile orantılı olarak bir risk grubuna dahil edilmekte ve banka bu derecelendirme notuna göre yapmış olduğu hesaplamalar sonucunda ayırması gereken asgari sermaye tutarını tespit etmektedir. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka hem daha çok risk almakta, hem daha çok sermaye ayırmakta ve dolayısıyla daha çok kaynağını

getiriden mahrum bırakmaktadır. Bu durumda firmaya verilecek kredinin maliyetini artırmaktadır.

Bu durum rekabet anlamında hem yurtiçinde hem de yurtdışında etkili olmaktadır. Aynı kredi derecelendirme notunu alan ve aynı teminatları veren bir firmanın kredilendirilmesinde yurtiçinde veya yurtdışında İDDY'yi kullanan bazı bankalar, SY'yi kullanan bankalara göre daha az sermaye ayırmaktadır. Bu durum kredi fiyatını etkileyerek İDDY'yi kullanan bazı bankaları rekabet anlamında da bir adım öne çıkarmaktadır. Ayrıca bu yaklaşım ile daha düşük risk ağırlıkları uygulanmakta, böylece bu bankalar düşük riskli müşterilere yönelmekte, diğer bankalara yüksek riskli müşteriler kalmaktadır. Bankaların portföylerinde riskli müşterilerin payının artması ile alınan sendikasyon ve tahvil-bono aracılığıyla sağlanan kaynakların maliyetinin artması, tahsil edilemeyen krediler sebebiyle artan karşılıklar vb. etkiler sonucu daha büyük maliyet artışlarının meydana gelebileceği düşünülmektedir. Ayrıca Ülkemizde KOBİ niteliğindeki firmaların önemli bir kısmının kredi notu bulunmamaktadır. Türkiye'de SY'yi kullanan bankalar için bu tür firmalar % 100 risk ağırlığına tabi olmakta, bu durum, bankaların sermayelerinin daha büyük kısmını bu firmalara kullandıracakları krediler için ayırmak durumunda kalmalarına neden olmaktadır.

Bankacılık faaliyetleri ile ilgili köklü değişiklikler getiren Basel II standartlarının, bankaların yanı sıra bankalar ile iş ilişkisinde bulunan tüm taraflar (müşteriler, derecelendirme şirketleri, veri sağlayıcı şirketler vb.) üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu durumdan da en çok etkilenen kuşkusuz KOBİ niteliğindeki firmalardır.

Uygulamadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, hem kurumsal hem de perakende KOBİ'lerin yüksek derecelendirme notlarına sahip olması durumunda içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım ile hesaplanan kredi fiyatı, Basel I ve standart yaklaşım ile hesaplanan kredi fiyatının altında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yüksek derecelendirme notlarına sahip işletmelerin kredi fiyatı ile düşük derecelendirme notlarına sahip işletmelerin kredi fiyatı arasındaki fark en fazla içsel derecelendirme yaklaşımında gerçekleştiği görülmüştür. Başka bir ifadeyle KOBİ'ler yüksek derecelendirme notlarına sahip olmanın avantajından en çok içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda yararlanmaktadır.

Basel II ile birlikte firmaların kayıtdışı faaliyetlerini kayıt altına alarak mali şeffaflığa önem vermesi, muhasebe kayıt sistemlerini yenilemesi, derecelendirmeye yönelik hazırlıklı olması, kurumsallaşma gibi kriterleri dikkate almaları şarttır. Basel II etkilerinin farkında olan, uyum sürecinin gereklerini yerine getirebilen KOBİ'ler fiyatlama avantajından yararlanabilecek ve yabancı kaynak ihtiyaçlarını banka kredileriyle karşılama konusunda zorluk yaşamayacaklardır. Bu anlamda bankaların ve firmaların sağlıklı, tutarlı bir derecelendirme sistemine dayanak oluşturacak tüm yükümlülükleri sağlaması, kullanılacak derecelendirme modelinin üreteceği derecelendirme notuna güveni artıracak ve risk doğru ölçülebilecektir. Bankalar ve firmalar açısından oldukça önemli olan kredi notunun (rating) hem sermaye karşılığı hem de kredi fiyatı üzerinde belirleyici etkisi bulunmaktadır.

Basel II kredi risk ölçüm yaklaşımlarının uygulanmasında oldukça önemli bir konuma sahip olan derecelendirme notunun sağlıklı ve tutarlı tespitini sağlayacak tüm gerekliliklerin bankalar ve firmalar tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda etkin bir kredilendirme süreci ve derecelendirme notu baz alınarak hesaplanan sermaye yeterliliğinin doğru tespit edilmesi riske daha duyarlı, riski yöneten, sağlam bir bankacılık sektörüne zemin hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

Active Bankacılık ve Finans Dergisi. Bankalarda Performans ve Risk Yönetimi: Analitik Bir Çerçeve. Ekim-Kasım 2000.

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=403 Erişim: 01.02.2013

Akan, N. Burak. “Likitide Riski Ölçümü”, **Bankacılar Dergisi**. Sayı.66, 2008.

<http://en.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/66.pdf> Erişim: 07.03.2013

Akdoğan, Nalan ve Nejat Tenker. **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**. Ankara: Gazi Kitabevi, 2005.

Akgemci, Tahir. **KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**. Ankara: KOSGEB Yayınları, Haziran 2001.

<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=9&refContent=33> Erişim: 15.12.2012

Akgüç, Öztin. **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**. İstanbul: Arayış Yayıncılık, 2002.

Akgüç, Öztin. **Finansal Yönetim**. İstanbul: Avcıol Yayınları, 1998.

Akkutay, Cemil. 75. Yılda KOBİ’ler. <http://www.ekodialog.com/Makaleler/75-yilda-kobiler-makale.html> Erişim: 27.12.2012

Aksel, Kaan, Alper Önder ve Haluk Yalçın. Kredi Değerlendirmenin Geleceği: Basel II Yaklaşımı. http://www.pwc.com.tr/tr_TR/tr/assets/about/events/training/baselii.pdf Erişim: 15.03.2013

Aksel, Kaan. “Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 21, Aralık 2001

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1110 Erişim 01.03.2013

Aksel, Kaan. “Yeni Basel Anlaşması - Basel II”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 23, Mart-Nisan 2002.

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=503 Erişim: 01.02.2013

Aksel, Kaan. “Kredi Risklerine Karşılık Ekonomik Sermayenin Hesaplama Metodları”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 22, Ocak-Şubat 2002.

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=436 Erişim: 12.02.2013

Altan, Mikail. **Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık**. İstanbul, Beta Yayınevi, 2001.

Ankara Ticaret Odası. Basel II KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirmesi. Ankara: Yorum Basın, 2007.

http://www.atonet.org.tr/yeni/files/files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf Erişim:27.12.2012

Aras, Güler. **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**. Ankara: SPK Yayın No:30, 1996.

Aras, Güler. Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları. İstanbul: Deloitte CEO/CFO Serisi, 2007.

<http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/yay%20C4%B1nlar/Base%20II%20B%20D%20E%20R%20Y.pdf> Erişim: 01.02.2013

Aras, Güler. Basel-II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci. İstanbul: Ege Basım, 2006. <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/Ekonomi%20Forumu/2006/Basel%20II%20ve%20KOBİ'ler%20Uzerindeki%20Etkileri%202006.pdf> Erişim: 22.02.2013

Arslan, İbrahim. Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri.

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/%20C4%B0brahim%20ARSLAN/ARSLAN,%20C4%B0BRAH%20C4%B0M.pdf Erişim: 01.02.2013

Ateş, Alişan. "Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

Aykut, Cenan. "Basel II Standartları", **Ekonomik Sorunlar Dergisi**. Sayı: 30.

<http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi30/basel.pdf> Erişim: 15.01.2013

Babuşçu, Şenol. **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**. Ankara: Akademi Yayınevi, 2005.

Babuşçu Şenol. **Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması**. Ankara: SPK Yayınevi, No:94, 1997.

Basel Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. 2005. <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf> Erişim: 13.02.2013

BDDK. Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü. Sayı: 2013/3, Haziran 2013.

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSSGG/12277tbs_genel_gorunumu_haziran_2013.pdf Erişim:07.07.2013

BDDK. Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu. BDDK Risk Yönetimi Dairesi, Mart 2013.

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/11862ilerlemeraporu_12_12.pdf Erişim: 25.03.2013

BDDK Araştırma Dairesi. 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II). Ocak 2005. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf Erişim: 15.01.2013

BDDK. Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik. http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/11013bankalarin_ic_sistemleri_hakkinda_yonetmelik_24_02_2011.pdf Erişim: 10.02.2013

BDDK. Sorularla Basel 2.5. Ankara: BDDK Risk Yönetim Dairesi, Nisan 2012. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/10800sorularla_basel_ii5.pdf Erişim:19.03.2013

BDDK. Sorularla Basel III. Ankara: BDDK Risk Yönetim Dairesi, Aralık 2010. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf Erişim:25.03.2013

BIS. Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması - Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon. Ankara: BDDK (çev.), 2007. <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/3370Basel-IIKapsamli.pdf> Erişim: 01.02.2013

BIS. Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması-Gözden Geçirilmiş Düzenleme. Ankara: BDDK (çev.), Haziran 2004. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Basel_IISermaye_Yeterlilik_Duzenlemesi.pdf Erişim: 05.02.2013

BIS. Basel II' nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar. Ankara: BDDK (çev.), Temmuz 2004. http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/basel/1240basel_uygulama.pdf Erişim: 10.02.2013

Berk, Niyazi. **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**. İstanbul, Beta Basım, 3. Baskı, 2001.

Berk, Niyazi. **Finansal Yönetim**. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1990.

Bolgun, Evren ve Barış Akçay. **Risk Yönetimi – Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları**. İstanbul: Scala Yayıncılık, 2005.

Boyacıoğlu, Melek Acar. “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, **Bankacılar Dergisi**. Sayı: 43, 2002. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Melek_Aralik2002.doc Erişim: 05.03.2013

Çabuk, Adem ve İbrahim Lazol. **Mali Tablolara Analizi**. Ankara: Nobel Yayınevi, 2005.

Çabuk, Adem, A. Banu Başar, Şerafettin Sevim ve Diğerleri. **Mali Analiz**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı, Ocak 2013.

<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/MUH202U.pdf> Erişim: 02.02.2013

Çelik, Faik ve İhsan Kızıl. “Banka Sermaye Yeterliliğinde Base II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**. Cilt.9, Sayı.1, 2008.

<http://journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/download/76/91> Erişim: 10.11.2012

Çolakoğlu, Mustafa H. Kobi Rehberi. Ankara: Yorum Matbaacılık, Nisan 2002.

http://www.silifkeosb.org.tr/mevzuat/Kobi_Rehberi.pdf Erişim: 28.10.2012

Değirmenci, Nihal. “Sermaye Yeterliliği Konusunda ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, Ankara: **TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi**.2003.

<http://www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/uzmanliktezin.pdf> Erişim: 15.01.2013

Doğan, Zeki. Ömer İskenderoğlu ve Ayşe Gül Hatipoğlu. “Basel II Standartlarının KOBİ Kredi Fiyatı Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı: 29, Nisan 2011.

<http://sbe.dumlupinar.edu.tr/dergi/29/25.pdf> Erişim: 10.11.2012

Dolgun, Burak ve Ebru Ogan Erdoğan. “Dünyada ve Türkiye’de Kredi Riski Uygulamaları”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 18, 2001.

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=494 Erişim: 25.02.2013

Epikman, Ayşe. Kredi Riski Yönetimi ve İçsel Derecelendirme Modelleri. Risk Yönetimi Haber Bülteni, Deloitte & Touche, Sayı:3, Mayıs - Haziran 2001.

Erkan, Mehmet. **Enflasyonist Ortamda İşletmelerin Ticari Kredi Yönetimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Afyon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, No:7, 1990.

Evcil, Volkan. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) Sermaye Yeterliliği

Düzenlemelerinin Geçmişi Geleceği. http://www.gazeteler1.com/basel_II.asp Erişim: 15.02.2013

Geçer, Turgay. “Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. Eylül – Ekim 2004.

<http://cevdetkizil.com/cevdetkizil/tr/admin/editor/ccv/genel/kaos.pdf> Erişim: 13.02.2013

Giese, Guido. “Basel-II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş”, Melek Acar Boyacıoğlu Çevirisi, **Bankacılar Dergisi**. Sayı: 46, 2003.

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/DRGiss_Eylul2003.doc Erişim: 25.02.2013

Gündüz, H. Erdin. **Banka ve Sigorta Muhasebesi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2006.

Gündüz, Yılmaz. “Türkiye’de Bankacılık Sektörü, Sorunları ve Çözüm Yolları”, **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**. Ankara: Sayı: 3-4, Cilt:17, Ekim 2003.

Gürel, Eymen, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Neslihan Demir. “Basel III Kriterleri”, **Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi**. Cilt 1, Sayı 3-4, Ocak 2012.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/58/1639/17543.pdf> Erişim: 01.04.2013

Kanat, Mehmet M. Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri. İstanbul: Yetki Etüdü Raporu, 2003.

Karabıyık, Lale ve Adem Anbar. “Basel II’ nin Gelişmekte Olan Ülkelere Olası Etkileri”, **Uludağ Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**.
<http://journal.mufad.org/attachments/article/422/5.pdf> Erişim: 13.02.2013

Korkmaz, Tuba Kale. “Bankalarda Kredi Risk Ölçümünde Alternatif Yöntemler”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 37, 2004.
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3238 Erişim: 13.02.2013

KOSGEB Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü. KOBİ Ekonomisi Tarihi Gelişimi. Aralık 2003.
<http://kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=8&refContent=87> Erişim: 25.12.2012

Kutlar, Aziz ve Murat Sarıkaya. Asimetrik Enformasyon ve Marjinal Maliyet Fiyatlama Modeli Çerçevesinde Türkiye’de Kredi Tayinlaması ve Faiz Oranlarının Tahmini.
<http://content.csbs.utah.edu/yaklaşikehrbar/erc2002/pdf/P173.pdf>

Kutukız, Doğan. Avrupa Birliği Sermaye Direktifleri Basel Uzlaşısı ve Türkiye’de Kredi Sınırlaması. <http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/600/13.pdf> Erişim: 01.02.2013

Küçüközmen, Coşkun. Murat Mazıbaş ve Ayhan Yüksel. Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı-Basel II. BDDK Araştırma Dairesi, Aralık 2004.
<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1306Impact-Studies.pdf> Erişim: 19.03.2013

Mazıbaş, Murat. Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme. BDDK Araştırma Raporları, Temmuz 2005.
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1279MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf Erişim: 01.03.2013

Mitchell, Adrian O’Connor. “İçsel Değerlendirme Karlılık Fırsatı Yaratabilecek mi?”, **Activeline Gazetesi**. Ekim 2002.
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1894 Erişim: 01.02.2013

Oy, Osman. **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Yürürlükte Kalan Maddeleri**. İstanbul: Beta Yayınları, 1. Basım, 2005.

Önal, Yıldırım B. Murat Doğanlar ve Serpil Canbaş. “Döviz Kuru Riskinin Özel Türk Bankalarının Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisinin Araştırılması”, **İMKB Dergisi**. Cilt.6, Sayı.22, Nisan/Mayıs/Haziran 2002.

http://www.imkb.gov.tr/Libraries/imkbdergi/IMKB_Dergisi_Turkce22.sflb.ashx

Erişim: 10.03.2013

Öncü, Mert. “Bankalarda Kredi Portföyleri ve Kredi Riski Yönetimi”, **Doktora Tezi**. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2001.

Özgener, Şevki. “Büyüme Sürecindeki KOBİ’lerin Yönetim ve Organizasyon Sorunları: Nevşehir Un Sanayi Örneği”, **Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**. Sayı: 20, Ocak – Haziran 2003. <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi20/ozgener.pdf> Erişim: 15.12.2012

Parasız, İlker. **Para Banka ve Finansal Piyasalar**. Bursa: Ezgi Kitapevi, 5. Baskı, 1994.

Parasız, İlker. “Basel II Yönünde Çalışmalar: Yalın, Nicel Kontrollerden, Nitel Kontrollere Yönelim”, **Activeline Gazetesi**. Ağustos 2004.

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=3244

Erişim: 19.03.2013

Pişkinoğlu, Arzu. “Operasyonel Risk Yönetiminde Yaşanan Gelişmeler”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 33, Kasım – Aralık 2003.

http://www.makalem.com/search/articledetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=2787

Erişim: 01.03.201

Ryan, Kevin. “İstenen Sermaye Düzeyi ile Risk Yönetiminin Uyumu”, **Activeline Gazetesi**. Ekim 2002.

http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=1899

Erişim: 19.03.2013

Sait, Ali, Aslı Yüksel ve Ülkü Yüksel. **Banka Yönetimi El Kitabı**. İstanbul: Alfa Yayınevi, 2002.

Sarı, Odabaşı, Arzu. **Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye**. İstanbul: İKV Yayınları, No:188, 2005.

Seval, Belkıs. **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**. İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 59, 1990.

Sezer, Hasan ve Diğerleri (BASEL-II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu). “BASEL-II’ nin KOBİ’lere Etkileri”, **Bankacılar Dergisi**. Sayı.58, 2006.

http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/baselii_kobilere_etkileri.pdf

Erişim:25.02.2013

Sungur, Turgut. **Bankacılar İçin Banka Tekniği: (İşlemleri)**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 4. Baskı, 1999.

Şakar, Hakan. **Bankalarda Kredilendirme Teknikleri**. İstanbul: Akdeniz Yayıncılık, 2002.

T. Halk Bankası A.Ş. GMY. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yerinin Değerlendirilmesi, Ekonomik Araştırmalar ve Sektörel Tahminler Bölümü, 02.11.2011/116 tarih ve sayılı Genel Mektup.

Takan, Mehmet. **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

Tanyılmaz, Kurtar. "Aslan mı Kağıttan Kaplan mı?: KOBİ'lere Dayalı Kalkınma Yaklaşımının Eleştirisi", **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**. Sayı 60-61, Cilt 17, 2006. http://ekonomikyaklasim.org/pdfs2/EYD_V17_N60_61_A02.pdf Erişim: 27.12.2012

TBB, Risk Yönetimi ve Basel II' nin KOBİ'lere Etkileri. Eylül 2004. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf Erişim: 27.12.2012

TBB, "Basel II' nin KOBİ'lere Etkileri", **Bankacılar Dergisi**. Sayı: 58, 2006. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/baselii_kobilere_etikleri.pdf Erişim: 10.11.2012

TBB. Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi. www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/BIS.doc Erişim: 20.01.2013

TBB. Risk Yönetimi ve Basel-II' nin KOBİ'lere Etkileri. Eylül 2004. http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/821/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf Erişim: 01.02.2013

TBB. Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi. Ekim 2012. <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/arastirma-ve-sunumlar/2003---2002/278> Erişim: 05.01.2013

Teker, Suat, Barış Akçay ve Evren Bolgun. Bank Capital Adequacy under BASEL-II: An Application on Three Real Turkish Banks, 11th Annual Conference of the Multinational Finance Society. <http://www.riskfree.com.tr/documents/BankCapitalAdequacyUnderBaselII.pdf> Erişim: 07.03.2013

Teker, Suat ve Mustafa Turan. Bankaların Kredi Riski Ölçümü İçin Önerilen İçsel Derecelendirme Sisteminin Türk Bankaları Tüketici Kredileri Portföyüne Uygulanması. <http://www.riskfree.com.tr/documents/IcselDerecelendirmeSistemi.pdf> Erişim: 15.01.2013

Tuna, K. Batu, Mustafa T. Uzuner ve Adnan Yiğit. **Ticari Bankalarda Optimal Kaynak Yönetimi: Teorik ve Analitik Bir Yaklaşım**. İstanbul: Beta Yayınları, 1998.

Türkan, Ahmet. Kobi Tanımı, 2010.

http://www.tedariksistemi.com/jm/index.php?option=com_content&view=article&id=150:kob&catid=43:iletme&Itemid=2 Erişim: 15.12.2012

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.. KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri Uygulama Esasları. <http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/krediler/15-kobi/kobiue00-ue.pdf> Erişim: 20.12.2012

Yayla, Münir ve Yasemin Türker Kaya. Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci. BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, 2005. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1272calismaraporu_2005_3.pdf Erişim: 15.01.2013

Yetim, Sedat ve Aslı Balcı. Basel-II Ulusal İnişiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber. BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, Ekim 2005. <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/12622005-8.pdf> Erişim: 25.02.2013

Yonar, Özlem. KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri. 2008. <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=258> Erişim: 27.12.2012

Yüksel, Ayhan. Basel II' nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri. BDDK Araştırma Raporları, 2005. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1275Basel_II_SME.pdf Erişim: 25.12.2012

Yüksel, Ayhan. Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı. BDDK Araştırma Dairesi, Aralık 2004. <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1322Pillar-1.pdf> Erişim: 15.01.2013
www.kobi.org.tr Erişim: 27.12.2012

Vakıfbank İstihbarat Başkanlığı, **İstihbarat, Mali Tahlil ve Skorum Yönetmeliği**. İstanbul: 2. Baskı, 2012.

Zarakolu, Avni. **Bankacılar için Para ve Kredi bilgisi**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 11.Baskı, 1999.

Zimmerman Heinz, Dean Jovic and Alvin Meyer. “Yeni Basel II Kuralları Bankaların Aktif&Pasif Yönetimi Uygulamalarını Değiştirecek”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**. No: 23, Mart-Nisan 2002. http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=504 Erişim: 20.01.2013

İNTERNET KAYNAKLARI

Basel II Kapsamında Kabul Edilen Teminatlar Nelerdir ?, Çek ve Senetler Teminat Olarak Gösterilebilir mi?. <http://www.istekobi.com.tr/kobi-bilgi-merkezi/sizin-icin-arastirdik/basel-ii-kapsaminda-kabul-edilen-teminatlar-nelerdir-cek-ve-senetler-teminat-olarak-gosterilebilir-mi-s221.aspx> Erişim: 01.02.2013

Devlet Planlama Teşkilatı. Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. 2000. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8.pdf> Erişim: 27.12.2012

Devletin KOBİ Politikalarında Öncelikli İki Sorunu. http://www.ekodialog.com/Makaleler/kobi_politikalari_devletin_sorunu.html Erişim: 20.12.2012

Garanti Bankası. Döviz Kredileri. http://www.garanti.com.tr/tr/ticari/krediler/doviz_kredi.page

KOBİ'lerin Finansman Sorunları. <http://www.dinamikkobi.com.tr/Makale/39/kobilerin-finansman-sorunlari> Erişim: 27.12.2012

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik. http://www.kosgeb.gov.tr/UserFiles/File/kobi_tanimi.pdf Erişim: 20.12.2012

Mali Analiz Teknikleri. <http://www.baskent.edu.tr/yaklaşikferhan/MaliTablolar/Mali%20Analiz%20Teknikleri.pdf> Erişim: 08.11.2012

Mali Analiz Türleri. <http://www.smmmdershanesi.com/mali-analiz-cesitleri.html> Erişim: 08.12.2012

Mali Tablolar Analizi. <http://www1.gantep.edu.tr/yaklaşikalsu/KPSS-2012/%DDKT%DDSAT/MAL%DD%20TABLOLAR%20ANAL%DDZ%DD.pdf> Erişim: 08.12.2012

TBB. <http://www.tbb.org.tr/>, Erişim: 20.01.2013

Vakıfbank. Kabul/Aval Kredileri. <http://www.vakifbank.com.tr/kabulaval-kredileri.aspx?pageID=213> Erişim: 06.11.2012

Vakıfbank. Akreditif. <http://www.vakifbank.com.tr/akreditif-kredisi.aspx?pageID=212> Erişim: 06.11.2012

Vakıfbank Uzman Yardımcılığı Eğitim Semineri Ders Notları, Kasım 2010.

Yeni Asır. Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Gözdesi Olduk. <http://www.yeniasir.com.tr/Ekonomi/2013/05/27/turkiye-yatirim-kuruluslarinin-gozdesi-oldu>

EKLER

EK 1

NO	MODÜLLER	AĞIRLIK	BÖLÜM AĞIRLIK	MODÜL AĞIRLIK
	FİNANSAL OLMAYAN MODÜL			%30
A	Firma Hakkındaki Genel Bilgiler		%25	
1	Kuruluştan bu yana firmanın faaliyet konusunda değişikliği var mı?	%20		
2	Son 2 (iki) yıl içerisinde kontrol hisse (%50 ve üzeri) değişikliği var mı?	%30		
3	Firmanın faaliyet yerinin mülkiyet durumu nedir?	%20		
4	Firmanın faaliyet süresi ne kadar?	%30		
B	Hakim Ortağa ve Ailesine Yönelik Bilgiler		%25	
1	Hakim ortağın yaşı kaçtır?	%20		
2	Hakim ortağın öğrenim durumu nedir?	%15		
3	Hakim ortağın sektördeki deneyimi ne kadar?	%25		
4	Hakim ortaktan sonra firmada işleri yürütmede yetkili kişi var mı?	%10		
5	Yetkili kişinin yaşı kaçtır?	%10		
6	Yetkili kişinin ortaklık payı nedir?	%10		
7	Yetkili kişinin sektördeki deneyimi ne kadar?	%10		
C	Firmanın Faaliyetlerine Ait Bilgiler		%50	
1	İlk üç müşterinin ciro içerisindeki toplam payı nedir?	%15		
2	İlk üç tedarikçinin alımlar içerisindeki toplam payı nedir?	%15		
3	Firmanın satışlarının ağırlıklı olarak yapıldığı coğrafya?	%10		
4	Firmanın yurtdışı satışı var mı?	-		
5	Firmanın en ağırlıklı yurtiçi satış koşulu nedir?	%15		

EK 1 Devam...

6	Firmanın en ağırlıklı yurtdışı satış koşulu nedir?	% 15		
7	Firmanın ithalatı var mı?	-		
8	Firmanın en ağırlıklı yurtiçi alış koşulu nedir?	% 15		
9	Firmanın en ağırlıklı yurtdışı alış koşulu nedir?	% 15		
	FİNANSAL MODÜL			%40
D	Satış ve Karlılık Performansı		%30	
1	Satışlardaki Reel Büyüme	% 20		
2	Brüt Kar Marjı	% 30		
3	EBİTDA Marjı	% 50		
E	Mali Bünye		%70	
1	Cari Oran	% 10		
2	Likidite Oranı	% 5		
3	Ticari Alacaklar / Net Satışlar	% 10		
4	Kısa vadeli Finansal Borçlar / Net Satışlar	% 20		
5	Kısa vadeli Finansal Borçlar / Aktif Toplamı	% 15		
6	Toplam Borçlar / Özkaynaklar	% 20		
7	Duran Varlıkları / Devamlı Sermaye Oranı	% 20		
	DAVRANIŞ MODÜLÜ			%15
F	Firmanın Banka Nezdindeki Ödeme Performansı		% 30	
G	Hakim Ortağın Banka Nezdindeki Ödeme Performansı		% 20	
H	Firma Ortaklarının Banka Nezdindeki Ödeme Performansı (%10 Üzeri Hissedar)		% 10	
I	Merkez Bankası Kayıtları		% 20	

EK 1 Devam...

İ	Firma ve Ortakların Moralitesi (Protestolu Senet, Karşılıksız çek, İcra Kaydı)		%20	
	FİRMA GENEL DEĞERLENDİRME MODÜLÜ			%15
J	Firmanın İçinde Bulunduğu Grubun Etkisi		%5	
K	Firmanın Kur Riski		%15	
L	Firmanın Borç İhtahı		%15	
M	Firmanın Rekabet Üstünlüğü		%15	
N	Firmanın Kurumsallaşma Düzeyi		%10	
O	Firmanın Yönetim Kalitesi		%10	
P	Piyasa Banka İstihbaratları		%10	
R	Genel Sektör Değerlendirmesi		%20	

EK 2

NO	CEVAPLAR	PUAN
	FİNANSAL OLMAYAN MODÜL	300
A1	Var	0
	Yok	15
A2	Var	0
	Yok	22,5
A3	Firmaya Ait	15
	Ortaklara/Gruba Ait	12
	Aile Bireylerine Ait	7,5
	Kira	0
A4	1<Süre<3	0
	3<Süre<7	9
	7<Süre<12	15,75
	12<Süre	22,5
B1	Yaş<20	0
	20<Yaş<30	3
	30<Yaş<60	15
	60<Yaş	3
B2	İlköğretim/Lise	0
	Üniversite	9
	Yüksek Lisans/Doktora	11,25
B3	Denetim<5	0
	5<Deneyim<10	13,125
	10<Deneyim	18,75
B4	Var	7,5
	Yok	0
B5	Yaş<20	0
	20<Yaş<30	1,5
	30<Yaş<60	7,5
	60<Yaş	1,5
B6	Pay<10	0
	10<Pay	7,5
B7	Deneyim<5	0
	5<Deneyim<10	5,25
	10<Deneyim	7,5

EK 2 Devam...

C1	Pay<20	22,5
	20<Pay<50	11,25
	50<Pay	0
C2	Pay<20	22,5
	20<Pay<50	11,25
	50<Pay	0
C3	Ağırlıklı merkezinin bulunduğu İl içerisine	3
	Ağırlıklı merkezinin bulunduğu Bölge içerisine	7,5
	Ağırlıklı Ülke geneline	15
	Ağırlıklı yurtdışına	10,5
C4	Var	0
	Yok	0
C5	Peşin	22,5
	Kredi Kart	22,5
	%50 Üzeri Avanslı	13,5
	Çek/Senet/DBS	9
	Açık Hesap Vadeli	0
C6	Peşin	22,5
	Akreditif	18
	Banka Avallli Kabul Kredisi	18
	Vesaik Mukabili	11,25
	Banka Avalsiz Kabul Kredili	6,75
	Mal Mukabili	1,125
	Dövizli Çek	3,375
	Açık Hesap	0
C7	Var	0
	Yok	0
C8	Peşin	0
	Kredi Kart	0
	%50 Üzeri Avanslı	4,5
	Çek/Senet/DBS	11,25
	Açık Hesap Vadeli	22,5

EK 2 Devam...

C9	Peşin	0
	Akreditif	4,5
	Banka Avallı Kabul Kredisi	4,5
	Vesaik Mukabili	11,25
	Banka Avalsız Kabul Kredili	15,75
	Mal Mukabili	21,375
	Dövizli Çek	19,125
	Açık Hesap	22,5
FİNANSAL MODÜL		
D1	5<Büyüme<0	12
	5<Büyüme<15	16,8
	15<Büyüme	24
D2	Oran<10	0
	10<Oran<30	25,2
	30<Oran	36
D3	Oran<10	0
	10<Oran<15	42
	15<Oran	60
E1	Oran<100	0
	100<Oran<130	16,8
	130<Oran<180	22,4
	180<Oran<250	28
E2	Oran<70	0
	70<Oran<100	8,4
	100<Oran<150	11,2
	150<Oran<200	14
E3	Oran<15	28
	15<Oran<30	19,6
	30<Oran	0
E4	Oran<15	56
	15<Oran<30	28
	30<Oran	0
E5	Oran<15	42
	15<Oran<30	21
	30<Oran	0

EK 2 Devam...

E6	Oran<150	56
	150<Oran<300	33,6
	300<Oran	0
E7	Oran<50	56
	50<Oran<100	33,6
	100<Oran	0
DAVRANIŞ MODÜLÜ		
F	Son 1 yıl içerisindeki ödemelerde aksama var ise	0
	Son 1 ile 3 yıl içerisindeki ödemelerde aksama var ise	9
	Son 3 yıl içerisinde aksama yok ise	45
G	Son 1 yıl içerisindeki ödemelerde aksama var ise	0
	Son 1 ile 3 yıl içerisindeki ödemelerde aksama var ise	6
	Son 3 yıl içerisinde aksama yok ise	30
H	Son 1 yıl içerisindeki ödemelerde aksama var ise	0
	Son 1 ile 3 yıl içerisindeki ödemelerde aksama var ise	3
	Son 3 yıl içerisinde aksama yok ise	15
I	Merkez Bankası kayıtlarında son 1 yıl içerisinde temerrüt veya olumsuz risk kodları var ise	0
	Merkez Bankası kayıtlarında son 1 ile 3 yıl içerisinde temerrüt veya olumsuz risk kodları var ise	6
	Merkez Bankası kayıtlarında son 3 yıl içerisinde aksama yok ise	30
İ	Son 1 yıl içerisindeki protestolu senet, karşılıksız çek ve icra kaydı var ise	0
	Son 1 yıl ile 3 yıl içerisindeki protestolu senet, karşılıksız çek ve icra kaydı var ise	6
	Son 3 yıl içerisindeki protestolu senet, karşılıksız çek ve icra kaydı yok ise	30

EK 2 Devam...

	FİNANSAL GENEL DEĞERLENDİRME MODULÜ	
J	Grup Yok	0
	Olumsuz	0
	Vasat	3,75
	Olumlu	7,5
K	Çok Yüksek	0
	Yüksek	4,5
	Normal	11,25
	Düşük	15,75
	Çok Düşük	22,5
L	Çok Yüksek	0
	Yüksek	4,5
	Normal	11,25
	Düşük	15,75
	Çok Düşük	22,5
M	Olumsuz	0
	Vasat	11,25
	Olumlu	22,5
N	Olumsuz	0
	Vasat	7,5
	Olumlu	15
O	Olumsuz	0
	Vasat	7,5
	Olumlu	15
P	Olumsuz	0
	Vasat	7,5
	Olumlu	15
R	Olumsuz	0
	Vasat	15
	Olumlu	30